RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922. Första kammaren. Nr 38.

Lördagen den 27 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 20 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt nordiska muséets personal;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt biskoparna i Växjö stift K. L. Lindberg, i Härnösands stift E. F. Lönegren och i Luleå stift O. Bergqvist;

nr 182, i anledning av Kungl Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt svenska sjömanspräster i vissa utländska hamnstäder;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt nordiska muséets och livrustkammarens personal;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid vissa statsunderstödda anstalter för yrkesundervisning;

nr 185, i anledning av riksdagens år 1921 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1920, samt

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter.

Herr talmannen yttrade: Efter samråd med andra kammarens talman får jag för kammaren tillkännagiva, att vid plenum nästkommande torsdag gemensamma voteringar komma att äga rum

---

Sedan riksdagen den 17 innevarande månad bifallit en av justitierådet N. E. Alexanderson, vilken i mars 1921 förordnats att vara en av kommitterade för tryckfrihetens vård, gjord ansökning om entledigande från detta uppdrag och beslutit, att val av en kommitterad i den sålunda uppkomna ledigheten skulle i vederbörlig ordning äga rum, företogs för nämnda ändamål val av tolv valmän; och befunnos efter valets slut därtill hava blivit utsedda:

herr Andersson, S. E.,	med	84	röster
„ Björkman,	„	84	„
„ Borell,	„	84	„
„ Carlsson, J. G.,	„	84	„
„ Hallin,	„	84	„
„ Hellberg,	„	84	„
„ von Koch,	„	84	„
„ Larsson, J. T.,	„	84	„
„ Nilsson, Gustaf,	„	84	„
„ Pers,	„	84	„
„ Sederholm,	„	84	„
„ Westman,	„	84	„

Företogs val av tre suppleanter till kammarens valmän för utseende av en kommitterad för tryckfrihetens vård; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till suppleanter:

herr Lindgren	med	31	röster
„ Björnsson	„	31	„
„ Rune	„	31	„

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 93 § i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag, dels ock i anledning därav väckta motioner.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 3 mom. 13 tryckfrihetsförordningen.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 199, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 93 § i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag, dels ock i anledning därav väckta motioner.

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m., ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom en den 10 mars 1922 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 191, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till

dels förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker,

dels ock förordning om ändrad lydelse av 9 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin.

Till utskottet hade jämväl överlämnats följande sex i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

1:o) två likalydande motioner nr 152 i första kammaren av herr *Johan Johansson* i Friggeråker och nr 292 i andra kammaren av herr *Olsson* i Kullenbergstorp, i vilka hemställts, att riksdagen måtte med avslag å den kungl. propositionen nr 191 besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära ny, allsidig, av fullt opartiska och kvalificerade personer verkställd utredning och förslag om sådana ändringar i kungl. förordningen av den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker, genom vilka partihandeln med rusdrycker så ordnades, att full trygghet vunnes för, att den staten tillkommande delen av vinstmedlen på denna handel av det eller de organ, som kunde komma att övertaga ifrågavarande verksamhet, på det noggrannaste redovisades och till statsverket inlevererades, samt att hos Kungl. Maj:t hemställa, att det under den tid, varunder berörda utredning påginge, noggrant tillsåge, att statens andel av ifrågavarande vinstmedel i största möjliga utsträckning komme det allmänna till godo,

2:o) motionen nr 153 i första kammaren av herr *Stendahl,* däri föreslagits, att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 191 ville besluta,

att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till nästa års riksdag om ordnande av partihandeln med rusdrycker i uti motionen angiven riktning,

att denna utredning måtte verkställas så, att slutgiltigt beslut kunde fattas under nästa riksdags första del,

att Kungl. Maj:t måtte ofördröjligen uppdraga åt kungl. kontrollstyrelsen att uppsäga samtliga beviljade rättigheter för partihandel med rusdrycker,

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

att Kungl. Maj:t måtte noggrant övervaka, att den staten tillkommande vinsten från spritcentralen oavkortad inflöte till statsverket,

3:o) motionen nr 154 i första kammaren av herr *Carl Gustaf Ekman,* vari hemställts, att riksdagen måtte:

a) avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 191,

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad, allsidig utredning rörande frågan om organisationen av partihandeln för rusdrycker, därvid till prövning borde i jämbredd med andra möjliga alternativ, jämväl anordnandet av ett verkligt statsmonopol därå upptagas, samt om framläggandet för riksdagen snarast görligt av det förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning,

4:o) motionen nr 281 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Boa, vilken hemställt,

att riksdagen måtte besluta sådan ändring i den i Kungl. Maj:ts proposition, nr 191, föreslagna förordningen om vissa förändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker, att den i 19 § 2 mom. omförmälda pris- och inköpsnämnden tillsattes av Konungen och att brännerinäringen bleve i densamma företrädd, ävensom

att det framlagda förslaget till förordning om ändrad lydelse av 9 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin samt härav föranledd ändring i näringsfrihetsförordningen ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda,

5:o) motionen nr 293 i andra kammaren av herr *Kinmanson,* däri yrkats att, därest icke riksdagen komme att bifalla de avslagsyrkanden på nämnda proposition, som efter vad motionären hade sig bekant komme att motionsvis framföras, riksdagen måtte besluta:

att § 50 i rusdrycksförsäljningsförordningen skulle bibehållas med sin nuvarande formulering, samt

att i § 10 i rusdrycksförsäljningsförordningen enligt Kungl. Maj:ts förslag vidtoges den ändring, att bestämmelse intoges, som medgåve detaljhandelsbolag rättighet verkställa här ifrågasatta import utan särskilt av pris- och inköpsnämnden lämnat tillstånd.

På sätt framgick av bevillningsutskottets memorial nr 44, hade utskottet till andra kammaren återlämnat berörda motion II:281 av herr *Jönsson* i Boa, i vad densamma avsåg näringsfrihetsförordningen.

Utskottet hade i det föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1) med förklarande att riksdagen icke kunnat oförändrad antaga Kungl. Maj:ts förslag till förordning om vissa ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen och med anledning av motionen II:281 av herr Jönsson i Boa, i vad motionen avsåge 19 § 2 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen, samt med avslag å motionerna I:152 av herr Johan Johansson i Friggeråker, II:292 av herr Olsson i Kullenbergstorp, I:153 av herr Stendahl, I:154 av herr Carl Gustaf Ekman och

II:293 av herr Kinmanson, antaga förslaget till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker med följande ändringar:

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

a) att 12 § 2 punkten erhölle följande lydelse:

2. Konungen antager efter därom gjord ansökan partihandelsbolag för viss tid, högst fem år. Ansökan — — — bestämmes.

b) att 19 § 2 punkten erhölle följande lydelse:

19 §.

2. Vid utövande — — — meddela.

För tillsyn och övervakande av bolags inköp av andra rusdrycker än inom riket tillverkat öl tillsätter Konungen en pris- och inköpsnämnd av högst sju personer. Instruktion — — — av Konungen.

c) att bestämmelserna angående förordningens ikraftträdande erhölle nedan angivna lydelse:

Denna förordning — — — efterrättelse. Utan hinder av vad i denna förordning stadgas, skall den, som av kontrollstyrelsen erhållit tillstånd till partihandel med rusdrycker, där ej annan uppgörelse träffas, bibehållas vid den honom jämlikt 13 § i förordningen angående försäljning av rusdrycker enligt dess nuvarande lydelse tillkommande uppsägningstid samt vid övriga honom enligt samma förordning tillförsäkrade rättigheter.

2) med bifall till vad Kungl. Maj:t i förevarande proposition nr 191 föreslagit i fråga om ändring i gällande brännvinstillverkningsförordning och med avslag å motionen II:281 av herr Jönsson i Boa, i vad den avsåge sistnämnda förordning, antaga Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ändrad lydelse av 9 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin.

Vid betänkandet funnos fogade ett flertal reservationer, av vilka två avsågo propositionen i dess helhet. Enligt den ena av de två sistberörda reservationerna hade herrar *K. A. Nilson, Rosén, Johansson* i Kälkebo och *Olsson* i Ramsta av angivna orsaker inom utskottet yrkat, att utskottet skulle hemställa, att riksdagen måtte,

A) i anledning av motionerna I:152 av herr Johan Johansson i Friggeråker, I:153 av herr Stendahl, I:154 av herr C. G. Ekman och II:292 av herr Olsson i Kullenbergstorp avslå såväl Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 191 som ock motionerna II:281 av herr Jönsson i Boa samt II:293 av herr Kinmanson; samt

B) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa förnyad, allsidig utredning av frågan om organisation av partihandeln med rusdrycker, därvid till prövning borde i jämbredd med andra möjliga alternativ, jämväl upptagas anordnandet av ett verkligt

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

statsmonopol, samt för riksdagen snarast möjligt framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning.

Vid punkten 1 i utskottets hemställan hade reservationer avgivits dels av herr *Wohlin* utan antydd mening;

dels ock av friherre *Fleming,* samt herrar *Antonsson, Jönsson* i Boa och *Henrikson,* vilka anfört:

"Ehuru vi nu lika litet som förut kunna biträda uppfattningen, att den utveckling, partihandelns ordnande fått, varit ur alla synpunkter den lyckligaste, hava vi dock, sedan riksdagen förra året uttalat sig för att den nuvarande faktiska organisationen av partihandeln med rusdrycker bör bestå, ansett oss böra biträda utskottets förslag i fråga om partihandelns ordnande."

Slutligen fanns vid punkten 2 i utskottets hemställan antecknad en reservation av herr *Jönsson* i Boa, vilken, med instämmande av friherre *Fleming* samt herrar *Antonsson, Wohlin* och *Heyman,* yrkat avslag å propositionen, i vad densamma innefattade förslag till förordning om ändrad lydelse av 9 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin.

På framställning av herr talmannen beslöts, att betänkandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman, mina herrar! Såsom kammaren behagade finna är vid detta betänkande fogad en av mig m. fl. avgiven reservation, i vilken vi för närvarande yrka avslag på det framlagda förslaget samt tillika hemställa om förnyad utredning. Riksdagen beslöt förra året att begära utredning om partihandelns ordnande och därjämte alldeles särskilt att det måtte utredas på vad sätt det allmännas inflytande inom den nuvarande faktiska organisationen av partihandeln med rusdrycker bäst kunde ordnas. Det är såsom svar på denna framställning riksdagen nu fått föreliggande proposition, till vilken utskottet så gott som utan någon invändning tillstyrkt bifall. För min del har jag icke kunnat finna, att nu föreliggande förslag kan vara lämpligt att upphöjas till lag och därigenom partihandelsfrågan fastlåsas i ett läge, som skulle förbliva för en oöverskådlig framtid. Utredningen har för det första varit tillmätt en så begränsad tid, att det icke kan tänkas, att utredningsmännen kunnat sätta sig in i de stora spörsmål, som de hade att utreda. Det var ju riksdagens tanke, att man eventuellt skulle kunna på grundvalen av det nu bestående partihandelsbolaget komma till något sunt förslag, enligt vilket staten kunde få ett mera starkt och avgörande inflytande på bolagets skötsel, medelsavsättning, vinst och dylikt. Nu hava ju utredningsmännen tagit för gott det redan bestående, och den enda förändring man kan säga, att utredningsmännen förordat och regeringen

föreslagit är ju, att i det nu befintliga bolaget, vin- och spritcentralen, skulle av Kungl. Maj:t utses en jourhavande direktör. Det är naturligtvis icke annat än gott att säga om den saken, och det är icke egentligen däremot man gör någon invändning. Men man måste fråga sig, om denna jourhavande direktör verkligen kan öva något så starkt avgörande inflytande på detta stora bolags skötsel, som är för statens intresse nödigt. För min del tror jag, att saken kommer att utveckla sig ungefär så, att Kungl. Maj:t helt enkelt godkänner vad som redan är åtgjort, och alltså blir även på den punkten saken fullständigt oförändrad. Det kan icke sägas, att på det viset regeringen får någon stark hand om själva ledningen.

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

Därtill kommer, att särskilt på en punkt en uraktlåtenhet föreligger, som synes mig ödesdiger. För närvarande finnes det en uppgörelse mellan regeringen och vin- och spritcentralen, att staten skall kunna få övertaga de stamaktier, som vin- och spritcentralen förfogar över för 400,000 kronor. Om denna sak yttrar sig regeringen ej på någon punkt. Man får icke besked om den saken, och det ser ut för våra ögon, som om regeringen skulle helt enkelt giva efter på denna fordran, så att, sedan denna förordning blivit lag, regeringen icke längre skulle ha möjlighet att inlösa dessa stamaktier. Dessa stamaktier utgöra det fundamentala kan man säga i hela denna organisation. De innehavas av tio enskilda personer, som visserligen utsetts av Kungl. Maj:t, men dessa tio enskilda personer äro bundna vid att utöva sin rösträtt genom en enda person. Alltså, i denna enda persons hand ligger hela avgörandet, allt beslutande så gott som, och hela den utveckling, som denna stora affär kan få. Detta förhållande kan näppeligen vara förenat med ett verkligt sunt och riktigt affärssystem, och särskilt ett affärssystem, där statsmakterna och framför allt regeringen skall hava avgörande inflytande. Man har också sett vart det leder, och jag behöver verkligen icke föra fram för kammaren alla de förhållanden, som hava gjort, att vin- och spritcentralen blivit riksberyktad och mycket omtalad. Även den expansion, som under sista åren försiggått inom detta bolag, talar ett tydligt språk vart det leder när man lämnar i en mans hand att avgöra sådana betydelsefulla frågor som här hava varit före. Bolaget har ju icke inskränkt sig till att sköta det, som det skulle hava om hand, utan det har inlåtit sig på en massa andra affärer, vilka medfört stora ekonomiska förluster, som ju närmast drabba statskassan, då alla vinstmedel ju skulle ingå till statskassan. Det har därför synts mig och mina medreservanter nödvändigt, att denna sak blir ytterligare undersökt.

Man kan göra sig den frågan, om det nu föreslagna systemet verkligen är det bästa. Riksdagen hänvisade i sin skrivelse förra året till det exempel som vi ha på ett halvofficiellt bolag, eller tobaksmonopolet. Riksdagen satte också i fråga huruvida ett verkligt statsmonopol skulle vara fördelaktigare än ett privatmonopol i likhet med det existerande varom det nu är fråga. Jag har ingen anledning i allmänhet att tala för statsmonopol. Jag hyllar den meningen, att det privata initiativet skall

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

vara det grundläggande för varje affärs sunda skötsel. Men här är det alldeles särskilda förhållanden rådande. Man kan icke ställa denna affär vid sidan av eller jämföra den med andra affärer, utan här är det någonting, som redan är av staten med en massa lagbestämmelser och förordningar bundet, ett företag som regleras genom statsmakternas försorg, och som därför har helt annan förutsättning än affärsföretag i vanlig mening att skötas genom statens hand. Därför har det synts mig vara nödvändigt att få åtminstone en utredning till stånd, huruvida icke statsmonopol möjligen vore lämpligare än privatmonopol. Om den saken säga utredningsmännen icke annat, än att det icke kunde vara skäl att gå så långt som till statsmonopol. Men vilka skäl utredningsmännen härvid stött sig på eller om de upptagit denna fråga till allvarlig prövning, därom får man intet besked. Och lika litet har Kungl. Maj:t uttalat sig i den frågan, så att man kunnat få någon reda på vad Kungl. Maj:ts mening är i sådant avseende.

Därför har det synts mig angeläget, att frågan på nytt kommer under utredning, och det är yrkande därom, som vi i vår reservation framställt, och alltså icke ett definitivt avslagsyrkande. Det kan ju tänkas monopol av olika slag: statsmonopol, halvt statsmonopol och privatmonopol. Dessa tre alternativ borde vid sidan av varandra hava varit framlagda i utredningen och i propositionen, så att man kunde hava varit i tillfälle att pröva vilket av dessa tre som borde hava företräde. Så har icke varit fallet, och det förslag, som föreligger, är sådant, att det måste innebära, att alldeles för stor handlingsfrihet beredes ett fåtal eller kan man säga en enda person, som kan hava ett ödesdigert inflytande såväl på rusdryckshandeln som på en massa därmed sammanhängande förhållanden — jag behöver blott peka på utrikeshandeln, där detta bolag eller denna styrelse eller låt mig säga denna enda person kan binda riket vid uppgörelser, som kunna för landet vara ganska obehagliga. Det är för den saken alltså, för att få bättre utredning angående skälen för och emot de olika systemen, som jag för närvarande yrkar avslag och i stället fortsatt utredning, och att Kungl. Maj:t måtte om möjligt nästa år för riksdagen framlägga det resultat den förnyade utredningen kommer till. Och ber jag därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen, i vad den till en början avser den nu föredragna punkten.

Friherre Fleming: Jag uttalade från denna plats för någon tid sedan, att det var nära nog tröstlöst med alla dessa olika förslag till ändring i den 1917 antagna rusdrycksförordningen, och det kan jag fortfarande vidhålla. Men jag får säga, att den förändring, som nu är föreslagen, är av ganska mild beskaffenhet jämförd med de andra, som kommit fram oupphörligt. Jag skall icke ingå i några detaljer, utan i stort sett klarlägga huru frågan ligger.

Jag är såsom herrarna veta icke någon vän av den utveckling, som kommit till stånd på detta område. Jag har ansett, att på många håll

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

utvecklingen gått icke enligt förordningen, icke ens bredvid förordningen utan mången gång i strid mot förordningen, och det är det jag alltid opponerat mig mot. I fjol förelåg förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t om en utredning på bredare basis än den som kom till stånd. Då hade man kunnat taga i övervägande olika sätt att ordna partihandeln. Men riksdagen ville icke vara med på det, utan sade uttryckligen ifrån, att den ville hava utrett, huru man kunde stärka statens inflytande inom den nuvarande organisationens ram. Således, riksdagen fastslog i fjol, att den icke ville hava någon annan organisation, utan ville, att den organisation som finnes skulle utvecklas. Under sådana förhållanden kan jag icke förstå, att man kunnat ställa sig på någon annan ståndpunkt än den av riksdagen en gång beslutade. Riksdagen har ju sagt: vi hava fått en partihandelsorganisation, som vi tycka är bra, men vi vilja ha mera inflytande på den från statens sida, så att vi kunna få större inkomst. Utgående från denna ståndpunkt tillsattes ju den utredningskommitté, som kom till stånd, och den framlade i enlighet med riksdagens skrivelse ett förslag att ordna partihandeln inom den nuvarande organisationens ram. Det är således fullkomligt i överensstämmelse med riksdagens förra året fattade beslut, och jag kan icke se, att man kan komma till något annat resultat med den utgångspunkten, än det utskottet här kommit till.

Nu ville den föregående talaren, att man skulle göra en undersökning om ett statsmonopol, liksom om huruvida tobaksmonopolets typ skulle vara bättre. Ja, herr talman, vilkendera vägen man än går, så får man bereda sig på betydliga statsutgifter, om man skall kunna komma fram på de vägarna. Och jag undrar, om det är klokt att i sådana tider som nu med öppna ögon begära åtgärder, som föranleda betydande utgifter för staten. Jag kan för min del icke tro, att det är rimligt. Den nuvarande organisationen har dock tillkommit utan tillskott av statsmedel. Det är en sak som också bör tagas i betraktande. En annan sak är, att man kan hava en hel del detaljanmärkningar mot den nuvarande organisationen — det har jag också — men det hör icke till saken i stort sett. Och så säger man, att staten icke fått tillräckliga inkomster av sina medel, men det är här icke fråga om medel, som staten tillskjutit. Man kan säga, att det gäller statsmedel i den mening, att kontrollstyrelsen nu blivit en beskattande myndighet, och häremot har jag alltid opponerat mig. Men allt detta är saker, som vi icke hava att göra med nu, utan frågan är, huru riksdagen skall ordna denna angelägenhet inom den nuvarande organisationens ram, och jag kan icke se annat, än att kommitterades förslag är väl uppgjort och klart formulerat. Jag tror därför, att vi lugnt kunna följa utskottet, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Då jag i föreliggande fråga väckt motion och då utskottet funnit sig icke böra följa den anvisning, som i motionen gives, har jag för min del anledning att i detta sammanhang säga några ord.

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

Jag ber då först få fästa uppmärksamheten på, att när Vin- och spritcentralen först framträdde var den en firma bland andra firmor och en partiförsäljare bland många andra, vilka vid den tiden ägde liknande rättigheter. Emellertid började, såsom riksdagen väl vet, då en upphandlingsrörelse, varvid Vin- och spritcentralen för vissa överenskomna pris övertog det ena partihandelsföretagets rörelse efter det andra. Detta skedde i det öppet uttalade och även av statsmakterna godkända syftet att därigenom från partihandeln med spirituosa avlägsna det privatekonomiska intresset. Genom den prisförhöjning och den knapphet på varor, som på den tiden förefanns, kunde sådana uppköp göras, och betalningsbeloppen regleras genom de sedermera försålda varornas försäljningspris, så att på detta sätt det ena företaget efter det andra kunde inköpas utan att det behövde medföra något direkt kapitaltillskott från det allmännas sida. För min enskilda del anmodades jag att i viss omfattning deltaga i prövningen av detta författningssätt och jag tillrådde det för min ringa del i vissa avseenden, där det sedermera följdes. Men utgångspunkten var under hela tiden, ehuru någon formell överenskommelse mellan Vin- och spritcentralen och staten icke träffades, att detta företag skulle verka såsom ett organ, som med åsidosättande av alla privatekonomiska intressen skulle sköta partihandeln på sådant sätt, som låg i det allmännas intresse, och därvid helst helt och hållet avlägsna de privatekonomiska intressena från partihandelns område. Sedan denna operation i allt väsentligt blivit genomförd — såsom vi veta under många protester här i riksdagen från de övriga partihandlarna närstående — inträdde en omkastning i det betraktelsesätt, som från Vin- och spritcentralens sida tidigare gjorde sig gällande. Sympatier för privatekonomiska intressen började göra sig förnimbara inom företaget självt. Jag erinrar i sådant avseende om åtskilliga av de stora affärer, på vilka Vin- och spritcentralen inlåtit sig, vilka affärer i vissa fall till och med svårligen äro förenliga med bolagsordningen, ja, till och med måste anses till den grad oförenliga därmed, att konstitutionsutskottet vid föregående riksdag i ett fall gjorde anmärkning i sådant hänseende. Det framgår också av den överenskommelse, som sedermera träffades mellan kronan å ena sidan och Spritcentralen å den andra, att detta privatekonomiska intresse ingalunda var främmande för dem, som stodo bakom centralen.

Under en av de diskussioner, som tidigare försiggått här om denna sak försäkrades från regeringsbänken, att någon överenskommelse med Vin- och spritcentralen icke skulle komma till stånd, innan riksdagen blivit i tillfälle att yttra sig därom. I ett interpellationssvar den 11 juni 1919 yttrade nämligen dåvarande = nuvarande finansministern följande:

"Det framgår av vad jag nämnt, att garantier föreligga för att de allmänna intressena skola bli vederbörligen tillvaratagna uti Vin- och spritcentralens verksamhet. Riktigast torde det, det oaktat, vara, att riksdagen beredes tillfälle att pröva, huruvida statsverkets kontrollerande ställning till detta bolag bör, på annat sätt än nu sker, komma till

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

uttryck. Därvid bör riksdagen givetvis ock få tillfälle att fatta beslut angående de frågor, som beröra partihandelns organisation. Så vitt på mina åtgöranden kan bero, skola förberedelser träffas för att hela frågan må kunna föreläggas nästa års riksdag. Intill dess riksdagen tagit ställning till frågan om partihandelns framtida organisation, bör det enligt min mening icke ifrågakomma, att det nuvarande faktiska läget förändras genom att nya partihandelsrättigheter meddelas. Jag kan följaktligen icke tillstyrka bifall hos Kungl. Maj:t till sådana ansökningar."

När riksdagen nästa gång hade tillfälle att närmare precisera sin ståndpunkt på detta område, var emellertid, utan att frågan förelegat i riksdagen, överenskommelse träffad, och enligt denna skulle stamaktierna, varom den tidigare gällande överenskommelsen innehållit, att de när som helst stode till statens förfogande mot inbetalande av deras nominella belopp, överlåtas på ett konsortium av tio personer. Dessa tio hade visserligen i sin tur förbundit sig att under vissa villkor överlåta stamaktierna till statsverket, men vid denna överlåtelse var förbundet bland annat det förbehåll, att statsverket skulle åtaga sig inlösen av preferensaktierna enligt i bolagsordningen föreskrivna regler. Uppgörelsen gällde således icke vad som tidigare förklarats skulle stå till buds för staten, nämligen att endast stamaktiekapitalet behövde erläggas för att staten skulle få ett avgörande inflytande på Vin- och spritcentralen, utan numera stipulerades skyldighet för staten att eventuellt inlösa jämväl preferensaktier i den utsträckning, som kunde erfordras. Och detta skedde utan att, såsom tidigare utlovats, riksdagen blivit i tillfälle att däröver yttra sig.

Jag vill vidare i korthet erinra, vilken utveckling som sedermera i detta avseende förekommit, den mängd av affärer på olikartade områden, som bolaget inlåtit sig på och om vilka riksdagen tidigare uttalat, att man oberoende av ståndpunkt i övrigt icke ansåge med riksdagens åsikter och statens intresse förenligt, att utvecklingen fortsattes i sådan riktning. I den riksdagsskrivelse, som sistlidet år avläts, uttalades den bestämda meningen, att en avveckling av dessa affärer och en allmän affärsuppgörelse i olika riktningar borde komma till stånd. Emellertid framhöll ju riksdagen i det sammanhanget, att man borde företaga en fullständig omprövning av frågan, huru partihandelsrättigheterna borde ordnas och på vad sätt det allmännas inflytande inom nuvarande organisation bäst kunde främjas, varefter för riksdagen skulle framläggas det förslag, vartill utredningen föranledde.

Jag behöver icke i detta sammanhang återgiva, huru utredningen kom till stånd, vilket resultat den medförde och hurusom Kungl. Maj:t i den framlagda propositionen i allt väsenligt anslutit sig till förslaget rörande dels införande av monopol för Vin- och spritcentralens partihandelsrättighet och dels om de villkor och bestämmelser, som med överlämnandet av en sådan monopolställning skulle föreskrivas — det återfinnes allt i propositionen och delvis i det yttrande som bevillningsutskottet nu avgivit.

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

Den talare, som nyss hade ordet, gjorde gällande, att den i propositionen föreslagna lösningen av partihandelsproblemet i allt väsentligt tillgodosåge de av 1921 års riksdag uttalade önskemålen. För min del nödgas jag uttala en bestämt motsatt mening. Den del av 1921 års riksdagsskrivelse, som föranledde många att vara med om skrivelsen, och vilken gick ut på att i författningen borde fastslås, att partihandeln icke finge utövas i privatekonomiskt intresse — således grundstommen i den plan, som i skrivelsen skisserades — förefaller mig icke vara i nu föreliggande förslag tillgodosedd. Man behöver blott erfara, att fortfarande äganderätten till bolaget faktiskt ligger i enskilda personers händer, och man behöver bara fråga sig, vilken säkerhet i fall av inträffad egendomsöverlåtelse staten kan visa sig äga för ett övervägande inflytande på detta monopol och vad därmed sammanhänger för att förstå, hur löst statens rätt är tryggad. Man behöver vidare blott finna, huru det stipulerats rätt för en enskild man att å stämman, där i stort sett rörelsen dirigeras, ensam föra talan å aktieägarnas vägnar, varigenom denne ende således faktiskt har bestämmanderätt över hela utvecklingen på detta område — man behöver blott se detta för att hava fullständigt klart för sig, att den grundfordran man i fjolårets riksdagsskrivelse uppställde, att det privatekonomiska intresset icke skulle få göra sig gällande i sammanhang med det beviljade partihandelsmonopolet, icke blivit i föreliggande förslag tillgodosedd.

Frågar man då, huru det kan vara möjligt, att inom utskottet en så stark majoritet likväl samlats omkring yrkandet på bifall till föreliggande proposition, måste jag säga, att jag har mycket svårt att begripa de grundmotiv, som därvid varit avgörande. Jag kan nämligen omöjligen medgiva, att vad som här av utskottet säges verkligen utgör skäl av bärande styrka. Man kan omöjligen med hänsyn till Vin- och spritcentralens hittills iakttagna hållning ur allmän synpunkt säga att dess tendenser varit av den art, att man därför alldeles särskilt skulle ställa detta alternativ före alla andra tänkbara. Jag skulle tvärtom vilja göra gällande att, ser man till tendensen, kommer man till, att rörelsen utvecklat sig på sådant sätt, att lagstiftarens syfte i väsentliga avseenden eliminerats. Jag erinrar exempelvis om bestämmelsen i 4 § 3 mom. av nu gällande rusdrycksförordning, att enligt 12 § 1 mom. rätt till partihandel icke må förenas med rätt till detaljhandel med sådana drycker. Uppenbart är, att lagstiftarens syfte är, att det bör vara en reell skillnad mellan utövare av partihandel och utövare av detaljhandel med spirituosa och att således icke något faktiskt samband mellan dem skall förekomma. Nu kan man visserligen peka på, att Vin- och spritcentralen å ena sidan och Stockholmssystemet å den andra äro skilda juridiska personligheter. Detta är en anordning, som ur rent formell synpunkt måhända tillfredsställer lagens fordran. Men är det någon i denna kammare, som vill göra gällande att vare sig principiellt eller materiellt sett lagens *syfte* här tillfredsställes, då det faktiskt är samma intressen, som behärska de båda bolagen? Jag tror ingen kan göra gällande, att så är fallet. Vidare, i 4 § 2 mom. säges,

att tillstånd till försäljning av rusdrycker ej må meddelas "ämbets- eller tjänsteman, som till följd av sin befattning kan komma att deltaga i beslut angående tillverkning eller försäljning av rusdrycker eller däröver utöva tillsyn". Jag pekar endast på den faktiska besättningen av vissa inom Vin- och spritcentralen existerande funktioner, utan att dock nämna några namn, och tillåter mig fråga, huruvida därvidlag det i nyss nämnda lagrum angivna syftet blivit i organisationen, sådan den nu föreligger, uppfyllt. Jag gör gällande, att så icke är fallet. Tendensen hos rörelsen står icke i god överensstämmelse med syftet med lagstiftningen.

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

Det alternativ, som förslaget innebär, förordas emellertid av bevillningsutskottet framför andra tänkbara. Såsom skäl för sin hemställan anför utskottet, att om man nu skulle gå in på den anordning, som åtskilliga motionärer pekat på, nämligen införande av ett verkligt monopolbolag, där staten faktiskt hade avgörandet och kunde med full makt dirigera rörelsen och vad därmed sammanhänger, så skulle det kräva kapitaltillskott från statens sida och tillika vålla avsevärda olägenheter vid avvecklingen av vissa bestående företag. Således, den omständigheten, att nuvarande Vin- och spritcentral i den omfattning som den gjort lagt sig till med vissa rörelser vid sidan av sin egentliga verksamhet, vilken utveckling, så vitt jag förstår, fullkomligt strider mot lagstiftarens avsikt med stadgandena om partihandelsrättigheter — denna omständighet är det, som utskottet anför såsom skäl för att det icke ens vill pröva andra i sammanhang därmed uppkommande alternativ.

Betecknande är, att det andra alternativ, som här skulle kunna komma i fråga, nämligen ett statsmonopol, i den utredning, som ligger till grund för propositionen, icke ägnats mer än ett par rader. Man uttalar kort och gott den meningen, att ett sådant förslag icke synes på allvar kunna ifrågasättas. Jag vill i detta avseende erinra att vid 1914 års riksdag en proposition dock var utarbetad och förelåg i tryck, en proposition, genom vilken, om den kommit att föreläggas riksdagen och antagas, man skulle tillskapat ett faktiskt monopol på hithörande område.

Man har emellertid som sagt nu icke ägnat det alternativ, som framställts i motionen och går ut på skapandet av ett verkligt statsmonopol, någon som helst uppmärksamhet. Jag vill med anledning därav fråga, vad det kan vara för skäl som gör det så brådskande för riksdagen att nu fatta beslut i frågan så, att man icke ens vill eller vågar företaga en utredning om ett statsmonopol, en utredning, som man vid avgörandet kunde lägga i bredd med och jämföra med det alternativ, som nu framkommit. Jag kan icke se någon omständighet som med nödvändighet påkallar en sådan skyndsamhet, att icke en allsidig utredning i detta avseende skulle kunna få åstadkommas. För min del har jag tidigare haft mycket starka betänkligheter mot statsmonopol, därför att det enligt mitt förmenande skulle, i strid med riksdagens uttalade mening, allt starkare anknyta statens ekonomiska

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

intresse till rusdryckshanteringen. Men sedan staten funnit sig oförhindrad att av rusdrycksfondens medel använda en god del till ändamål, som icke äro nykterhetsintresset vidkommande, så är det uppenbart, att i varje fall ett återupplivande av statens finansiella intresse av inkomster från rusdrycksmedlen också faktiskt ägt rum. Under sådant förhållande kan jag icke finna något reellt skäl, varför man icke skulle kunna utbyta det nu faktiskt införda och för fortsättningen föreslagna privata monopolet mot ett statsmonopol, eller varför man håller på det förstnämnda i motsats till ett verkligt statsmonopol.

Om jag emellertid skulle gissa, vilka motiv det är som föranlett utskottet att vara med om det föreliggande förslaget — jag måste än en gång framhålla, att de motiv, som framförts i utskottets betänkande, icke äro tillräckliga — skulle jag kunna hava anledning att antaga, att det är rädsla inför den förestående förbudsomröstningen och vad därmed sammanhänger som särskilt påverkat högerns medlemmar i utskottet och möjligen också påverkar högerledamöterna i denna kammare. Ett motstånd, som tagit sig mycket starka uttryck i kritik av den nuvarande organisationen och de restriktioner, som sammanhänga med hela den förhärskande regimen på detta område, ha nu fått vika för ett visserligen motvilligt, men dock faktiskt uppgivande av denna tidigare ståndpunkt. Jag förstår, att man från spritcentralens sida för närvarande anser det vara taktiskt klokt att bibringa högermännen i riksdagen den uppfattningen, att det nu i Stockholm organiserade rusdrycksintresset utgör en verklig barriär mot förbudskravet, och att man således i förbund med detta intresse lättare och säkrare kan tillbakaslå förbudsvännernas angrepp. Men jag hemställer, huruvida en dylik rädsla, om man också från den sidan undersöker läget kan finna så sakligt grundad, att man därför skall avsäga sig möjligheten att uppskjuta det nu ifrågavarande beslutets fattande ett år. Under denna tid får man överväga, om ej på sprithandelns område, så länge den består, en annan organisation, som bättre tillgodoser statens intressen, kan komma till stånd. Av förbudsskrämseln borde man väl ej låsa fast sig vid det förslag, som utskottet nu förordar.

Vad den andra, den socialdemokratiska delen av utskottet beträffar, måste jag säga, att det är en egendomlig syn att se ett socialdemokratiskt parti, när det gäller en framställning om utredning rörande ett ifrågasatt statsmonopol mot ett privatmonopol, som uppenbarligen i vissa fall står i strid emot ett dylikt statsintresse, sluta upp i en enda enhetlig grupp omkring detta privata monopolintresse mot statsmonopoltanken. Det är en syn för gudar. Jag skall dock icke inlåta mig i annan kritik av detta sakförhållande i detta ögonblick, än att uttala att det förefaller mig vara tillräckligt betecknande för läget. Jag förmodar att det verksamma momentet i detta avseende är så att säga den fackföreningsdisciplin, som man från socialdemokratisk sida också för in i det politiska livet. Det synes verkligen vara så, att om en och annan framskjuten man från socialdemokratiskt håll, enkannerligen en regeringsledamot, engagerar sig på en linje, partiet

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

sluter upp omkring honom i en enda grupp, oavsett om det står i strid med partiets program och vad därmed sammanhänger. Man marscherar så blott på efter den linjen, som man för ögonblicket anser innebära uttryck för solidaritet med en eller annan person. Skall det för framtiden bliva dylika personliga engagemang, som dominera stora, politiska partiets hållning, så ligger däri en utveckling, som innebär en allvarsam fara.

Herr talman! Då i den motion, som jag väckt, icke är fråga om något annat än att försöka vidtaga en utredning angående statsmonopol och möjlighet för riksdagen att pröva det alternativet i jämbredd med det nu föreliggande, och då det uppskov, som i detta hänseende skulle behövas, icke är så långt och avskräckande, att det ur någon synpunkt behöver föranleda ett beslut nu, tillåter jag mig, herr talman, på grund av de skäl jag anfört, att yrka bifall till det förslag i detta avseende, som av herr K. A. Nilson m. fl. avgivits i den vid utskottets betänkande fogade reservation.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Wohlin: Herr talman! Då jag inom bevillningsutskottet haft att taga ståndpunkt till detta ärende har jag befunnit mig i den lyckliga belägenheten att vara i avsaknad av alla sådana lidelser och nykterhetspolitiska beräkningar i ena eller andra riktningen, som nog hos mången ute i landet skymt blicken för denna frågas sakliga innebörd. Jag ställer mig helt och fullt på den grundval, som skapades genom fjolårets riksdagsbeslut, enligt vilket en återgång till en mera fri näringsutövning på partihandelns område avvisades och vari uttalades, att partihandeln med rusdrycker icke vidare bör få utövas i privatekonomiskt intresse. Denna uppfattning synes mig till alla delar vara ur statsekonomisk och nykterhetspolitisk synpunkt klok och riktig, och den torde naturligt ansluta sig till de senare årens utveckling på förevarande område. Jag får ytterligare som en utgångspunkt hålla mig till riksdagens skrivelse i fjol, vari riksdagen anhöll, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning, på vad sätt det allmännas inflytande inom den nuvarande faktiska organisationen av partihandeln med rusdrycker bäst måtte ordnas. Detta utredningsdirektiv kan emellertid till alla delar respekteras, även om man, i likhet med dåvarande finansministern, utvidgar sitt önskemål till att omfatta jämväl frågan om utredning rörande den nuvarande partihandelsorganisationens överförande till ett statsmonopol i detta ords egentliga bemärkelse. Härmed har jag ingalunda sagt, att jag för min del vill i någon mån binda mig vid tanken på en sådan lösning, allra helst som jag icke företräder en principiell ekonomisk uppfattning, enligt vilken statsmonopol äro synnerligen tilltalande. Men jag har velat säga, att det från annat håll kan finnas fog för önskemålet, att även frågan om partihandelsorganisationens omläggning till rent statsmonopol kommer under beaktande.

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

Då jag sålunda med intagande av en fullt neutral ståndpunkt i avseende å partihandelns bästa organisation gått att pröva det föreliggande ärendet, har jag gjort mig den frågan, på vad sätt statsmakterna, därest konsumtionen av spritdrycker kommer att bestå här i landet, må kunna av denna hantering utfå största möjliga inkomster. Det synes mig nämligen vara en riktig princip, att man ur sprithanteringen, så länge den får bestå, försöker uttaga så stora skattebelopp och vinstmedel som i den mån nykterhetsvänliga och sociala synpunkter icke åsidosättas, kunna komma det allmänna till goda. Meningsskiljaktigheten rör sig nu om frågan, huruvida när det gäller partihandelsorganisationen vinstfrågan skall komma i andra rummet och statens inkomster uttagas, förutom i form av tullmedel, brännvinstillverkningsskatt och rusdrycksförsäljningsmedel, genom omsättningsskatt och utskänkningsskatt enligt den sedan 1920 gällande författningen eller huruvida partihandelsorganisationen skall vara ett skatteinstrument. Kungl. Maj:t och utskottets majoritet hava ställt sig på den förra ståndpunkten och från den nuvarande partihandelsorganisationens sida torde samma uppfattning göra sig gällande. Vin- och spritcentralen bör enligt denna mening skötas i huvudsakligt syfte "att söka tillhandahålla varor av tillfredsställande beskaffenhet under riktiga ursprungsbeteckningar, och vinstfrågan bör komma i andra rummet", som det heter i det sakkunnigutlåtande, vilket först chefen för finansdepartementet och sedan utskottsmajoriteten gjort till sitt, och denna mening rubbas föga eller intet av tillägget, "att varornas prissättning naturligtvis bör ske så, att vinstmarginalens storlek ej äventyrar bolagens konsolidering". Vin- och spritcentralen bör enligt denna åsikt med andra ord skötas utan att man härvid behöver taga nämnvärd hänsyn till statens skattepolitik. Vad staten vill taga ut utöver förut nämnda, sedan längre tid tillbaka utgående skatte- och vinstmedel, bör uttagas genom omsättnings- och utskänkningsskatt. Ja, jag har sökt att så noga som det varit mig möjligt penetrera denna uppfattning, men jag har icke kommit till det resultat, att alla invändningar mot den tankegången äro obefogade. Omsättningsskatten är visserligen en enkel form av beskattning, som är lätt att praktisera och där skattemedlen månatligen inflyta till statsverket. Emellertid lider denna skatt av bristen att vara alltför stel och den anpassar sig icke så, som man skulle önska, efter varans värde. Ett gott bevis på att denna anmärkning är riktig har man i den av bevillningsutskottets ordförande och vice ordförande gemensamt avgiva reservationen till bevillningsutskottets betänkande nr 47 angående omsättnings- och utskänkningsskatt på spritdrycker. Det heter där, att redan "den nu gällande omsättningsskatten å spritdrycker, vilken i likhet med den föreslagna utgår med viss procent å varans partihandelspris, haft till följd, att priserna å de finare varuslagen måst i detaljhandeln sättas så högt, att någon försäljning av desamma praktiskt taget icke ägt rum. Denna konsekvens av omsättningsskatten" — fortsätta reservanterna — "vilken uppenbarligen icke varit av lagstiftaren avsedd, synes, därest med ett bibehållande av samma beskattningsnorm omsättningsskatten höjes till 65 procent, komma att än

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

mer skärpas." Efter att hava exemplifierat detta sluta reservanterna med följande: "Med hänsyn till det anförda hava vi ansett, att omsättningsskatten bör avvägas på sådant sätt, att en dylik konsekvens av densamma så vitt möjligt undvikes. Detta syfte synes lättast kunna vinnas därigenom, att ett maximum för skattebeloppet för liter bestämmes." Det är icke vanligt, att man finner bevillningsutskottets ärade ordförande och dess ärade vice ordförande i frågor, som röra beskattningsärenden, hava samma uppfattning, men här har man för en gångs skull ett fall, då de fallit i varandras armar. Många torde fatta detta som ett uttryck för att då är det en alldeles säker och riktigt grundad uppfattning som de uttala, men jag tror, att förhållandet fastmera visar, att det är något med omsättningsskatten som är spritt språngande galet. Jag kan icke heller tillägga någon större betydelse åt anmärkningen, att omsättningsskatten skall inlevereras månadsvis, ty för statsbudgetens uppgörande är det tillräckligt, att skattemedel till beräknat belopp upptagas i det års riksstat, varom är fråga. Den största olägenheten emellertid med att lägga huvudvikten vid omsättningsskatten och låta partihandelsorganisationen skötas utan större hänsyn till vinstfrågan ligger däri, att garantier vid sådant förhållande komma att saknas för att partihandelsorganisationen skötes efter fullt affärsmässiga principer. Nu har jag visserligen häremot hört genmälas: vad menas med att partihandelsorganisation skall skötas efter "fullt affärsmässiga" principer? Man har därvidlag gjort åtskilliga erinringar, som jag också övervägt, såsom t. ex. att om partihandelsorganisationen höjer sina utförsäljningspriser så bliva systembolagens möjligheter att redovisa vinstmedel förminskade, m. fl. invändningar. Jag har emellertid kommit till det resultatet, att man nog ändock numera — alldeles oavsett huruvida den uppfattningen tidigare varit rådande och frånsett de strider om denna fråga, som tidigare ägt rum — med fog torde kunna hävda uppfattningen, att det vore önskvärt, om även partihandelsorganisationen bleve ett skatteinstrument för staten. Det är mig väl bekant, att Vin- och spritcentralen under en relativt kort tidsperiod måst skötas företrädesvis från andra utgångspunkter. Denna organisation har måst inlösa de gamla enskilda rättigheterna och den har härvidlag haft att arbeta utan tillskott av statsmedel. Jag vill icke i likhet med åtskilliga kritici göra anmärkning därpå, att man icke från Vin- och spritcentralens sida under dessa brydsamma genomgångsår kunnat inleverera några större belopp till statsverket. Men vi hava nu kommit fram till ett annat skede i denna organisations historia, då de enskilda vinstintressena praktiskt taget äro avkopplade och de privata handlarna praktiskt taget äro utlösta och ersatta. Man kan numera utan att taga ståndpunkt till tidigare strider göra den nyssnämnda åsikten gällande, att partihandelsorganisationen bör bliva ett skatteinstrument. Denna uppfattnings riktighet styrkes ytterligare därav, att finansministern och regeringen faktiskt på sistone hava krävt en sådan politik, när de begärt att av denna partihandelsorganisations vinstmedel skola under innevarande år till statsverket inlevereras 10 miljoner kronor och första halvåret 1923 5 miljoner kronor. Detta är ju dock ett uttryck för en förändrad och enligt

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

min uppfattning riktig uppfattning beträffande partihandelsorganisationens ställning som ett statens skatteinstrument. Den egentliga invändning av bärande natur, som inom bevillningsutskottet framförts gentemot ifrågavarande princip, har varit, att om Vin- och spritcentralen skall vara ett skatteinstrument, som skall inleverera största möjliga vinstmedel till staten, så medför detta olägenheten, att betydande belopp gå till kommunalskatt och sålunda icke komma statsverket till godo. Jag vill medgiva, att detta är riktigt, liksom ju även att systembolagens vinstmedel av samma skäl icke komma statsverket oavkortade till godo. Men jag vill i detta avseende hänvisa till riksdagens skrivelse (nr 198) av den 10 maj 1921, vari riksdagen anhöll, att "Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan i vilken utsträckning och under vilka former bolag, som enligt bestämmelserna i 17, 18 och 19 §§ i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker uteslutande hava till ändamål att idka handel med rusdrycker, må kunna befrias från kommunal skattskyldighet, samt för riksdagen framlägga det förslag, som kan av utredningen föranledas". Det borde alltså icke dröja länge, intill dess att frågan om systembolagens kommunala skattskyldighet kommer på riksdagens bord för att lösas i den riktning, som förefaller mig vara praktisk och lämplig. Det torde icke heller vara oväntat för riksdagen, om den nästkommande år får motse en eller annan motion, gående ut därpå att även partihandelsorganisationen bifrias från kommunal skattskyldighet, så att avbränningar i form av kommunalskatt icke heller här må komma i fråga, utan nettovinsten hel och hållen kan tillfalla statsverket. Jag hyser alltså tillförsikten, att den enda ur finanspolitisk synpunkt bärande invändningen mot att partihandelsorganisationen skall vara skatteinstrument, inom nära liggande tid kommer att finna sin lösning. Jag kan alltså icke finna, att man ens med hänsyn till denna invändning bör avvisa den i och för sig principiellt riktiga uppfattningen, att även ur partihandelsorganisationen vinstmedel bör uttagas för att komma statsverket till godo.

När det gäller denna fråga vill jag ytterligare påpeka, att omsättningsskatten numera har stigit så starkt, att man med denna skatt nått bristningsgränsen. En ytterligare stegring av omsättningsskatten på sätt, som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition nr 216, kan fördenskull befaras komma att leda till mindre skatteintäkter, än man beräknat, och den kan därtill förmodas komma att medföra en starkt ökad spritsmuggling. Detta sistnämnda har även inom bevillningsutskottet erkänts jämväl av representanter för uppfattningen, att Kungl. Maj:ts proposition nr 191 bör bifallas. Faran för ökad smuggeltrafik kan bäst bedömas genom en närmare granskning av skillnaden mellan de spritpriser, som kunna uppstå vid omsättningsskattens höjande till 65 procent, och de priser, som gälla t. ex. vid smuggeltrafik i Stockholm. Denna skillnad är enligt uppgift redan nu så betydande, att den måste locka personer, som hava denna ledsamma rörelse till sin huvudsakliga näring, att fortsätta därmed och antagligen ytterligare utveckla densamma.

Vad angår kontrollstyrelsens ställning till denna fråga får jag hän-

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

visa till kontrollstyrelsens yttrande den 16 mars 1922, som är intaget i Kungl. Maj:ts proposition nr 216. Kontrollstyrelsen uttalar sig visserligen om omsättningsskattens höjande ur mera skattetekniska synpunkter, men styrelsen betonar, "att styrelsen ansett sig hava att yttra sig allenast rörande det sätt, på vilket den ifrågasatta höjningen av omsättnings- och utskänkningsskatten borde företagas, och ej om de ifrågasatta höjningarnas lämplighet över huvud taget". Kontrollstyrelsen har således icke tagit ståndpunkt till eller godkänt den principiella sidan av detta förslag till omsättningsskattens förhöjning, som innefattas i Kungl. Maj:ts proposition nr 216.

Ytterligare vill jag erinra, att förhöjningen av omsättningsskatten enligt Kungl. Maj:ts förslag är avsedd att uppväga minskningen i statens inkomster från Vin- och spritcentralen, sedan man frånträtt uppfattningen att denna koncern skall inleverera några vinstmedel till statsverket. Men Vin- och spritcentralen skall ju inleverera 10 miljoner kronor under år 1922 och 5 miljoner under första halvåret 1923. Det är i så fall rätt egendomligt, att i Kungl. Maj:ts proposition nr 216 föreslås att den förhöjda omsättningsskatten skall träda i kraft redan den 1 juli 1922. Det står icke i full överensstämmelse med vartannat. Det har också påpekats inom utskottet, att denna förhöjning av omsättningsskatten redan den 1 juli i år icke är en omedelbart given och nödvändig konsekvens av principen, att Vin- och spritcentralens skyldighet att inleverera vinstmedel skall upphöra den 1 juli 1923.

Slutligen och för att vara kortfattad vill jag tillägga, att om jag betraktar den föreliggande frågan från den andra synpunkt, som också kan och bör anläggas på densamma, nämligen huruvida, därest statsmakterna komma att besluta införandet av allmänt rusdrycksförbud här i landet, det är lämpligast att den nuvarande partihandelsorganisationen får kvarstå i den form, som den nu har, eller att den regleras på det sätt, som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition nr 191, så måste jag, i viss motsättning till den ärade talaren på Stockholmsbänken, säga, att jag för min del finner det tämligen likgiltigt huruvida de här föreslagna ändringarna i rusdrycksförsäljningsförordningen godkännas eller icke. Om författningsändringarna icke godkännas, står det ju alltid statsmakterna fritt att tvinga denna organisation att avveckla, naturligtvis med beaktande av de svårigheter, som kunna vara förenade med en sådan avveckling. Om författningsändringarna återigen icke godkännas, blir läget ungefär detsamma, och jag kan knappast tycka som den ärade talaren på Stockholmsbänken att det ur synpunkten av möjligen inträdande totalförbud är något särskilt intresse förenat med tanken på en utredning rörande frågan om denna partihandelsorganisations överförande till verkligt statsmonopol. Jag vill emellertid gärna medgiva, att man bör göra allt för att förhindra den nuvarande partihandelsorganisationen att vid sidan av partihandeln med rusdrycker ytterligare engagera sig i för dess egentliga uppgift främmande företag. Måhända gör man med hänsyn härtill klokast i att icke lagfästa denna organisations ställning, utan låta med ett sådant lagfästande bero, tills man klarare kan skönja de nyk-

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

terhetspolitiska linjer, som inom kort komma att bliva de bestämmande här i landet. Ehuruväl jag icke tycker, att dessa författningsändringar i och för sig äro så farliga, då de endast möjliggöra en ökad eller åtminstone en formellt ökad kontroll från det allmännas sida över partihandelsorganisationen, så är det dock en viss egendomlighet förenad med den förevarande propositionen, nämligen att det förslag till avtal mellan staten och denna organisation, vilket är som bilaga vidhäftat propositionen, icke kan bliva föremål för proposition och beslut från riksdagens sida, utan endast är framlagt till påseende. När jag emellertid granskar detta förslag till avtal, så kan jag för min del icke komma ifrån att avtalet vid sidan av dess otvetydiga förtjänster och riktiga bestämmelser i 6 § innehåller vissa stadganden, som jag icke finner vara fullt tillfredsställande ur synpunkten av statens intressen. Såsom t. ex. då det där säges, att årligen må avskrivas å byggnader högst fem procent och å inventarier högst femton procent, utan att det angives med vilket värde man vid dessa avskrivningar skall räkna, samt då avtalet tillåter, att årligen till pensionsfond och reservfond må avsättas belopp i vida större utsträckning än som brukar vara regel vid vanliga affärsmässigt skötta bolag. Jag har alltså icke kunnat finna, att detta avtal är fullt tillfredsställande, men då jag icke har någon möjlighet att få det ändrat genom något riksdagsbeslut, för så vitt att jag bidrager till att godkänna författningsändringarna, så har jag efter övervägande kommit till det resultat att det trots allt vad som kan anföras i motsatt riktning torde vara riktigast handlat av riksdagen att icke innevarande år bifalla författningsändringarna, utan i stället låta anstå med denna fråga.

Av det anförda torde framgå, att jag icke vill engagera mig i den livliga och personliga strid, som brukat kallas "för eller emot doktor Bratt", och detta därför att jag icke haft möjlighet att penetrera riktigheten vare sig i kritikernas anklagelser eller de angripnes utsagor. Jag har icke den ringaste känslobetoning, då det gäller denna strid, utan jag har försökt se denna fråga från rent statsfinansiella synpunkter och från vad som är lämpligast med hänsyn till det nykterhetspolitiska läget nu och för framtiden. Det är från denna neutrala synpunkt, som jag kommit till det resultat, att riksdagen gör klokast i att för närvarande icke bifalla de här föreslagna författningsändringarna. Jag instämmer däremot icke i yrkandena på en förnyad utredning, ty sådana utredningar anser jag vara tämligen meningslösa, eftersom värdet av en utredning beror på vilka personer det är som utreda. Riksdagen gör enligt min uppfattning bäst i att endast avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 191, utan att begära nya utredningar. Med det nu sagda har jag också uttalat min uppfattning om den kungl. propositionen nr 216, så att jag, för den händelse icke några nya synpunkter framkomma beträffande sistnämnda proposition, kan avstå från att besvära kammaren med att ytterligare uppträda i detta ärende.

Jag yrkar alltså avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag.

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

Herr Rune: Herr greve och talman, mina herrar! Riksdagen står nu inför nödvändigheten att fatta beslut i denna stora och viktiga fråga, som även vid sista riksdagen var föremål för riksdagens behandling. Det är ju så, mina herrar, att ursprunget till hela denna koncern, till hela denna affärsverksamhet, som vi nu rådpläga om, är restriktionssystemet, d. v. s. försöket att inskränka spritmissbruket. Så länge frågan gällde endast, att man skulle inskränka rätten att köpa sprit, så länge voro ju alla nykterhetsvänner eniga. Det var ju motståndarne, som ansågo, att man icke fick köpa tillräckligt mycket sprit, men på alla nykterhetsintresserades håll var man ense om att denna verksamhet var enbart av godo. Men de personer, som ledde denna rörelse, märkte snart, att det för att ernå gott resultat var nödvändigt att avkoppla det enskilda vinstbegäret från all handel med rusdrycker. Så företog sig ledningen av detta restriktionssystem att söka åstadkomma detta på egen hand, och när man talar om, att det synes som om dessa vin- och spritaffärer skötts mindre affärsmässigt, så vill jag säga herrarna, att det förefaller mig, som om med hänsyn till det lyckliga resultat, som åstadkoms, när det gällde att avkoppla de enskilda intressena från rusdryckshandeln, man måste säga, att alldeles säkert affärsprinciperna varit ganska goda och dessa affärer blivit skickligt skötta, när resultatet blivit så gott. Nu har ju riksdagen upprepade gånger uttalat, att man bör avkoppla det enskilda intresset från rusdryckshanteringen, och så länge man gick fram på denna väg, voro alla nykterhetsintresserade, vare sig de arbetade direkt för förbudet eller voro nykterhetsintresserade på det sättet, att de ville föra nykterheten stegvis fram till förbudet, av den åsikten, att det vore mycket lyckligt, om man kunde avkoppla det enskilda vinstbegäret. Mot detta riktar man sig icke heller nu så mycket.

Emellertid har jag mycket svårt att förstå, varför man från visst håll ideligen skall komma med kritik över dessa förhållanden. Jag förstår väl, att de, som anse, att den fria enskilda företagsamheten och de enskilda handlandena fortfarande borde få översvämma landet med sina varor, äro missnöjda, men jag förstår icke, att de andra äro det. Emellertid kom denna fråga, herr greve och talman, förra riksdagen under kammarens prövning, i ty att det förelåg motioner, däri det gjordes ivriga anmärkningar mot Vin- och spritcentralens sätt att sköta dessa affärer, och man tyckte och påstod, att det varit bättre, om de enskilda sprithandlandena återigen finge rättighet att driva rörelsen. Åtskilliga gjorde anmärkningar mot den stora omfattning, som spritkoncernen tagit. Man klandrade vissa stora affärer, som jag nu icke vill närmare skärskåda. Jag kan nämna en av dem, nämligen köpet av Carnegiebolaget, som jag för min del anser hava varit förestavat uteslutande av önskan att främja nykterheten. Beträffande några av dessa stora affärer skulle det föra ganska långt, om man skulle i detalj resonera, om de varit i allo kloka eller mindre kloka, om prisen för den ena eller andra affären varit väl avvägda, eller om man eljest kan framställa anmärkningar beträffande dem. Jag vet endast, att några, som då

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

voro emot statsmonopolet i fråga om vin- och spirituosahandeln, nu plädera för att man skall införa sådant. Tro herrarna, att Carnegie- och Grand Hôtel-affärerna komma i annat läge eller att herrarna åstadkomma någon ändring i dessa affärer, som redan äro gjorda, om man inför statsmonopol. Jag svarar nej. Jag anser, att det för närvarande är bra onödigt att gå in på en kritik av detta. Det är möjligt, att den koncern, som man med ett enkelt namn kan kalla för Vin- och spritcentralen och som handhaft det hela, någon gång kanske misstagit sig i sina affärer — få äro de affärer, där sådant icke skett på senare tider — men det är också säkert, att den i stort sett haft mycken framgång i sin verksamhet.

Jag vill nu framställa den frågan, huru man skall på ett förståndigt sätt ordna denna sak. Riksdagen tog förra året mycket bestämd ställning till denna fråga. Riksdagen uttalade sig på det bestämdaste mot att privata vin- och sprithandlare skulle få rätt att driva dylik rörelse, och riksdagen gav i stället erkännande åt spritcentralens verksamhet. Men riksdagen ifrågasatte även, huruvida icke det allmännas inflytande över denna verksamhet borde ännu mera stadfästas. Det var, antar jag, just med hänsyn till de stora dotterbolagen, som riksdagen ansåg, att det var lämpligt, att det hela organiserades på ett för staten mera tillfredsställande sätt. Denna åsikt fick stor majoritet i riksdagen förra året, och Kungl. Maj:t tillsatte utredningsmän, som skulle föreslå en organisation, varigenom det allmännas inflytande skulle bliva tillfredsställande ordnat och säkert förankrat i fråga om dessa affärer. Nu har också utredningens resultat framkommit och Kungl. Maj:t har framlagt förslag i saken. Vad man än må säga, så är det i alla fall så, att enligt detta det allmänna skulle få ett betydligt starkare inflytande på dessa angelägenheter än vad det förut haft, ett inflytande så vitt jag förstår fullt betryggande för att det allmänna skall kunna utöva en avgörande bestämmanderätt över dessa affärer. Nu är det väl att märka, att då det gäller att på dessa områden åstadkomma säkerhet för staten, så står man upp och klandrar alla dessa affärer, som redan äro gjorda, och säger, att det är orimligt och galet, att man lett rörelsen in på sådana områden, som icke passa för den, och att detta varit till skada i många fall, men ändå vill man gå emot detta förslag, som just avser att förebygga, att sådana affärer skola kunna växa upp eller för det kommande göras. De som hava ledningen av denna rörelse, hava ju beredvilligt gått in på alla dessa förslag, varigenom de överlämnat bestämmanderätten fullt och helt åt det allmänna. Jag vill säga, att det allmänna har i sin hand att inlösa alla aktierna i företaget och därmed få full äganderätt till hela affären.

När man nu vill hava det på det sättet, så är det märkvärdigt, det måste jag säga, att man bara vill lägga hinder i vägen. Från ett håll säger man, att utredningen varit ensidig och icke god. Här bör vara ett statsmonopol. Från ett annat håll säger man, att man icke tror, att det kan vara lämpligt att införa ett statsmonopol, utan att man bör göra dessa affärer till ett skatteinstrument, och att bakom denna åsikt

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

står en stark opinion från riksdagens sida. Jag måste säga, att sedan detta förslag, som nu föreligger, blivit av riksdagen till sina principer godkänt, jag icke kan finna, att det framkommit någon bärande anmärkning mot, huru det i framtiden skall verka. Man har riktat anmärkningar emot vad som förut varit, men för framtiden har man icke kunnat anföra några bärande skäl, som visa, att det hädanefter icke skulle bliva väl beställt.

Man frågar, varför högerpartierna nu äro med om denna sak. Jag antager, att högerpartierna komma att själva förklara, varför de äro med om saken. Men för min del får jag säga, att visserligen högerpartierna eller åtminstone vissa representanter för dem länge hava sökt åstadkomma, att enskilda partihandlare skulle få handla med dylika varor, men att sedan riksdagen sagt, att de icke få det, och när sålunda all möjlighet att komma fram på den vägen är avklippt, är det ju icke underligt, att man finner de herrarna med bland dem, som vilja förståndigt organisera denna sak, som de förut vänt sig emot.

Sedan har det talats om, att det är märkvärdigt, att socialdemokraterna sluta upp omkring detta, och samme talare, som gjorde ett påpekande i den riktningen, sade, att det var en syn för gudar, att det socialdemokratiska partiet så lätt och lekande släppt tanken på det ifrågasatta statsmonopolet och gått över till ett annat system. Jag antager, att socialdemokraterna själva komma att göra reda för sin ställning, men jag kan icke neka mig att göra den enkla reflexionen, att jag med min liberala syn på tingen i allmänhet har ett mycket stort misstroende mot alla statsmonopol och alla av staten direkt drivna företag, och för min del inregistrerar det nämnda förhållandet med mycket nöje. Jag skall icke yttra mig så ironiskt om "denna syn för gudar", utan jag tycker, att det är ensamt glädjande, från min synpunkt sett, att socialdemokraterna icke äro doktrinära och springa med på det, som kanske skulle ligga dem teoretiskt närmast utan pröva frågan rent sakligt och då de komma till det resultatet, att det är bäst att ordna saken på detta vis, gå de med på förslaget. Jag har icke vare sig i utskottet eller här i kammaren kunnat bliva övertygad, att man skulle vinna någonting med en ny utredning. I det fallet är jag också ense med professor Wohlin, att en ny utredning icke skulle kunna åstadkomma någonting utöver vad vi redan hava. Däremot är jag icke ense med professor Wohlin därom, att det skall vara meningen, att man skall försöka få dessa spritaffärer att giva en allt större inkomst åt staten, och att man skulle skaffa sig ett sprithandlarsystem, som skulle vara, såsom han uttryckte sig, ett skatteinstrument. Det är ganska tydligt, att professor Wohlin icke har rätt, då han säger, att det är flera meningsriktningar inom kammaren, som stå bakom ett sådant krav och därför vilja, att frågan skall uppskjutas till nästa år. Jag tror, att på denna punkt råder ganska stor enighet även på håll, där man går emot föreliggande förslag. Och jag förmodar, att det råder ganska stor enighet i den punkten, att staten icke skall hava möjlighet att göra sig mera beroende av inkomsterna från sprithanteringen, än den nu är. Jag måste för min del säga, att

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

trots det jag liksom så många andra varit med om att taga ut stora inkomster av sprithandeln, så är det mig ytterst motbjudande, att vi skola göra det. Jag kan icke dölja för mig, att det är detta beroende av spritmedlen, vari vi på detta sätt skulle råka, som är beklagligt och allt annat än nyttigt, då det gäller att ordna spritaffärerna i riktning av nykterhetens och de sociala synpunkternas främjande.

Jag måste sålunda säga, att icke heller det skälet till uppskov är befogat, och jag kan, herr greve och talman, icke finna annat, än att de anmärkningar, som man riktat mot denna vin- och spritcentral och denna organisation, skulle så fort som möjligt i huvudsak och i allt väsentligt bliva neutraliserade, om man toge det förslag, som utskottet tillstyrkt, och därför, herr greve och talman, anser jag, att det vore mycket stor skada och icke till ringaste gagn att uppskjuta saken. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Jag kan ju hålla med utskottets ärade vice ordförande, att det icke är vidare angenämt att varje år stå och diskutera dessa frågor, men omständigheterna hava gjort det så, att de hava förts fram på riksdagens dagordning. Det ärende, som nu föreligger till riksdagens behandling, avser ju att ytterligare garantera statsmakterna inflytande på förvaltningen av ett företag, som har varit föremål för åtskilliga anmärkningar och vars rörelse är utav avsevärd omfattning. Då jag vid ett par föregående tillfällen haft åtskilligt med dessa saker att göra, ber jag att få besvara eller rättare sagt förklara ett par anmärkningar, som gjorts.

Först vill jag mot herr K. A. Nilson anföra, att när han i sitt första anförande ifrågasatte att Kungl. Maj:t och regeringen rent av skulle avstå från sin gamla rätt beträffande stamaktierna, d. v. s. stamaktier för 400,000 kronor, så är detta icke med verkliga förhållandet överensstämmande. Det finnes icke en bokstav, som ändrats i det kontrakt, som är upprättat mellan Kungl. Maj:t å ena sidan och vederbörande företag å andra sidan. Saken är klar, och det skall icke lyckas vare sig med det ena eller andra hjälpmedlet att söka smussla rätten bort från statsverket.

Herr Ekman började sitt anförande med en historik över gången av Vin- och spritcentralens tillkomst och sade, att den var grundad på den uppfattningen, att man borde eliminera bort privatintresset från denna rörelse. Jag kan för min del icke säga annat, än att denna sak har vidare utvecklats, och jag vill icke vidare ingå på detta problem, förrän herr Ekman närmare preciserat, hur privatintresset dominerat på ett sådant sätt, att de ursprungliga intentionerna icke fortfarande hållas. Den överenskommelse, som träffades 1920 och som herr Ekman anförde, att jag då medverkat till, innebär, att i samma ögonblick som stamaktier för 400,000 kronor hava överflyttats från Stockholmssystemet till det konsortium, som nu innehar dem, har med den överlåtelsen följt skyldighet för statsverket att svara för inlösen av preferensaktierna. Det förefaller mig, att vare sig dessa stamaktier legat hos systembolaget, statskontoret eller hos någon annan institution, skulle preferensaktiernas ägare vara

berättigade att erhålla inlösning av preferensaktier enligt de grunder som bolagets ordning reglerar. Jag går nämligen ut ifrån, att herr Ekman icke accepterar den uppfattningen, att man kan expropriera preferensaktierna. Vill herr Ekman tillgripa expropriationsförfarandet mot preferensaktieägarna utan någon ersättning för de av dem ägda aktierna, då har hans resonemang ett visst underlag, men i annat fall icke annat underlag än ett rent agitatoriskt, som han nu använder för att nå ett visst givet syfte. Vid överlåtelsen av stamaktierna är sörjt för att konsortier som övertagit desamma skola omedelbart överlämna dem till parivärde, när staten kräver det. Den form, som nu närmast tilltalade herr Ekman för drivande av partihandeln med spritdrycker, kan åstadkommas vilken dag som helst som riksdagen uttalar sig för, att dessa stamaktier skola övertagas av statsverket, men jag vågar påstå, att även under den form, som dessa aktier nu äro deponerade eller disponerade, är det staten, som har bestämmanderätten över förvaltningen av företaget. Då jag medverkade till, att icke i överensstämmelse med kontrollstyrelsens förslag staten direkt övertog dessa aktier, var det därför att vid ordnandet av spritaffärer det brukar vara icke bara ett visst inländskt intresse, utan även ett utländskt intresse, som gör sig gällande, och jag ville i min mån bidraga till att avkoppla staten från att vara den, som direkt uppköper spritvaror i utlandet. Men önska herrarna den övergången, behövas därför icke flera utredningar. Den saken ligger ganska klar, att den dag staten övertager för 400,000 kronor aktier, som nu disponeras av konsortiet, den dagen är det icke stort mera än namnet, som skiljer mellan Vin- och spritcentralen å ena sidan och Tobaksmonopolet å den andra.

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

Nu tyckte herr Ekman, att det var en märkvärdig syn, att ett socialdemokratiskt parti och en socialdemokratisk regering voro med om något dylikt. Jag vill erinra herr Ekman om, att när de första avgörande diskussionerna fördes på detta område, var det icke i en socialdemokratisk regering, utan i en liberal-socialdemokratisk regering, där vi voro fyra socialdemokrater och de övriga voro av herr Ekmans parti. Jag vill visst icke på något sätt söka undskylla mig och säga, att det är de övriga, som drivit mig att biträda uppgörelsen, utan de ingående överläggningar, som vi då hade, bragte mig till den övertygelsen, att det ur många synpunkter, särskilt med hänsyn till detta ömtåliga och omstridda ämne, var lämpligast att gå fram på en sådan linje att man dels kunde bevaka statsintresset genom att säkra åt staten huvudinflytandet på affärens ledning och dels förekomma, att staten engagerades såsom spritköpare. Herr Ekman tyckte, att det var fackföreningsdisciplin, som drev exempelvis vårt parti att ställa sig bakom regeringen uti denna fråga, och han talade om, att det var en beklaglig företeelse, att starka karlar regera på det sättet. Jag skall be, att herr Ekman först sopar rent för egen dörr. Han hör just icke till de svaga karlarna, och han regerar icke med mild hand i det läger, där "nökterheta" står såsom första mål. Vi kunna ju låta bli att attackera varandra, ty vi ha måhända båda lite svaghetssynder på de punkterna, men även om omständigheternas makt har åstadkommit en syn, som har väckt herr Ekmans uppmärksamhet, så får jag säga,

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

att för mig har det framställt sig en lika märkvärdig syn. Jag ser herr Carl Gustaf Ekman på ena sidan och på den andra sidan min goda vän grosshandlaren Stendahl gå såsom två parhästar och köra i kapp för att få omkull den mycket misstänkliggjorda Vin- och spritcentralen. Det kan vara hugget som stucket vilken av de två synerna som kan vara bäst att se.

Herr Wohlin anförde för sitt avslagsyrkande, att han ville, så vitt jag förstod honom rätt, hava Vin- och spritcentralen såsom centralskattekälla för statens upptagning av inkomster av sprithanteringen. Om den saken kan man naturligtvis diskutera, men man behöver icke koppla tillsammans frågan om grunderna, efter vilka skatten till statsverket skall uttagas, med den fråga, som nu föreligger till avgörande.

Herr Wohlin anförde, att vi ha nått bristningspunkten i fråga om omsättningsskatten, och ville framhålla detta som ett skäl för ett blivande avslag på en ännu ej föredragen proposition. Då herr talmannen tillät herr Wohlin yttra sig om den saken, anhåller jag att också få beröra densamma.

Det är ju så, att det belopp av 5 miljoner kronor, som inlevererades till statsverket år 1921, hänför sig till Vin- och spritcentralens vinst å 1920 års rörelse, det belopp av 10 miljoner kronor, som under innevarande år skall inlevereras, hänför sig till 1921 års vinst av centralens rörelse, och det belopp, som är upptaget i den föreliggande halvårsbudgeten, hänför sig till den vinst, som inflyter från den 1 januari till den 1 juli innevarande år. Vid denna tidpunkt är det ju avsikten, att Vin- och spritcentralen skall sänka priset på spriten, så att konsumenterna icke skola drabbas av ett högre inköpspris, därför att staten pålägger en ökad omsättningsskatt, ty när Vin- och spritcentralen icke behöver inräkna detta belopp i sin vinst, så kan naturligtvis Vin- och spritcentralen lämna dessa varor så mycket billigare till detaljhandelsbolagen, vadan enligt min beräkning någon ökning av allmänhetens kostnader icke skall föranledas av detta. Att statsverket ändå i den nu föreliggande budgeten kan beräkna 5 miljoner såsom ett extra tillskott av spritinkomsterna beror därpå, att Vin- och spritcentralen icke lämnar in sin vinst förr än efter bolagsstämman, då den däremot, om man uttager denna skatt på det av mig föreslagna viset, inflyter månadsvis efter det redovisningssystem som tillämpas av detaljhandelsbolagen. Men själva denna ökning av omsättningsskatten kan såsom jag nyss betonat icke inverka på detaljspritpriset. Jag kan med så mycket större säkerhet göra detta uttalande som Vin- och spritcentralen naturligtvis måste hålla sig på den säkra sidan och beräkna ett högre pris, därför att företaget, utöver de miljoner, som skolat inlevereras till statsverket, också måst beräkna skattekraven, som bolaget haft att svara för och som efter nuvarande skattetryck utgått med icke så små belopp.

Jag är emellertid, såsom jag förut betonat, av den uppfattningen, att den av herr Wohlin väckta frågan egentligen icke har något annat med den frågan vi nu diskutera att göra, än att statsverket, om herrarna avslå båda propositionerna, blir av med 5 miljoner kronor som be-

räknats uti den nu föreliggande regleringen. Även om Kungl. Maj:t skulle ålägga Vin- och spritcentralen att för 1922 års senare halvårs vinst inleverera ytterligare 5 miljoner, skulle icke detta inverka på denna reglering, därför att bolaget förklarat sig icke kunna inkassera de senare ifrågasatta beloppen förr än efter den 1 juli 1923. Men eftersom denna principfråga förts på tal, så vill jag säga, att jag icke kunnat godkänna den principen, att man skall ha två olika skattekällor i fråga om spriten, och därför har jag aldrig tillåtit mig att till Vin- och spritcentralens ledning göra någon framställning om att vinstmedel skulle beräknas med hänsyn till inleverans direkt till statskassan. Det var först sedan jag lämnade chefskapet för finansdepartementet, som den frågan uppkom, och den kom säkerligen upp, därför att man särskilt från vissa kretsar inom riksdagen med styrka krävde att bolaget skulle inleverera medel. Från detta håll framhölls det under fjolåret med mycken skärpa, att det vore en oerhörd historia, att Vin- och spritcentralen låge inne med så avsevärda belopp, som inte inlevererats till statsverket. Åja, det kan ju hända, att om jag kommit i den knipan, som min efterträdare kom i, även jag i min nöd gått till Vin- och spritcentralen, så har jag icke anfört detta som klander mot min efterträdare. Men jag har sagt, att enligt min uppfattning skall man icke taga skatten på två håll, när man skall beskatta spriten, utan taga den på ett håll, vare sig man lägger hela skatten hos partihandelsbolaget och låter denna institution taga ut den eller lägger hela skatten hos detaljförsäljningsbolagen. Den saken kan emellertid ordnas alldeles oberoende av det avtal, som staten sluter. Skulle riksdagen bli av den uppfattningen, att det är lämpligare att taga all denna inkomst i centrum, så hoppas jag att riksdagen icke uraktlåter att låta vederbörande få veta detta, och vederbörande ha då ingenting annat att göra, såvitt jag förstår, än att följa de direktiv, som riksdagen i det fallet giver, i all synnerhet som det är statens organ som ha majoritet, när det gäller att besluta om tillämpningen av riksdagens beslut i föreliggande fall.

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

Nu vill jag, herr talman, säga, att det föreliggande förslaget innebär, att staten skall få ett större inflytande på den dagliga ledningen genom att man insätter en jourhavande direktör. Detta innebär, att den förvaltningsprincip, som ibland kommit till uttryck, d. v. s. Vin- och spritcentralens benägenhet att breda ut sig och göra affärer vid sidan av själva huvudaffären, blir i viss mån avkopplad, om riksdagen godkänner den föreliggande propositionen. Jag har ingen anledning att rikta några klagomål mot Vin- och spritcentralen för de affärer, som densamma gjort och som den blivit mycket klandrad för, därför att jag på samma sätt som andra statsråd ibland har rått bolaget att göra vissa affärer.

Carnegieaffären har blivit utomordentligt klandrad, och då jag antager, att dessa ärenden under den kommande debatten naturligtvis komma upp, så anser jag, att jag nu, medan jag har ordet, herr talman, kan relatera hur de kommit till. När man passerat kristiden och det befarades, att man skulle övergå till starkölstillverkningen, så var just en av

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

de största farorna att Carnegie utsläppte en starkare maltdryck än de övriga bryggerierna förbundit sig att utsläppa. För att då icke denna frestelse skulle föreligga att återigen lössläppa starkölet och därigenom också ge berättigande för ersättningsanspråk från alla dem, som börjat återgå till starkölsbrygden, för den händelse riksdagen skulle besluta återinföra ett svagare öl, resonerade jag för mitt vidkommande, att det vore en ren besparing och fördel för statsverket, om det hade inflytande över detta företag, vilket utgjorde en fara för att alla övriga bryggerier skulle finna med sitt intresse förenligt att övergå till starkölstillverkning. Det var detta moment, som för mig var avgörande, och från dessa utgångspunkter tillstyrkte jag, att Vin- och spritcentralen skulle förvärva detta företag. Jag vet, att det betraktas såsom inkonstitutionellt, att jag som statsråd, utan att föredraga ärendet i konseljen, gjorde denna tillstyrkan, men då jag gjort det, får jag påtaga mig allt ansvar, som följer, och jag vill med Vin- och spritcentralen dela det klander, som riktats mot denna affär.

Den andra affären gäller inköpet av Grand Hôtel. Vid tidpunkten för denna affärs avslutande inkom till mig från byggnadsstyrelsen en redogörelse för de lokalbehov, som då förelåg, varav framgick, att jag skulle sörja för anskaffandet av omkring 400 rum. Under sådana förhållanden resonerade jag som så: om verkligen företaget kan förvärvas för det uppgivna beloppet, så äro själva husen, även med bortseende från hotellrörelsen, för statsverket såsom sådant en försvarbar affär, synnerligast med hänsyn till det läge, som fastigheten innehar, och från denna utgångspunkt tillstyrkte jag, att man skulle göra även denna affär.

I fråga om den tredje och mest klandrade affären har den regering, som jag förra gången tillhörde, gjort en direkt framställning till Vin- och spritcentralen att engagera sig däri. Vid sådant förhållande anser jag för min del, att när man nu klandrar denna institution så oerhört för dess sätt att förvalta sina pund, så får man lov att också taga detta med i räkningen, och jag är gärna villig att taga de anmärkningar, som komma på mig, i medvetande om att detta varken varit någon privatekonomisk spekulation eller någon avsikt att annorledes än i bästa överensstämmelse med statens intressen, så som jag såg dem, söka få till stånd de ifrågavarande affärerna.

Detta må nu emellertid vara hur klandervärt som helst. Med det förslag, som nu ligger på kamrarnas bord, upphävas alla sådana möjligheter att vid sidan om den ursprungliga affären utvidga sig till några andra affärer, och jag är övertygad om att efter det klander och den diskussion, som förekommit på detta område, lär det nog icke behöva befaras några sådana utvikningar vidare.

Herr talman! Jag kan icke finna annat än att det är ett verkligt samhällsintresse att bifalla den proposition, som här föreligger. Det har visserligen sagts, att vilket annat bolag som helst kan sköta denna affär, men affärerna må nu vara gjorda dåligt eller bra, det ligger dock oerhört mycket medel placerade i denna affär. Skall den nu realiseras och ett annat bolag överta rörelsen, så kan ju icke statsverket undgå myc-

ket, mycket stora förluster, om det nya bolaget skall övertaga alla tillgångar, som finnas i detta gamla bolag. Och man har ju ingen som helst garanti för att det nya bolaget skall skötas mera affärsmässigt och bättre än det andra, varför jag, när jag prövat detta, kommit till den uppfattningen, att de sakkunnigas förslag är av den beskaffenhet, att det i sakens nuvarande läge är lämpligast, att kammaren bifaller detsamma.

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

Jag hemställer därför, herr talman, att kammaren måtte bifalla detta förslag.

Herr Stendahl: Statsrådet och chefen för finansdepartementet sade i senare delen av sitt anförande, att han var alldeles säker på, att vissa affärer, som gjorts av Vin- och spritcentralen, under den kommande debatten skulle komma upp, och därför föredrog han att själv tala om, vilken del han personligen hade i dessa affärer. Om statsrådet därmed vill ha sagt, att jag eventuellt skulle komma att missbruka ett av statsrådet till mig vid ett visst tillfälle givet personligt meddelande och använda en sådan sak mot en politisk motståndare, så skulle jag vilja säga, att ännu har jag aldrig missbrukat ett av en personlig motståndare givet meddelande. Statsrådet kan vara alldeles säker på, att jag icke missbrukar några meddelanden.

Innan jag går in på själva saken, skall jag be att få fästa uppmärksamheten på en antydan, som finnes i en av herr Lithander avgiven reservation, där han påpekar ett förhållande, som hänger samman med ett av en tidigare regering gjort försök, att utan riksdagens hörande få till stånd ett monopol. Det var läkemedelsmonopolet för Astra. På sid. 17 i den kungl. propositionen göres en antydan om att man eventuellt här vill lägga tillrätta för att deducera fram något liknande, eller åtminstone monopol för Astra beträffande läkemedel, innehållande sprit. Det skall icke få passera oanmärkt i debatten, att om man vill tolka lagen eller lagförslaget på det sättet, så torde det icke vara avsett och icke kunna läsas fram av lagen. Det är inte meningen att lagen skall tolkas på det sättet, och *är* det så, att man vill ha fram ett monopol av den art, som här antydes, så torde det väl icke kunna ske under andra former än särskild kungl. proposition på den punkten till riksdagen.

Sedan skall jag övergå till huvudpunkten. Statsrådet och chefen för finansdepartementet uttalade sin förundran eller förargelse — jag vet inte vilket det var — över att herrar C. G. Ekman och Stendahl kunna mötas, på en linje, visserligen från olika utgångspunkter, men siktande mot samma mål. Jag förstår icke vare sig undran eller missbelåtenheten, ty nog händer det mycket ofta, att vi från högersidan rösta på samma sätt som det röstas från socialdemokraternas sida, och från socialdemokraternas sida röstas det på samma sätt som från högersidan. Att man ovillkorligen skall söka misstänkliggöra varandra, förstår jag verkligen inte. Jag tycker, att det skulle vi i alla fall med den kamratanda, som ändå finnes i kammaren, ha hunnit växa ifrån. Vad som är gemensamt för herr C. G. Ekman och mig, det är, att

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

sedan han har lyckats i sitt strävande att koppla av det s. k. privatekonomiska intresset i sprithandeln, där jag har strävat mot så mycket jag kunnat, men han har lyckats, så återstår en sak: var skall vinsten av en sådan handel ta vägen? Och om det skulle vara någon som helst reson i att avkoppla det s. k. privatekonomiska intresset, då kan det, så vitt jag förstår — och där delar jag hans uppfattning — icke vara för något annat, än att denna inkomst skall hamna oavkortad i statens fickor, och endast i statens fickor; och skall den hamna i statens fickor, så är det icke ett visst mer eller mindre privat intresse, som enbart skall ha rätt att disponera över dessa medel, utan det är statsmyndigheterna gemensamt. Det är riksdagen och Kungl. Maj:t och icke den ena parten eller ett bolag, som icke behöver taga hänsyn till huru riksdagen önskar skall förfaras med vissa inkomster. Det är där vi träffas, herr Ekman och jag, och jag tycker, att på den punkten borde vi kunna få statsrådet och chefen för finansdepartementet med oss och förresten allesamman i kammaren. Jag har svårt att förstå, varför man icke skall kunna enas på den punkten.

Då är frågan: Om den ståndpunkten, som jag här har angivit som den eftersträvansvärda, är den riktiga, har denna i detta fall, sedan Vin- och spritcentralen fick detta faktiska monopol, som bolaget sedan åtskilliga år har haft, blivit beaktad? Jag tror icke det finnes någon — icke en gång statsrådet och chefen för finansdepartementet — som vill påstå, att så har skett. Ty det har icke skett. Den väsentliga delen av Vin- och spritcentralens inkomster har, utan att riksdagen haft något som helst inflytande på huru dessa pengar disponerats, använts för än den ena, än den andra saken, och sedan ha vi satts inför fait accompli. Vi ha icke kunnat göra någonting. Jo, konstitutionella anmärkningar i vissa fall och i andra fall icke konstitutionella anmärkningar, därför att det inkonstitutionella förfaringssättet varit så pass maskerat, att riksdagen och dess konstitutionsutskott helt enkelt icke kunnat göra någon anmärkning. Är nu detta ett förfaringssätt, som är att försvara och går att försvara? Knappast. Och allraminst tycker jag det är försvarbart från en socialdemokratisk regering, som just framför allt framhäver, att den främst ser på statens och statens och ingenting annat än statens rätt. Så har väl ändå icke alltid skett? Om det är riktigt, att så icke skett, är det underligt då, att de som icke tycka om dessa metoder, att bakom riksdagens rygg gå och göra av med pengar, som bort inflyta i statskassan, är det underligt, om de personerna icke precis lita på vare sig ledningen av Vin- och spritcentralen eller de personer i regeringen, som möjliggjort en sådan sakernas gång? Knappast det heller. Det är väl mycket naturligt, och jag skulle vilja ha sett statsrådet Thorsson, om han hade varit i den situationen, att han kunde påtala sådana saker, som här äro påtalade, utförda av en regering, tillhörande ett annat parti än hans; nog hade vi fått besked om hur vi hade försyndat oss, och att vi alls icke kunde påräkna riksdagens förtroende för handhavandet av åtminstone den frågan!

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

Vad är det nu herr C. G. Ekman och jag vilja, som är så farligt? Jo, vi vilja fortfarande, att inkomsten från Vin- och spritcentralen skall tillfalla staten, och vi vilja ha garanti för att pengarna också komma in och icke användas utan riksdagens medgivande i varje särskilt fall. Huru skall det kunna ske? Man har att välja på olika typer av monopol. Det här föreslagna ha vi icke ansett vara tillräckligt, icke därför att formen, såsom lagen är skriven, kanske icke kunde vara någorlunda acceptabel. Men när en privatman gör en affär, så är det första han tittar efter, när han skall sätta i gång ett nytt företag: Var är mannen? Vem skall leda? Och så få väl vi göra här också. Var är mannen? Vem skall leda? Och när det då visar sig, att ledningen i Vin- och spritcentralen icke har kunnat betslas upp vare sig av den nuvarande eller några andra finansministrar, utan sakförhållandet har varit det motsatta, d. v. s. att Vin- och spritcentralens ledning har varit den starka parten och finansministrarna, av vad typ och från vilket håll de än kommit, genomgående varit den svaga parten, då ställer man sig med all rätt och med visst fog rätt så frågande, huruvida det kan vara lämpligt att göra nya kontrakt med en ledning, som har visat sig vara så stark, att den gör med herrar finansministrar mer eller mindre vad den finner vara för sig själv passande och lämpligt. Det är därför vi satt i fråga, huruvida ej ett direkt statsmonopol vore att föredraga, därför att enligt vår uppfattning man först då verkligen skall få riktigt grepp på ledningen för Vin- och spritcentralen, så att den fattar galoppen, såsom riksdagen vill att den skall fatta den och icke på något sätt, som förefaller ledningen vara behagligare.

Nu skall jag villigt medge, att när finansministern säger att om detta lagförslag godtages, så är det icke så långt kvar, om riksdagen vill ha ett statsmonopol, det är alldeles riktigt. Och skulle lagen gå igenom — vilket jag tar för givet att den gör, åtminstone i denna kammare — så kommer åtminstone min strävan att gå ut på, att ju förr dess hellre få aktierna i statens eller statens verks händer. Staten behöver icke ha dem direkt. Vi ha så goda exempel på, huru staten förstått skaffa sig endast sin del i aktierna i tobaksmonopolet t. ex., utan också kvalificerad majoritet av de s. k. privata aktierna. Jag menar, att vägen är anvisad, och det är ju ingen konst att gå den vägen. Den bör beträdas och ju förr dess hellre enligt min uppfattning. Och denna omväg, som finansministern här slagit in på, kan jag åtminstone icke gilla. Jag förstår — och man kan ju tala om det öppet, sedan finansministern själv angivit, vilket ansvar han har i de transaktioner, som här äro gjorda — att en finansminister, som delar ansvaret på det sätt, som den nuvarande erkänt att han gör, då han t. o. m. gått med på den ena inkonstitutionella handlingen efter den andra, jag kan förstå, säger jag, att han icke vill släppa eller utlämna nuvarande ledningen i Vin- och spritcentralen utan att han anser sig vara moraliskt skyldig att så länge han orkar skydda denna ledning, men jag undrar huruvida det kan vara något statsintresse, jag undrar huruvida den omständigheten att ledningen i ett bolag och en finans-

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

minister i vissa fall spelat under täcke med varandra på ett inkonstitutionellt sätt skall vara skäl för att riksdagen icke skall önska en annan sakernas ordning. Jag tror, att det kan vara dubbelt skäl för riksdagen, att just på grund därav genomföra en annan tingens ordning.

Jag skall icke uppehålla kammarens medlemmar längre. Av de möjligheter till yrkanden, som här yppa sig, skall jag be att få ansluta mig till rent avslag. Skulle detta yrkande gå, så är det ju tämligen tydligt, att man icke behöver yrka på någon utredning. Den saken kommer sedan som ett brev på posten utan yrkande.

Herr förste vice talman! Jag ber få instämma i det av herr Wohlin gjorda avslagsyrkandet.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman, jag uppkallades av herr finansministerns yttrande, av ett ord han här fällde, som jag tyckte var för mig litet kränkande, då jag icke har haft den meningen. Han ville protestera mot att man skulle söka smussla in ett skäl, som icke fanns, nämligen statens rätt eller icke rätt till inlösning av stamaktierna.

Det var visserligen icke min mening att smussla in någonting, men jag hemställer till herr finansministern, varför har icke propositionen sagt ett ord om denna sak? Det skulle väl ändå legat nära till hands, att vi i herr finansministerns diktamen till statsrådsprotokollet fått besked om den saken. Då hade det legat klart och öppet och tydligt. Utredningsmännen tala visserligen om saken, att det bör bibehållas, men finansministern säger själv ingenting om det. Finansministern nämner endast indirekt saken på det viset, att han redogör för att kontrollstyrelsen erinrat, "att styrelsen tidigare förordat vidtagande av åtgärder, i syfte att stamaktierna i Spritcentralen måtte inlevereras till statsverket", och att vad de sakkunnige anfört till stöd för det föreliggande förslaget "icke inneburit anledning för kontrollstyrelsen att uppgiva den av styrelsen sålunda tidigare hävdade uppfattningen".

Detta redogör finansministern för men säger ingenting om, vilken ståndpunkt finansministern intager till denna del av ärendet. Det är ju glädjande att höra, att finansministern har saken så klar, att det icke kan komma i fråga, utan att det en gång träffade avtalet består. Jag var icke riktigt säker på den saken, och därför förde jag fram frågan, om icke en sådan här lagstiftning, som gör om intet allt som förut varit, också skulle ta med sig vad som möjligen i det fallet vore överenskommet.

Jag ber att få erinra om — jag kommer tillbaka till detta — att kontrollstyrelsen starkt betonat, att dessa aktier skulle inlevereras till staten. Detta sammanhänger naturligtvis med det förhållandet, att dessa aktier ju från början voro Stockholmssystemets, och helt enkelt överfördes på andra personer. När därför herr finansministern frågade — visserligen är frågan icke direkt riktad till mig, utan till herr Ekman — om han skulle vilja vara med om en expropriation av stamaktierna, vill

jag säga, att detta uttryck verkligen är litet grand för långt drivet, ty ingen har satt i fråga en expropriation. Men *om* en överenskommelse skulle kunna träffas med Vin- och spritcentralen att dessa aktier skulle inlevereras, så borde det icke vara någon expropriation, herr finansminister, utan rent av ett naturligt förhållande. Det kan som bekant också träffas uppgörelse på andra vägar, men klart bör saken läggas fram, och det är intet annat jag för närvarande begär, icke alls att smussla in något som icke funnits förut. Men när herr finansministern sedan säger, att möjligheterna att göra sidoaffärer för Vin- och spritcentralen bli avkopplade genom antagande av föreliggande förslag, då skulle det verkligen intressera mig, om herr finansministern också ville ha godheten att säga, var detta står skrivet. Man brukar alltid vilja ha litet svart på vitt beträffande en sådan sak, men jag kan inte finna, att det vare sig i förordningens bestämmelser eller i avtalet med Spritcentralen eller i den för jourhavande direktören fastställda instruktionen förekommer ett ord om denna sak. Där ges ju på hand, att denne jourhavande direktör skall följa ärendena och vara närvarande på kontoret och vara närvarande vid stämmorna o. s. v. och möjligen inrapportera till finansministern vad som sker, men jag vädjar till vem som helst med någon kännedom om vad som hittills förekommit, om icke, trots alla dessa bestämmelser, dock även hädanefter åtskilligt kan komma att ske, även om en jourhavande direktör finnes, som deltar i ärendenas behandling. Jag för min del är verkligen inte så säker på det som finansministern, men har finansministern rätt, så är jag den förste att glädja mig däråt, ty jag har inte avsett någonting annat än att vinna detta syfte.

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

Här tala vi för närvarande inte om personerna, och det är därför det tråkiga, att när man berör denna sak, så kommer det att heta, att man här riktar sig emot en viss person, som sköter affären — jag behöver inte nämna några namn. Men det är inte min syn på saken. Denne person finnes i dag, men kanske inte i morgon. Han kan som alla dödliga och mänskliga snart försvinna från arenan. Men här fastslå vi ett system, som kommer att gälla, vilka personer som än leda, och jag tror därför, att det är viktigt, när man stannar för vissa sådana här bestämmelser, att de bli avfattade på sådant sätt, att de hålla och gälla, vilka personer som än ha ledningen och vilka finansministrar som sitta vid styret, så att man inte bygger på personerna. Men då jag icke kunnat finna allt detta klart framlagt och i förordningen grundfäst, har jag funnit det nödvändigt att gå på en ytterligare utredning, och jag kan inte anse, att vad som i dag förekommit rubbat min ståndpunkt i denna fråga, utan vidhåller fortfarande, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman, mina herrar! När riksdagens bevillningsutskott i fjol föreslog här berörda utredning, begränsade vi, åtminstone vi, som tillhörde majoriteten, med avsikt detta förslag till att omfatta en utredning och förslag avseende ett lagfästande av den nuvarande faktiska organisationen av partihandeln med rusdryc-

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

ker. För att ingen tvekan skulle råda i detta stycke, innehöll utskottets kläm i fjol också det yrkandet, att riksdagen med avslag å de väckta motionerna måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, på vad sätt det allmännas inflytande inom den nuvarande faktiska organisationen av partihandeln med rusdrycker kunde ordnas bättre än hittills. De väckta motionerna avsågo just en kritik av allt som varit, och en vidare utredning än utskottet gick med på, och för att ingen tvekan skulle råda, formulerades klämmen på annat sätt än annars brukar vara fallet. Annars brukar det heta, att utskottet i anledning av de väckta motionerna begär den och den utredningen, men i fjol formulerades det med flit i stället så, att utskottet hemställde, att riksdagen, med avslag å de väckta motionerna, måtte begära en utredning etc.

Det var då den egentliga striden stod om huruvida man skulle fortsätta att tillämpa den form för partihandeln, man nu har eller om man skulle gå i en annan riktning. Då frågan avgjordes i riksdagen i fjol och det efter votering beslutades, att man skulle begära ett förslag i den riktning bevillningsutskottets majoritet hemställt om, förefaller det mig, som om man i år icke hade någon anledning att resa motstånd mot detta förslag, när det nu framkommit. Vi ha, som också utskottets ärade vice ordförande här anfört, ansett — även från motståndarnas sida, ty herr vice ordföranden var i fjol motståndare till utredningsförslaget, sådant det antogs — att i och med riksdagens i fjol fattade beslut har man faktiskt slagit fast, att riksdagen önskade, att den partiorganisation, som vi då hade, skall äga bestånd i fortsättningen men att den skall organiseras efter något andra grunder och att det allmännas inflytande i enlighet med den då uttalade önskan skulle bli något större än hittills.

Bevillningsutskottets majoritet har därför, när utskottet i år tagit ställning till denna fråga, ganska snart kommit överens om att man med hänsyn till fjolårets beslut icke rimligen kunde avvisa den nu framlagda propositionen. Det har, som också betänkandet visar, i denna fråga rått enighet ända därhän, att icke från någon sida kunnat påvisas några särskilda krav, som motivera en fortsatt utredning av frågan eller som motivera avslag å propositionen. Det enda man egentligen inskränkt sig till, åtminstone från en av huvudreservanternas, herr Lithanders, sida är till ett yrkande, att man, innan man beslutar sig för denna organisation, skall vidtaga vad man kallar en revision eller granskning av vad som hittills förekommit i Vin- och spritcentralen, men denna granskning av vad som förekommit kan ju inte ha något inflytande på vad man nu avser att besluta om.

Det har från herr Ekmans sida här gjorts gällande — han har särskilt strukit under det — att han med förvåning såg, att socialdemokraterna i bevillningsutskottet gått med på en sådan organisation som denna, då de ju i verkligheten önska ett fullständigt statsmonopol på olika områden. För min del kan jag inte finna, att här föreligger ett avsteg från denna tanke, helt enkelt därför att själva statsmonopolet ju ligger i detta förhållande, att staten beslutar, att partihandeln med sprit i fortsättningen icke kan upplåtas åt några andra än dem, som staten därtill

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

befullmäktigar, d. v. s. om propositionen godkännes i dag, har själva statsmonopolet beträffande partihandeln med sprit blivit en verklighet. Sedan beslutar riksdagen i fortsättningen att överlåta utövandet av detta monopol på högst fem år i sänder till ett för ändamålet särskilt organiserat bolag. Förhållandet är i sak detsamma här som på tobakshanteringens område. 1914 beslöt riksdagen, att tillverkningen av tobaksvaror i Sverige skulle vara föremål för en monopolrätt. Denna monopolrätt beslöt riksdagen att indraga till staten och betala vissa ersättningar härför. Men utövandet av monopolet överläts åt ett särskilt, efter vissa grunder organiserat bolag, i vars styrelse statens inflytande är garanterat på samma sätt som fallet skulle bli beträffande Vin- och spritcentralen, så att i styrelsen alltid finns majoritet av dem, som äro utsedda av statsmakterna. För den skull kan jag inte finna, att det föreligger någon inkonsekvens, därför att man kan ha olika mening, huruvida staten skall driva detta företag såsom ett statsämbetsverk, sådant som statens järnvägar, postverket eller telegrafverket med en generaldirektör i spetsen eller om man skall överlåta utövandet till en särskild organisation, till ett bolag, där staten skall ha ett starkt inflytande på det hela. Herr Ekmans anmärkning mot de socialdemokratiska utskottsledamöternas ställning i denna sak är icke vare sig befogad eller berättigad.

Herr Stendahls anmärkning bottnade till sist i att han talade om vad som varit under den tid, som gått. Konsekvensen eller slutsatsen av hans yrkande blev, att han yrkade avslag på det hela. Man vore då frestad att draga den slutsatsen, att eftersom han icke önskade någon förändring, han ville ha kvar det hittillsvarande tillståndet, men då överlämnar han ju fortfarande åt Vin- och spritcentralen att på samma sätt som hittills handha inkomsterna av sprithanteringen. Däremot har ju bevillningsutskottet och Kungl. Maj:t i sin proposition faktiskt avsett att med den organisation, som här föreslås, få en ändring av de förhållanden, som hittills rått och som varit klandrade i olika avseenden, ty de bestämmelser, som här föreskrivas, om avsättning till fonder och om hur vinstmedlen skola disponeras, och de bestämmelser, som stadga, att en jourhavande direktör dagligen skall följa verksamheten, göra, att det inte blir på samma sätt som hittills ett fullständigt fristående privatföretag, som sköter partihandeln, och under sådana förhållanden borde t. o. m. herr Stendahl från sin utgångspunkt kunna förlika sig med det sätt, på vilket man nu tänker ordna dessa förhållanden fördelaktigare än hittills.

Den diskussion, som nu pågått, har egentligen varat tillräckligt länge. Min övertygelse är, att det inom kammaren icke skall finnas många, som, när det gäller att ta ställning till denna fråga, skola kunna ta på sitt ansvar att i dag rösta avslag å förslaget om denna ordning, ty i och med att man avslår det förslag beträffande organisationen av partihandeln, som här är framlagt, lämnar man också åt framtiden och det ovissa att bestämma, hur denna handel skall utveckla sig. Man återgår då till de förhållanden, som nu råda. Hurudant är tillståndet sådant det nu gestaltar sig? Jo, genom kontrollstyrelsens åtgärder har

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

visserligen partihandeln nu begränsats, men det påstås av flera medlemmar i bevillningsutskottet, att dessa åtgärder äro vidtagna i strid mot bestämmelserna om partihandeln, och både friherre Fleming och herr Lithander ha gång på gång betonat, att utvecklingen strider emot andemeningen i 1917 års försäljningslag. Antag, att det skulle uppstå sådana krafter, som vore tillräckligt starka att få till stånd en tolkning av denna lagstiftning i den riktning dessa herrar önska. Då kan man tänka sig uppkomsten av andra partihandelsorganisationer eller partihandlare igen, och man är inte, det vågar jag försäkra herr Ekman och andra, så absolut främmande för varje enskild partihandel, som man här utgått ifrån. Det finnes för närvarande en enskild, som har rätt till partihandel, fastän rättigheten utgår inom viss tid. Å andra sidan kunna bestämmelserna, sådan lagstiftningen nu är, tolkas på sådant sätt, att det bör kunna beredas möjlighet även för andra att idka partihandel med rusdrycker.

Under dessa förhållanden tror jag, att kammaren här gör statens intressen den största tjänsten med att i dag bifalla detta förslag. Ett uppskov kan inte åstadkomma någon bättre utredning. Vill man ha en ny utredning, måste man yrka på en dylik av mycket vidare omfattning än den i fjol beslutade — den utredningen är ju redan verkställd — och då får man också lägga en annan motivering till grund för denna utredning, och det räcker då inte bara med att hänvisa till en organisation sådan som Svenska tobaksmonopolet eller till ett verkligt svenskt statsmonopol, utan det måste vara en fylligare motivering för en ytterligare utredning.

Med hänsyn till det här anförda skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Clason: Med anledning av chefens för finansdepartementet nyss lämnade förklaring — avgiven med hans sedvanliga rättframhet, för vilken jag ger mitt högsta erkännande — att han blivit rådfrågad om, att han tillstyrkt och att han därför delar ansvaret med Vin- och spritcentralen för vissa åtgärder, genom vilka detta bolags verksamhet utsträckts till åtskilliga andra företag, ber jag att få uttrycka den önskan och den förhoppning, att om likartade rådslag i herr finansministerns eller i andra departement framdeles skulle komma före, rådslag, som obestridligen ha inflytande, i detta fall på statens finansiella intressen och i andra fall eventuellt på andra statsintressen, att, säger jag, sådana rådslag måtte komma att föredragas inför Kungl. Maj:t, så att de i tid bli kända och kunna utan omvägar bli underkastade vederbörlig konstitutionell granskning.

Herr Kvarnzelius: Jag har begärt ordet, då jag varit en av de sakkunniga, som av statsrådet och chefen för finansdepartementet tillkallats för att utarbeta förslag i det ärende, varom nu är fråga. Jag liksom mina medkommitterade ha i tre olika motioner, som väckts här i kammaren, blivit kritiserade för denna utredning, i det att den

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

meningen uttalats, att vi icke gått tillräckligt grundligt tillväga vid utförandet av vårt utredningsuppdrag. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på en sak, vilken för övrigt välvilligt nog också omförmäles i en av reservationerna, nämligen att vi hade knappa två månader oss tillmätta till att utföra detta utredningsarbete och att således, även om vi haft anledning eller hyst önskan att i vidsträcktare grad ingå på olika undersökningar, tiden icke medgivit detta. Men jag får säga för min del, att jag icke kände något som helst behov av att inlåta mig på en hel del olika spekulationer och undersökningar av olika lösningar, därför att det för mig redan från början stod ganska klart, efter vilka linjer man lämpligen borde söka lösningen, och jag tror, att det var enahanda uppfattning som gjorde sig gällande hos de tre andra, som hade detta uppdrag tillsammans med mig. Jag kan också med nöje konstatera att de utredningsresultat vi frambragt också visat sig vara av den beskaffenheten, att såväl den departementschef, som tillkallade oss, som den, vilken sedermera utarbetat den kungl. propositionen, funnit utredningen så pass tillfredsställande, att man kunde bygga på densamma. Under sådana förhållanden tror jag, att de övriga sakkunniga liksom jag med jämnmod kunna taga den kritik, som utövats mot vårt arbete. Det torde i detta sammanhang tillåtas fästa uppmärksamheten på, att jag för egen del haft rik anledning att under de sista tio åren ägna dessa problem ett tämligen ingående studium, och att jag sålunda icke gick till det ifrågavarande utredningsarbetet alldeles oförberedd.

Jag nämnde tidigare, att det är tre olika motioner, som väckts här i kammaren, en av herr C. G. Ekman, en av herr Stendahl och en av herr Johansson i Friggeråker. Att döma av de pretentioner, med vilka den sistnämnde motionären framträder, och den läggning, som denna motion har fått, skulle det ju verkligen ha varit att förvänta, att han i dag varit här tillstädes och ytterligare fört fram de säkerligen enligt motionärens mening tungt vägande synpunkter, som varit vägledande vid nedskrivandet av hans motion. Så är emellertid icke förhållandet, och antingen måste detta bero på att han av tvingande skäl nödgats nu hålla sig borta eller kanske beror hans bortovaro på att han vid närmare övervägande funnit det vara klokast att icke försöka i en öppen debatt driva den sortens polemik, som han tillåtit sig i denna motion, vilken på många ställen balanserar på sanningens ytterkant och med delvis vrängda och vrånga framställningar försöker konstruera fram en bild, som ingalunda svarar mot verkligheten men som på ett insinuant sätt försöker misstänkliggöra de personer, som haft att göra med utredningsarbete eller över huvud taget haft något att göra med Vin- och spritcentralen. Jag begagnar detta tillfälle, herr greve och talman, att inlägga en bestämd protest mot ett dylikt sätt av en motionär att gå tillväga, som vederbörande i detta fall har gjort. Det kan inte urskuldas med att han kanske inte själv är författare till motionen. Jag tror mig kunna säga, att jag har grundad anledning till en förmodan, att så icke är förhållandet, utan att det varit andra per-

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

soner, som ha hållit i pennan vid nedskrivandet av motionen. Men man har rättighet att fordra av en kammarkamrat, att han något gör klart för sig, vad det är han skriver under. Det tycks emellertid vara så i detta land, att den sämre sorts journalistik — jag tillåter mig säga det, herr greve och talman — som i dessa dagar gjort sig bred i en del av våra pressorgan, varvid använts olika uppseendeväckande rubriker i artiklar om ett svenskt Panama o. d., det tycks vara så, att den, när det gäller Vin- och spritcentralen, anser det tillbörligt och på sin plats, att så snart någon person haft med den organisationen att göra, skall heder och ära opåtalat kunna fråntagas denne person. Det nästan insinueras, att de personer, som av Kungl. Maj:t eller på ett eller annat sätt fått ett uppdrag, som i någon mån har samband med Vin- och spritcentralen, skulle vara köpta. Det är en skandal, att någonting sådant skall på detta sätt kunna få florera i detta land, och jag inlägger min bestämda protest däremot. Jag har av Kungl. Maj:t förordnats till revisor i Vin- och spritcentralen, och jag har min plikt likmätigt försökt sätta mig in i detta stora och mycket vidlyftiga affärsföretag, och jag har vidare såsom revisor i tre av dotterbolagen även varit i tillfälle att något närmare sätta mig in i dem, och det vågar jag bestämt påstå, att det är ett skamligt förtal, när här drives den meningen, att enskilda vinstintressen och privatekonomiska intressen där fått göra sig särskilt gällande. Så långt jag kan bedöma saken, måste jag, om jag bortser från att kanske en eller annan avlöning är något tusental eller några tusental kronor högre än vad en statstjänsteman har, säga, att Vin- och spritcentralens affärer ha handhafts med den omtanke och omsorg, att det vore att glädja sig åt, om affärsföretag i allmänhet i detta land omhänderhades med sådan omtanke och sådana ekonomiska insikter. Och det är för övrigt så aktningsvärda personer, som sitta i ledningen för detta företag, att det är endast att förvåna sig över att det finnes pressorgan, som kunna tillåta sig en sådan trafik som den, vilken ägt rum emot denna koncern. Jag vill, samtidigt som jag känt ett behov att framföra denna protest, säga, att ett och annat förekommit där, som icke heller vunnit mitt fulla gillande med hänsyn till att man där givit sig in på områden, som jag anser vara för Vin- och spritcentralens verksamhet väsentligen främmande. Men herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har redan tidigare i dag yttrat sig beträffande tre av dessa affärer, och huru de kommit till, och jag har sålunda icke anledning att ytterligare uppehålla mig därvid. För min personliga del har jag tidigare även som revisor givit uttryck åt den meningen, att det säkerligen hade varit bättre om dessa affärer icke hade gjorts, och att desamma måste anses rätt så främmande för Vin- och spritcentralens verksamhet.

Nu äro emellertid dessa affärer gjorda. De sakkunniga ha sagt, att de, så fort så lämpligen kan ske, böra avvecklas. I det fallet har herr statsrådet och chefen för finansdepartementet varit något vagare i sin formulering, varur jag utläser att han icke anser, att denna avveckling bör ske så snabbt som vi sakkunniga ifrågasatt. Men det är

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

ju klart — och i så måtto är jag ense med finansministern — att sedan dessa affärer nu äro gjorda, finnes ingen anledning, varför man genom ett brådstörtat realiserande av dessa tillgångar skulle förorsaka Vin- och spritcentralen och därigenom även statsverket en onödig förlust. Nog bör det beredas vederbörande nödigt rådrum att avveckla dessa affärer, och att *forcera* avvecklingen av dem finnes ju ingen anledning till, men att de böra avvecklas, är som sagt min bestämda uppfattning.

En föregående ärad talare, herr Stendahl, använde mycket starka ord mot finansministern, och finansministern kommer givetvis själv att svara därpå. Herr Stendahl sade, att finansministern begått den ena inkonstitutionella handlingen efter den andra och att han spelat under täcke med Vin- och spritcentralen. Ja, jag hemställer till den ärade ledamoten, huruvida det verkligen är lämpligt att använda fullt så starka ord om den nuvarande finansministern. Han har ju dock haft tre föregångare, i varje fall två, som inledde dessa affärer, vilka föregångare tillhörde det politiska parti, herr Stendahl själv tillhör, och man kan således säga, att vad finansministern fortsatte redan förut var prejudicerat, och frågan är väl, huruvida man över huvud taget alltid kan säga, att det är en inkonstitutionell handling som begås, så snart ett statsråd uttalar sin uppfattning i en fråga, där någon velat inhämta hans råd. Annorlunda ställer sig givetvis saken om det från statsrådet lämnas ett bestämt direktiv givet under sådana former, att det får sken att vara en Kungl. Maj:ts order, men i det avseendet tror jag nog, att det nuvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet kan med tämligen stort jämnmod motse den granskning av sina handlingar, som vederbörande kunna komma att ägna desamma. Så långt jag kan se, och det finner jag också vara ett behov att här vitsorda, har det varit honom angeläget att här verkligen tillvarataga det allmännas och statens intressen.

I detta sammanhang kan jag inte underlåta att med några ord beröra även de ekonomiska synpunkterna, som företrädesvis ha diskuterats, när det gäller aktiebolaget Vin- och spritcentralen. Å ena sidan har det drivits den meningen, att vinstmedlen icke levererats in till statsverket, utan att de ligga dolda bland tillgångarna och att således bokslutet varit mindre klart uppställt. Detta skulle ju endast bidraga till att konsolidera och stärka affärerna. Å andra sidan drives däremot den meningen, att företaget är en ekonomisk såpbubbla, en koloss på lerfötter, som är färdig att när som helst störta samman, och att Vin- och spritcentralen icke är i någon som helst grad likvid. Denna senare mening har ju även drivits av en av de ärade motionärerna, och han förde detta på tal under remissdebatten. Jag kan inte underlåta att finna det anmärkningsvärt, att i bevillningsutskottets betänkande och i diskussionen hittills dessa saker icke med ett ord berörts. Detta är emellertid lätt förklarligt, därför att det här är fråga om sådana ohållbara påståenden, som det icke går att driva i en öppen diskussion.

Om jag nu övergår till det förslag, som föreligger, har det ju riktats anmärkningar däremot. Det har sagts först och främst, att det

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

vore bättre att få ett rent statsmonopol. Ja, i detta avseende har jag en alldeles motsatt uppfattning. På detta område mer än på något annat finnes det säkerligen mycket stor anledning att betänka sig mer än en gång, innan man går in för ett statsmonopol, och det vill förefalla mig, som om de, vilka med verklig sympati följa förbudssträvandena i andra länder och se, med vilka maktspråk de vinproducerande länderna försöka eliminera bort folkviljan, det förefaller mig, som om dessa personer i första rummet borde ha anledning att betänka sig mer än en gång innan de vilja införa ett statsmonopol i fråga om rusdryckshanteringen här i landet. Av lätt insedda skäl ha vi ej funnit anledning att i vårt utlåtande gå in för tanken på ett statsmonopol. Det har vidare sagts, att det borde bli en lösning av denna fråga, som närmast sammanfölle med svenska tobaksmonopolet. Jag tillåter mig att säga, att den lösning, som här föreslås, är ur statsverkets synpunkt enligt min uppfattning betydligt säkrare än vad förhållandet är i fråga om statens förhållande till aktiebolaget svenska tobaksmonopolet, ty där är det ju så, att de privata aktieinnehavarna utöva rösträtt på bolagsstämman och utse en del av styrelsen, under det att staten här praktiskt taget är den som även utövar rösträtt på bolagsstämman.

Att *en* person i detta fall ensam bestämmer anser jag, herr greve och talman, vara att föredraga, när denne person särskilt utses för ändamålet, framför att överlämna åt privata aktieägare i ett bolag att utöva den. Jag tror, att statens intressen äro bättre tillgodosedda med det arrangemang som uti ifrågavarande avseende är träffat. Dessutom är att märka, att denne person i fråga om sin befogenhet att besluta är bunden av de föreskrifter, som finnas i det kontrakt som är avsett att upprättas mellan staten och bolagen. Halva antalet av styrelsemedlemmarna, jämte ordförande med utslagsröst utses av Kungl. Maj:t. Jag kan gott säga, att detta är under den privata bolagsformen den säkraste garanti, som över huvud taget kan skapas för statsverkets vidkommande. Avsättningen av fonder är begränsad, och Kungl. Maj:t skall pröva, huruvida avsättningen skall få gå utöver vissa gränser, allt med hänsyn till, att affären blir konsoliderad på ett sådant sätt, att man ej har att räkna med någon risk, att staten skall behöva på något som helst sätt göra direkta tillskott för att avveckla denna affär. Jag måste säga det, att det är svårt att förstå, hur personer med god omdömesförmåga i ekonomiska ting, så snart det gäller Vin- och spritcentralen bli alldeles precis, som om de hade kommit ur sina gängor. Då kunna de ej se på en sak nyktert. Det är, som om själva namnet berusade vederbörande, så snart de höra detta. Man kan ej resonera med vederbörande på samma sätt som man resonerar med dem i alla andra frågor. Ja, det är nog så, herr talman, att spriten har förunderliga verkningar, men att själva namnet sprit på det sättet kan öva ett suggererande inflytande på folket, det är ändå att låta den sträcka sina verkningar längre än vad som är tillbörligt.

Jag har åhört diskussionen här i dag och får lov att säga, att det ej varit över hövan starka skäl för deras ståndpunkt, som ha gått mot

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

bevillningsutskottets majoritet. Herr Wohlin försökte sig på att konstruera fram ett skäl här, och det var, att han ville, att Vin- och spritcentralens verksamhet skulle läggas på ett sådant sätt, att den tillförde statsverket så stora inkomster som möjligt. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har redan påvisat att ett dylikt förfarande vid uttagande av statsskatt är förenat med stora avbränningar i form av kommunalskatt. Skatteintäkterna komma att i hög grad reduceras, om man ställer så till, att en stor del av den skatt, som man skall ha av rusdryckshanteringen, skall gå ut för att betala kommunala och andra utskylder. För övrigt har ju staten tidigare, och jag hoppas, att den i sinom tid även skall komma att fullfölja den tanken, godkänt den principen, att det allmänna skall i största möjliga grad frigöras från ekonomiskt beroende av från rusdryckshanteringen härflytande medel. Att då bygga upp ett affärsföretag av denna beskaffenhet och göra det till en rikligt flödande skattekälla, det är enligt min övertygelse något, som står i strid med de grundsatser, som förut varit vägledande för svensk lagstiftning, och jag skulle vilja rekommendera herr Wohlin att därvidlag gå tillbaka och studera rikdagsprotokollen. Då skall han finna, hur betydligt mera inflytelserika personer än både han och jag säkerligen någonsin bli på det politiska området, ha uttalat en emot hans helt och hållet stridande uppfattning om lämpligheten av rusdryckerna som beskattningsobjekt.

Det är det enda argument, som har framförts hittills i diskussionen, så vitt jag kan förstå, om jag bortser från den argumentering, som bygger på den uppfattningen, att privatekonomiska intressen kunna på ett otillbörligt sätt bli tillgodosedda genom den nuvarande anordningen. Men riktigheten av detta argument bestrider jag. Jag tror knappast, att man kan påvisa något område, där förvaltningen är så väl organiserad för att förebygga, att privatekonomiska intressen skola kunna göra sig gällande som här, och som blir det i mycket högre grad, därest Kungl. Maj:ts förslag går igenom och man får en jourhavande direktör förordnad av Kungl. Maj:t, som följer med och deltager i förvaltningen. Nu är det så, att det s. k. direktörsrådet, som är sammansatt av representanter för de olika bolagen jämte av Kungl. Maj:t förordnade styrelseledamöter, handlägger alla ärenden, som anses vara av någon betydenhet. Alla offerter på varor, som skola inköpas, skola föredragas där, och jämförelse mellan offerterna äger rum och protokollföres, och av varje protokoll ha revisorerna rätt att begära och ha även fått avskrift. Allting ligger klart och öppet. Inga manipulationer äro på det sättet möjliga, för så vitt man ej skulle förutsätta, att det är en fullständig sammansvärjning mellan alla dessa, som sitta i direktörsrådet, men det vill väl ingen på allvar komma och våga påstå. Jag behöver endast hänvisa till vilka personer, som sitta i direktörsrådet och vilket varje intresserad lätt kan få kännedom om. Doktor Bratt är ordförande, vice ordförande är bankdirektör Hedenlund. Jag behöver endast nämna dessa två namn, och herrarne skola förstå, att varje tanke på otillbörliga ekonomiska manipulationer bakom kulisserna måste anses vara fullständigt utesluten.

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

Så vitt jag kan förstå, har det icke förebragts några bärande argument, varför man nu skulle tveka att bifalla den kungl. propositionen, men däremot, därom kunna vi vara förvissade, om det skulle lyckas att nu fälla Kungl. Maj:ts förslag, då komma vi återigen att få uppleva ett år av en uppslitande och upphetsande presskampanj, där alla, jag vågar påstå det, de sämre elementen i mycket hög grad skola göra sig gällande i förvrängningens och insinuationens form på olika sätt, och det är, så vitt jag förstår, ingenting att eftersträva. Jag tillåter mig, herr greve och talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skall be, herr talman, att få avgiva några korta repliker.

Jag vänder mig först till herr statsrådet och ber att få säga följande: Jag sökte förgäves i herr finansministerns yttrande efter något ord till förklaring av motsägelsen mellan det av mig citerade utskottsyttrandet och det beslut, som fattades av Kungl. Maj:t i fråga om uppgörelsen mellan staten å ena sidan och Vin- och spritcentralen å andra sidan.

Herr finansministern yttrade vidare, att så, som jag såg saken, så borde jag som konsekvens därav vara med om att expropriera aktierna i fråga. Jag måste säga, att jag ej förstår det resonemanget. Så ligger saken. Dessa aktier ägdes av Stockholmssystemet. Stockholmssystemet kunde när som helst utan några som helst villkor och förpliktelser anmodas att inleverera dem tillsammans med sin årsvinst, så att staten sålunda kunde utan någon som helst komplikation i något avseende få dessa aktier i sin hand. Vad inträffade genom avtalet? Jo, det inträffade ju, att staten därmed förband sig att överlåta stamaktierna till pari, men dessutom, att statsverket åtog sig att inlösa preferensaktierna med det belopp, som enligt bolagsordningen skulle tillfalla dessa aktiers ägare efter bolagets upplösning. Jag förstår ej vilket statsintresse, det var, som främjades genom denna uppgörelse, vilken blott förhindrade en överlåtelse, som eljest kunde ske vilket ögonblick som helst utan några förpliktelser eller rättigheter, i sammanhang med inleveransen av Stockholmssystemets vinst. När därför herr finansministern genmälde, att mitt betraktelsesätt måste anses utmynna i, att man måste expropriera aktierna, så måste jag säga, att inför denna argumentering står mitt förstånd stilla.

Herr finansministern yttrade vidare, att det var i en liberal-socialistisk regering, som det beslut, som jag kritiserade, fattades. Ja, det är jag också medveten om. Jag vill emellertid erinra om, att, trots detta, jag då uppträdde precis på samma sätt och då något skedde, som jag ej kunde gilla, med samma bestämda opposition som i dag. Jag gör sålunda av denna sak ingen som helst politisk fråga. Det förefaller, som om man bör och kan behålla sin uppfattning på detta område oberoende av partipolitiska hänsyn. Men det förhåller sig så, att när man kommer med kritik på detta område, Vin- och spritcentralen

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

och Stockholmssystemet i regel skylla på finansministrarna. Nu hörde vi finansministern skylla på den liberal-demokratiska regeringen och säga, att den äger ansvar för den åtgärd, varemot anmärkning riktades.

Herr finansministern yttrade vidare, att det fanns områden, där jag regerade med järnhand, och använde om nykterhetssträvandena uttryckssätt, som jag ej återfann hos honom på den tiden, då jag hörde honom hålla nykterhetsföredrag. För min del vill jag säga, att om herr finansministern finner mig i ett sådant läge, att jag uppträder hårdhänt mot mina meningsfränder, då de *gå emot* sina principer, först då befinner jag mig i samma läge, vari han och hans meningsfränder i dag befinna sig. Så länge riksdagsmän uppgiva sig äga viss ståndpunkt och hysa vissa principer, så väntar jag också, att de skola handla i överensstämmelse därmed.

Herr finansministern talade om, att ett statsbehov av 400 rum förmådde honom att vara med om köpet av Grand Hôtel. Jag förstår verkligen ej det resonemanget. Så vitt jag förstår, har Grand Hôtel vare sig det befunnit sig i den ena eller andra ägarens hand, icke fyllt något statsbehov, utan till privat bruk nyttjats på det sätt, som hela tiden oavbrutet skett.

Jag skall nu yttra några ord till herr Rune. Han sade i första delen av sitt anförande, att han tyckte det var enbart glädjande, att det privatekonomiska intresset blir avlägsnat från rusdryckshanteringen. Men i senare delen vände han sig mot mig och tyckte, att det var märkvärdigt, att jag, som hade samma uppfattning, kunde här förorda ett statsmonopol. Ja, jag anser, att det privatekonomiska intresset här skall avlägsnas. Men jag förstår ej, huru då vare sig hr Rune eller jag skulle kunna ha något emot, att saken blir så organisatoriskt anordnad, att staten omhändertar det hela. Det förefaller därför, som om första delen i herr Runes anförande ej hade något sakligt sammanhang med den senare delen.

Herr Nilsson i Kristianstad yttrade, att när vi nu fått vad vi i fjol begärde, så borde vi kunna vara nöjda. Därpå svarar jag: vi ha *icke* fått vad vi i fjol begärde. Vad vi då begärde var, att det skulle i författningen fastslås, att rätt till partihandel ej skulle kunna utövas i privatekonomiskt intresse. Man må försöka bevisa hur mycket som helst, att den organisation, som nu förordas, både formellt och faktiskt är ett monopol, att den närmar sig statsorganets natur, så får jag dock säga, att det är uppenbart, att så länge som enskilda ägare dominera och därmed kunna dirigera verksamheten, bestämma över dess utveckling och föranleda, att vinstresultatet blir helt annorlunda i ena eller andra fallet, så länge som så sker, kan jag ej se, att kravet på ett avlägsnande av det privatekonomiska intresset blivit förverkligat. Det förefaller mig tvärtom, att det är självklart, att så ej blir fallet. Och jag undrar, vad herr Nilsson skulle säga, om det på andra områden, där han menar, att statsintresset skall dominera och det privatekonomi-

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

ska intresset avlägsnas, ifrågasättes att ha en organisation av den art, han här föreslår.

Jag ber slutligen, att få säga ett par ord mot herr Kvarnzelius. Jag var mycket intresserad av att få höra, hur han skulle bemöta min anmärkning, att de sakkunniges utredning i vad den avsåg ett verkligt statsmonopol, icke ägnats någon som helst uppmärksamhet i utredningen. Det är nämligen på ett par rader den saken avfärdats därmed, att man ej trodde ett sådant kunna på allvar ifrågakomma. Han bekräftade nu, att det var utgångspunkten för de sakkunnige. Han yttrade nämligen, att han fick omedelbart klart för sig, efter vilka linjer lösningen skulle sökas. Efter min mening är det just det, som kritiken inriktas på, att man vid den utredning, som företogs, från början fått klart för sig, efter vilka linjer lösningen skulle sökas och därför uraktlåtit att undersöka de övriga alternativ, som erbjödo sig. Jag har alltså här fått en klar bekräftelse på den kritik, som jag i min motion övat.

Herr Kvarnzelius yttrade vidare, att den nuvarande organisationen behövde tid för att befrias från de utväxter i fråga om affärsverksamheten, som även enligt hans förmenande nu förelågo. Men det resultatet skulle vinnas även genom ett bifall till min motion. Den förutsätter under utredningstiden en fortsatt utövning av Vin- och spritcentralens verksamhet under den närmaste tiden och en därtill knuten möjlighet till avveckling av "utväxterna".

Herr Kvarnzelius yttrade vidare, att han ej kunde förstå, att förbudsvänner som jag i det här fallet kunde förorda ett statsmonopol och motiverade det med, att vi borde se, huru de vinproducerande länderna för sin del försöka att neutralisera och nedgöra folkviljan. Jag måste säga, att den hänvisningen förstår jag i detta sammanhang absolut icke. Ur konsumtionssynpunkt är statsmonopolet icke mera farligt än privatmonopolet. Ur statsfinansiell synpunkt äro de, då man nu i varje fall begär alla vinstmedel för statsbudgeten, också jämnspelta. Men därtill kommer, att det privata företaget här i landet utövar en intesiv agitation, för att påverka opinionen i antiförbudsvänlig riktning. Vid sådant förhållande kan jag för min del ej inse, att detta privata företag skall innebära en mindre fara för en utveckling i förbudsvänligt avseende än ett statsmonopol. Hela den argumentationen förefaller mig också vara fullständigt obegriplig.

Jag vill för övrigt säga, att jag ställer mig tveksam inför det tal, som utskottet här för om, att man skall helt avlägsna vinstkravet från denna mellanhand. När nu saken faktiskt ligger så, att hur man än ordnar det så tar staten hand om inströmmande vinstmedel på detta område och bestrider därmed sina budgetbehov, så måste jag säga, att jag är tveksam, huruvida man skall från denna mellanhand avlägsna kravet, att jämväl därifrån vinstavlämning skall ske. I den mån, som ett sådant vinstkrav är förbundet med organisationens utövning, så kom-

mer statens uppgift däröver att bli starkare och mera ingående. Och jag måste säga, att efter allt som förekommit, så kunna vi vara överens om, att det är erforderligt. På grund av vad jag nu och tidigare anfört tillåter jag mig yrka bifall till reservationen.

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Jag skall be att få säga ett par ord till bemötande av de föregående talarna. Jag börjar med, att herr K. A. Nilson, som yttrade, att det ej vore sagt något ord i propositionen, som kunde giva klarhet på den punkten, om vilken säkerhet statsmakten hade för de 400,000 kronorna i stamaktier. Ja, jag har ej sagt något om det. Jag vill erinra om, att i propositionen lämnas en avskrift av utdraget av det statsrådsprotokoll, som hölls den 12 december 1921. Där äro dessa saker utklarerade, och då ingen som helst ändring skett, kan jag ej föreställa mig, att någon därav skulle kunna draga den slutsatsen, att staten avstått från sina intressen på hithörande områden. Det är anledningen till, att jag icke i propositionen omnämnt något särskilt om den saken.

Herr Stendahl började sitt anförande med att liksom känna sig stött över, att jag hade sagt, att det kommer antagligen att talas om vissa av Vin- och spritcentralens affärer i debatten. I det ögonblicket jag yttrade detta, erinrade jag mig icke, att jag någonsin talat om den saken med herr Stendahl. Men den här saken har jag icke stuckit under stol med, utan har sagt för vem som helst, huru jag handlagt dessa ärenden. Jag anser mig ej böra ingå på något försvar för mina åtgärder i det stycket mer än vad jag i både första och andra kammaren har sagt om desamma. Den konstitutionella sidan av saken får helt säkert bedömas något strängare, efter den tidpunkt, när det verkligen träffats ett avtal om dessa 400,000 kronor. Under den första tiden av dessa sakers behandling existerade intet avtal mellan staten och innehavarna av stamaktierna i Vin- och spritcentralen. Stockholmssystemets styrelse hade visserligen vid något tillfälle till kontrollstyrelsen eller departementet genom protokollsutdrag meddelat att styrelsen vore villig att överlämna dessa papper till statsverket, men det var det enda, som existerade. Det var faktiskt ett privat bolag, fastän dess ledande män kommo upp till mig, liksom de gjort till mina företrädare, och gjorde vissa förfrågningar. Och när den frågan ställdes till mig, så ansåg jag, att då det var för det allmänna gagneligt, så kunde jag icke resa något motstånd utan tvärtom tillråda affärernas avslutande. Det är vad jag företagit i frågan. Det har jag velat inför kammarens ledamöter bekantgöra därför, att jag på sätt och vis har ett visst moraliskt medansvar för de handlingar, som nu så strängt ha klandrats.

Herr Ekman anförde nu, att jag ej hade givit något som helst svar på, varför jag ej hade fört fram denna sak till riksdagen, innan detta avtal slöts. Ja, jag erkänner ju, att jag där måhända gjort ett fel, om det nu skall vara ett fel, att jag slöt eller rättare medverkade till slutande av avtal med detta privata konsortium, innan jag gick in till riksdagen med frågan. Men om jag icke missminner mig, så har

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

jag erkänt detta i andra kammaren för över ett år sedan, så att det har ej varit någon benägenhet att fördölja vad som passerat.

Vid avgörandet av denna fråga vill jag ännu en gång understryka, att det var angeläget för mig att se till, att statens reala intressen icke på något sätt försuttes. Därför sörjde jag för, att i avtalet kom in den bestämmelsen, att staten vilken dag som helst äger rätt att övertaga dessa aktier, som ju garantera fullt inflytande, full majoritet även vid bolagsstämman. Det har nu gjorts anmärkning häremot, och det har understrukits ännu en gång av herr Ekman, att i det förra erbjudandet, som Stockholmssystemet hade gjort till statsverket, låg intet som helst villkor, men det existerade ju en bolagsordning för bolaget, och den bolagsordningen säger, såvitt jag nu kan erinra mig, att preferensaktierna ha företräde vid inlösning. De skola först lösas in, och från dessa utgångspunkter resonerade jag på det sätt, att om jag ej vill förneka dem deras förmånsrätt, så kan jag ej åstadkomma någon olägenhet för statsverket genom att gå in på, att staten åtager sig att inlösa preferensaktierna. Det kan ju hända, att detta varit ett förbiseende av mig, att jag varit för borgerlig i min uppfattning. Det är i och för sig glädjande, om jag i dessa stycken distanseras av herrar Stendahl och Ekman. Kanske jag får ett par partikamrater, som rikta in mig, när jag är ute på avvägar, men, jag har sett frågan så, att det här gällde att göra en affär och tillvarataga statens intresse. Jag sörjde för, att staten vilken dag som helst kan få inlösa dessa aktier och utöva det med ägandet av dessa aktier följande inflytandet på företaget, men ansåg det ej riktigt att engagera staten direkt i denna affär, med hänsyn till uppköpen av sprit från utlandet. Herrarna vilja nu driva den satsen, att det skall vara lämpligare, att staten direkt är engagerad häri genom ett statsmonopol i ena eller andra formen, och jag skall nu ej ingå på någon längre debatt om det. Jag har endast velat framhålla, att från min sida har det gällt att icke försitta statens intresse, samtidigt som jag icke velat låta staten framträda som direkt handlande i de affarer med dessa varor, som slutas med utlandet. Jag skall nu ej längre, herr greve och talman, upptaga tiden och i onödan förlänga debatten.

Herr Rosén: Herr Gustaf Nilsson uttalade den meningen, att det nu icke vore fråga om vad man gjort och att man icke hade att fästa sig vid den sidan av saken, men då det faktiskt är fråga om att giva Vin- och spritcentralen en monopolställning, är det icke alldeles oviktigt att undersöka vad som varit, huru företaget skötts och i vilka andra, spritcentralen ovidkommande företag denna affär invecklat sig. Jag redogjorde i fjol vid frågans behandling något för de affärerna, och det kan icke falla mig in att upprepa något därav. Säkert är emellertid, att spritcentralen i stor utsträckning inlåtit sig på företag, varmed den icke haft någonting att göra. Finansministern har visserligen nu anfört ett alldeles nytt skäl för förvärvet av Grand Hôtel, nämligen att byggnadsstyrelsen inkommit till Kungl. Maj:t med ett påpekande av att det förelåge behov av 400 rum för statens räkning. Det

skälet har icke kommit fram förut. Jag ber att få fråga herr finansministern, fast svar är obehövligt: använder staten sig av dessa rum i Grand Hôtel? — Vi veta alla att så icke är fallet.

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

Herr Kvarnzelius ansåg tillfället lämpligt att göra ett angrepp på en motionär, som icke är närvarande och således ur stånd att försvara sig. Jag har icke någon som helst anledning att försvara vare sig motionären eller dennes motion, men jag vill upplysa, att denne person för mer än en vecka sedan meddelade mig, att han på grund av ett expropriationsmål, som skulle förekomma inför domstol, vore nödsakad att vara frånvarande vid detta tillfälle, vilket han beklagade. Jag vill emellertid icke underlåta att säga, att enligt min uppfattning spritcentralen klått svenska folket ganska ordentligt, och det kan icke hjälpas, att åtminstone jag fått det bestämda intrycket, att det kanske i någon mån skett för att rädda vissa företag.

Herr Kvarnzelius berörde också det gamla önskemålet om det allmännas frigörande från ekonomiskt beroende av sprithanteringen, och det kan jag säga, att nog har spritcentralen i hög grad medverkat till, att det allmänna frigjorts från ett dylikt ekonomiskt beroende och att i stället enskilda fått viss del av vinsten. Det är nog så, att spritcentralen intager en särställning i jämförelse med andra bolag. I fjol, då vi i utskottet sysslade med spritcentralen, fingo vi in några exemplar av styrelse- och revisionsberättelserna för tre år. Sedan jag tagit hand om det sista årets styrelseberättelse — för 1920 års verksamhet — fick jag meddelande om, att det icke vore lämpligt att använda däri förekommande uppgifter, enär berättelsen ännu icke vore en offentlig handling; den var emellertid underskriven av styrelsen och revisorerna, den var tryckt och häftad, och det förekom icke någon som helst anteckning om dess konfidentiella natur, varför jag på grund av tryckfrihetsförordningen tillät mig att, trots tillsägelsen, använda mig av densamma. Jag har sett, att även årets styrelse- och revisionsberättelse föreligger i tryck, dock icke häftad men underskriven och försedd med stämpeln "konfidentiell". Jag uttalade då såsom min mening, att det sannolikt bliver så, att stämpeln icke kommer bort, förrän frågan om spritcentralen behandlats av riksdagen. Jag har också i dag fått bekräftelse på att berättelsen ännu icke är tillgänglig. Då det gäller andra bolag, är det vanligt att i god tid före bolagsstämman icke blott för aktieägarnas del utan även till tjänst för allmänheten styrelseberättelsen offentliggöres. Så har icke detta underliga bolag gått till väga. Det är för övrigt icke bara i detta avseende som hemlighetsmakeri jämt och ständigt förekommer. Jag vill erinra om den skrivelse som finansministern för några månader sedan skickade till revisorerna, vilken var påtecknad "förtrolig". Detta finner jag ganska anmärkningsvärt. Varför skulle den vara förtrolig? Det är dock ett stort intresse att få klarhet om, huru det står till med Vin- och spritcentralen, ty något sådant som dess tillvägagående är icke vanligt inom andra företag. Herr Kvarnzelius kallade det en skandal att oupphörligt angripa detta utomordentligt förträffliga bolag, men denna "skandal" skulle säkerli-

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

gen hava avvärjts, om styrelsen till förfogande för därav intresserade lämnat alla de upplysningar som behövdes. Men så har icke skett, utan man söker i stället fördölja vad som förekommit dels genom att meddelanden och berättelser stämplas såsom konfidentiella, dels genom förtroliga skrivelser. Om man lägger fram spritcentralens räkenskaper och handlingar för ett antal *revisorer,* som få genomgå dessa, och revisorerna sedan avgiva utlåtande, som naturligtvis icke kan innehålla annat än sanningen, så kunde det bliva slut på anmärkningarna mot spritcentralen, men det är det som bolagets ledning icke vill.

Jag har aldrig hört någon tala om att personer, som äro engagerade i detta företag, äro "köpta". Det var första gången jag hörde det, när herr Kvarnzelius omnämnde det. Men jag får lov att säga, att när jag ser att personer, som icke lagt två strån i kors för detta doktor Bratts bolag och dess verksamhet eller med detta närbesläktade företag, tilldelas väl avlönade uppdrag, varmed arbete icke är förenat men väl skyldighet att kvittera ut avlöning och äta festmiddagar, så får man en underlig uppfattning om saken, och jag undrar, om icke vederbörande i varje fall söka omgiva sig med en skyddsvakt, som icke förekommer på andra områden.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Wohlin: Jag hade på förhand tänkt mig, att lidelserna skulle gå ganska höga i denna fråga, och denna förmodan har också bekräftats. Så vitt jag funnit, har emellertid den statsfinansiella synpunkt, som jag utvecklat i frågan, icke blivit på något övertygande sätt bemött. Jag framhöll såsom min uppfattning, att man, så länge vi hava sprithantering här i landet, böra söka att ur denna hantering, i den mån nykterhetsvänliga synpunkter icke åsidosättas, hämta största möjliga skatte- och vinstmedel till det allmänna. Jag har särskilt anfört, att den nu existerande partihandelsorganisation, på vars verksamhet jag icke alls skall ingå, då jag icke har förutsättningarna för att bedöma densamma, också bör bidraga till att fylla det allmänna skattebehovet genom att även i framtiden till statsverket inleverera skäliga nettovinster. Gent emot denna principiella uppfattning har herr finansministern endast anfört, att han icke godkänner principen, att man "på två eller tre ställen", såsom han uttryckte sig, drager skatte- och vinstmedel ur sprithanteringen till det allmänna. Då han kom in på frågan om omsättnings- och utskänkningsskatten medgav han, att det vore en fördel att Vin- och spritcentralen har en viss nettovinst. Något bemötande av mina anmärkningar mot omsättningsskatten och dess upprepade förhöjning har icke kommit vare sig från herr finansministern eller herr Kvarnzelius. Endast den sedan av mig själv i mitt förra anförande understrukna svagheten i min ståndpunkt har blivit upptagen av några ärade talare. Men jag erinrar ännu en gång om att, vad systembolagen beträffar, riksdagen i fjol har begärt utredning om dessa bolags befriande från kommunal skattskyldighet, och jag tillfogar nu den ytterligare erinran, att det sammanjämkningsförslag i

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

denna fråga, som vann riksdagens gillande, icke innebar, att utredningen härom skulle anknytas till den nu pågående utredningen i kommunalskattefrågan, utan att den borde vara fristående från denna samt att den borde komma till utförande fortast möjligt. Jag har också sagt, att partihandelsorganisationens befrielse från kommunal skattskyldighet är en fråga, som snart nog kan bliva löst. Jag har alltjämt liksom tillförene uppfattningen, att den ärade ledaren för Spritcentralen är en intelligent, vinnande och älskvärd personlighet, som jag trives mycket bra tillsammans med, liksom jag även trives i det muntra umgänget med hans motståndare, och jag har i saknad av bestyrkta uppgifter för och emot icke någon anledning att blanda mig i tvisten om Spritcentralens förvaltning. Men jag har icke funnit, att de synpunkter, varmed jag motiverat mitt avslagsyrkande, blivit bemötta. Fastmera måste jag konstatera en viss inkonsekvens hos de herrar, som önska undvika ett ökat beroende för staten av sprithanteringen, men som hellre gå med på omsättningsskattens höjning än de vilja medverka till att Spritcentralen skötes affärsmässigt och sättes i en sådan ställning, att den får redovisa ordentliga och skäliga nettovinster till statsverket. Särskilt gör jag denna anmärkning med hänsyn till vad herr Kvarnzelius anförde.

Jag ber, herr talman, få påpeka, att det råder skillnad mellan mitt yrkande och det yrkande, som framförts av herrar Karl August Nilson och Carl Gustaf Ekman, i det att jag icke påyrkar någon ny utredning. Jag föreställer mig, att det vid sådant förhållande måste bliva särskild proposition på mitt yrkande och särskild proposition på deras yrkande, som vilja hava en utredning i viss riktning, för vilken sista sak jag icke intresserar mig, lika litet som det för närvarande åtminstone intresserar mig, huruvida den nuvarande sprithandelsorganisationen skall överföras till statsmonopol eller icke.

Herr Stendahl: Med anledning av herr finansministerns utläggning av förhållandet mellan stamaktierna och preferensaktierna i spritcentralen tillåter jag mig hänvisa till det av föregående års konstitutionsutskott avgivna dechargebetänkandet, i vilket man finner, om jag minnes rätt, att nio reservanter påtalat ifrågavarande kontraktsbestämmelser, som klandrats, därför att finansministern icke, såsom kontrollstyrelsen hade hemställt, fordrat, att stamaktierna till det bestämda priset av 400,000 kronor skulle inlevereras till statsverket, utan i stället träffat avtal med Vin- och spritcentralen, gående ut på att statsverket visserligen fortfarande tillförsäkrades sin tidigare rätt till inlösen av stamaktierna till ett pris av 400,000 kronor, men här tillkom det nya momentet, att det kunde ske endast under den förutsättningen, att staten också samtidigt, om preferensaktieägarna så påfordrade, inlöste dessa preferensaktier till ett belopp, motsvarande deras nominella värde, 19,600,000 kronor. Den lilla skillnaden är den, att om finansministern hade följt kontrollstyrelsens yrkande, så hade staten kommit i besittning av spritcentralen och därmed följande tillgångar för ett pris av 400,000

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

kronor. Skola vi nu kunna göra detta förvärv, kostar det antagligen 20 miljoner. Preferensaktierna hava naturligtvis företräde framför stamaktierna i den mån det finnes något att dela, men också endast då.

Herr Nilsson, Gustaf: Den oförsynthet, med vilken herr Rosén utkastar grava beskyllningar både här i kammaren och annorstädes, är så gott som utan förebild, utom möjligen genom vad som förekommit efter föregående års statsrevision. Jag ber i alla fall få konstatera, att vad han här yttrat överstiger det tillåtnas gränser, och jag vill säga, att de insinuationer som han både i dag och andra dagar riktat åt olika håll äro av den beskaffenhet, att det går till en tid att använda dem såsom argument, men det går icke i längden. Till sist vill jag stryka under, att vad han här anfört icke har det ringaste att skaffa med den sak det nu gäller att avgöra. Här är fråga om huru partihandeln med sprit skall ordnas för framtiden, om herr Rosén har något ytterligare att anföra om den tid som gått, så må han fortsätta att göra det motionsvägen och sålunda få fram den revision, som han så länge strävat efter.

Herr Kvarnzelius: Jag vill i anledning av herr Ekmans yttrande säga, att det icke förefaller mig synnerligen svårt att förstå den skiljaktighet som föreligger, ifall det är en nation som uppträder såsom köpare av spirituosa eller om det endast är en enskild person. Om man i det andra landet, varifrån spriten inköpes, har intresse av att pressa fram en affär, kan man med framgång vända sig mot den andra nationen, men man kan icke rikta sig med någon påtryckning mot den andra nationen bara därför att en enskild affärsman icke vill inlåta sig på någon affär. I fråga om denna sak trodde jag herr Ekman skulle uppfatta skillnaden.

Jag begärde ordet närmast i anledning av herr Roséns yttrande, att icke någon styrelse- eller revisionsberättelse vid begäran därom kunnat läggas fram av spritcentralen. Det var en fullständig nyhet för mig, då jag aldrig sett någon revisionsberättelse från spritcentralen, som blivit åsatt stämpeln av hemlig handling. Vad 1921 års förvaltning beträffar, kan jag upplysa herr Rosén om att revisorerna ännu icke haft sammanträde för slutförande av revisionen. Följaktligen är det svårt att förstå huru det skall kunna finnas någon revisionsberättelse med revisorernas underskrift, som åsatts stämpeln "förtrolig", så att denna uppgift måste bero på något misstag från herr Roséns sida.

Slutligen vore jag herr Rosén tacksam, ifall herr Rosén ville till mig, om ej offentligt, så enskilt åtminstone, namngiva den person, som icke har annat att göra, beträffande det uppdrag han inom spritbolaget erhållit, än att kvittera ut sitt arvode och äta festmiddagar. Jag skulle då taga reda på saken, bara herr Rosén hade vänligheten giva anvisning på denne person. Det vore också den enklaste gärd av anständighet från herr Roséns sida att, när han kommer med så graverande an-

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

märkningar mot en organisation eller ett bolag, vara beredd på att prestera upplysning, om vilken person han åsyftar. Jag har bland annat varit i tillfälle att i detta ämne tillfråga en person, som i detalj genomgått spritcentralens och dess dotterbolags räkenskaper, nämligen dess sifferrevisor, och han har sagt att, så långt han kan erinra sig, har icke något sådant förekommit, och han bestrider, att det finnes någon sådan person. För övrigt har ledaren av det hela, doktor Bratt, alldeles nu vitsordat detsamma vid en personlig hänvändelse från mig till honom, och därför synes det vara av behovet påkallat, att man i denna sak av herr Rosén begär och erhåller någon förklaring.

Herr Nilson, Karl August: Jag har begärt ordet endast för att säga att, sedan jag hos herr talmannen förvissat mig om, huru propositionsordningen kommer att bliva, jag finner, för att icke splittra rösterna, nödvändigt att avstå från det yrkande om bifall till reservationen, som jag framställt, och i stället helt enkelt ansluta mig till herr Wohlins avslagsyrkande. Jag hade eljest tänkt, att dessa frågor skulle tagas var för sig, och sålunda frågan om skrivelse i en särskild punkt, men då detta icke låter sig göra, finner jag icke någon annan utväg än att ansluta mig till herr Wohlins yrkande.

Herr talmannen: Jag vill fästa uppmärksamheten på att herr Nilson, Karl August, nu återtagit sitt yrkande, men att samma yrkande även är framställt av herrar Ekman, Carl Gustaf, och Rosén.

Herr Rosén: Herr talman! Jag skall endast säga, att jag kanske misstagit mig, om jag sade att även revisionsberättelsen är tryckt, men jag har sett styrelseberättelsen för 1921 års förvaltning, vilken var underskriven av styrelseledamöterna. Att jag ej gav akt på att revisionsberättelsen icke förelåg, berodde möjligen därpå, att dylika berättelser icke bruka innehålla något annat än hemställan om "full och tacksam ansvarsfrihet" samt några underskrifter. Ett undantag utgjorde revisionsberättelsen i fjol, då revisorerna gjorde anmärkning på att direktören hade för liten lön. Herr Kvarnzelius torde kunna få reda på av närvarande sufflörer, att min uppgift, att styrelseberättelsen är konfidentiell, är riktig.

För övrigt ber jag få instämma i det av herr Karl August Nilson sist framställda yrkandet.

Herr Petrén, Alfred: Innan diskussionen avslutas, kan jag icke underlåta att ge uttryck åt den reflexionen, att det synes mig vara en egendomlig situation, när man reser krav på ett statsmonopol och begär utredning härom i denna fråga, just då vi rusta oss till kamp för förbudets genomförande. Så vitt jag förstår, befinna vi oss för närvarande i en synnerligt gynnsam situation i det hänseendet, att vi kunna genomföra förbudet utan att några direkta utgifter från statens sida härför behövas. Att vi det kunna, beror just på Vin- och spritcentralens verksamhet, i det att denna central under årens lopp inköpt alla andra parti-

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

handelsaffärer på detta område, och det är väl ingen av kammarens ledamöter, som tror, att därest förbudet skulle genomföras, spritcentralen skulle komma att begära någon ersättning av staten. Från förbudssynpunkt befinna vi oss alltså i en gynnsam situation. Om vi nu först finge ett statsmonopol genomfört, är det väl mer än tvivelaktigt, om det från ekonomisk synpunkt skulle gå lika lätt att genomföra förbudet. I vilket fall som helst kan jag såsom förbudsvän icke gå med på kravet om statsmonopol, rörande försäljning av spritdrycker, då vi just nu stå inför förbudsomröstning. Jag får därför, herr talman, för min del yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Under för handen varande förhållanden och då det synes som om ett avslagsyrkande kommer att samla flera röster än det i samma riktning av mig förut framställda, ber jag att få återtaga mitt tidigare yrkande och biträda yrkandet om avslag.

Till herr Petrén vill jag säga, att man här har att räkna med två möjligheter, den ena att förbudstanken segrar och det andra att den icke kommer att segra. I båda fallen kan det vara lämpligt, om ett statsmonopol för partihandel med sprit förefinnes. Om ett förbud kommer till stånd och fråga blir om import och handel med teknisk sprit, är det med hänsyn till därmed sammanhängande omständigheter en förutsättning att en statlig organisation finnes, på vilken ifrågavarande uppgifter kan överflyttas. Införes icke förbud är ju monopolets uppgift i fortsättningen klar. Det föreligger således icke anledning att av de skäl, herr Petrén anförde, motsätta sig det förslag om statsmonopol, som blivit framställt. Till herr Kvarnzelius vill jag säga, att om man i vissa spritproducerande länder gör anspråk på rätt att importera spirituosa till länder där förbud råder, så blir det i regel icke tal om, vilka organ som verkställa importen, men däremot gälla kraven mängden av varor som skulle införas. Således anhåller jag att få yrka bifall till avslagsyrkandet.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på avslag å såväl utskottets hemställan som motsvarande del av Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilson, Karl August,* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 46 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl utskottets hemställan som motsvarande del av Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Ang. reglering av partihandeln med rusdrycker. (Forts.)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;
Nej — 49.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker.

Omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker.

Genom en den 17 mars 1922 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 216, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med förklarande att riksdagen icke kunnat oförändrad bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 216, antaga förslaget till förordning angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker med följande ändringar nämligen:

1) att 3 § erhölle följande lydelse:

3 §.

I fråga — — — gälla.

Då rusdrycksförsäljningsbolagets inköp av spritdrycker sker genom den för övervakande av detaljhandelsbolagens inköp tillsatta pris- och inköpsnämnden — — — omsättningsskattebelopp.

2) att bestämmelserna rörande den föreslagna förordningens trädande i kraft erhölle följande lydelse:

Denna förordning — — — iakttagas:

Den, till vilken rusdrycksförsäljningsbolag överlåtit rättighet till utskänkning av spritdrycker, är skyldig att erlägga utskänkningsskatt för sitt lager av dylika drycker vid tiden för förordningens ikraftträdande i den mån han ej med tillämpning av förut gällande bestämmelser erlagt sådan skatt för samma lager; och åligger det den, som på grund härav har att erlägga utskänkningsskatt, att *dels* samma dag förordningen träder — — — första punkten sägs.

Omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker. (Forts.)

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Wohlin,* som yrkat, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition, besluta, att förordningen den 22 juni 1921 angående dels en omsättnings-, dels en utskänkningsskatt å spritdrycker skulle gälla intill utgången av juni månad 1923;

2) av herr *Lithander,* som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om undersökning, i vad mån statsverket erhållit vad som bort tillkomma detsamma av Aktiebolaget Vin- och spritcentralens verksamhet, samt att i avvaktan på denna utredning riksdagen måtte avslå den i Kungl. Maj:ts proposition nr 216 föreslagna höjningen av omsättningsskatten å spritdrycker;

3) av herrar *K. A. Nilson, Johansson* i Kälkebo och *Olsson* i Ramsta, vilka på grund av vad i denna reservation anförts hade, med instämmande i övrigt i utskottets hemställan, yrkat, att 2 § i förslaget till förordning angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker måtte erhålla följande lydelse:

2 §.

Omsättningsskatten upptages vid rusdrycksförsäljningsbolagens inköp av spritdrycker och utgår med *50* procent av det belopp, för vilket bolagen inköpa sådana drycker;

4) av herr *Röing* och friherre *Fleming,* vilka inom utskottet yrkat, att utskottet måtte hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till utskottets hemställan i övrigt, besluta, att 2 § i författningsförslaget skulle erhålla följande lydelse:

2 §.

Omsättningsskatten upptages vid rusdrycksförsäljningsbolagens inköp av spritdrycker och utgår med 65 procent av det belopp, för vilket bolagen inköpa sådana drycker; dock att skatten icke må utgå med högre belopp än 6 kronor 50 öre för liter.

Rusdrycksförsäljningsbolagen äga att efter grunder, som av kontrollstyrelsen fastställas, vid försäljningen av spritdryckerna göra sig betäckta för omsättningsskatt.

Herr Wohlin: Herr talman! I överensstämmelse med de synpunkter, som jag utvecklat under den föregående debatten, får jag utan att vidare yttra mig i frågan hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition, besluta, att förordningen den 22 juni 1921 angående dels en omsättningsskatt och dels en utskänkningsskatt å spritdrycker skall bli gällande intill utgången av juni månad 1923.

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman, mina herrar! Under hänvisning till att ökningen av omsättningsskatten i detta fall icke kommer att föranleda någon ökning av nuvarande spritpriser, utan en-

Omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker. (Forts.)

dast innebär den omläggningen, att de nuvarande vinstmedlen, som levereras till statsverket, i stället skola uttagas med 15 procents ökad omsättningsskatt, skall jag be att, på de skäl utskottet anfört, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilson, Karl August: Efter vad som nu senast skett och efter det regeringspartiet blivit så betydligt utökat, kan det icke vara mycket skäl i att vidare göra något yrkande. Jag kan dock ej underlåta att säga ifrån, att jag för min del icke kan dela den mening, som här kommit fram dels från finansministern och dels från andra talare, att det nu föreliggande förslaget allenast avser att taga in den vinst, som eljest skulle bliva Vin- och spritcentralens förtjänst. Denna anordning går enligt min mening betydligt längre och binder ytterligare landet vid beroendet av rusdrycksmedlen, och det är från den synpunkten, som jag för min del icke heller kunnat vara med om att biträda förslaget om att utöka omsättningsskatten från 50 procent till 65 procent.

Trots vad som förekommit nu, finner jag det nödvändigt att taga avstånd från det föreliggande förslaget och ber därför, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Friherre Fleming: Ja, visserligen förklarade professor Wohlin på förmiddagen, att den reservation, som jag avgivit, skulle vara befängd — jag tror, att han sade så — men jag tillåter mig i alla fall yrka bifall till densamma. Herr Wohlin sade på samma gång, att omsättningsskatten är nära bristningsgränsen, om den icke redan nått den. Ja, det är också vad vi tycka, och det är därför vi kommit fram med denna reservation.

Jag skall icke upptaga tiden med att gå in på, hur frågan ligger. Det är helt enkelt så, att det finnes inne lager av finare och bättre varor, som genom en alltför stor omsättningsskatt på dem komma att omöjligt kunna säljas, vilket icke kan vara till fördel för staten.

Jag ber alltså, med hänvisning till min reservation, att få yrka bifall till utskottets hemställan, med den ändring, som innefattas i reservationen.

Herr Nilsson, Gustaf: Jag begärde ordet för att upplysa kammaren om vad herr Nilsons yrkande innebär. Om man tager ut medlen i form av omsättningsskatt, behöver man endast dessa 5 miljoner, men fortsätter man att taga ut dem i form av vinstmedel, måste man uttaga cirka 7 miljoner, ty av de 5 miljoner, som skola inlevereras till statsverket, skall skatt utgå till de kommuner, där Vin- och spritcentralen har verksamhet. När herr Nilsson i fjol yrkade, att kommunerna skulle göras oberoende av inkomster från sprithanteringen, är det ganska betecknande, att samma talare nu yrkar på fortsättande av

Omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker. (Forts.)

detta beroende, herr Nilssons uppfattning vittnar därför i hög grad om principlöshet.

Herr Nilson, Karl August: Ja, jag tackar så mycket för komplimangen från min ärade namne. Jag tror dock, att vi kunna kvitta, ty principlösheten har nog redan förut manifesterats av herr Nilsson själv med hänsyn till hans politiska ståndpunkt i övrigt. Den saken torde sålunda vara klar. Men jag vet icke, att det finns någon, som kan garantera oss, att denna nya anordning med Vin- och spritcentralen skall medföra, att icke ytterligare vinst skall uttagas på dessa varor. Det vet var affärsman, att det icke finns möjlighet att kalkylera på det viset, utan det blir i alla fall åtskilliga miljoner mer uttagna än vad som skulle göras. Det låter sig icke annat göra med det system, man har inaugurerat; utan det blir en dubbeluttagning, både genom omsättningsskatt och genom vinst av rörelsen från Vin- och spritcentralen. Det är därför jag yrkar avslag å utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å det föreliggande betänkandet framkommit följande yrkanden: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i herr Wohlins vid betänkandet fogade reservation; 3:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring beträffande förordningsförslaget, som förordats i den av herr K. A. Nilson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; samt 4:o) att det förslag, skulle antagas, som innefattades i herr Röings och friherre Flemings vid betänkandet anförda reservation.

Vid sedermera enligt dessa yrkanden framställda propositioner bifölls utskottets hemställan.

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete och dels en i anledning därav väckt motion.

Genom en den 7 januari 1922 dagtecknad proposition, nr 39, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma av herr *Hagman* inom andra kammaren väckt motion, nr 194, uti vilken hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta, att vad i olycksfallsförsäkringslagens 9 § i ifrågavarande proposition föreslagits skulle, i den mån så lämpligen läte sig göra,

gälla även beträffande sådana i lagen avsedda skador, som inträffat före den 1 januari 1923.

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga ett förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, så lydande som utlåtandet visade;

B) att herr Hagmans motion nr 194, i den mån den icke tillstyrkts genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr Petrén, Bror: I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 21 hemställes,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och det i punkten A tillstyrkta lagförslaget föredragas, där så erfordras paragrafvis med 29 § först samt promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist;

att sedan lagförslaget blivit genomgånget, utskottets hemställan i punkten A föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A.

Utskottets förslag.

29 §.

Denna paragraf var så lydande:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)	*(i utskottets förslag:)*
Angående försäkring i bolag, som i 4 § avses, gäller, förutom vad eljest i denna lag och i lagen om försäkringsrörelse är stadgat:	
1) att försäkringen skall avslutas för kalenderår samt anses omfatta delägarens samtliga arbetare;	*1) att försäkringen skall avslutas för kalenderår samt ej träda i kraft förr än vid början av kalenderåret näst efter det, under vilket försäkringen slutits, dock att för den, som under löpande kalenderår bliver arbetsgivare, försäkring må avslutas för återstoden av året;*

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

2) att, där bolaget beslutat antaga ny delägare eller delägare ur bolaget utträtt, uppgift därom genast skall lämnas till riksförsäkringsanstalten enligt formulär, som av anstalten fastställes, och att i förra fallet försäkringen för delägaren ej träder i kraft förr än vid början av kalenderåret näst efter det, under vilket uppgiften inkommit till riksförsäkringsanstalten;

3) att bolaget skall för varje kalenderår efter årets utgång inom tid och på sätt, som av Konungen bestämmes, till den i 19 § tredje stycket omförmälda fond erlägga ett belopp, motsvarande vad av kapitalvärdet av riksförsäkringsanstalten åliggande ersättningar för under året inträffade olycksfall i arbete hos sådana arbetsgivare, om vilka anstalten vid tiden för olycksfallet icke haft kännedom, å bolaget belöper efter förhållandet mellan de i 16 § andra stycket omförmälda försäkringsavgifter och summan av samtliga avgifter för försäkring enligt denna lag; samt

4) att bolaget åligger att för varje kalenderår, inom åtta månader efter årets utgång, till riksförsäkringsanstalten enligt formulär, som av anstalten fastställes, lämna uppgifter angående delägare i bolaget, de av dem använda arbetare och inträffade olycksfall i arbete ävensom i övrigt att när som helst på begäran av riksförsäkringsanstalten eller försäkringsrådet lämna uppgifter om delägare eller arbetare eller om olycksfall.

2) att försäkringen skall, i den mån ej försäkringsrådet på därom gjord framställning annorlunda medgivit, anses omfatta delägares samtliga arbetare;

3) att, där bolaget beslutat antaga ny delägare eller delägare ur bolaget utträtt, uppgift därom skall lämnas till riksförsäkringsanstalten inom tid och enligt formulär, som av anstalten fastställas;

4) att bolaget skall för varje kalenderår efter årets utgång inom tid och på sätt, som av Konungen bestämmes, till den i 19 § tredje stycket omförmälda fond erlägga ett belopp, motsvarande vad av kapitalvärdet av riksförsäkringsanstalten åliggande ersättningar för under året inträffade olycksfall i arbete hos sådana arbetsgivare, om vilka anstalten vid tiden för olycksfallet icke haft kännedom — *minskat med vad för tiden intill årets utgång bör påföras dylika arbetsgivare i försäkringsavgifter* — å bolaget belöper efter förhållandet mellan de i 16 § andra stycket omförmälda försäkringsavgifter och summan av samtliga, *på enahanda sätt som i nämnda stycke sägs beräknade* avgifter för försäkring enligt denna lag; samt

5) att bolaget åligger att för varje kalenderår, inom åtta månader efter årets utgång, till riksförsäkringsanstalten enligt formulär, som av anstalten fastställes, lämna uppgifter angående delägare i bolaget, de av dem använda arbetare, *som varit under försäkringen inbegripna,* och inträffade olycksfall i arbete ävensom i övrigt att när som helst på begäran av riksförsäkringsanstalten eller försäkringsrådet lämna uppgifter om delägare eller arbetare eller om olycksfall.

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Bror Petrén* och *von Sydow*, greve *Spens* samt herrar *Öberg*, *Magnusson* i Skövde och *Persson* i Trången, vilka anfört följande:

"Då frågan om skyldighet för de ömsesidiga bolagen att genom årliga bidrag deltaga i täckande av den förlust, som träffar riksförsäkringsanstalten genom att denna icke kan erhålla kännedom om en del av dess försäkringsstock tillhörande arbetsgivare och således ej blir i tillfälle att indriva å dem belöpande försäkringsavgifter, synes oss vara av beskaffenhet att icke böra upptagas till prövning förrän i sammanhang med hela det f. n. under utredning varande spörsmålet om lämpligaste sättet för den obligatoriska olycksfallsförsäkringens handhavande genom statliga eller enskilda organ och i händelse av bådaderas användning om avvägandet dem emellan, hava vi ansett, att åt 29 § bort givas följande avfattning:

Angående — — — — — stadgat.

1)
2) } = motsvarande mom. i utskottets förslag.
3)

4) = mom. 5 i utskottets förslag."

Herr statsrådet Lindqvist: Herr greve och talman! Jag skulle önska, att redan vid debattens början få säga några ord om föreliggande utskottsbetänkande. När jag fick det i min hand, blev jag, det må jag säga, nästan förskräckt över att det såg ut, som om utskottet skulle gjort ett mycket kraftigt attentat mot den kungliga propositionen. Men vid närmare prövning av innehållet i utlåtandet fann jag, att det mesta hänförde sig till petitesser, till en del omskrivningar och omflyttningar. I sak har jag ju att glädja mig åt att den kungliga propositionen i stort sett av utskottet biträtts.

Det är ju möjligt, att riksdagens ledamöter vid första påseendet icke ha riktigt förstått vad det här förslaget från Kungl. Maj:t innebär, utan att man möjligen fått den uppfattningen, att det gällde några mer omfattande förändringar i lagen om försäkring för olycksfall i arbete. Så är ju ingalunda förhållandet. Man har med de här föreslagna förändringarna velat dels förenkla riksförsäkringsanstaltens arbete och dels velat om möjligt ordna förhållandet på ett mer tillfredsställande sätt mellan riksförsäkringsanstalten och de enskilda bolagen, som ju delvis äro bärare av vår olycksfallsförsäkring. Slutligen har man på någon punkt velat förbättra ställningen för de försäkrade, d. v. s. för dem, som träffas av olycksfall.

Den viktigaste bestämmelsen torde kunna anses ligga inrymd i § 9, som ju glädjande nog av utskottet tillstyrkts. I detta avseende har det ju hittills gällt, när en person blivit skadad, att om han någon del av året förut, innan skadan ägde rum, icke kunnat anses vara försäkrad såsom arbetare enligt lagens mening, har han icke blivit i tillfälle att få räkna sig till godo den årliga inkomst, som eljes skulle tillkommit

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

honom för hela året. Sålunda har den ersättning, såväl som den livränta, om det skulle utgått sådan, som tilldelats honom, blivit mindre, än man rättvisligen torde anse, att honom bort tilldelas. Nu föreslås en omläggning, som går ut på att då en person skadas, skall han, oavsett om han icke under hela tiden under det gångna året varit att betrakta som försäkrad enligt lagens mening, ändock få räkna sig till godo en inkomst eller göra en beräkning av sin årliga inkomst på den befattning, han innehade, såsom löpande för hela året. Det blir ju en förbättring, som jag tror, är mycket värdefull för den, som drabbats av olycksfall, ty med den anordning man hittills haft, har det vid många tillfällen varit bekymmersamt, när det gällt tillämpningen. Därvidlag har utskottet endast på den punkten gjort en ändring, att man låter denna bestämmelse träda i gällande kraft tidigare än Kungl. Maj: t föreslagit, sålunda den 1 juli 1922 i stället för den 1 januari 1923, som Kungl. Maj: t föreslår. Jag har sålunda mot denna förändring av propositionen intet att erinra.

Ett annat viktigt område, som man önskat åstadkomma förändring i, är anstaltens förhållande till de enskilda bolagen. Det är sålunda vad som regleras av § 29. Där har man sökt finna en anordning, som skulle i väsentlig mån förenkla och underlätta riksförsäkringsanstaltens arbete och ordna förhållandet mellan anstalten och bolagen på ett mer tillfredsställande sätt. Sålunda föreslår Kungl. Maj: t, att försäkring i enskilda bolag endast skall få äga rum för kalenderår, och att under året det icke skall göras någon ändring genom att man överflyttar försäkring från anstalten till ett bolag eller omvänt, utan där försäkringen är tagen skall den vara gällande under hela året. Jag tror, att detta är en anordning, som väsentligen skall underlätta arbetet och skapa större trygghet och säkerhet på båda hållen. Vidare är det föreslaget den bestämmelsen, att försäkring hos enskilda bolag skall omfatta alla arbetare vid ett företag.

Jag vill erinra om att hittills har man kunnat konstatera många gånger, att det inträffat oegentligheter genom att en fabriksägare har försäkrat sig i det enskilda bolaget för större, viktigare och homogenare grupper av arbetare, men att han sedan gärna lämnat de andra vind för våg. Riksförsäkringsanstalten har då haft att suga upp dem på det sätt, den har möjlighet att eventuellt göra detta. Det är naturligtvis mycket oegentligt, ty skola försäkringar ske i olika bolag, bör det ske för alla de arbetare, som äro anställda i företaget i fråga.

Det finnes vidare i detta sammanhang en del andra bestämmelser, vari utskottet också föreslagit ändringar av Kungl. Maj: ts förslag. Så är det beträffande den omständigheten, att om man tager en försäkring, skulle den enligt Kungl. Maj: ts förslag träda i kraft först vid ingången av kalenderåret näst efter det, under vilket försäkringen tages. Om denna förändring får jag säga, att jag ej tror, att utskottet därmed åstadkommit något så särskilt storartat, men det torde ej heller betyda så särskilt mycket, enär det alltid finnes prövningsrätt både för detta och andra saker, som kunna läggas inför försäkringsrådet. Där kommer saken noggrant att prövas. Jag tror sålunda, att denna föränd-

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

ring ej kan anses vara av något praktiskt gagn. Jag tror mig därför om utskottets förslag kunna våga säga, att det icke finnes skäl till några egentliga erinringar mot detsamma, om utskottets förslag *oförändrat* segrar i kamrarna.

Helt annat blir det däremot med de säryrkanden, som äro framställda reservationsvis. Det förhåller sig ju på det viset beträffande riksförsäkringsanstaltens och bolagens arbetssätt, att riksförsäkringsanstalten icke så att säga tager upp försäkringar, genom anmälan hos den, utan där anses alla arbetsgivare vara skyldiga att erlägga avgifter för det antal arbetare, de ha sysselsatta under året, och dessa arbetsgivare eller dessa personer, som skola erlägga avgifter har ju riksförsäkringsanstalten att söka upp på det sätt, som kan ske, för att få med alla dessa avgifter. Det blir på grund därav en mycket stor och omfattande administrationssak för riksförsäkringsanstalten, och vi ha också sett, att omkostnaderna på grund av denna vidlyftiga apparat blivit väsentligt höga. Till följd av nu gällande inkasseringssystem, inträffar alltid, att det kommer att finnas ett antal arbetsgivare, som äro pliktiga att erlägga avgifter, vilka anstalten dock icke kan få reda på, och sålunda kan den icke bli i tillfälle att taga ut dessa avgifter. Det har ju visat sig, att anstalten på det sättet gått miste om rätt stora belopp. Emellerid framgår det ganska tydligt, att om detta system skall fortfara, blir förhållandet det, att avgifterna måste höjas för de arbetsgivare, som ha att svara för sina arbetare i riksförsäkringsanstalten, därför att anstalten icke kan få in alla de avgifter, som den skulle ha, och därför blir det en pålaga för dessa arbetsgivare, hårdare än för dem, som äro försäkrade i enskilda bolag. Jag vill säga, att jag för min del aldrig haft något sinne för de enskilda bolagens verksamhet på detta område. Jag var med, då lagen antogs i riksdagen eller i det utskott, som förberedde förslaget till riksdagens kamrar, och jag opponerade då på det allra starkaste mot bolagens inskjutande som bärare av dessa försäkringar jämsides med riksförsäkringsanstalten, därför att jag trodde, att vi snart skulle få bevittna, hur svårt det skulle vara att ordna det tillfredsställande mellan dessa anstalter, ordna det så, att icke den ena gruppen av arbetsgivare fick bära tyngre börda än den andra. Nu tror jag, att man konstaterat riktigheten av dessa mina farhågor, och det är därför så mycket underligare, att reservanterna nu vända sig mot det förslag Kungl. Maj:t framställt, nämligen att en utjämning skulle äga rum i detta avseende, så att arbetsgivarna gemensamt finge bära den börda, som uppstår på grund av att alla avgifter icke kunna indrivas. Om man vill ha kvar de enskilda bolagens medverkan på detta område, förefaller det mig, att reservanterna hade bättre gagnat det syftet, om de hade uraktlåtit att gå fram med dessa säryrkanden. Då de nu emellertid föra fram detta, så åberopa de, att detta är ett förhållande mellan anstalten och de enskilda bolagen, som skall regleras när man får förslaget från kommittén för socialförsäkringens omorganisation på bordet. Jag må säga, om man skall till den tidpunkten låta det bero vid ett förhållande, som är så pass oriktigt som det nuvarande, så anser jag, att vi konsta-

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

tera oss sitta inne med tämligen små möjligheter att kunna bedöma och reglera en sådan här sak vid den rätta tidpunkten. Jag ber att i detta sammanhang få erinra om att det förslag, som legat till grund för Kungl. Maj:ts proposition, först är framställt från riksförsäkringsanstalten, därefter prövat, omarbetat och granskat av socialförsäkringskommittén och att slutligen lagrådet ju också har prövat och godkänt detsamma. Man har däremot på det hållet aktsamt undvikit att taga upp något, som skulle kunna anses ligga som hinder för omorganisationskommitténs planer på omläggningar av socialförsäkringen. Jag kan ju säga, att det var förslag uppe, av socialförsäkringskommittén preliminärt godkänt, om att kunna inlägga ombud ifrån statens sida i de enskilda bolagen, men att man till sist avstod ifrån det, emedan man ansåg, att det på den punkten ju må vara, till dess omorganisationskommittén blir färdig med sina förslag för att man må kunna se, vad den kommer till för resultat. På den här punkten kan jag, av de anledningar jag framhållit, icke finna det vara skäl att följa reservanterna.

Jag skall därför, herr talman, utan att längre uppehålla mig vid frågan, be att få hemställa till kammaren att godkänna utskottets hemställan sådan den nu föreligger, vilken ju i stort sett är ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, men att kammaren icke måtte följa det yrkande, som är framställt av reservanterna.

Herr Petrén, Bror: Herr greve och talman! Jag hade icke tänkt i denna fråga yttra mig om något annat än den punkt, som beröres av den föreliggande reservationen, men på grund av herr socialministerns nyss hållna anförande, skall jag dock be att få säga, att jag ej delar herr socialministerns uttalade mening om betydelselösheten av den ändring, som utskottet enhälligt vidtagit i 29 § i fråga om möjligheten för dem, som bliva arbetsgivare under loppet av ett kalenderår, att för återstoden av det året få taga försäkring hos ett ömsesidigt bolag. Jag tror tvärtom, att denna bestämmelse för de fall, där den närmast är avsedd att komma till användning, nämligen vid ombildningen av en verksamhet till bolag, vare sig handelsbolag eller aktiebolag, eller när det gäller namnförändring för ett bolag, kommer att bli till ej ringa gagn. Medan det i ett sådant fall efter Kungl. Maj:ts proposition komme att ställa sig så, att en i ett ömsesidigt bolag sedan kanske länge bestående försäkring för en stor arbetarstock automatiskt komme att för den återstående delen av det löpande året överflyttas till riksförsäkringsanstalten, vinner man åter genom utskottets förslag i denna del den förmånen, att en sådan överflyttning emot vederbörande arbetsgivares önskan icke behöver ske.

Jag övergår härefter till att yttra mig angående den punkt, som reservationen gäller, nämligen om de årliga fondtillskotten från de ömsesidiga bolagen till riksförsäkringsanstalten. Herr socialministern har redogjort för de bestående organisationsformerna för den obligatoriska olycksfallsförsäkringen, nämligen riksförsäkringsanstalten och jämsides därmed de ömsesidiga bolagen, så att jag skall icke uppehålla mig

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

därvid. Men herr socialministern sade i sitt yttrande, att han tyckte, att reservanterna icke bort vända sig emot principen i fråga om de ömsesidiga bolagens skyldighet att på de i propositionen angivna grunder lämna årliga fondtillskott till riksförsäkringsanstalten. Jag vill då säga, att reservanterna icke hava gjort något principuttalande härutinnan, ty reservanterna hava ställt sig på den ståndpunkten, att man bör vänta med prövningen av detta spörsmål, tills frågan om lämpligaste sättet för olycksfallsförsäkringens handhavande i sin helhet kommer upp till prövning; och jag vill för min del säga, att jag anser, att den princip, som Kungl. Maj:t här har gått in för, är i sig fullkomligt riktig, den principen nämligen att de förluster, som uppkomma såsom följd av det automatiska försäkringssystemet, böra drabba samtliga försäkringstagare i landet, och ej blott de till riksförsäkringsanstalten hörande. Det är för mig blott fråga om, huruvida tidpunkten nu är läglig för principens genomförande, vilken ju är ägnad att öva verkan å den ständigt fortgående dragkamp, som förefinnes mellan de två bestående försäkringsorganen, nämligen det statliga eller riksförsäkringsanstalten, och de enskilda eller de ömsesidiga bolagen. Nu visa nog de siffror, som äro intagna i utskottets utlåtande, att det under åren 1918, 1919 och 1920 skett en förskjutning i fråga om antalet försäkrade arbetare till förmån för de ömsesidiga bolagen. Det är dock nog så, att, sedan riksförsäkringsanstalten under fjolåret sänkt sina premier, nämnda förskjutning till de ömsesidiga bolagens förmån numera avstannat, så att för närvarande råder jämvikt i konkurrensen mellan statsanstalten och de ömsesidiga bolagen. Nu är det i denna dragkamp mellan det statliga och de enskilda försäkringsorganen ett verkligt krafttillskott, som genom propositionen tillämnats åt det statliga organet riksförsäkringsanstalten å två av herr socialministern berörda punkter, nämligen, den ena föreskriften att försäkring skall avslutas för kalenderår och ej få träda i kraft förr än vid början av kalenderåret näst efter det under vilket försäkringen slutits, och den andra frågan om skyldighet för de ömsesidiga bolagen att lämna årliga fondtillskott till riksförsäkringsanstalten. Det är tydligt, att den senare frågan har det intimaste samband med den omtvistade frågan hur man bäst skall ordna det med försäkringsorganen. Den frågan ligger emellertid för närvarande under behandling av två särskilda kommittéer, dels socialförsäkringskommittén och dels organisationskommittén för socialförsäkringen.

Jag vill erinra om, att då de ömsesidiga bolagens delägare hava att betala ett omkostnadstillägg av tre procent å sina försäkringsavgifter såsom bidrag till omkostnaderna för försäkringsrådets och riksförsäkringsanstaltens verksamhet, och utöver detta skola bära de ömsesidiga bolagens egna förvaltningskostnader, försäkringstagarna i riksförsäkringsanstalten åter hava att betala blott ett motsvarande omkostnadstillägg å 5 procent å sina försäkringsavgifter såsom bidrag till enahanda omkostnader, medan åter i övrigt staten skall bära förvaltningskostnaderna för riksförsäkringsanstalten med den påföljd, att statens direkta

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

utgifter härför i närvarande stund uppgå till över en och en halv miljon kronor om året. Med dessa siffror för ögonen har man anledning att känna sig tvivlande, om det, för upprätthållande av jämviktsläge i konkurrensen mellan statens och de enskilda försäkringsorganen är nödigt att nu pålägga de senare skyldigheten att betala det ifrågavarande fondtillskottet.

Jag vill vidare säga, att om denna dubbla form av försäkringsorgan skall i framtiden komma att finnas kvar, synes det mig vara mera rationellt, ifall man rundligt mäter ut ett belopp, som staten får betala till riksförsäkringsanstalten såsom ersättning för alla de merutgifter, vilka följa av det gällande automatiska försäkringssystemet, men att man sedan låter statsanstalten gå ut i konkurrens med de ömsesidiga bolagen, i fri tävlan med dessa, ty genom en sådan ordning kommer säkerligen en sund sparsamhet att befordras.

Statsanstalten har dessutom en alldeles särskild förmån genom att den har förmånsrätt för de avgifter, som skola inbetalas, och vidare genom att den får av staten gottgörelse för de avgifter, som den icke förmått indriva från insolventa försäkringstagare.

Av vikt vid bedömandet av denna fråga är jämväl den synpunkten, att detta fondtillskott icke kommer att tillfalla statskassan och således icke kommer att i någon form minska de förvaltningsbidrag, som nu årligen utgå i form av anslag till riksförsäkringsanstalten, utan det kommer enbart att gå in i riksförsäkringsanstaltens försäkringsavgiftsfond och såmedelst möjliggöra att premierna kunna bliva billigare i riksförsäkringsanstalten, som därigenom lättare kan konkurrera med de ömsesidiga bolagen. Det är således enbart en konkurrenssynpunkt dem emellan det här gäller, och den frågan, menar jag, bör rätteligen vila, tills man hunnit taga ställning till spörsmålet, vilket system för försäkringsorgan man skall hava här i landet, om man skall övergå till ett enbart statligt system eller bestämma sig för att hava kvar ett blandat system med dels statligt och dels enskilda organ, och huru man i senare fallet skall avväga de ekonomiska förhållandena de olika slagen av försäkringsorgan emellan. Detta förefaller mig vara en logisk och riktig tankegång.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till 29 § med den avfattning, densamma har i enlighet med reservanternas förslag.

Herr Enhörning: Herr greve och talman: De här föreslagna ändringarna av olycksfallsförsäkringslagen äro på ett flertal punkter av huvudsakligen formell natur eller innebära endast ett stadfästande i lagen av den praxis, som utvecklat sig under lagens tillämpning. På vissa punkter, särskilt i fråga om förhållandet mellan riksförsäkringsanstalten och de ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolagen, skulle emellertid ett godkännande av förslaget medföra avsevärda rubbningar i nu bestående ordning. Det är huvudsakligen på dessa punkter, jag här vill göra vissa erinringar.

Sett i största allmänhet, torde till att börja med kunna ifrågasättas,

huruvida det är lämpligt att för närvarande vidtaga några som helst ändringar, som icke äro av väsentligen formell natur. Frågan om den svenska socialförsäkringens framtida organisation ligger ju under utredning av en särskild kommitté, vars uppdrag jämväl omfattar en granskning av grunderna för de olika socialförsäkringsgrenarna. Vilken som helst ändring på hithörande områden av mera genomgripande betydelse skulle kunna i större eller mindre utsträckning föregripa nämnda kommittés arbete. Kommittén uttalar visserligen själv, att de i propositionen föreslagna ändringarna synas vara av den natur, att de icke böra möta några betänkligheter från kommitténs sida. Härvid är emellertid att bemärka, att kommittén samtidigt meddelar, att den ännu icke varit i tillfälle att ens preliminärt taga ståndpunkt till de eventuella förändringar av den sociala olycksfallsförsäkringens organisation, vilka skulle vara erforderliga för uppnående av större enkelhet och enhetlighet inom socialförsäkringen.

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

Det enda bärande skälet för att i socialförsäkringsfrågans nuvarande läge genomföra mera betydande ändringar skulle vara, att man därmed kunde göra nämnvärda besparingar i utgifterna för försäkringens administration. Att åtgärder i dylik riktning skulle vara i högsta grad av behovet påkallade, därom torde alla vara ense, som något känna till riksförsäkringsanstaltens verksamhet och därav föranledda höga administrationskostnader. Nu framgår emellertid med all önskvärd tydlighet av propositionen, att vad Kungl. Maj:t här föreslagit icke komme att medföra någon vinst i nyss angiven riktning. I sitt över socialförsäkringskommitténs förslag avgivna yttrande anser sig sålunda riksförsäkringsanstalten själv böra betona, att förslagen icke kunna föranleda någon väsentligare besparing i riksförsäkringsanstaltens förvaltningskostnader. Den frågan ligger då nära till hands: Böra, oaktat fördelen blir ringa eller ingen, ändringar av principiell innebörd genomföras, eller sådana som nu föreslagits beträffande 6 och 29 §§ i olycksfallsförsäkringslagen?

I fråga om 6 § har bland annat föreslagits införandet av en tilläggsbestämmelse rörande storleken av den livränta, som skall utgå vid förlust av arbetsförmågan, vilken ändring skulle medföra, att den skadade kan komma i åtnjutande av livränta till högre belopp än den sjukpenning, som tillerkänts honom under sjukdomstiden.

Var och en med den praktiska försäkringsverksamheten förtrogen inser utan tvivel, vilket tvistefrö som härmed skulle utsås, då det gäller att draga en gräns mellan sjukdoms- och invaliditetstillståndet. Därest förslaget antages, skulle den skadade snarast möjligt önska bliva förklarad för invalid, under det att i försäkringsinrättningens intresse låge, att så långt som möjligt utsträcka sjukdomstiden. Vådan av ett dylikt tvisteämne torde ligga i öppen dag. Stridigheter skulle undan för undan uppstå mellan de skadade och vederbörande försäkringsinrättning med den påföljd, att försäkringsrådets arbetsbörda skulle utökas med att träffa avgörande i dylika fall. Den ifrågasatta ändringen skulle sålunda leda till att förvaltningen ytterligare betungades med avgörandet av ett antal besvärsmål av ny art i stället för att förenklas och förbilligas.

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

Nu kan visserligen göras gällande, att det icke varit sparsamhetsskäl, som varit anledning till framläggandet av speciellt nu förevarande ändringsförslag, utan att detta fastmera dikterats av omsorgen om de i arbetet skadade. Men även om enbart denna synpunkt lägges på frågan, torde knappast skäl föreligga, som tillräckligt starkt motivera den ifrågasatta ökningen av livräntebeloppet. År 1919 — under rådande högkonjunktur på alla områden och med ett i synnerligen hög grad minskat penningvärde — genomfördes avsevärda höjningar av de enligt olycksfallsförsäkringslagen utgående ersättningarna. Bland annat ökades livräntans maximibelopp från 1,200 till 1,600 kronor per år. Högkonjunkturens tid är nu förbi och har efterträtts av en synnerligen kraftig nedåtgående konjunktur, vars botten ännu icke har nåtts; penningvärdet har stigit mer än man från början trodde sig kunna räkna med. Med hänsyn till dessa omständigheter borde man synnerligen noga betänka sig, innan man vidtager ytterligare höjningar av här ifrågavarande ersättningsbelopp. En livränta på 1,600 kronor torde under nu rådande ekonomiska förhållanden förslå jämväl till särskild vård åt den skadade. Jag avstår dock från att göra något yrkande på denna punkt.

I 29 § av det föreliggande förslaget har dels sammanförts nu gällande huvudbestämmelser rörande villkoren för försäkring i ömsesidigt bolag samt dels införts vissa nya särskilda villkor för dylika bolag att driva rörelse.

Vad först angår förslaget att försäkring skall avslutas för kalenderår, har jag intet att erinra, utan synes det vara ägnat att förenkla förvaltningen för såväl riksförsäkringsanstalten som de ömsesidiga bolagen, att försäkring icke kan under löpande kalenderår överflyttas från en försäkringsinrättning till en annan.

Vad utskottet föreslagit angående rätt för under året nytillkomna arbetsgivare att från verksamhetens början få sina arbetare försäkrade hos ömsesidigt bolag, innebär en given förbättring av Kungl. Maj:ts förslag.

Slutligen har föreslagits, att i 29 § skulle införas en bestämmelse av innebörd, att de ömsesidiga bolagen skola gemensamt med riksförsäkringsanstalten bestrida kostnaderna för sådana olycksfall i arbete, som inträffat hos arbetsgivare, varom riksförsäkringsanstalten vid tiden för olycksfallet saknat kännedom. Sett mot bakgrunden av att riksförsäkringsanstalten föreslagit ensamrätt för anstalten att uppbära den sociala olycksfallsförsäkringen, ter sig vad som här föreslagits mera som ett led i en strävan att på ett eller annat sätt komma de ömsesidiga bolagen till livs än som åtgärd att rätta till något, som tidigare varit mindre lämpligt ordnat. Denna misstanke vinner i styrka, då man tager del av riksförsäkringsanstaltens yttrande i frågan. Anstalten lägger däri huvudvikten just vid de förslag, "som avse att förbättra riksförsäkringsanstaltens ställning i förhållande till de ömsesidiga bolagen". Att riksförsäkringsanstalten såsom statsanstalt bör intaga en i viss grad gynnad ställning framför dessa bolag är givet, men de statliga intressena av en dylik ordning synas redan vara i tillräcklig utsträckning tillgodosedda. Det bör

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

ihågkommas, att de ömsesidiga bolagen ålagts bidraga till riksförsäkringsanstaltens och försäkringsrådets förvaltningskostnader med avsevärda belopp. Ensamt för ett bolag, Arbetsgivarnes ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag, utgjorde sammanlagda beloppet av dessa bidrag för år 1921 över 200,000 kronor. Mot dessa betydande utgifter för bolagen svara inga som helst fördelar. Vidare torde få framhållas, att riksförsäkringsanstalten alltid är säkerställd gentemot arbetsgivares underlåtenhet att i vederbörlig ordning inbetala honom åliggande försäkringsavgifter, därigenom att resterande avgifter förskjutas av statsverket. De ömsesidiga bolagen åter få själva stå risken för delägarnas uraktlåtenhet i här berörda avseende.

Riksförsäkringsanstaltens förmånsställning synes sålunda redan nu vara tillräckligt markerad, varför det förefaller opåkallat att ytterligare pointera densamma genom att ålägga de ömsesidiga bolagen nya utgifter utan vederlag. Angående storleken av de belopp bolagen enligt den föreslagna bestämmelsen skulle inbetala till riksförsäkringsanstalten må nämnas, att förut nämnda bolag, Arbetsgivarnes ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag, skulle för år 1919, därest bestämmelsen då varit gällande, haft att i runt tal erlägga 81,000 kronor. Utgår man ifrån att antalet olycksfall hos "okända arbetsgivare" skulle vara ungefär detsamma nu som år 1919, skulle bolagets kostnad för år 1921 hava uppgått till över 100,000 kronor.

Jag anser mig därför böra påyrka, att moment 4) i 29 § uteslutes.

Med stöd av vad jag sålunda anfört får jag, herr greve och talman, hemställa om bifall till den vid förevarande utlåtande fogade reservationen.

Herr Thorberg: Herr greve och talman! Efter den redogörelse, som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet lämnat här, skall jag inskränka mig till endast ett par repliker till dem, som hava talat för reservationen.

Beträffande herr Enhörnings yttrande vill jag endast påvisa, att såväl socialförsäkringskommittén och Kungl. Maj:t som även utskottet efter prövning av de frågor, han påtalade, voro fullständigt ense om att icke kunna finna dem vara av den arten, att de här kunde vinna beaktande. Beträffande de moment, om vilka det uppstått delade meningar i utskottet, ber jag endast få säga några få ord därom. Jag vill påvisa, att det råder en mycket stor olikhet i sammansättningen av den försäkringsstock, som finnes i riksförsäkringsanstalten och i de ömsesidiga bolagen. De ömsesidiga bolagens försäkringsstock består av de större arbetsgivarne, som hava ett stort antal på samma plats varande arbetare. De utgöra sålunda icke mera än 30,000 arbetsgivare inom samtliga i landet varande ömsesidiga försäkringsbolag, men representera nära 500,000 arbetare. Inom riksförsäkringsanstalten återigen samlas på grund av försäkringstvånget alla övriga arbetsgivare. Det blir sålunda de mindre, som återfinnas där. Av riksförsäkringsanstaltens försäkringsstock utgör sålunda arbetsgivarnas antal 293,000, som sammanlagt

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

icke hava mera än 860,000 anställda arbetare. Man måste beakta detta, då man gör anmärkning mot att staten lämnar administrationsbidrag till riksförsäkringsanstalten, ty administrationen inom denna blir ju naturligtvis oändligt mycket svårare och dyrare än i de ömsesidiga försäkringsbolagen just på grund av denna olikhet beträffande försäkringstagarna inom dessa respektive försäkringsformer. Men vad utskottet, i överensstämmelse med det förslag som Kungl. Maj: t framställt, här velat åstadkomma rättelse i, det är det missförhållandet, som nu råder, att riksförsäkringsanstaltens arbetsgivare få betala avgifter för alla de arbetsgivare, vilka på grund av försäkringstvånget väl äro skyldiga att svara för olycksfall bland sina arbetare, men som riksförsäkringsanstalten dock icke kan anträffa och uppbära avgifter av. Vore det så att det vore enbart privata försäkringsföretag inom landet, så skulle dessa utgifter för dessa arbetsgivare, som icke betala sina avgifter, slås ut på samtliga företag. Det är då alldeles tydligt, att denna princip även bör tillämpas nu och att fördelning bör ske mellan riksförsäkringsanstalten och de enskilda företagarna. Det är icke mer än rättvist, att man lättar de pålagor, som nu påvila dem, som taga försäkring i riksförsäkringsanstalten. Dessa pålagor uppgå till ganska stora belopp. 1919 uppgingo de till icke mindre än 270,000 kronor, som sålunda de mindre arbetsgivarna, som hade sina försäkringar i riksförsäkringsanstalten, fingo betala för dessa arbetsgivare, som resterat med avgifter, under det att intet togs ut av de arbetsgivare, som hade sina försäkringar i de ömsesidiga bolagen. De försäkringsbidrag, som av försäkringsbolagen betalas till riksförsäkringsanstalten, komma ju icke dessa försäkringstagare i riksförsäkringsanstalten till del, utan de användas ju endast i och för själva administrationen.

Då det nu här råder en uppenbar orättvisa och det är denna, som utskottet vill ha utplånad, och då denna orättvisa kan tagas bort, utan att man på något sätt förrycker den utredning och de förslag om hela socialförsäkringens ordnande, som äro överlämnade till socialförsäkringskommittén, så finner jag det icke föreligga skäl för att man nu skall uppskjuta ordnandet av denna fråga. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Sydow: Herr greve och talman! Jag skall i enlighet med den av kammaren gillade föredragsordningen inskränka mig till att yttra några ord om 29 § och då om frågan, hur det skall förfaras med kostnaderna för olycksfall, som inträffat hos arbetsgivare, om vilka man icke haft kännedom när olyckan inträffade.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet har sagt, att den princip, som kommit till uttryck i propositionen och utskottsbetänkandet, nämligen att dessa kostnader skola läggas ut på alla arbetsgivare, sålunda icke allenast på dem, som hava sina försäkringar i riksförsäkringsanstalten, utan även på dem, som hava försäkring i de ömsesidiga anstalterna, är rättvis. Nu vill jag därom icke säga något annat, än att det finns vissa skäl för själva principen, och jag har heller icke

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

under ärendets föregående behandling ställt mig absolut avvisande emot den tankegång, som ligger till grund för förslaget. Det är naturligtvis en viss billighet, som kräver, att där förlust uppstår i dessa fall, och man icke vet, vilken försäkringstagare det är, som egentligen skall betala den, förlusten lägges ut på alla arbetsgivare; men jag har likväl icke kunnat vara med om det kungl. förslaget och detta av i huvudsak två skäl. Det första skälet är det, att, såvitt jag kan se, förslaget icke är utfört tekniskt riktigt. Det är icke rättvist. Det vilar på den grunden, att, ifall riksförsäkringsanstalten, när ett olycksfall sker, saknar kännedom om den arbetsgivare, hos vilken den skadade varit anställd, kostnaden för detta olycksfall skall läggas ut på alla försäkringstagarne, detta oavsett om man sedermera får tillbaka premierna, vilket det är riksförsäkringsanstaltens skyldighet att försöka och för vilket den ju har bättre rätt än de enskilda anstalterna, därför att den har förmånsrätt för denna fordran. Nu har visserligen utskottet vidtagit den förbättringen häri, att från det belopp, som skall slås ut på de enskilda bolagen, skall avdragas premiens belopp. Men detta är icke tillräckligt eller riktigt. Vad som skall avdragas är icke premiens belopp utan skadans värde. Jag skall tillåta mig att taga ett exempel. Antag, att en arbetare skadas; vi taga ett svårare fall och antaga, att det är en skada, som uppskattas till 10,000 kronor. Man vet icke, hos vilken arbetsgivare han är anställd. Enligt utskottets förslag skall nu detta belopp 10,000 kronor genast slås ut på alla arbetsgivare i riket. Men om man nu efteråt får reda på, hos vilken arbetsgivare den skadade var anställd, och man får in premien, så finns det icke längre någon anledning, varför så skall ske, ty det är ju riksförsäkringsanstalten skäligen likgiltigt, om anstalten får premien några dagar tidigare eller senare. Den omständigheten, att arbetsgivarens premie kommit in något litet för sent, kan icke berättiga till att skadans hela belopp föres över från riksförsäkringsanstalten på alla anstalterna i riket.

Det är även i ett annat hänseende, som förslaget är försäkringstekniskt felaktigt; det är därutinnan, att fördelningen skall ske efter de olika bolagens premieinkomst. Detta är icke riktigt, ty bolagen ha icke premieinkomst endast av tvångsförsäkringar enligt lagen, utan det finns dessutom en frivillig försäkring, en karensförsäkring, åt vilken givits vida större omfattning i de enskilda bolagen än i riksförsäkringsanstalten. Enligt det föreliggande förslaget skulle nu dessa kostnader slås ut även på den frivilliga försäkringen, karensförsäkringen. Detta kan icke vara försäkringstekniskt riktigt.

Såsom det andra skälet för mitt avslagsyrkande ber jag att i likhet med herr Petrén få framhålla, att om det också är så, att de enskilda ömsesidiga bolagen bli något gynnade genom den nuvarande debiteringen av ifrågavarande skador, så är riksförsäkringsanstalten i ett annat avseende så oerhört gynnad på de ömsesidiga bolagens bekostnad, att man här icke kan tala om någon orättvisa till de ömsesidiga bolagens förmån. I själva verket är förhållandet det alldeles motsatta; orättvisan ligger på den andra sidan. De kostnader, som man nu säger bor-

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

de debiteras ut på alla bolagen, uppgå till omkring 270,000 kronor, varav väl ungefär hälften fortfarande skulle falla på riksförsäkringsanstalten. Denna skulle sålunda få betala kanske högst 150,000 kronor mera än den eljest skulle ha gjort. Men det är att märka, att kostnaderna för anstaltens förvaltning betalas av staten, sedan försäkringstagarna därtill bidragit med 5 procent av premien. Detta medför för staten en utgift för år räknat av bortåt 2 miljoner kronor; den sista uppgift jag såg var 1,600,000 kronor. På så sätt är alltså anstalten gynnad med ett belopp av över 1 $^1/_2$ miljon kronor, medan den här skulle vara missgynnad i avseende på ett belopp av kanske 150,000 kronor. Resultatet blir ju ändå, att riksförsäkringsanstalten är så oerhört gynnad på de enskilda bolagens bekostnad, att därest man skall göra en ändring i ena avseendet, måste man också göra en ändring i det andra. Därest man komme fram med ett förslag, som skulle innebära, att man likställde de ömsesidiga bolagen med riksförsäkringsanstalten i fråga om förvaltningskostnaderna, så att var och en bure sina egna förvaltningskostnader, och man tillika utformade det nu föreliggande förslaget försäkringstekniskt riktigt, så vill jag säga herr statsrådet, att jag icke skulle ha något att invända.

Herr statsrådet har också vänt sig mot vad som yttrats i reservationen om att man bör låta den här föreliggande frågan anstå, till dess hela organisationsplanen för socialförsäkringen är framlagd och kan genomföras. Så vitt jag förstod herr statsrådet rätt, tyckte herr statsrådet, att detta skulle dröja för länge. Det är ju också onekligen så, att denna fråga är så stor och omfattande, att man icke kan påräkna dess lösning åtminstone tidigare än om ett par år. Frågan gäller ju pensionsförsäkringens organisation, huruvida olycksfallsförsäkringen skall bäras endast av riksförsäkringsanstalten eller av anstalten och de ömsesidiga bolagen eller endast av de ömsesidiga bolagen; det är vidare fråga om den blivande sjukförsäkringens organisation och om försäkringsrådets ställning. Det är klart, att denna frågas lösning måste dröja, men om någon blir gynnad av ett sådant dröjsmål, är det, såsom jag här påvisat, riksförsäkringsanstalten, vilken alltjämt gynnas, så länge nuvarande förhållanden råda, medan de ömsesidiga bolagen bli missgyngynnade.

Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Petréns yrkande.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr von Koch: Herr talman! Det förefaller av den förda diskussionen att döma, som om man här kommit in på frågan, om det är lämpligt, att riksförsäkringsanstalten har hand om olycksfallsförsäkringen i sin helhet, eller om de enskilda bolagen böra tillåtas att deltaga i denna verksamhet. Med anledning härav ber jag att få säga, att jag i

likhet med några av de föregående talarna hade tillfälle att deltaga i det utskotts arbete, som behandlade denna olycksfallsförsäkringslag, då lagen infördes. Jag hävdade då den uppfattningen, att det vore berättigat, att det vid sidan av riksförsäkringsanstalten funnes enskilda bolag, som bedreve försäkringsverksamhet av detta slag. Emellertid har jag icke kunnat finna, att man med det förslag, som nu i dag föreligger, velat på något sätt gå ifrån denna tanke att låta enskilda företag verka vid sidan av riksförsäkringsanstalten.

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

Det är därför, så vitt jag kan förstå, icke riktigt att, såsom skedde i herr Enhörnings anförande, framställa den föreliggande frågan såsom en fråga av stor principiell räckvidd, ägnad att missgynna de enskilda bolagen i förhållande till riksförsäkringsanstalten. Däremot förefaller det mig fullkomligt rimligt och rättvist, att de enskilda bolagen få bära en del av de kostnader, som hava åsamkats riksförsäkringsanstalten för sådana arbetare, som sysselsättas av arbetsgivare, om vilka anstalten icke haft kännedom, och åtminstone den första talaren här i dag, utskottets ärade ordförande, gav tydligt tillkänna den uppfattningen, att det förslag, som framlagts i Kungl. Maj:ts proposition, är principiellt riktigt. Även jag undrar, om icke den tanken är riktig, att kostnaden för försäkringen bör fördelas på samtliga arbetsgivare på ett så rättvist sätt som över huvud taget är möjligt. Jag har därför mycket svårt att förstå, att det skulle finnas skäl för den ståndpunkten, att man nu borde avvisa Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt. Jag skulle mycket väl kunna förstå en sådan ståndpunkt, om förslaget på något sätt föregrepe den utredning, som nu pågår av kommittén för socialförsäkringens enhetliga ordnande, men som bekant har denna kommitté granskat förslaget och lämnat det utan anmärkning.

Den siste ärade talaren framställde åtskilliga tekniska anmärkningar mot förslaget i fråga. Jag är ju icke så inne i denna sak, att jag kan fullkomligt upptaga dem till bemötande, men jag ber dock att få framhålla, att detta förslag har utarbetats av socialförsäkringskommittén, och där har, så vitt jag vet, icke någon reservation eller över huvud taget något särskilt yttrande förekommit på denna punkt. Jag kan sålunda icke finna annat än att det är riktigt, att man nu beslutar på det sätt, som utskottet här föreslagit, och jag ber därför, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i den förevarande punkten.

Herr statsrådet Lindqvist: Herr vice talman! Jag fäste mig särskilt vid herr von Sydows påstående, att riksförsäkringsanstalten skulle ha så ofantligt stora fördelar av de enskilda bolagen och deras verksamhet. Det föreföll mig dock, som om han brast i bevisföringen för detta påstående. Jag blev åtminstone icke för min del övertygad om riktigheten av hans påstående och fick icke heller någon närmare upplysning om vari dessa förmåner i verkligheten skulle bestå. Men jag skall be att få vända om frågan och spörja herr von Sydow, om han icke tror, att både riksförsäkringsanstalten och staten skulle ha ofantligt stora fördelar av att dessa enskilda bolag icke sysslade med försäkringsverk-

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

samhet på detta område utan att denna finge uteslutande skötas av riksförsäkringsanstalten.

Det har här talats — och vi känna ju alla till det talet — om de ofantligt dryga administrationskostnaderna för riksförsäkringsanstalten. Varför bli dessa kostnader så stora? Jo, det beror ju därpå, att anstalten får lov att söka reda på varje människa som kan betraktas såsom arbetsgivare i lagens mening — som under någon tid av året har hos sig i sysselsättning någon person, som anses vara arbetare åt honom. Anstalten skall sålunda undersöka, om det finns någon tvättgumma, någon vedsågare, någon gårdskarl eller över huvud taget någon sådan där tillfällig handräckning. Anstalten skall söka taga reda på sådana arbetare för att få in försäkringsavgifterna för dem av den som anses vara arbetsgivare i det ifrågavarande fallet. Att genomföra denna inkassering kostar betydligt mycket mera än de avgifter, som anstalten slutligen får in, om anstalten över huvud får in dem. Hur annorlunda skulle det icke ställa sig, om riksförsäkringsanstalten finge i sin verksamhet upptaga alla dessa stora företag, dessa bolagsföretag och industrier, som anstalten skulle kunna slå upp i vilken uppslagsbok som helst och föra journal över och beträffande vilka anstalten mycket lätt skulle kunna få reda på antalet arbetare. Skulle man intaga alla dessa företag i verksamheten och sedan fördela kostnaderna på det hela, så undrar jag, om man icke komme fram till ett sådant resultat, att det skulle visa sig, att avgifterna därigenom skulle kunna göras lägre än de för närvarande äro såväl inom riksförsäkringsanstalten som inom de enskilda bolagen. Emellertid kan man ju resonera om denna fråga om administrationskostnaderna. Det är ju en statsangelägenhet, ty det är statskassan, som får vidkännas dessa stora utgifter, och jag vet icke, om detta över huvud taget kan vara riktigt. Det blev ju från början lagt på detta sätt, därför att man visste, att det skulle bli en så vidlyftig och svår administration. Riktigast vore naturligtvis, att arbetsgivarna, som skola stå för försäkringen, även betalade dessa administrationskostnader.

Jag kunde nu icke finna av vare sig herr von Sydows eller herr Petréns yttrande, att dessa talare framförde några egentligen bärande skäl för den särmening, de uttryckt i reservationen. De hava talat om en hel del saker, som kanske stå i sammanhang med denna fråga, men åtminstone har jag icke kunnat finna, att de anfört någonting som talar för ett bifall till reservationen. Man har även varit inne på den argumentation, som jag vidrörde i mitt förra anförande, att vi här icke böra gå händelserna i förväg och att vi böra avvakta det förslag, med vilket omorganisationskommittén kan komma, när det en gång blir färdigt. Utöver vad jag nyss yttrade om den saken vill jag tillägga, att det står i vida fältet, när vi kunna få fram något förslag från det hållet. Herr von Sydow är medlem av denna kommitté, i vilken även jag har äran vara ledamot. När vi sist sammanträdde — det var någon gång förlidet år — meddelade ordföranden, att det torde komma att dröja minst två år, innan vi kunde komma att få en sådan överblick av denna fråga, att vi kunde börja tänka på att utforma några förslag. Jag kan ju gärna säga,

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

att jag kvarstår som medlem i denna kommitté, därför att jag är medveten om att jag mycket väl skall hinna sluta min statsrådsbana, innan denna kommitté sammankallas till något plenarsammanträde, och då förstår man, att det icke går så förskräckligt hastigt. Jag tror, att jag kommer att bli sannspådd på den punkten. Om man nu finner, att här för närvarande förefinnas oegentligheter, är det väl oriktigt att uraktlåta att söka åstadkomma en förbättring på denna punkt endast av den anledningen, att man möjligen någon gång i framtiden kan få denna organisation lagd på ett annat sätt. Vi få väl se, hur detta förslag kan komma att bli. Jag hoppas, att det skall bli bra, och i den mån herr von Sydow och jag kunna bidraga därtill, skola vi säkert göra vad vi kunna. Men det kommer som sagt att dröja så länge, att jag tycker icke, att man bör behålla ett system, som man måste underkänna, bara därför att vi en gång i framtiden kunna komma att få en annan organisation.

Jag vidhåller därför den uppfattning jag uttalat, att det vore olyckligt, om denna kammare skulle biträda reservationen.

Herr Carlsson, Olof: Herr talman! Jag anser Kungl. Maj:ts proposition medföra en hel del, om icke stora, så dock behövliga ändringar för de försäkrade liksom också för rörelsen i dess helhet. Jag har begärt ordet egentligen för att erinra om den olikhet, som råder mellan riksförsäkringsanstaltens försäkringsstock och de ömsesidiga bolagens. Socialministern har här varit inne på samma sak, och jag vill endast ytterligare understryka den olikhet, som finnes mellan de ömsesidiga bolagen och riksförsäkringsanstalten i detta hänseende. Riksförsäkringsanstalten har ju att föra detta vidlyftiga register och kortsystem och har att söka reda på dessa ambulerande arbetsgivare, små arbetsgivare och rent av tillfälliga arbetsgivare. Man förstår, att detta vållar svårigheter, och det är framför allt där, som olikheten ligger mellan anstaltens och bolagens försäkringsförhållanden.

För min del får jag säga, att jag icke kan se, att för den reservation, som avgivits vid 29 §, föreligga några bärande skäl. Jag hade för min del trott, att det även från de ömsesidiga bolagens sida skulle förefinnas en önskan att få deltaga i täckandet av de förluster, som uppstå på grund av de nyss anförda förhållandena.

Vad beträffar det argument, som här anförts, att frågan borde uppskjutas för ytterligare utredning, vill jag säga, att denna fråga har varit föremål för bedömande av så många sakkunniga och varit ämnet för så mycken utredning, att jag tror, att den är synnerligen väl förberedd. Jag tror därför, att den reservation, som här avgivits, icke kan fullt försvaras.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Sydow: Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet yttrade, att han icke hade uppfattat, i vilka avseenden riksförsäkringsanstalten enligt min mening skulle vara gynnad framför de

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

ömsesidiga bolagen, samt ställde vidare till mig en direkt fråga. Jag skall be att få säga några ord med anledning härav.

Låt oss se, hur saken ställer sig för de ömsesidiga bolagen och för riksförsäkringsanstalten. Vilken anstalt än är försäkringsgivare, skall arbetsgivaren bära den rena olycksfallsrisken; det är nu alltså fråga endast om övriga kostnader. I fråga om ett ömsesidigt bolag är förhållandet det, att bolaget har att självt betala alla sina egna förvaltningskostnader och därjämte ett tillägg av tre procent på premiernas sammanlagda belopp för bestridande av kostnaderna för riksförsäkringsanstaltens och försäkringsrådets verksamhet. För försäkringar i riksförsäkringsanstalten skall däremot betalas fem procent på försäkringsavgifterna till förvaltningskostnader. Ifall det nu vore så, att detta räckte till täckande av förvaltningskostnaderna, vore det icke så stor skillnad, men nu räcker det icke alls, utan förvaltningen är oerhört mycket dyrare. Anstalten får då för återstoden tillskott av staten, som härför betalar, såsom jag nämnde, minst 1,600,000 kronor om året. Den är således gynnad i förhållande till bolagen med dessa 1,600,000 kronor minus den skillnad, varom den kungl. propositionen handlar, och som är relativt ringa.

Herr statsrådet frågade mig också, huruvida jag icke trodde, att det skulle vara bättre för staten och för riksförsäkringsanstalten, ifall den senare vore ensam om denna försäkring. Jag vill säga, att herr statsrådet och jag hava haft så många tillfällen att resonera om denna fråga och vi få väl ännu flera, så att jag vill ytterst ogärna upptaga kammarens tid därmed. Men på denna fråga vill jag i korthet svara, att det möjligen kunde vara bättre för riksförsäkringsanstalten men för det allmänna vore det till mycket stor skada. Det behövdes framför allt konkurrens för att hålla denna försäkringsgren livskraftig och tekniskt välordnad. Erfarenheten visar att konkurrens är fullkomligt nödvändig härför, och tager man bort den, så gör man i själva verket den sociala olycksfallsförsäkringen stor skada. Detta är min uppfattning.

När herr statsrådet riktade en fråga till mig, kanske jag kan få rikta en fråga till herr statsrådet. Anser herr statsrådet det vara rätt, som det nu föreslagits, att, om det inträffar ett olycksfall hos en arbetsgivare och han är känd samt har betalat premien, riksförsäkringsanstalten får betala t. ex. 10,000 kronor, men om han däremot, när olycksfallet sker, är okänd — fast det vore en mycket enkel sak att finna honom — och avgiften kommer in någon dag efteråt, skola de enskilda bolagen betala? Skillnaden är ju endast att riksförsäkringsanstalten förlorat räntan på den obetydliga premien under ett par dagar.

Vad angår tiden, då den s. k. enhetlighetskommittén, vilken herr statsrådet och jag tillhöra, skall sammanträda, så ser det ut, som om jag utan att veta det hade förlängt herr statsrådets ministertid, vilken, som herr statsrådet sade, ju icke skulle räcka längre än till kommitténs nästa sammanträde. Tiden därför var utsatt till i juni månad, men den har på min bemedling blivit framskjuten ett par månader eller så, och herr statsrådet har alltså respittid till september.

Om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen enligt framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare på dess antagande med den lydelse, som förordats i den av herr Bror Petrén m. fl. därom avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 29 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 21 punkten A behandlade lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes för ifrågavarande paragraf den lydelse, som förordats i den av herr Bror Petrén m. fl. därom avgivna reservation.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;
Nej — 61.

Övriga delar av utskottets lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Om den näringshygieniska forskningen i Sverige.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion nr 94 om inrättande av ett näringshygieniskt institut i Sverige.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion nr 94 hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte låta utreda betydelsen av inrättandet i vårt land av ett näringshygieniskt institut samt organisationen av detsamma och dennas kostnader samt eventuellt för riksdagen framlägga de förslag, vartill förhållandena kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grun-

Om den näringshygieniska forskningen i Sverige. (Forts.)

der hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Detta ärende är enligt min uppfattning det viktigaste, som förekommer på kammarens föredragningslista i dag. Det har nämligen den största betydelse för nationens liv och ekonomi. Det rör sig om frågan, huru en myckenhet av våra dagliga krämpor och livslånga sjukdomar skulle kunna försvinna blott genom att man någorlunda iakttoge naturens ordning. Miljoner, som nu framsläpa sitt liv i elände eller befolka sjukhus och fattighus, skulle genom vägledning i detta fall kunna hålla sig friska, arbetsföra och lyckliga, för att icke tala om de ekonomiska besparingar, som skulle uppstå för individerna och samhället.

Det har yrkats i motionen, såsom angives i betänkandet, "att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte låta utreda betydelsen av inrättandet i vårt land av ett näringshygieniskt institut samt organisationen av detsamma och dennas kostnader samt eventuellt framlägga för riksdagen de förslag, vartill förhållandena kunna föranleda". Jag har givit detta förslag en tämligen vidlyftig motivering, och jag anser, som sagt, att det är den viktigaste fråga, som föreligger till behandling i dag.

När andra tillfälliga utskottet dröjt så länge med att avgiva sitt utlåtande — utskottet har icke haft många ärenden att behandla, och övriga frågor, som jag framfört motionsvis, blevo ögonblickligen behandlade — så tänkte jag, att man nu hade att vänta en grundlig vetenskaplig utredning, sorterad i många olika bilagor, som äntligen skulle komma fram på riksdagens bord med detta betänkande. Döm då om min häpnad, när jag i stället mötte ett litet enkelt betänkande på en halv sida inalles. Andra tillfälliga utskottet har t. o. m. så till vida negligerat grundlagarna, att det icke ens har ansett tillständigt att beräkna erforderlig tid, för att förslaget, under förutsättning av att det, mot förmodan naturligtvis, bifölles av första kammaren, skulle kunna hinna behandlas även av andra kammaren. Detta är oförlåtligt, men det får kanske icke någon praktisk betydelse.

Jag har nu vågat att ehuru lekman göra det påståendet, att denna fråga om de näringshygieniska vetenskapliga undersökningarna är försummad i världen, utom i Nordamerika. Man har visserligen åtskilliga s. k. fysiologiska undersökningar rörande näringsmedlens näringsvärde, men det är en rent teoretisk fråga. Huru de olika näringsämnena förhålla sig till hälsan eller de s. k. näringshygieniska frågorna är däremot något som vetenskapen hitintills mycket litet befattat sig med. Det första viktiga resultatet av försök i detta avseende är nämligen den i Nordamerika gjorda upptäckten av de s. k. vitaminerna och deras inverkan på hälsan — icke deras näringsvärde i och för sig utan deras inverkan på hälsan — och detta har väckt ett stort uppseende i världen och anses vara en fullkomligt ny upptäckt även av de fysiologiska vetenskapsmännen här i landet.

Om den näringshygieniska forskningen i Sverige. (Forts.)

Nu har utskottet som sagt icke ens, som tillfälliga utskottet annars brukar göra, hänvisat denna fråga till utlåtande av några sakkunniga personer eller institutioner, utan försökt sig på att resonera på egen hand, så gott utskottet har kunnat, och då proklamerar utskottet bara det, att utskottet icke funnit sig övertygat om nyttan eller nödvändigheten av ett sådant institut, till vars praktiska resultat utskottet ställer sig synnerligen tveksamt, och avstyrker därför motionen. Detta har utskottet icke låtit åtföljas av någon motivering, utan det är bara ett påstående, som utskottet gör, förmodligen för att komma ifrån saken och därför att utskottet tycker, att ämnet svävar ut för långt över de riksdagspolitiska gränsmärkena.

Sedan har utskottet velat erinra om att det gives undervisning i hälsolära på några ställen i landet. Andra tillfälliga utskottet har även vid tidigare tillfällen, då en väckt fråga avstyrkts, sökt leta upp några menlösa fall, i vilka man trott att saken varit utpraktiserad. I detta fall har utskottet hänvisat till folkskolorna, ungdomsskolorna, hushållsskolorna, husmodersskolorna och skolköken, där en undervisning om näringsmedlens begagnande skulle meddelas. Men det är inte alls fråga om den saken, utan det är fråga om att vetenskapen skall bliva i tillfälle att inrikta sig på undersökningar, som icke äro gjorda. Jag förstår icke, vad utskottet menar med att undervisning redan meddelas för barn i skolor i frågor, som ännu icke blivit av vetenskapen behandlade. Hela detta första stycke i betänkandet stryker jag ett streck över, och jag tycker, att vi knappast behöva diskutera den saken. Det är en spaltfyllnad, som utskottet tydligen har behövt för sitt korta avvisande av det hela.

Men sedan kommer, vad som skall vara kärnan, och det är följande: "I fråga om de näringsfysiologiska vetenskapliga undersökningar, som måste ligga till grund för undervisningen och upplysningen i förevarande fråga, vill utskottet endast anföra följande. Visserligen hava, enligt vad utskottet förvissat sig om, krävande och resultatgivande forskningar verkställts, men det torde dock vara åtskilliga frågor, som återstå att undersöka och andra, som tarva förnyad prövning. Utskottet vill därför framhålla betydelsen av att vår fysiologiska vetenskap verksammare understödes med särskild hänsyn till näringsfysiologien." Och på denna grund avstyrker utskottet motionen, som just krävt någonting sådant! Detta hänger ju alls inte ihop, såvitt jag förstår. Det behövs flera undersökningar, säger utskottet, och därför avstyrkes den motion, som begär dessa undersökningar! Det är verkligen kvickt åtminstone!

Nu har emellertid utskottet här använt ordet näringsfysiologiska undersökningar. Jag har framhållit, att dessa undersökningar avse den teoretiska frågan om näringsämnenas näringsvärde men icke de näringshygieniska spörsmålen, vilka som sagt äro försummade. Utskottet har alltså sysselsatt sig med en helt annan sak. Men även de näringsfysiologiska undersökningarna hava, enligt vad utskottet fått veta, ännu alltför mycket fått stanna i stöpet och böra få en större omfattning. Vad

Om den näringshygieniska forskningen i Sverige. (Forts.)

skall icke då vara av behovet påkallat i fråga om den näringshygieniska forskningen! Herrarna kunna därav draga den bestämda slutsatsen, att här är det ännu mycket sämre ställt.

Jag har verkligen talat med den person, till vilken utskottet, som han berättade för mig, först hade vänt sig genom sin sekreterare. Han var inte säker på om han fått se motionen, men kan hända sekreteraren läst upp någon bit för honom. Sedan hade utskottet fått gå igenom hans institution och se, vad som uträttats där. Vi hade ett långt samtal om denna sak, vilket var särdeles intressant, och, så vitt jag förstod, talade de upplysningar han lämnade mig för vad jag här förordat. När utskottet talar om vad det förvissat sig om, så vill jag framhålla, att vad jag säger här också är vad jag har förvissat mig om. Källan är densamma, men framställningen blir kanske något olika av det man har hört sägas. Ifrågavarande person — jag skall icke inblanda hans namn, då utskottet icke officiellt infordrat hans utlåtande — var över huvud taget en stor skeptiker gent emot den praktiska medicinen. Han ville för sin del icke giva sitt ord på att man genom sådana här undersökningar skulle kunna förbättra människornas hälsa. Han hade trott, att det var meningen, att man på förhand skulle säga: "göra vi detta, så skola vi därigenom förbättra mänsklighetens hälsa", medan jag endast velat säga: "låt oss göra dessa undersökningar, så skola de kanske leda till att man kan förbättra mänsklighetens hälsa". Han framhöll, att detta enligt hans uppfattning vore en rent teoretisk fråga. Det enda vetenskapen kunde göra var att syssla med vissa sanningar, som han uttryckte sig. I alla näringsmedel finnes både det ena och det andra som kan behövas för kroppen. Han kunde icke finna någon skillnad ur hälsosynpunkt mellan olika näringsmedel. Om jag framkastade ett exempel och frågade, varför en bakelse är skadligare än hårt bröd, svarade han, att det icke är bevisat, att den är det. Varför är kött skadligare än grönsaker? Det är icke bevisat. Varför säger man, att man blir tung efter vissa födoämnen? Det är en inbillning. Detta var hela hans vetenskapliga syn på dessa frågor, och han förkastade alla övriga resultat på detta område, som de praktiska lärarna bruka räkna med.

Ett sådant här institut, som man har börjat med i Nordamerika och som man hittills endast haft på ett enda ställe i Europa, kommer att bliva en framtidssak — det är så säkert, som att jag står här — även i Europa någon gång. För att kammaren nu icke skall känna sig avskräckt av att det är fråga om ett helt institut, skall jag emellertid nöja mig med att falla tillbaka på utskottets egen motivering, där det säges, att åtskilliga näringsfysiologiska frågor återstå att undersöka och andra tarva förnyad prövning. Detta gäller således ännu mera de näringshygieniska frågorna. Då utskottet endast vill i motiveringen framhålla, att denna vetenskap behöver verksammare understödjas, vill jag omsätta detta utskottets påstående i ett skrivelseförslag och i stället för bifall till min motion, som i sin kläm talar om ett institut, föreslår jag, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte överväga betydelsen och

behovet av ett vidgande av den näringshygieniska forskningen i vårt land samt eventuellt vidtaga de åtgärder eller framlägga de förslag, vartill detta övervägande kan föranleda.

Om den näringshygieniska forskningen i Sverige. (Forts.)

Herr Almkvist: Herr talman! Jag ber att få konstatera, att den föregående ärade talaren till tre fjärdedelar av sitt anförande uppehållit sig vid utskottets sätt att behandla hans motion i stället för att söka klarlägga innehållet i denna. Motionären bär själv till mycket stor del skulden för att utskottet haft rätt så besvärligt att komma till något slut med motionen, ty det har ingalunda varit lätt att vinna ett bestämt besked om, vad det är, herr Lindhagen egentligen vill.

Det är nu så, som en var vet, att det fysiologiska vetenskapsområdet i vårt land är ganska utvecklat. En gren av den fysiologiska vetenskapen utgör näringsfysiologien. Följaktligen sysslar vetenskapen på detta område redan i viss omfattning även med näringshygienen. De resultat, som under hittills företagna forskningar nåtts, ligga till grund för den undervisning i denna del av hälsoläran, som numera, ehuru i olika utsträckning, meddelas i alla våra läroanstalter. Jag ber att i detta sammanhang få helt kort framhålla, att denna undervisning icke är enbart teoretisk utan även uppfostrande. Man söker alltså redan att genom påverkan av de ungas vilja åstadkomma den karaktärsdaning, om vilken motionären talar i motiveringen till sin motion. I denna anger emellertid motionären själv, att den kunskap, som redan meddelats, är så pass vittomfattande, att det knappast finnes någon — det säges på sidan 4 i motionen, — som icke vet, att enkelhet och måtta i mat och dryck samt förståndigt val av näringsmedel skapar hälsa och långt liv. "Men ingenting är oss mera fjärran än att följa denna naturens anvisning", tillägger han. Han medger alltså här, att kunskap redan finnes och fastslår, att det är viljan, som saknas. Utskottet har haft mycket svårt att förstå, hur tillkomsten av ett näringshygieniskt institut skulle kunna åvägabringa de resultat med hänsyn till viljans uppfostran hos den stora allmänheten, som motionären vill åstadkomma. Är det icke så, att man här befinner sig på ett område, där smaken spelar en avgörande roll? Det ena näringsmedlet smakar den ene personen bra, han tillgodogör sig det väl, och det befordrar hans hälsa. För en annan person har samma näringsmedel en vedervärdig smak. Han kan icke tillgodogöra sig det på samma sätt som den andre. Ja, man kan t. o. m. i vissa fall se, att hans hälsa lider av att tvingas att förtära detta näringsämne. Tror nu herr Lindhagen, att om ett näringshygieniskt institut blir upprättat, och det eventuellt förklarade, att detta näringsmedel, som visat sig hava så olika inverkan på olika personer, är utomordentligt bra och att det är ett av dessa standardämnen, som böra komma till utsträckt användning inom svenska nationen — tror nu herr Lindhagen, att de personer, som icke hava smak för detta näringsämne, komma att därav låta uppfostra sig så, att de med glädje och till nytta använda detsamma.

Jag tror det icke och ber att få tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Om den näringshygieniska forskningen i Sverige. (Forts.)

Herr Lindhagen: Den siste talaren har ju helt och hållet satt folks smak för tillfället som det suveränt avgörande vid dietfrågans lösning, under det att jag velat hänvisa den till vetenskapen. Där är det således en stor olikhet mellan min och den siste talarens uppfattning. Jag har icke alls talat om personlig smak och vad som smakar folk för tillfället, utan jag menar, att för att en nation med tiden skall bliva upplyst, måste man hava påtagliga resultat om hur det vetenskapligt förhåller sig med dessa saker, och för att komma dit måste man hava frågan vetenskapligt undersökt. Det är vad som sagts i motionen. Det står där, att "även den dagliga aktningsvärda dieten är byggd på de grövsta förbiseenden och en okunnighet hos den stora allmänheten som icke lämnar något övrigt att önska". En engelsk läkare, som sysslat med dessa frågor och som är chef för ett stort lasarett i London, säger: "Hos dieten ligger nyckeln till nio tiondelar av de sociala och politiska problem, som plåga vår nation och vår tid. Dieten, sådan den för närvarande är, är produktion av en väldig hop okunnighet." Det är denna väldiga hop okunnighet, som jag vill hava skingrad och som den siste talaren vill hava kvar.

Jag yrkar bifall till mitt förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att i avseende på det föreliggande utlåtandet yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen,* att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte överväga betydelsen och behovet av ett vidgande av den näringshygieniska forskningen i vårt land samt eventuellt vidtaga de åtgärder eller framlägga de förslag, vartill detta övervägande kunde föranleda.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles herr Lindhagens under överläggningen gjorda yrkande.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;
Nej — 18.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion i andra kammaren nr 163 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lägenhetsinnehavares å allmänningar rättsliga ställning.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till §§ i riksdagsbeslutet:

nr 62, angående förordning om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i förordningen den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar;

nr 63, angående lag om ändrad lydelse av 26 kap. 4 § byggningabalken;

nr 64, rörande förordning angående befrielse i vissa fall från erläggande av lastpenningar;

nr 65, angående befrielse från stämpelavgiften i visst fall;

nr 66, rörande förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering;

nr 67, angående förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.;

nr 68, rörande förordning angående beskattning av socker;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 253 angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 70, rörande Kungl. Maj:ts proposition nr 254 i fråga om lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897, och av lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

nr 71, rörande viss ändring i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster;

nr 72, angående inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen;

nr 73, rörande lag angående ansvarighet för skada i följd av luftfart;

nr 74, angående förslag till förordning om luftfart;

nr 75, angående förslag till ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen;

nr 76, angående förordning med särskilda bestämmelser om av-

drag vid 1923 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.; samt

nr 77, angående användande av riksbankens vinst för år 1921.

Anmäldes och bordlades:

konstitutionsutskottets memorial nr 27, i anledning av en inom första kammaren jämlikt § 57 riksdagsordningen gjord anmälan om anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för försvarsdepartementet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt diplomatiska och konsulära befattningshavare;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm m. m.;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa kompanichefer vid Bohusläns regemente från dem ådömd ersättningsskyldighet;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida användningen av Jämtlands roteringskassa;

nr 104, i anledning av vissa framställningar i Kungl. Maj:ts proposition angående lönefrågor vid armén och marinen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av 9 § 2 mom. i avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för fast anställt manskap vid armén och marinen m. m.;

nr 106, angående vissa anslag under fjärde huvudtiteln;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för drift och underhåll av personautomobiler;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för täckande av under år 1921 uppkommen brist å ordinarie reservationsanslaget till sjuk- och veterinärvård m. m.;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag för inköp av vissa båtar och pråmar;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa anslag till universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska medikokirurgiska institutet m. m.;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1922—1923 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående regle-

ring av löneförhållandena för befattningshavare vid lots- och fyrstaten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 114, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under riksstatens sjätte huvudtitel gjorda framställningar om anslag till vägar m. m. jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om beredande av medel för återbetalning av vissa till rörelsekapital för statens bränslekommission anvisade anslag;

bevillningsutskottets memorial:

nr 50, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5, § 8 mom. 4 och § 9 mom. 2 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911 ävensom i ämnet väckta motioner; samt

nr 51, angående beviljande av medel till särskild ersättning åt en tjänsteman hos bevillningsutskottet;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sparbanker m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för sparbank att bilda säkerhetsfond;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 52 och 168 §§ i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse jämte en i ämnet väckt motion;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under år 1922 och första halvåret 1923 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad avser pensions- och indragningsstaterna;

nr 67, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om tillfällig löneförbättring under år 1922 och första halvåret 1923 för en tjänsteman i riksbanken samt vissa befattningshavare vid Tumba bruk; samt

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beskattning av socker m. m., i vad propositionen avser pensionsförhållanden m. m.;

första särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Ryssland avslutat preliminärt avtal ävensom i ämnet väckta motioner;

andra särskilda utskottets memorial nr 6, angående arvode åt dess sekreterare m. fl.; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i an-

ledning av motion nr 100 av herr Ljunggren om åstadkommande av inspektion rörande användningen av de genom rusdrycksförsäljningen influtande medlen.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5,05 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 27 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets memorial nr 26, i anledning av en inom första kammaren jämlikt § 57 riksdagsordningen gjord anmälan om anledning till anmärkning mot det i januari 1921 fungerande statsrådet.

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda föreskrifter angående ersättning för debitering och uppbörd av landstingsskatt m. m. jämte en inom riksdagen i ämnet väckt motion.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 204, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till förordning med särskilda föreskrifter angående ersättning för debitering och uppbörd av landstingsskatt m. m.

Samtidigt härmed hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av förenämnda proposition inom andra kammaren väckt motion, nr 291, vari herr *Hansson* i Trollhättan m. fl. hemställt, att riksdagen i det uti kungl. proposition nr 204 framlagda förslaget ville besluta ändring i sådant syfte,

att ersättning för debiteringen skulle såväl till häradsskrivare som till kronouppbördstjänsteman i stad utgå med de procenttal, som av

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

Kungl. Maj:t föresloges för de delar av uppbörden, som icke överstege femhundratusen kronor, men med tre tiondels procent å den del av uppbörden, som överstege femhundratusen kronor,

att ersättning för uppbörden skulle till kronouppbördstjänsteman i stad utgå med en procent å den del av uppbörden för staden, som ej överstege trehundratusen kronor, men med en halv procent å den del av uppbörden för staden, som överstege trehundratusen kronor,

att till statsverket indragna provisionsandelar och i tjänst kvarstående lanträntmästares provisionsandelar skulle utgå med hälften av hittills för var och en av dem gällande procenttal,

samt att vederbörande utskott måtte företaga de ändringar i av Kungl. Maj:t föreslagen lagtext, som för vinnande av dessa syften erfordrades.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, med förklaring att förevarande kungl. proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick bifallas och med anledning av motionen II:291, måtte för sin del antaga följande

FÖRSLAG

till

förordning med särskilda föreskrifter angående ersättning för debitering och uppbörd av landstingsskatt m. m.

Kungl. Maj:ts förslag:

Härigenom förordnas, att, i stället för de i § 53 i förordningen den 21 mars 1862 om landsting meddelade bestämmelser, skola angående ersättning för upprättande av de i § 48 i nämnda förordning omförmälda handlingar samt för debitering och uppbörd av landstingsmedel tills vidare tillämpas följande särskilda föreskrifter:

Ersättningen för debiteringen skall såväl till häradsskrivare som till kronouppbördstjänsteman i stad utgå med en och två tiondels procent å den del av uppbörden, som ej överstiger etthundratusen kronor, nio tiondels procent å den del av uppbörden, som överstiger etthundratusen men ej trehundratusen kronor, och sex tiondels procent å den del av uppbörden, som överstiger trehundratusen kronor.

Utskottets förslag:

Härigenom förordnas, att, i stället för de i § 53 i förordningen den 21 mars 1861 om landsting meddelade bestämmelser, skola angående ersättning för upprättande av de i § 48 i nämnda förordning omförmälda handlingar samt för debitering och uppbörd av landstingsmedel tills vidare tillämpas följande särskilda föreskrifter:

Ersättning för debiteringen skall såväl till häradsskrivare som till kronouppbördstjänsteman i stad utgå med en och två tiondels procent å den del av uppbörden, som ej överstiger etthundratusen kronor, nio tiondels procent å den del av uppbörden, som överstiger etthundratusen men ej trehundratusen kronor, *sex tiondels procent å den del av uppbörden, som överstiger trehundratusen kronor, men ej fem-*

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

Ersättning för uppbörden skall till kronouppbördstjänsteman i stad utgå med en procent å uppbörden för staden.

Ersättning till landskamrerare skall utgå med två tiondels procent å den del av uppbörden, som ej överstiger en miljon kronor, femton hundradels procent å den del av uppbörden, som överstiger en miljon men ej tre miljoner kronor, och en tiondels procent å den del av uppbörden, som överstiger tre miljoner kronor.

Där å äldre stat kvarstående landskamrerare eller häradsskrivare icke är skyldig att underkasta sig minskning i honom tillkommande sportelinkomster, skall ersättning till sådan tjänsteman utgå efter hittills gällande grunder.

Till statsverket indragna provisionsandelar samt i tjänst kvarstående lanträntmästares provisionsandelar skola utgå efter hittills gällande grunder.

Ersättningen beräknas för varje kalenderår å det belopp, som hos länsstyrelsen bokförts såsom under kalenderåret influtet.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1922; och skall förty ersättning enligt de i förordningen stadgade grunder första gången beräknas å det belopp, som influtit under tiden 1 juli—31 december 1922.

hundratusen kronor, och tre tiondels procent å den del av uppbörden, som överstiger femhundratusen kronor.

Ersättning för uppbörden skall till kronouppbördstjänsteman i stad utgå med *en halv* procent å uppbörden för staden.

Ersättning till landskamrerare skall utgå med *femton hundradels* procent å den del av uppbörden, som ej överstiger en miljon kronor, *en tiondels* procent å den del av uppbörden, som överstiger en miljon men ej tre miljoner kronor, och *fem hundradels* procent å den del av uppbörden, som överstiger tre miljoner kronor.

Där å äldre stat kvarstående landskamrerare eller häradsskrivare icke är skyldig att underkasta sig minskning i honom tillkommande sportelinkomster, skall ersättning till sådan tjänsteman utgå efter hittills gällande grunder.

De till statsverket indragna provisionsandelarna skola utgå med en halv procent. I tjänst kvarstående lanträntmästares provisionsandelar skola utgå efter hittills gällande grunder.

Ersättningen beräknas för varje kalenderår å det belopp, som hos länsstyrelsen bokförts såsom under kalenderåret influtet.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1922; och skall förty ersättning enligt de i förordningen stadgade grunder första gången beräknas å det belopp, som influtit under tiden 1 juli—31 december 1922.

Vid utlåtandet funnos fogade flera reservationer. Enligt en av dessa hade herrar *Clason, Thulin, von Geijer, Sävström* och *Fast* av angivna orsaker ansett, att utskottet bort biträda Kungl. Maj:ts förslag.

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

I en annan reservation hade herr *G. W. Hansson* anfört:

"Vid behandlingen inom utskottet av Kungl. Maj:ts proposition nr 204 med förslag till förordning med särskilda föreskrifter angående ersättning för debitering och uppbörd av landstingsskatt m. m. har jag ansett, att de i propositionen anförda skälen för att icke ytterligare nedsättningar av procenttalen vidtagits, i viss mån äro övertygande. Jag har därför icke kunnat biträda utskottets hemställan.

I några avseenden har jag dock funnit att vissa nedsättningar utan större risk kunna företagas. Beträffande kronouppbördstjänsteman i stad har jag sålunda yrkat, att, i de fall då summan av uppbörden överstiger femhundratusen kronor, endast en halv procent borde utgå å det överskjutande beloppet.

I fråga om till statsverket indragna provisionsandelar anser jag, att den av utskottet föreslagna sänkningen är motiverad, och ansluter jag mig därför i denna del till utskottets hemställan.

Med hänsyn till det anförda har jag ansett, att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

att riksdagen, med förklaring att förevarande kungl. proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick bifallas och med anledning av motionen II:291, måtte för sin del antaga följande

FÖRSLAG

till

förordning med särskilda föreskrifter angående ersättning för debitering och uppbörd av landstingsskatt m. m.

Härigenom förordnas, — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — — som överstiger trehundratusen kronor.

Ersättning för uppbörden skall till kronouppbördstjänsteman i stad utgå med en procent å den del av uppbörden, som ej överstiger femhundratusen kronor, och med en halv procent å den del, som överstiger femhundratusen kronor.

Ersättning till landskamrerare — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — — gällande grunder.

De till statsverket indragna provisionsandelarna skola utgå med en halv procent. I tjänst kvarstående lanträntmästares provisionsandelar skola utgå efter hittills gällande grunder.

Ersättningen — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — — influtet.

Denna förordning — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — — december 1922."

Herr von Geijer: Herr talman, mina herrar! Det är inför glest besatta bänkar jag nödgas tala, men tiden är knapp, och jag förstår, att herr vice talmannen tycker, att vi därför skola börja omedelbart.

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

Jag har anmält mig såsom reservant på denna punkt och skall på denna grund anföra några synpunkter till stöd för reservationen. Det är väl av gammalt en god regel över huvud, icke minst i politiken, att man näppeligen bör handla i tvistiga fall. Men jag kan icke neka till att det förefaller mig, som konstitutionsutskottet genom att i vissa delar ändra Kungl. Maj:ts förslag har gjort sig skyldigt till en åtgärd, som icke är alldeles klar och tydlig utan får betecknas som tvistig och dunkel. Det kan väl ingen neka till att, om man sätter båda dessa förslag, Kungl. Maj:ts å ena sidan och utskottets ändringsförslag å den andra sidan, mot varandra, så får man väl säga, att Kungl. Maj:ts vilar på utredning av helt annan art och i avseende på noggrannhet är av helt annan beskaffenhet, än den utskottsmajoriteten i dessa delar presterat. Jag får till och med säga, att jag tycker, att det strängt taget knappast är någon utredning alls, som utskottet på denna punkt lyckats åstadkomma. Övertygande på mig har den under alla förhållanden icke varit. Först och främst förefaller det mig, att utskottsmajoriteten förbisett, att det här gäller icke en definitiv lösning av frågan utan endast ett provisorium, och endast den omständigheten bjuder att gå fram med varlighet och icke vidtaga åtgärder, som man icke kan överse verkan av. Under sådana förhållanden är det ingen risk, om man antager Kungl. Maj:ts förslag, som ju betecknar sig som ett provisorium, och låter ett förslag om definitiv lösning vila. Om man sedermera vid utvecklingens gång skulle finna, att man därvidlag tagit fel och att nedskrivningen varit för liten, är en rättelse synnerligen lätt att åstadkomma. Vidare förefaller det mig, att man skulle kunna göra rätt så allvarliga anmärkningar mot den statistik, som utskottsmajoriteten därvidlag har stött sig på. Kanske icke ordet statistik härvidlag är det rätta, men det är en del siffror som utskottet använt, och det förefaller mig, som om det är uteslutande på dessa, som utskottsmajoriteten stött sin mening, siffror som visa, att denna uppbördsprovision under vissa förhållanden, då kristiden var på sin topp, stigit till belopp, som man skulle kunna kalla höga eller rent av exorbitanta. Men emellertid, vi skola tänka, att det var på en tid, då penningarna flödade på ett sätt som man knappt kunde ana, och då alla icke minst riksdagen och jämväl landstingen och andra voro i någon mån påverkade av den uppfattning, som gjorde sig gällande på många andra områden, att dessa guldkällor näppeligen skulle löpa fara att sina, och därför beslöt man utgifter, vilka man under andra förhållanden näppeligen gått in på.

Vidare är det ju så, att penningarna hade fallit i värde och prisen stigit så, att de utgifter för de uppgifter, byggnadsförslag och dylikt, som landstingen iklätt sig, stigit till belopp, som varit flerdubbelt större än de varit förut. Således alla de stora belopp, på vilka dessa tjänstemän hava rätt att räkna provision, hade stigit till belopp, vilka måste betecknas såsom icke normala. Nu är det ju en tillbakagång på många områden, och det är givet, att det kommer att verka även här. Nu vet jag, att man på denna punkt kommer att säga, att det har icke inflytande på ifrågavarande ärende, då utvecklingen går i en riktning som

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

inverkar på detta förhållande, nämligen att staten lägger allt flera och flera uppgifter på landstingen, vilka dessa icke kunna undandraga sig, utan vilka måste föra till uttaxering, och på detta sätt kommer den minskning, som genom penningvärdets fall uppkommit, i mer eller icke tillräcklig grad att motvägas av de ökade utgifter, som landstingen måste ikläda sig. Men jag får ock säga, att jag kan hänvisa till vad som tilldragit sig under innevarande års riksdag, att det bliver en bjudande nödvändighet för landstingen att sätta ner sina utgifter i yttersta grad, en nödvändighet för riksdagen att icke lägga på landstingen mera i skyldigheter, än som är alldeles oundgängligen nödvändigt, och att detta kommer att äga rum åtskilliga år framåt. När man då betänker — och jag går därvid tillbaka till vad jag sade i början av mitt anförande — att det här gäller ett provisorium, är det väl antagligt, att när detta provisorium är över, äro också dessa förhållanden som man talar om ändrade; ty vi veta alla att för den ena stora kategorien av tjänstemän, varom det här är fråga, nämligen häradsskrivarna, har deras lönefråga icke blivit reglerad, men den frågan har avancerat så långt, att det är ingen överdrift att säga, att den hava vi att i den närmaste tiden vänta — löneregleringsnämndens förslag i denna del ligger snart före. Att vi, då dessa provisioner givetvis måste hava stort inflytande på denna löneregleringen, på förslag av någon inom utskottet, skulle ändra vad Kungl. Maj:t efter noggrann prövning och på förslag direkt av löneregleringsnämnden, som haft denna fråga om hand, föreslagit och till och med gå ännu längre, det kan jag icke inse vara lämpligt. Vidare, med den andra stora kategorien tjänstemän, kronouppbördskassörerna i städerna, förhåller det sig i någon mån annorlunda. Såsom bekant avlönas de av kommunerna, fastän det är deras huvuduppgift i de större och medelstora städerna, och nästan helt och hållet deras enda uppgift, att vara statens tjänare, att hava kronouppbörden om hand. Emellertid, deras avlöning bestämmes av kommunerna, så där kan man icke förutse, att de få en sådan där generell löneregleringen, som när det gäller häradsskrivarna. Men det är säkert å andra sidan att för dessa tjänstemän — jag vågar icke säga över hela linjen, ty jag talar endast om de städer jag känner till — icke någon löneregleringen ägt rum under kristiden, därför att man kunnat peka på att de kommit i åtnjutande av stora provisioner, varför det således icke var någon tvingande nödvändighet att för dessa reglera deras löner. Men det ställer sig högst avsevärt svårare för dessa tjänstemän att få sina löneanspråk tillgodosedda då kommunerna, som icke hava någon direkt nytta av dem, skola utgiva denna lön, om man sänkt deras provision. Den omständigheten att kronouppbördskassörerna, eller vad de kallas, kunna åberopa så stora löneprovisioner är givetvis av betydelse, när löneregleringen successivt skall inträda, så att det jag nämnde vis à vis häradsskrivarna om betydelsen av att de icke på förhand binda sig genom att sätta ner provisionen gäller i icke oväsentlig mån för dessa kronouppbördskassörer.

Vidare kan jag icke neka till att jag tycker, att det är något tvivelaktigt med den utredning utskottsmajoriteten presterat. Det förefaller,

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

som om man stirrat på en sida av de stora provisionerna. De hava icke med ett enda ord såvitt jag förstår framhållit det ökade besväret med dessa landstingsmedels uppdebiterande och indrivande och att de direkta kostnaderna, expenser, biträden och annat, för kronokassörerna stigit ofantligt. Icke ett enda ord om att kostnaderna för tjänstens skötsel också stigit. Den omständigheten har noga beaktats, föreställer jag mig, både i Kungl. Maj:ts förslag och av löneregleringsnämnden, på vilken Kungl. Maj:t stött sig. Dessa omständigheter alla sammanlagda göra, att jag finner det vara absolut riktigare att i detta ärende följa Kungl. Maj:t och att icke här, blott på känn så att säga, sätta ner dessa provisioner utöver vad vid en blivande löneregler kan befinnas lämpligt. Emellertid, jag skall, herr talman, .sluta med vad jag började, då jag tycker att i tvivelaktiga fall bör man icke handla. Jag ber därför för min del få yrka, att kammaren måtte med avslag på utskottets förslag, i de delar det avviker från Kungl. Maj:ts förslag, bifalla detta.

Herr Hansson, Gustav: Herr talman, mina herrar! Vid behandlingen av detta ärende inom utskottet har jag icke kunnat ansluta mig till det förslag, som utskottet här har framlagt. Jag har nämligen ansett, att utskottets förslag innebär en alltför stor beskärning av de provisionsandelar, som utgå till respektive tjänstemän. Jag har för min del funnit, att de av departementschefen framförda synpunkterna äro i stort sett utslagsgivande vad beträffar förslag till grunder för beräknandet av de olika tjänstemännens provisionsandelar.

Såsom av propositionen framgår, är detta förslag att betrakta såsom provisoriskt, och frågan om en definitiv löneregler för landsstatens tjänstemän är ju för närvarande föremål för utredning, och i avvaktan på resultatet av denna anser jag, i likhet med vad som av departementschefen anförts, det icke nu vara lämpligt eller välbetänkt att göra ytterligare nedsättningar.

Jag har således, vad beträffar den till häradsskrivare och uppbördstjänsteman i stad utgående ersättningen för debiteringen anslutit mig till Kungl. Maj:ts förslag ävenså i vad det gäller landskamrerarna.

På en punkt har jag dock ansett, att en nedsättning utan vidare olägenheter kan vidtagas, nämligen i den till kronouppbördstjänsteman i stad för uppbörd utgående ersättningen. Här har Kungl. Maj:t föreslagit, att ersättningen skall utgå med 1 % å uppbörden, men utskottet har nedsatt den till 1/2 %. Jag har funnit den av utskottet företagna nedsättningen vara alltför kraftig. Men jag anser även, att någon nedsättning bör ske i den av Kungl. Maj:t föreslagna ersättningen, och jag har då kommit till det resultatet att man bör vidtaga sådan beskärning av procentsatsen, att den utgår med 1 % å uppbörden, då denna icke överstiger 500,000 kronor, men då den detta gör, bör den sänkas till 1/2 %.

Vad sedan beträffar statens andel av provisionen har jag i likhet med utskottet funnit, att den utan olägenhet kan nedsättas till 1/2 %. Det framgår ju såväl av utskottets motivering som av den i ämnet väckta motionen, att den är alltför rikligt tilltagen, och såsom i motionen fram-

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

hålles har den i Älvsborgs län uppgått till 38,932 kronor enbart för landsbygden.

Jag anser för min del, att då provisionen sänkes för respektive tjänstemän, staten även bör få vidkännas en reducering av sin andel i densamma, och jag anser att den bör bestämmas till den av utskottet föreslagna 1/2 %. Jag tror, att statsverkets utgifter för uppbörden av landstingsskatten är fullkomligt betäckt med denna procent.

På grund av denna min uppfattning har jag inom utskottet yrkat på dessa förändringar i Kungl. Maj:ts proposition, och jag vill tillägga, att det inom utskottet varit ganska stora sympatier för denna linje, men då den icke vann majoritet, har jag blivit ensam reservant, men trots detta ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr R o o t h : Jag har ingenting att erinra emot att statens tjänstemäns och i städernas tjänst anställda befattningsinnehavares löneinkomster nedsättas i mån av tidsförhållandena, men jag anser att man med avseende å ifrågavarande provisioner gått för långt. En sådan nedsättning, som nu ifrågasättes, hade bort föregås av en mera fullständig utredning. Det skall å min sida villigt erkännas, att den provision, som nu är i fråga, på vissa håll under senare åren uppgått till oskäligt högt belopp, men detta beror på övergående förhållanden. Vi stå nu inför slutet av högkonjunkturen och äro redan inne på alldeles motsatta förhållanden, vilket gör, att man icke kan räkna med på långt när så höga provisioner, som under de senaste åren förekommit. Vid den år 1917 företagna omregleringen av fögderiförvaltningen räknades med att vissa befattningshavare skulle vara tillförsäkrade då utgående provisioner av landstingsmedel och vägskatt. Det har vid löneregleringen tagits mycket allvarlig hänsyn till detta förhållande. Den nedsättning i för landstingsskatten utgående provision, man nu ifrågasätter, uppgår för vissa befattningshavare till tusentals kronor, och man kan förstå, att det blir alltför kännbart, om en sådan reduktion utan vidare skulle företagas. Jag får säga, att enligt min mening hade det varit riktigast, att denna fråga behandlats i sammanhang med nu pågående löneregler ing. Nu kommer den att verka förryckande å ifrågavarande befattningshavares löneinkomster, därigenom att deras förvaltningsbidrag, som är otillräckligt, måste i väsentlig mån täckas genom provisionerna. Jag anser, att Kungl. Maj:t s förslag har gått så pass långt, att det icke kan vara riktigt att riksdagen går ännu längre. Jag ber därför, herr talman, att för min del få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr statsrådet T h o r s s o n : Det ärende, det nu gäller, har visserligen i statsrådet föredragits av chefen för socialdepartementet. Då det emellertid huvudsakligen beretts inom finansdepartementet och dessutom på det intimaste sammanhänger med ett par spörsmål, vilka falla inom finansdepartementets arbetsområde, ber jag att få framhålla några synpunkter.

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

Det synes mig, att konstitutionsutskottets majoritet tagit väl lätt på denna fråga, som i själva verket är av särdeles komplicerad natur. Man har i utskottet menat, att landstingen betalat för mycket för sin debitering och uppbörd, nämligen 3 % på influtna medel. Såsom chefen för socialdepartementet i statsrådet anfört, är det emellertid tvivelaktigt, om landstingen skulle kunna på annat sätt för lika billig kostnad erhålla ett lika effektivt debiterings- och uppbördsförfarande. I förbigående vill jag för övrigt med avseende å utskottets beräkningar av statsverkets kostnader för uppbörden anmärka, att staten har andra utgifter för ändamålet än de av utskottet nämnda. Men oavsett detta må det tillåtas mig påpeka att om det skall bliva fråga om ett köpslående mellan kronan och landstingen, så lärer vågskålen knappast komma att väga till landstingens förmån. Jag kan exempelvis hänvisa till att till landstingen av statsmedel utgå stora belopp, år 1921 över 5 miljoner kronor, influtna i bevillning, som ju ej blott formellt är en statsskatt utan även reellt så till vida, att den utgår med enhetlig procent för hela riket. Hela taxeringen till landstingsskatt sker ju helt utan bidrag från landstingen huvudsakligen på statens bekostnad.

Praktiskt taget är det icke i och för sig av så synnerligen stor betydelse, om det är staten eller landstingen, som få vidkännas den kostnad för uppbörd m. m., varom nu är fråga. Skillnaden i utdebiteringsprocent mellan de olika landstingen är ju nämligen ej så särdeles stor. Men fråga är, om det verkligen är lämpligt att nu vidtaga så ingripande ändringar i dessa avseenden, som utskottet föreslagit. Det torde vara klart, att Kungl. Maj:t ej har i sin hand att annorledes anskaffa medel för beredande av skälig ersättning åt vederbörande tjänstemän, därest det vid en undersökning skulle visa sig, att de med tillämpning av utskottets förslag skulle bliva i vissa fall alltför dåligt tillgodosedda. Någon utredning i detta avseende har utskottet icke förebragt. Det får ej förglömmas, att det här från kronans synpunkt gäller *dels* en lönefråga beträffande landskamrerare och häradsskrivare, *dels* en fråga, som intimt sammanhänger med det aktuella spörsmålet om kronans och städernas ekonomiska mellanhavanden, *dels* slutligen en statsbudgetfråga, då genom minskningen i kronans provisionsandel ett ej ringa belopp skulle undandragas inkomstsidan i budgeten. I själva verket synes mig ett bifall till utskottets förslag kunna medföra en ganska bekymmersam situation. Innan jag något vidrör denna, skall jag emellertid tillåta mig först framhålla, huru man i propositionen sett saken.

Man har utgått från att provisioner i vissa fall utbetalts med alldeles oskäliga belopp. I detta sammanhang har man ej upptagit frågan om det lämpligaste sättet för landstingsuppbörden eller skäligheten av de belopp, som landstingen hava att sammanlagt betala. Man har sett saken praktiskt helt enkelt på det sättet: huru mycket kan man utan risk beskära de alltför stora provisionerna? Löneregleringskommittén har erhållit uppdrag att verkställa utredning härom och förklarat, att på grundval av de undersökningar, som kommittén verkställt, kunde man gå så och så långt utan att komma in på osäker mark. Kommittén har därjämte

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

erhållit i uppdrag att i samband med frågan om en definitiv löneregler för landsstaten komma med ett slutgiltigt förslag även i fråga om landstingsprovisionerna. Det förslag, som den lönesakkunniga kommittén har framställt, har i propositionen följts; längre har man ej ansett sig kunna nu gå. I statsrådsanförandet har emellertid uttryckligen framhållits, att denna lösning icke i något avseende ansåges bindande för framtiden.

Jag återkommer nu till de direkta konsekvenserna av utskottets förslag.

Vad då först angår landskamrerarna och häradsskrivarna, så står som sagt frågan om landsstatens löneregler på dagordningen och bör givetvis icke föregripas. Särskilt frågan om häradsskrivarnas avlöning är synnerligen invecklad, då å ena sidan häradsskrivarna erhålla ersättning i olika avseenden, men å andra sidan själva få bekosta sin personal m. m. Att bedöma i vad mån dessa ersättningar äro så stora, att de tåla vid en beskärning utöver vad som skett i propositionen och ändå bliva tillräckliga till avlöning av personal o. dyl., kan jag icke utan vidare yttra mig om.

Av ömtålig beskaffenhet är utan tvivel frågan om ersättningen åt städernas tjänstemän. Städerna äro ju skyldiga att nu ombesörja kronouppbörden utan särskild ersättning. Beskäres nu landstingsprovisionen alltför kraftigt, kan det lätt inträffa, att en eller annan tjänsteman får alltför litet betalt.

Jag har försökt anskaffa några uppgifter angående vederbörande stadstjänstemäns inkomstförhållanden under år 1921, och skall tillåta mig att anföra några siffror, vilka i varje fall måste föranleda en viss tvekan angående lämpligheten av en beskärning av provisionerna i så hög grad, som utskottet förutsatt. Jag anmärker emellertid, att jag givetvis ej känner till huruvida vederbörande haft extra inkomster eller ej, men detta synes ej böra inverka på bedömandet av den föreliggande frågan.

I Sundsvall finnes anställd utom en särskild kronokassör för uppbörden en kronobokhållare för debiteringen. Den senare har haft en sammanlagd avlöning av 16,220 kronor, därav provision 9,360 kronor, men han har betalt ersättning till kontorsbiträden med ej mindre än 7,960 kronor, varför återstått en nettoinkomst av 8,260 kronor. En reduktion av provisionen skulle även enligt propositionen för honom föranleda en minskning i inkomsten av över 4,000 kronor, vadan alltså skulle återstå en nettoinkomst av cirka 4,000 kronor. Redan detta, vill det synas, är en nog så stark reduktion. Utskottets förslag skulle för denne kronobokhållare medföra en minskning av ytterligare cirka 300 kronor. Dessa 300 kronor är ett jämförelsevis litet belopp, men jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på, att det här gäller, att han endast har debiteringen om hand. Debiteringen beröres icke i samma utsträckning av utskottets beskärningar som de tjänstemän som hava med uppbörden att göra. Jag har velat framföra denna siffra för att visa huru kraftigt propositionen verkat nedskrivande på deras inkomster.

I Kristinehamn har sammanlagda avlöningen för kronokassören,

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

som handhaft både debitering och uppbörd, utgjort cirka 9,100 kronor, därav landstingsprovision närmare 6,300 kronor. På dessa avlöningsförmåner har dessutom avlönats tvenne biträden. Enligt propositionen skulle provisionen minskas med omkring 1,250 kronor, enligt utskottets förslag med cirka 2,500 kronor. I Varberg har sammanlagda avlöningen utgjort cirka 6,300 kronor, därav landstingsprovision ungefär 3,900 kronor. Minskningen skulle bliva enligt propositionen cirka 650 kronor, enligt utskottets förslag omkring 1,425 kronor. I Skara sammanlagda inkomsten cirka 5,400 kronor, därav landstingsprovision cirka 2,900 kronor. Reduktionen enligt propositionen cirka 400 kronor, enligt utskottets förslag omkring 980 kronor. I Motala sammanlagda inkomsten cirka 5,700 kronor, därav landstingsprovision cirka 2,700 kronor. Beskärningen blir enligt propositionen ungefär 350 kronor, enligt utskottets förslag cirka 900 kronor. I dessa senare städer har ingen uppgift erhållits angående de kostnader som vederbörande få vidkännas för tjänsten. I de allra minsta städerna rör det sig ju om än mindre inkomstsiffror. Tager man så hänsyn även därtill, att landstingsuppbördens hela belopp utan tvivel kommer att avsevärt sjunka, ligger det, synes mig, i öppen dag, att man här rör sig på ett mycket ömtåligt område. Jag befarar, att efter en reduktion enligt utskottets förslag tillräckliga löner icke över allt komma att stå vederbörande till buds.

Vad slutligen kronans andel av uppbördsprovisionen beträffar kan jag i huvudsak hänvisa till vad jag i början anfört och vill här endast tillägga: Är det skäl att ytterligare anstränga kronans hårt spända budget genom att beröva den en inkomst av bortåt 250,000 kronor för att åstadkomma en mycket ringa lättnad för vart och ett av rikets landsting? Medlen måste ju i alla fall på ett eller annat sätt tagas ut av de skattskyldiga i rikets olika län.

Själva det förhållandet, som mycket starkt betonas, att staten trycker på landstingen, själva det förhållandet synes mig böra upptagas i ett helt annat sammanhang till avgörande. Och jag ber att få understryka, vad ett par föregående talare uttalat, att, då vi nu hålla på att verkställa en förundersökning för att på den grunda en slutlig reglering för alla dessa tjänstemän och befattningshavare, som beröras av detta spörsmål, kan det vara såsom jag tillät mig säga, något vågat att följa utskottets förslag i föreliggande fall. För statsverket och för landstingen kan det icke spela någon så stor roll i ekonomiskt hänseende, av den enkla anledningen att vi måste såvitt detta är möjligt redan till nästa riksdag söka få landstatens reglering klar, men under alla omständigheter bör denna fråga vara utredd och klar, så att den kan föreläggas därpå följande riksdag. Vid sådant förhållande förefaller det mig, att det skulle vara riktigare att följa det förslag som Kungl. Maj:t tillåtit sig framlägga, stött på den utredning som är verkställd inom löneregleringskommittén. Och efter vad jag har mig bekant har löneregleringskommittén hunnit ganska långt fram med de undersökningar som där pågå. Redan då detta ärende var hos kommittén på remiss, vidtogs en omfattande utredning om huru det skulle ställa sig vid en blivande löneregleringen, sett mot bak-

grunden av de förslag, som nu av Kungl. Maj:t framlagts till riksdagens omprövning.

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

Herr talman, jag hemställer till kammaren, att kammaren ville biträda den reservation, som är fogad vid betänkandet och vari yrkas bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Lyberg: Då finansministern går till försvar för den kungl. propositionen, är det ju icke så mycket att undra på, att han mest tänker på att söka hålla kvar en inkomst, som staten för närvarande har. I dessa tider är det en naturlig sak, att en finansminister icke gärna vill släppa en inkomstkälla, huru liten den än är. Men jag hade i motsats till herr finansministern icke tänkt mig, att här vore fråga om att genom landstingen tillförsäkra staten en skatteintäkt, eller att, såsom han och en annan talare gjort gällande, det skulle röra sig om en löneregleringsfråga. Jag hade tänkt mig, att frågan gällde: vad kan vara skälig ersättning för det arbete och de utgifter, som äro förknippade med den debitering och uppbörd, som av vederbörande tjänstemän omhänderhaves på eventuell framställning av landstingen? Är det så, att ersättningsbeloppen icke äro skäliga, så lärer man väl få räkna på att möjligen inkomsten — provisionen — för staten och tjänstemännen helt och hållet torkar in, ty, såsom landstingsförordningen för närvarande är skriven, finnes intet hinder för landstingen att anordna eget uppbördsverk eller, vad som kanske ligger närmare till hands, ordna så, att debitering och uppbörd av landstingsmedel sker i sammanhang med uppbörd och debitering av kommunalutskylder. Det förhåller sig med vägskatten på alldeles samma sätt som med landstingsskatten: även den kan på väghållningsdistriktens framställning debiteras och tagas ut på samma gång som kronoskatten, men fall förekomma, då vägdistrikten funnit lämpligare att taga ut vägskatten i sammanhang med kommunalutskylderna.

Vad innebär nu den kungl. propositionen beträffande provisionen å landstingskatten och indirekt beträffande vägskatten? Om vi uteslutande tänka på landstingskatten skulle den betyda för ett litet län, att provisionsprocenten skulle komma att sjunka från 3 % till 2,65 %, möjligen till 2,5 % eller en liten smula därunder. För ett större län skulle sänkningen bli större, beroende på att en fallande skala föreslagits. För t. ex. Kopparbergs län med en uttaxering år 1921 av 4 miljoner kronor — i parentes vill jag säga till herr von Geijer, att dessa siffror verkligen äro riktiga — skulle det, med de bestämmelser Kungl. Maj:t föreslagit, betyda att provisionsprocenten skulle sjunka från 3 % till 2 1/4 %, men enligt utskottets förslag skulle den för samma år komma att sjunka till 1,7 %. Hur ställer sig detta till vad man begärt och väntat? Jo, i den motion, som ligger till grund för förra årets riksdagsskrivelse, påyrkades en omedelbar sänkning av provisionen till 1 %. Vartenda landsting i Sveriges land har enligt avgivna yttranden ansett, att 1 % vore en väl tillmätt provision och, vad som kanske är mera utslagsgivande, flertalet av länsstyrelserna ha, såsom vi inhämta av den kungl. propositionen, förordat en procentskala som — jag tager fortfarande samma

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

exempel — vad beträffar Kopparbergs län skulle betyda, att procenten för 1921 skulle sjunka till 1 1/4 procent. Sålunda, länsstyrelserna, som ha bästa och intimaste kännedomen om arbetet, och vilkas egna tjänstemän närmast beröras av denna provisionsnedsättning, ifrågasätta en sänkning så pass långt, som jag nyss angav. En länsstyrelse, nämligen länsstyrelsen i Hallands län, har ansett naturligast, att ingen provision alls utginge. Således, den sänkning, som föreslagits av Kungl. Maj:t, är synnerligen ringa, och till och med den sänkning, som utskottet föreslår, är betydligt mindre än den flertalet länsstyrelser ansett böra ifrågakomma.

Men om man nu går närmare in på Kungl. Maj:ts förslag, till grund för vilket säges ligga en mycket vägledande utredning, så finner man, att den därjämte lider av en betänklig inkonsekvens, då enligt detta förslag nedskärningen uteslutande skulle beröra *debiterings*tjänstemännen och landskamrerarne — i främsta rummet debiteringstjänstemännen — men däremot icke alls staten och de städernas tjänstemän, som ha *uppbörden* om hand. Huru kan det vara möjligt, skulle jag vilja fråga finansministern, att på grund av vissa löneregleringssynpunkter det är så omöjligt sänka provisionen för städernas uppbördstjänstemän, under det att det går lekande lätt i fråga om de förstnämnda två kategorierna av tjänstemän? Jag är själv stadsbo, men jag kan icke neka till, att detta synes mig ganska egendomligt, i synnerhet som provisionen, just vad städernas uppbördstjänstemän beträffar, måste anses vara större än kanske någon annan av ifrågavarande provisionsandelar, om man jämför arbetet och dessutom tänker på, att dessa tjänstemän ha fördelen av att en tid draga ränta på de pengar de ha om hand.

Nu säger en ärad reservant och sedan herr finansministern i ungefär samma ordalag, att utskottet förfarit synnerligen lättvindigt och tagit saken »mycket lätt» samt att utskottet icke hade haft någon utredning tillgänglig för sitt förslag. Jag skall be att få kvittera artigheten med att säga, att detta i så fall beror på Kungl. Maj:t. Ty utskottets utlåtande grundar sig, på ett litet undantag när, uteslutande på den utredning, som Kungl. Maj:t framlagt, och som i sin ordning huvudsakligen utgöres av uttalanden av den, som stått fadder till Kungl. Maj:ts förslag, nämligen löneregleringskommittén. I ett enda hänseende har utskottet ansett sig böra komplettera Kungl. Maj:ts uppgifter, och det i ett ganska viktigt hänseende. Av propositionen finner man, att statens utgifter för uppbörden allt som allt och inklusive för kronoutskylder skulle gå till cirka 820,000 kronor för år 1921. Därjämte, säger löneregleringskommittén, kommer ett belopp av ungefär 63,000 kronor för vissa närstående arbeten. Vidare omtalas i Kungl. Maj:ts proposition, att enligt denna kommitté av de 820,000 kronorna staten fick in cirka 710,000 kronor från landstingen, från väghållningsdistrikten samt från vissa bolag, som upptaga sina avgifter i sammanhang med kronouppbörden. Således 710,000 kronor av 820,000. Staten själv får för sin uppbörd, som är dubbelt så stor som landstingens, om jag nu håller mig till år 1921, och då jag tänker att den i propositionen angivna siffran är riktig, be-

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

tala 110,000 kronor ungefär. Man vill då gärna få reda på hur mycket därav utgör provision på den del av uppbörden, som kommer från landstingen. Den uppgiften har införskaffats, ehuru icke genom Kungl. Maj:t, utan genom landstingsförbundet. Det är den enda siffra jämte vägskatteprovisionen som av utskottet tagits fram vid sidan av propositionen. Enligt denna siffra, som nyss indirekt vitsordades av herr finansministern, utbetalades av landstingen och väghållningsdistrikten år 1921 ungefär 565,000 kronor av de 820,000 kronor, som staten allt som allt fick betala ut. Det betyder att landstingen fingo för sin debitering och uppbörd, som var hälften så stor som statens, betala fyra gånger så mycket som staten (c:a 110,000 kronor). Nu kan jag först beträffande utskottets förslag erinra, att det innebär beträffande *debiteringstjänstemännen* en mycket obetydlig jämkning, som träffar ett fåtal av dessa. Det förra framgick av finansministerns statistik, om vilken för övrigt skulle vara mycket att säga om; men jag skall lämna debiteringstjänstemännen.

Vad angår *landskamrerarna* har Kungl. Maj:t också föreslagit någon sänkning i deras provision. Den utgår för närvarande med en fjärdedels procent och lämnade för 1921 i Kopparbergs län en provision åt landskamreraren därstädes av 10,195 kronor. Vad är det för arbete han har? Det vet han kanske icke själv. Arbetet består huvudsakligen i att han skriver sitt namn under en del handlingar. Då har utskottet tyckt det icke vara för mycket begärt, om denne tjänsteman, som rimligen aldrig räknat med en sådan provision, skulle få vidkännas ytterligare en liten nedprutning, och utskottet har i sådant syfte föreslagit en komplettering av skalan.

När jag sedan kommer till *uppbördstjänstemännen*, vill jag till en början mot föregående talare säga: det är icke att måla riktigt naturtroget, då man gör gällande, att den hastiga stegringen av landstingens uttaxeringar och följaktligen provisionen varit beroende på kristiden, såsom herr von Geijer började med att tala om. Ty om man går till den tabell, som är bilagd propositionen, finner man, att landstingskassan har från år 1880 till 1921 ökats från 374,000 till 67 miljoner och från år 1911 till år 1921 från 5,700,000 till 67 miljoner kronor. Från år 1914, under krigsåren alltså, har ökningen uppgått till ungefär 7 gånger. Om jag så går tillbaka till frågan om uppbörden och tänker mig att provisionsandelarna skulle sänkas till hälften, skulle de med samma uttaxering som år 1921 i alla fall vara 3 1/2 gånger större än de voro 1914. Nu sade herr finansministern och en talare före honom, att man får vara beredd på att uttaxeringen för landstingen minskades. Ja, om det vore så väl! Men jag antager, att den i allt fall icke kommer att gå ned till hälften. Är det någon som tror att den kommer att göra det? Jag tror det icke! Provisionen skulle i alla fall bli ungefär dubbelt så stor som vad den var 1914. Då är det väl ganska oresonligt — jag ber om ursäkt att jag använder ordet — att säga: hur skall det gå för dessa tjänstemän som har ifrågavarande uppbörd om hand, om de få vidkännas en sådan provisionsnedsättning, och hur skall det gå med statens finanser? Utskottet har således beträffande städernas tjänstemän och staten före-

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

slagit, att de skulle få nöja sig med en halv procent och det omstörtande resultatet av denna sänkning skulle bliva, att, såsom jag angav för Kopparbergs län, om man tager 1921 års siffror såsom utgångspunkt, provisionen skulle gå ned från 3 % till 1,7 %. Värre var det icke.

Naturligtvis är det tänkbart att, då provisionen sålunda under de sista sju åren stigit mycket avsevärt, en och annan tjänsteman, som fått tjänsten under denna tid, kommer att känna det ganska hårt. Men jag måste, ehuru stadsbo säga, att det icke är riktigt, att landstingen avlöna städernas uppbördstjänstemän, vilka naturligtvis icke ha bara att upptaga landstingsskatter utan dessutom kronoskatterna och ofta ha åtskilligt annat att göra. För detta betala städerna, såsom framgick av finansministerns redogörelse, vilken från denna synpunkt är mycket betecknande, i allmänhet mycket ringa belopp, beroende just på de stora landstingsprovisionerna. Det blir väl ingen annan råd för städerna än att höja ifrågavarande avlöningar. Detsamma kan man naturligtvis göra gällande i fråga om statens tjänstemän.

Till sist har det anmärkts, att detta skulle vara blott ett provisorium. Ja, det kallas så, men provisorier bli ofta mycket långvariga. För övrigt kan jag icke inse, att landstingen, därför att här är fråga om ett provisorium, skulle betala åtskilligt för höga belopp i ersättning under mellantiden. Det riktiga är, att det blir rättvist, och dessutom vill jag säga, att om det är en löneregleringsfråga, synes det mig vara alla skäl i världen att från lönerna avkoppla sådana tillfälliga inkomster, som till beloppen blivit större än man tänkt, och som eljest komme att användas såsom bytesobjekt.

Jag kan, herr talman, icke se, att vare sig finansministern eller reservanten framfört bärande skäl mot utskottet. Mot Kungl. Maj:ts förslag måste ovillkorligen anmärkas, att sänkningen är en bagatell i jämförelse med vad som kunde fordras, och därjämte att Kungl. Maj:ts förslag är synnerligen inkonsekvent i jämförelse med vad av utskottet föreslås i fråga om provisionens fördelning, och jag får därför, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Då jag deltagit inom löneregleringskommittén med arbetet på denna punkt och då det förefaller mig att, utöver vad som redan blivit sagt, åtskilliga upplysningar kunna lämnas av den art, att de böra kunna inverka på det beslut kammaren kommer att fatta, har jag beslutat säga några ord.

Jag vill då först erinra därom, att det är helt naturligt, att man i riksdagen med skärpa påyrkar, att minskning i dessa provisioner sker. Den stegring i debiterade belopp och taxerade belopp, som förekommit, och de inkomster, som dessa provisionsandelar givit enstaka tjänstemän, komma naturligtvis att framkalla en omedelbar och djupgående minskning i dessa provisioner. Då därtill kommer, att i riksdagen finnas många

landstingsordförande, och det i statsutskottet finnes flera som äro förtrogna med landstingens ekonomiska svårigheter, är det klart, att man får det intrycket, att det kräves sänkning av dessa provisioner. Jag vill då säga, att jag skulle kunna lugna herrarnas känslor med att man redan kan konstatera, att de nu i dagarna uppenbarade taxeringsresultaten komma att innebära en minskning redan de av omkring 40 % av de siffror det här i handlingarna rör sig om och att därmed rent automatiskt en sänkning av 40 % av hela det utgående beloppet kommer att ske. Jag vill därtill säga, att de utredningar, som här föreligga från utskottets sida och som gå ut över vad löneregleringskommittén och Kungl. Maj:t stött sig på, synas hava förbisett vissa omständigheter, som synas mig vara av ganska stor betydelse. Exempelvis förefaller det mig att, när det gäller statsverkets andel i de här utgifterna för uppbörd och redovisning detta arbete skulle kunna utövas dels av postverkets medel, 820,000 kronor för år 1921 och dels av landskontorens utgifter för samma ändamål. Och det var också på detta antagande den siste ärade talaren hela tiden stödde sin argumentation. Men så är visst icke fallet. Det antydes i löneregleringskommitténs utredningsförslag, och utöver detta kom åtskilligt till som man har tagit i anspråk, när det gällde den senaste omorganisationen i det här avseendet. Statsverket har utöver dessa utgifter att först och främst taga hänsyn till utgifterna för en del nya tjänstemän, som vid omorganisationen av landskontoren fingo övertaga kronofogdarnas uppgifter, kontrollering, debitering jämte restlängderna, de s. k. uppbördsandelarna för landskontoren, för vilka också i det här fallet skälig ersättning bör utgå till tjänstemännen i fråga. Antalet tjänstemän varierar i olika län. Det kan uppgå till en, två eller tre, och jag tror, att man får räkna med omkring 10,000 kronor, som får läggas till summan av samma statsverkets utgifter för den verksamhet som här är i fråga. Antalet utav dylika tjänstemän varierar i olika län, men de torde väl kunna uppgå till två eller tre, och jag tror att utgifterna, om man räknar lågt, kunna gå till omkring 10,000 kronor i varje län, vilket belopp skall läggas till, när det gäller att summera statsverkets utgifter för verksamheten i fråga. Härtill kommer ytterligare att vid kronofogdetjänsternas indragning fingo landsfiskalerna övertaga vissa arbeten i fråga om handräckning, skrivelser och medelsredovisningar, och på grund därav blev landsfiskalernas avlöning höjd. Man räknade vid bestämmande av landsfiskalernas lön, att detta arbete kunde värderas till 300 kronor efter då gällande pris. Lägger man därtill, att det kommer ytterligare en statsutgift, som, lågt räknat, beräknats till omkring 150,000 kronor för året, lägger man så dessa poster till vad man inom utskottet räknat med, så tror jag, att man kommer fram till, att statsverkets utgifter ungefär motsvara de utgifter, som landstingen ha att betala för debiteringen och uppbörden av sina medel. Det går icke an att räkna bara med de siffror, som man i konstitutionsutskottets betänkande räknat med. Den föregående ärade talaren tyckte också, att det föreliggande förslaget från Kungl. Maj:ts sida led av en viss inkonsekvens däri, att man sänkt provisionen för debiteringstjänstemännen, under det att uppbördstjänste-

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

männen icke ens i någon omfattning blivit vid detta provisorium underkastade någon minskning i provisionen. Man har icke medgivit debiteringstjänstemännen, om man så kan kalla dem, rätten att bibehålla förutvarande provisionen, men väl uppbördstjänstemännen. Ja, det beror för det första därpå, att uti statstjänstemännens anställningsvillkor ingår förpliktelse att i dylikt fall underkasta sig en sänkning av provisionerna. Så är däremot icke fallet med en del tjänstemän i städerna, som äro uppbördstjänstemän. I vilken mån en sådan skyldighet ingår i dessa villkor och i vilken mån därav sänkningen av vissa andelar av provisionen bör kunna företagas var det omöjligt att kunna åstadkomma någon utredning om på den korta tid, som stod till buds, när det gällde att provisoriskt åstadkomma ett förslag härom. Därför kräves det en ytterligare utredning, som nu pågår, och som givetvis kommer att slutföras, tills det definitiva förslaget i detta avseende kan framläggas. Detta förklarar, varför man nödgats släppa en grupp av dem, som åtnjuta provision, under det man har en annan grupp som provisionssänkningen i detta hänseende träffar. — Det är icke skäl, att herr Lyberg ruskar på huvudet, ty så förhåller det sig i förevarande avseende. — Nu är det också så, att när det gäller denna omläggning, så har det vid utredningsarbetet blivit uppenbart, att man vid uträkningen måste lägga om själva metoderna för beräknande av detta arbete. I stället för en allmän provisionsandel av det debiterade eller det uppburna beloppet, är det uppenbart, att man kommer att lägga antalet debiterade poster. Det kommer givetvis att medföra en fullständig revolution i fråga om vad som hittills utgått. På många håll, där man haft stora debiterade belopp med färre debiteringar, kommer det givetvis att träffa betydligt hårdare, än vad som är fallet, när man har mindre debiterade belopp och ett större antal debiteringar. Det är mycket skiljaktiga förhållanden i detta avseende i olika län och olika distrikt, och denna omläggning kommer sålunda att verka mycket ogynnsamt. För att emellertid den nu föreslagna sänkningen icke skall verka föregripande på det sättet, är det som man enligt den föreslagna reformen går så varsamt fram som i föreliggande fråga är fallet, och jag tror, att det är skäl, att man i detta ögonblick nöjer sig med detta. På alla håll ha de, som verkställa utredningen, ansett sig böra bedriva utredningen så hastigt som möjligt för att komma till ett definitivt resultat så fort som möjligt. Det tror jag vederbörande äro medvetna om, och såsom frågan ligger, tror jag, att man förfar klokt, om man följer Kungl. Maj:ts proposition, till vilken jag i detta fall, herr greve och talman, anhåller att få yrka bifall.

Herr Clason: Herr greve och talman, mina herrar! Jag finner mig i allt väsentligt förekommen av den talare, som nyss före mig hade ordet. Jag vill emellertid i ett par hänseenden replikera den, som i detta ärende fört utskottsmajoritetens talan.

Herr Lyberg framhöll, att om man tager för mycket från landstingen, det skulle kunna tänkas, att landstingen själva påtogo sig hela denna uppbörd. Jag ber då att få påpeka, att av den utredning, som verk-

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

ställts, och som han själv berörde, framgått, att intet av landstingen nu förordat den av ett av dem tidigare föreslagna utvägen, att landstingen själva skulle ombesörja sin uppbörd. Och varför? Jo, naturligtvis därför att landstingen anse med sin fördel förenligt, att uppbörden verkställes genom statsverket. Den vägen har man således icke alls velat slå in på.

Herr Lyberg citerade vidare länsstyrelserna till förmån för sin ståndpunkt. Jag ber då beträffande dem att få betona, att åtskilliga av länsstyrelserna, såsom det står i den kungl. propositionen, hava framhållit, att de ansågo, att det vore lämpligt att uppskjuta frågan till avgörande i sammanhang med frågan om lönereglering för landsstaten. Ett sådant föregripande av frågans avgörande i den riktning, som herr Lyberg nu föreslagit, har sålunda ett antal länsstyrelser själva avböjt.

Sedan är det ju så, att frågan egentligen omfattar två spörsmål. Det ena rör kronouppbördstjänstemännens i städerna provisioner med anledning av denna landstingsuppbörd. Jag skall emellertid nu icke vidare uppehålla mig vid den saken. Det förefaller mig dock med hänsyn till vad såväl herr Gustaf Hansson som herr statsrådet anfört om det riskabla i att nu fatta ett definitivt beslut i frågan och sätta ned deras provision så långt som utskottsmajoriteten föreslagit — att det icke vore tillrådligt att vidtaga en sådan åtgärd. Starka skäl äro fastmera anförda för vad den kungl. propositionen på denna punkt innehåller, och jag vill särskilt påpeka, att förhållandet mellan besväret för debiteringen och besväret för uppbörden icke ställer sig på det sätt, som herr Lyberg nyss velat framhålla, utan att med uppbörden i själva verket följer en hel del åtgärder för restlängders utskrivning, kontroll att uppbördsmedlen ha inkommit o. s. v., till vilket det förefaller mig, att utskottsmajoriteten icke tagit tillräcklig hänsyn.

Den andra huvudfrågan är ju frågan om kronans provisionsandel. Jag är på den punkten väsentligen förekommen av den föregående ärade talaren, som påpekade, att den av utskottet angivna siffran 820,000 kronor i själva verket icke är slutsiffran för de kostnader, som på denna punkt uppstå. Det är kostnaderna för postverket, men icke kostnaderna för den mängd åtgärder, som efteråt äro nödvändiga just för att, såsom jag nyss antydde, kontrollera uppbörden, för att sköta restlängderna o. s. v.

Sålunda, utgångspunkten för herr Lybergs anförande i den delen är, såvitt jag förstår, alldeles felaktig. Men det är också en annan sak, som synes mig göra att problemet på den punkten är lagt felaktigt av utskottet. Utskottet utgår från den totalsumma, som inflyter i statsmedel, och den summa, som inflyter i landstingsmedel, och förmenar sedan, att provisionen skall utgå med hänsyn till förhållandet mellan dessa summor. Det är just den principen, som förefaller mig vara ganska felaktigt lagd. Jag skall tillåta mig taga ett exempel för att visa, vad jag menar. Antag, att jag har att göra med en förening, där det utgår årsavgifter dels för somliga medlemmar med 10 kronor, dels för andra medlemmar med 5 kronor. Det förefaller mig, som om

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

besväret att indriva denna summa av 10 kronor från vissa medlemmar och 5 kronor från andra vore precis lika stort. Det är i själva verket icke summans storlek som är avgörande för besväret med indrivningen, utan det är antalet poster, som på den punkten är avgörande. Om det är så, att antalet poster man har att indriva är lika stort för landstingen som för statsverket, förefaller det mig naturligt, att man icke skall göra som utskottet gjort. Det synes mig tvärtom mycket naturligare att, som den siste ärade talaren framhöll, man i löneregleringskommittén har tänkt sig, att denna sak skulle ordnas på det sättet, att det skulle bli antalet debiterade poster, som skulle vara avgörande för hela denna provisionsfråga.

Slutligen måste jag naturligtvis instämma i vad herr statsrådet och chefen för finansdepartementet anförde därom att i dessa tider, då det ligger så stor vikt på sparsamhet med statens medel, det icke är så lämpligt, att medan man håller på att undersöka hur denna sak skall mest praktiskt och rättvist ordnas för framtiden, på förhand avskära staten från vissa inkomstmedel, som för närvarande utgå till densamma. Det är just detta sistnämnda förhållande, att man i denna fråga för närvarande rör sig med ett provisorium och att hela frågan är lagd under en utredning, vars resultat man ganska snart har anledning att förvänta — det är framför allt denna omständighet, som synes mig göra det synnerligen nödvändigt, att man icke genom att fastslå en sådan position, som utskottet har intagit, i själva verket prejudicerar det beslut, vartill riksdagen, när löneregleringsfrågan är framlagd och när hela fältet är genomarbetat, kan finna sig ha anledning att komma. På denna grund ber jag att få yrka bifall till den av mig med flera medlemmar av utskottet avgivna reservationen.

Herr Rooth: Herr talman! För mig personligen är naturligtvis denna fråga en mycket grannlaga och ömtålig sak, men med hänsyn till den allvarliga karaktär saken har för dem det vederbör, kan jag emellertid icke underlåta att be att få säga ytterligare några ord. Med anledning av herr Lybergs anförande ber jag att få säga, att med nu gällande bestämmelser möter det intet hinder för landstingen att själva debitera och uppbära landstingsmedlen, men, så vitt jag vet, finnes det icke ett enda landsting i riket, som begagnar sig av denna rätt. Det gäller detsamma för vägstyrelserna, att även de enligt gällande lag äga att själva handhava sin debitering och uppbörd. Det torde vara några få vägstyrelser, som begagna sig av denna rätt, men i övrigt går debiteringen och uppbörden i samband med kronouppbörden. Jag vill ytterligare säga, att det vore givetvis för befattningshavarna mycket angenämare, om hela provisionen strökes bort, och man i stället finge ersättning för de biträden, som erfordras i tjänsten. Nu förhåller det sig så beträffande häradsskrivarne, att deras göromål blivit till den grad utökade, att de måste för att kunna tillnärmelsevis fullgöra vad som åligger dem, ständigt hålla sig med ett flertal biträden Jag befarar, att om staten skulle göra på det sättet, att staten själv övertoge kost-

naderna för dessa biträden, i stället för att, såsom nu häradsskrivarna äro ett slags entreprenörer, det alldeles icke skulle bliva någon besparing för statsverket.

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

Jag ber, herr greve och talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Rosén: Herr talman! Herr finansministern meddelade några uppgifter från vissa småstäder, hur det ställer sig med kronoochstadskassörernas provisioner. Jag skall be att få lämna några siffror, hämtade ur länsstyrelsens i Västerbottens län uppgift till fjolårets landsting, hur det ställer sig med vederbörande tjänstemäns löner och landstingsmedelsprovisionerna under vissa år. Jag skall bara taga några utdrag, som kunna belysa vilka inkomster, tjänstemännen ha utav landstingsmedelsuppbörden.

Landskamrerarne hade år 1913 i löneförmåner från staten 8,400 kronor och i landstingsmedelsprovision 733 kronor. År 1920 uppgingo hans samtliga löneförmåner till 15,992 kronor, men landstingsmedelsprovisionen till 6,445 kronor. Medan löneförmånerna icke fullt fördubblades, hade landstingsmedelsprovisionen niodubblats. Häradsskrivaren i Umeå fögderi, vars lön år 1913 utgjorde 3,400 kronor och vars provision på landstingsmedel det året utgjorde 1,558 kronor, hade år 1917 i löneförmåner 4,700 kronor och i provision på landstingsmedel 4,822 kronor. Alltså hade han mera i provision av landstingsmedel än han hade i lön av statsverket. År 1920 uppgingo hans löneförmåner till 13,880 kronor och provisionen till 10,574 kronor. Kronouppbördskassören i Umeå hade år 1913 i provision 1,220 kronor, men år 1920 9,246 kronor. Jag kan icke säga, hur stor hans löneförmån var, men jag skulle tro, att den utgjorde omkring 7,500 kronor och att sålunda landstingsmedelsprovisionen var åtskilligt större än hans lön av staden.

Totalutgifterna för länets landsting för uppbördsprovisioner uppgingo 1913 till 8,805 kronor, år 1917 till 27,198 kronor och år 1920 till 77,346 kronor, och för innevarande år är provisionen beräknad till 90,000 kronor, alltså mer än tiodubblade utgifter under den sista tioårsperioden. Landstinget har också enhälligt begärt en nedskrivning av provisionen från 3 till 1 procent. En beskärning enligt utskottets förslag synes därför vara ett minimum. Herr Lyberg har också uppgivit, att samtliga länsstyrelser gått längre, än utskottet gått, att, såsom finansministern synes vilja göra, utnyttja landstingens ökade omslutning såsom inkomstkälla för staten finner jag vara i hög grad olämpligt, eftersom staten alltjämt pålägger landstingen större och större skyldigheter och därmed ökade omkostnader.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Widell: Herr greve och talman! Så vitt jag kunnat finna, har i den förda debatten förebragts mycket goda och vägande skäl för såväl Kungl. Maj:ts som utskottets ståndpunkt. Under sådana omständigheter måste jag komma till det slut, att den lämpligaste ståndpunkten

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

ligger någonstans emellan dessa båda, och herr Hanssons i Gårda reservation förefaller mig intaga en sådan ståndpunkt. Jag tror därför, att kammaren gjorde klokt i att biträda den reservationen, till vilken jag, herr greve och talman, ber att få yrka bifall.

Herr Nilsson, Nils Anton: Herr talman, mina herrar! När detta betänkande justerades, hade jag icke tillfälle att vara närvarande, men hade jag det haft, skulle jag hava anslutit mig till herr Clasons m. fl. avgivna reservation. Jag anser nämligen, att utskottet i detta avseende gått litet för långt i nedprutning av uppbördsarvodena. Man måste dock komma ihåg, att det kommittébetänkande, på vilket kommittens förslag grundar sig, ligger något tillbaka i tiden. Då vi alltjämt hava nedåtgående tider med ganska säkra utsikter till minskade skatteintäkter, är det väl ändå att gå litet långt, om man i detta fall följer utskottet. Vi böra erinra oss, att de deklarationer, som ligga till grund för detta års taxeringsnämnders beslut otvetydigt skola visa, att nedgången blir betydligt större, än vad man för en eller annan månad sedan hade ansett skulle bliva förhållandet. Det är alltid så, att lika benägen, som man under uppåtgående konjunkturer är att underskatta den gräns, som man kan komma till, lika eller ännu mera böjd är man, att när det bär nedåt, underskatta, huru långt det skall gå. Vidare torde det vara klart, att i dessa svåra tider, som vi nu hava, kommer det att bliva ökade svårigheter för uppbördens indrivning. Man vet, att dessa svårigheter kunna vara ganska betungande för uppbördsmännen och för dem, som skola göra upp restlängderna, och det är väl fråga om, ifall man icke utgått ifrån detta faktum, då man har velat sätta kronuppbördstjänstemännens i städerna provision till samma belopp som förut. Det torde nämligen vara otvivelaktigt, att vad städerna beträffar, kommer detta av mig nu påtalade förhållande att inverka starkare än på landsbygden. Man vet i vilken hög grad, inkomsttagarnas bland städernas arbetarbefolkning skattebetalningsförmåga har påverkats av arbetslösheten.

Herr talman! Jag anser mig hava goda skäl att i detta fall biträda Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber att få yrka bifall till detsamma.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman, mina herrar! Det är tre punkter i den här diskussionen, som jag skulle vilja beröra med ett par ord. Det har först talats om, att vederbörande tjänsteman har rätt till denna stora provision, och att det särskilt med avseende på städernas tjänstemän därför är svårt att vidtaga ändring i detta fall. Det är mot detta tal, som man har anfört bland annat, att landstingen icke äro skyldiga att använda sig av kronans uppbördsmän och icke behöva låta sin uppbörd ske i samband med kronouppbörden utan kunna anordna den på vad sätt de behaga. Just det förhållandet visar, att här finnes icke någon som helst rätt för några enskilda tjänstemän ens i stad. Hela deras rätt är beroende på landstingens fria beslut att hos Konungens

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

befallningshavande anhålla om uppbörds verkställande. Förrän det har skett, och om det icke sker, finnes icke någon som helst rätt för uppbördstjänstemännen och när det sker, beror ersättningen av vad lagen då vid varje tillfälle härom säger. Det synes mig under sådana förhållanden vara alldeles klart, att det icke kan vara tal om något som helst intrång i vederbörandes rättigheter.

Den andra punkten gäller det argument, som anförts, att uppbörden redan nu är i sjunkande, så att procenttalet kommer att av sig självt väsentligt minskas; det har ju talats om en nedsättning med 40 procent. Jag tror nog, att detta kan vara sant och att det kan hava sin betydelse under ett övergångsår, men för så vitt jag känner till från landstingens verksamhet, är förhållandet det, att landstingen hava sina uppgifter sig ålagda, som de måste fullfölja, och som kosta lika mycket, hur mycket än taxeringen sjunker. Vad dessa kosta, det måste de betala — om icke med den uttaxering, som hittills varit, så med en höjd uttaxering, varigenom i stort sett samma slutsummor som hittills behållas.

Jag är därmed inne på den tredje punkten, och det är den, att när man talar om staten och landstingen och framför allt trycker på den synpunkten, att staten icke skall avstå från en inkomst, som den har, måste man betänka, att landstingens hela beskattningsverksamhet i regel fullföljer statsändamål. Staten har fördelat sina uppgifter på sig själv och landstingen. Vad landstingen uttaga i skatt för vissa ändamål, är något, som staten eljest själv skulle nödgas göra. Den omständigheten, att staten tvingar landstingen och kommunerna till vissa utgifter, är enligt mitt förmenande icke något som helst skäl, att staten dessutom skall taga och tillgodogöra sig åtskilliga inkomster genom provision för uppbörd av dessa nödvändiga medel, som staten har ålagt landstingen att utbetala.

Under sådana förhållanden ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rooth: Herr greve och talman! Man har sökt göra gällande, att, om landstingen och vägstyrelserna själva övertaga debiteringen och uppbörden, skulle omkostnaderna bliva lägre än den provision utskottet har föreslagit. Jag tror icke att så komme att bliva förhållandet. Skulle riksdagen antaga något av de förslag, som föreligga, så följer därav rent automatiskt, att även provision å vägskattemedel komme att minskas i samma grad. Men nu är förhållandet det, att den sidan av saken aldrig varit föremål för någon som helst utredning. Debitering och uppbörd av vägskatt har under de gångna åren icke undergått någon egentlig förändring. Om det kan anses billigt och rättvist, att provisionen å landstingsmedel i någon mån nedsättes, så bör detta icke föranleda till att provisionen å vägskattemedel även skall minskas. Det är riktigt som professor Reuterskiöld omnämnde, att det icke finnes någon *rättighet* för tjänstemännen att utföra ifrågavarande uppdrag, men det är tyvärr en *skyldighet,* om landstingen så fordra.

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

Herr Hellberg: Herr talman! I utskottet har jag verkligen vägt ganska mycket mellan utskottets ståndpunkt och den ståndpunkt, som herr Hansson intagit i sin reservation, och jag skulle möjligtvis kunnat gå med på denna reservation, om det inte funnits en punkt, som synes mig rätt betänklig. Reservanten har nämligen inte velat åstadkomma någon som helst minskning i fråga om landskamrerarnas sportler, och om det över huvud taget, som jag anser, är mycket billigt begärt, att en reduktion i dessa oskäligt stora provisioner äger rum, så synes det mig i all synnerhet vara fallet med landskamrerarnas.

Därför, herr talman, skall jag nu, även om det finnes liten utsikt, be att få yrka bifall till herr Hanssons reservation med den ändringen, att fjärde satsen i utskottets förslag, som rör ersättning åt landskamrerare, insättes i denna reservation.

Herr Lyberg: Herr greve och talman! Jag vet icke, om herr Rooth ville upplysa, att vägskatteprovisionen automatiskt ändras samtidigt med landstingsskatteprovisionen, om det blir något ändringsbeslut. Jag har förut påpekat detta. Däremot kunde jag icke riktigt förstå honom, då han tycktes tala om att vägskatten var oförändrad. Om han därmed menade, att vägskatten icke under senare år stigit, så har han misstagit sig. Jag har här en statistik om detta, men jag skall icke trötta kammaren med att uppläsa den.

Jag begärde egentligen ordet för att svara herr C. G. Ekman. Han sade — om kammarens ledamöter möjligen märkte det —, att den inkonsekvens, som jag förmenar vidlåda Kungl. Maj:ts förslag, berodde i viss mån därpå, att statstjänstemän voro skyldiga att underkasta sig minskning i sina provisionsandelar på grund av löneregleringsbestämmelser, men att man icke kunde förfara på samma sätt beträffande städernas tjänstemän, därför att där gäller ett helt annat förhållande. Nu vill jag emellertid påpeka, att Kungl. Maj:ts förslag även omfattar städernas tjänstemän, för så vitt angår *debiteringen*, och kan man sänka provisionen för dessa tjänstemän — vilket för övrigt är alldeles påtagligt — utan att tjänstemännen strängt taget kunna hava någonting att säga, kan man även göra det beträffande dem, som hava *uppbörden* om hand.

Herr Hellberg har framställt ett yrkande, som går ut på ett bifall i huvudsak till utskottets förslag med väsentligen den ändringen, att man icke skulle börja med en halv procents provision, för så vitt angår uppbörd i stad, utan medgiva en procent för uppbörd upp till femhundratusen kronor och en halv procent å den del, som överstiger femhundratusen kronor, detta i överensstämmelse med herr Hanssons reservation. Beträffande landskamrerares provision skulle man följa utskottet. Vidare skulle detta ändringsförslag innebära, att man beträffande debiteringsprovisionen skulle följa Kungl. Maj:ts förslag och således icke ytterligare lägga till den sista procentbestämmelse, som förekommer i utskottets förslag i enlighet med en motion i andra kammaren. För min del får jag säga, att jag kan vara benägen att gå med på detta yrkande

för den händelse, att den, som så varmt har talat för kronouppbördstjänstemännen, och yrkat bifall till den kungl. propositionen, nämligen herr von Geijer, vore villig att gå med på samma yrkande.

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

Herr Hansson, Gustav: Herr greve och talman! Här har nu gjorts flera yrkanden, och herr Hellberg har framställt ett ändringsförslag i min reservation. Jag skall då be att få säga, att jag för min del icke har något emot denna ändring, och skall då återtaga mitt förut gjorda yrkande och ansluta mig till det av herr Hellberg framförda.

Herr Widell: Herr greve och talman! Jag ber att få återtaga mitt förra yrkande om bifall till herr Hanssons i Gårda reservation och ansluta mig till herr Hellbergs yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande det föreliggande utlåtandet framkommit följande yrkanden: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning skulle bifallas; samt 3:o), av herr *Hellberg,* att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr G. W. Hansson vid utlåtandet avgivna reservationen, dock med den ändring, att i stället för det stycke i förordningsförslaget, som började med orden "Ersättning till landskamrerare" och slutade med "överstiger tre miljoner kronor" godkändes motsvarande del av utskottets förslag i ämnet.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till herr Hellbergs yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren behagade antaga detsamma till kontraproposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraproposition antaga bifall till utskottets hemställan.

Jämväl om kontrapropositionens innehåll äskades emellertid votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets utlåtande nr 24 antager bifall till utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Förordningsförslag ang. ersättning för landstingsskatts debitering m. m. (Forts.)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;
Nej — 49.

Därefter uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller herr Hellbergs yrkande i anledning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;
Nej — 69.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt § 68 riksdagsordningen jämte en inom riksdagen i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ändringar i avlöningsreglementet för kommunikationsverken m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr 195, hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av propositionen väckta motioner, den ena inom första kammaren, nr 145, av herrar *E. Larson* och *G. Rosén*, vilka hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 195 måtte besluta sådan ändring i fråga om stationsmästaretjänster vid postexpeditioner, att kvinnor skulle kunna befordras även till stationsmästare vid postexpedition av klass 1, samt att riksdagen måtte göra de uttalanden, som i motionen föreslagits;

och den andra inom andra kammaren, nr 265, av herr *A. Paulsen*, vilken föreslagit, att riksdagen måtte, på de platser där nu manlig poststationsföreståndare med full sysselsättning med postgöromål funnes, besluta inrätta postexpedition av klass 1; att till stationsmästare vid dylik postexpedition skulle kunna befordras manlig poststationsförestån-

dare, som innehaft sådan befattning i minst tio år, samt att poststationsföreståndaren på platsen, om han besutte vederbörliga kvalifikationer, måtte hava förmånsrätt framför andra sökande.

Om ändringar i avlöningsreglementet för kommunikationsverken m. m. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört bland annat:

"Vad till sist beträffar den riksdagens bedömande underställda planen att vid statens järnvägar inrätta vissa *intressekontor* avsedda att bland annat ombesörja skatte- och hyresbetalningar för vederbörande personal, får utskottet anföra, att förslaget synes medföra så stora kostnader för staten, att utskottet måste ställa sig avvisande mot detsamma. För varje kontor skulle påkallas ett årligt statsbidrag av 11,000 kronor, eller alltså för de enbart vid statens järnvägar ifrågasatta fem kontoren sammanlagt 55,000 kronor för år.

Särskilt i betraktande av att de uppgifter, som skulle åvila dessa kontor, så gott som uteslutande äro av sådan natur, att det bör tillkomma den enskilde att ombesörja desamma och bestrida de kostnader, som därmed kunna vara förbundna, synas de föreslagna bidragsbeloppen alltför högt tilltagna, för att ett bifall till förslaget skulle kunna ifrågakomma. Utskottet har icke heller kunnat förbise, att ett medgivande i detta fall sannolikt komme att medföra anspråk på statsbidrag i måhända lika betydande utsträckning till dylika anordningar vid andra statens verk och inrättningar, för vilka anspråks framställande lika goda skäl kunde anföras och som alltså ej heller kunde tillbakavisas."

Under åberopande av vad utskottet i utlåtandet i olika hänseenden anfört, hade utskottet hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande proposition och med avslag å de av herrar Larson och Rosén ävensom herr Paulsen i ämnet väckta motioner, måtte

1:o) för tillämpning från och med den 1 juli 1922, godkänna vid statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 10 mars 1922 fogat förslag till ändring i vissa delar av avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

2:o) medgiva, att Kungl. Maj:t finge utfärda de övergångsbestämmelser, som i anledning härav kunde befinnas erforderliga;

3:o) besluta, med tillämpning från och med den 1 juli 1922,

a) att under avdelningen A. av den vid berörda reglemente såsom bilaga fogade tjänsteförteckningen skulle beträffande postverket i 3:e lönegraden upptagas befattningen reparatör ävensom att den beträffande postverket i 6:e lönegraden under samma avdelning angivna befattningen stationsmästare skulle benämnas stationsmästare av klass 1;

b) att i avdelningen B. av nämnda tjänsteförteckning skulle upptagas en ny lönegrad, benämnd 1:a lönegraden, samt att de nuvarande 1:a—7:e lönegraderna skulle benämnas respektive 2:a—8:e lönegraderna;

c) att under berörda avdelning B. skulle upptagas följande nya befattningar, nämligen beträffande samtliga verk i den nya 1:a löne-

Om ändringar i avlönings-reglementet för kommunikationsverken m. m. (Forts.)

graden befattningen skrivbiträde samt beträffande postverket i den nya 2:a lönegraden befattningen stationsmästare av klass 3 och i den nya 3:e lönegraden befattningen stationsmästare av klass 2;

4:o) besluta, att antalet av följande befattningar vid telegrafverket och statens vattenfallsverk skulle från och med den 1 juli 1922 utgöra:

vid telegrafverket:

sekreterare 7

vid statens vattenfallsverk:

kontrollör ..... 2.

Herr statsrådet Örne: Herr greve och talman, mina herrar! Jag ber att få uttala min tillfredsställelse över det resultat, vartill utskottet har kommit, särskilt beträffande de kvinnliga stationsmästarebefattningar i postverket, som enligt förslag i propositionen borde införas. Emellertid har utskottet funnit sig böra taga avstånd från det förslag till godkännande av intressekontor vid statens järnvägar, som ingick i motiveringen i Kungl. Maj:ts proposition. Utskottet har anfört, att "förslaget synes medföra så stora kostnader för staten, att utskottet måste ställa sig avvisande mot detsamma". Vidare framhåller utskottet att "särskilt i betraktande av att de uppgifter, som skulle åvila dessa kontor, så gott som uteslutande äro av sådan natur, att det bör tillkomma den enskilda att ombesörja desamma och bestrida de kostnader, som därmed kunna vara förbundna, synes de föreslagna bidragsbeloppen alltför högt tilltagna, för att ett bifall till förslaget skulle kunna ifrågakomma". Förslaget innebär, att staten för varje kontor till att börja med årligen skulle bidraga med 11,000 kronor. Då de totala kostnaderna för kontoret kalkylerats till omkring 13,700 kronor, skulle sålunda kontoret självt vidkännas en årlig kostnad av 2,700 kronor. Man har härvid räknat med, att kontoret skulle skötas av en föreståndare med ett kvinnligt biträde: den förstnämnde skulle i avlöningshänseende jämställas med tjänsteman vid kommunikationsverken i 8:de lönegraden (kontorsskrivare m. fl.; avlöningen upptages till i medeltal 9,000 kronor), och kontorsbiträdets avlöning är beräknad till 1,700 kronor. Härtill komma kostnader för lokal, skrivmaterialier, vikarier m. m. med återstående belopp, inalles 3,000 kronor. Då det vore avsett, att varje kontor skulle kunna omfatta omkring 800 medlemmar, och med hänsyn till de kvalifikationer, som måste ställas på kontorets föreståndare, torde icke några nämnvärda prutningar vara möjliga i de angivna kostnadsbeloppen.

Vad beträffar kostnadsfördelningen mellan arbetsgivaren och medlemmarna, så hava vid hittills inrättade intressekontor bland privata företagare dessa icke sett saken så, som utskottet synes göra. Tvärtom hava de enskilda företagarna visat sitt stora intresse för denna sak och ansett med sin fördel förenligt att i avsevärd mån bidraga till bestridande av kostnaderna för intressekontoren. Jämväl synes förra årets riksdag hava haft en annan uppfattning i frågan än nu utskottet har givit uttryck åt.

Om ändringar i avlöningsreglementet för kommunikationsverken m. m. (Forts.)

Så framhåller riksdagen i sin skrivelse nr 167 i fråga om rationell skatteuppbörd, att "då intressekontoren avse såväl krono- som kommunalskatterna, det synes böra ankomma på staten lika väl som på kommunerna att stödja dessa anstalter". Att ur strängt ekonomisk synpunkt avgöra, huruvida det kan vara till fördel för statens järnvägar att lämna det ifrågasatta bidraget, måste givetvis möta rätt stor svårighet. Emellertid hava ju privata arbetsgivare funnit det vara med sin fördel förenligt att offra rätt stora belopp på dylika intressekontor, och för staten tillkommer givetvis utom det, att trasslig ekonomi måste nedsätta arbetskraften hos funktionärerna, den omständigheten, att staten är direkt intresserad av, att skatterna inflyta på ett bekvämt sätt och utan några större restantier. Om man tager dessa båda saker i beräkning, tror jag, att det säkerligen skulle vara till ekonomisk fördel för staten att göra en ekonomisk uppoffring för dessa intressekontor. Vidare bör bemärkas, att det icke är avsikten att i och med inrättandet av nu ifrågasatta fem kontor fastslå kontorens tillvaro under långa tider framåt. Varje år kommer kontorens vara eller icke vara, i den mån detta är beroende av statsbidrag, under Kungl. Maj:ts prövning i samband med det årliga fastställandet av driftkostnaden för statens järnvägar. Går verksamheten bra, och visar den sig kunna giva vad som väntas av densamma, torde statsbidragen efter hand kunna minskas; fyller den icke förväntningarna, bör staten utan vidare taga sin hand från densamma.

Det är sålunda icke meningen, att de fem nu föreslagna intressekontoren skola få några efterföljare, därest staten på ifrågasatt sätt lämnar bidrag, förrän erfarenhet vunnits om verksamhetens ändamålsenlighet.

Herr Lindqvist: Herr greve och talman! Statsutskottet har vid prövningen av nu föreliggande proposition ej ansett sig kunna förorda planen att vid statens järnvägar införa intressekontor för personalen. Jag har inte för avsikt att klandra statsutskottet för denna ståndpunkt. Jag kan förstå, att det med den mängd av ärenden utskottet har sig förelagd, inte alltid är så säkert, att utskottet tillräckligt kan tränga igenom de spörsmål det har att behandla. Skulle utskottet ha gjort det i detta fall, tror jag, att det lätt skulle ha kunnat finna, att vid en stor del av de privata företagen intressekontor inrättats. I vårt land torde det finnas omkring 200 sådana företag, där intressekontor anordnats, därav ungefär ett 50-tal i Stockholm och dess omgivningar. De flesta av dessa intressekontor ha skapats och upprätthållits av vederbörande arbetsgivare. De ha tydligen funnit det vara med sin fördel förenligt att anordna dylika intressekontor och ha också vidtagit de åtgärder, som behövas därför. Hade nu utskottet närmare granskat dessa förhållanden, så hade det också funnit, att bland dessa företag finnas sådana, i vilka staten är mycket starkt intresserad. Så har Tobaksmonopolet upprättat ett av vårt lands kanske förnämsta intressekontor, ett intressekontor, mot vars skötsel säkerligen inte någon anmärkning kan göras. Vin- och spritcentralen, som i dag har varit föremål för alldeles särskild behandling, har tillsammans med Stockholmssystemet och några dotterbolag anordnat dylika

Om ändringar i avlöningsreglementet för kommunikationsverken m. m. (Forts.)

kontor. Det finns vissa stadskommuner här i landet, som anordnat sådana, och det finns enskilda järnvägar, som inrättat intressekontor. Och jag tror mig veta, att det även vid statens järnvägar finnes intressekontor, som kanske inte direkt på penningväg, men på annat sätt understödas av statens järnvägar.

De privata företag, som vidtagit dessa välfärdsanordningar, pläga ju i allmänhet inte få det omdömet om sig att de äro några särskilda välgörare, och jag tror inte heller, att det är någon välgörenhetssynpunkt, som legat till grund för dessa arbetsgivare, utan de ha säkerligen funnit det klokt och förståndigt och med sina intressen förenligt att, i den mån de kunna bidraga därtill, söka bereda personalen lugna och säkra ekonomiska förhållanden.

Men, mina herrar, intressekontorens uppgift är inte bara att plocka in pengar till att betala skatterna eller till att betala hyrorna. De ha en långt större och vidare uppgift att fylla, men jag kan inte och vill inte fresta kammaren, ehuru jag så sällan begär ordet, med att alltför länge syssla med den sociala verksamheten på detta område — det torde kanske vara bekant, att jag själv under några år varit föreståndare för ett intressekontor — utan jag hänvisar i det fallet till de handlingar, som finnas från en intressekontorskongress, som hölls 1918; dessa handlingar kan man få från Svenska industriförbundets förlag. Jag tror, att om man ser på de intressekontor, som jag här talat om, exempelvis Tobaksmonopolets, skall man finna, att den sociala verksamhet, som därvidlag bedrives, är av den art och så fördelaktig, att det inte kan råda någon tvekan om att staten bör lämna sin medverkan till dylika företag. Mot den uppgjorda ekonomiska tablån finnes, så vitt jag kan se, intet att erinra. Den torde ungefärligen utvisa de kostnader, som de flesta kontor få vidkännas för sin verksamhet.

Jag skall, herr greve och talman, framställa ett yrkande, som blir framställt även i medkammaren, nämligen, att motiveringen i föreliggande betänkande måtte ändras, så att den del därav å sid. 11 som börjar med orden "Vad till sist beträffar" slutar med orden "kunde tillbakavisas", utbytes mot ett stycke av följande lydelse: "Vad till sist beträffar den till riksdagens bedömande underställda planen att vid statens järnvägar inrätta vissa intressekontor, avsedda att bland annat ombesörja skatte- och hyresbetalningar m. m. för vederbörande personal, vill utskottet giva sin anslutning härtill. Utskottet får dock framhålla, att, med hänsyn särskilt till att tanken på dylika anordningar för statsförvaltningens del torde vara rätt ny och oprövad, det synes nödvändigt att härvidlag framgå med stor försiktighet, till dess erfarenhet vunnits om, att nyttan av de vidtagna anordningarna står i ett rätt förhållande till de ekonomiska uppoffringar, staten kan få vidkännas härför."

Herr Larson, Edward: Herr greve och talman! Jag skall inte länge upptaga kammarens tid och skall inte heller framställa något yrkande i den föreliggande frågan, sådant läget nu är, men jag anser mig såsom motionär skyldig att säga några ord.

Om ändringar i avlöningsreglementet för kommunikationsverken m. m. (Forts.)

Jag vill då först påpeka, att det inte alls varit motionärernas mening, att det skulle inrättas några nya tjänster, utan vi ha vänt oss emot en orättvisa i det föreliggande förslaget. Tjänsterna finnas ju redan. Det är endast fråga om vilka personer som skola få söka dem. I det ena fallet är det endast kvinnor, i andra fallet endast män som få söka vissa befattningar inom postverket. Detta är, det måste jag säga, en underlig tågordning inom detta ämbetsverk. Platsen som föreståndare vid våra vanliga poststationer få ju både män och kvinnor söka, men stationsmästarebefattning vid postexpeditioner av andra och tredje klass få endast kvinnor söka. Stationsmästarebefattning av klass I däremot får icke sökas av kvinnor, utan den är förbehållen äldre postiljoner. Jag kan inte hjälpa, att jag anser sådana anordningar orättvisa, ty den person, som förut förestått en postexpedition av kl. II och III och skött den oklanderligt, borde väl ändå i första hand vara mera berättigad att fortfarande inneha platsen, även om den får ett annat namn. Arbetet blir ju i mångt och mycket ungefär detsamma, den egentliga skillnaden blir, att poststationen överflyttas i en annan klass, med de förändringar i arbetet som därav följer. Det är väl heller knappast i överensstämmelse med tidens krav och med det sätt, varpå man nu försöker släppa fram kvinnan att neka henne söka och inneha en befattning som hon visat sig kompetent att sköta; till och med till domare anses kvinnan numera lämpad, men till att sköta en postanstalt, som hon kanske förestått i många år, medan den var postexpedition av kl. II och III, skall hon icke anses lämpad, sedan postanstalten i fråga blivit uppflyttad i en högre klass. Det är detta vi vänt oss emot, och det är detta vi anse orättvist.

Det är lika illa, kan man säga, i fråga om postexpeditionerna av klass II och klass III. Där få ju männen icke komma i fråga, trots att de förut kunna ha skött anstalten, då den var poststation; även där torde arbetet bli ungefär detsamma. Huvudsakliga skillnaden är, att postanstalten blir uppflyttad i en annan klass.

Visserligen säger utskottet, att all skälig hänsyn bör tagas till de nuvarande poststationsföreståndarnas intressen, men vad detta innebär har jag för min del ganska svårt att säga. Man får väl hoppas, att det innebär mer än man egentligen kan utläsa av utskottets uttalanden.

Jag har, som sagt, herr talman, intet yrkande, men jag har ansett mig skyldig att framföra dessa synpunkter.

Herr förste vice talmannen: Då jag deltagit i ärendets behandling inom utskottet, anser jag mig böra i någon mån besvara herr Larsons anmärkningar.

Jag får bekänna, att jag ursprungligen velat gå på helt andra linjer än statsutskottet. Beträffande frågan om inrättande av de nya posttjänsterna var jag mycket tveksam, om det var lämpligt att vidtaga några åtgärder i närvarande stund. Av de upplysningar vi i avdelningen fingo av en person, som varit med i sakkunnigebehandlingen, framgick

Om ändringar i avlönings-reglementet för kommunikationsverken m. m. (Forts.)

det emellertid, att den föreslagna anordningen i det hela taget skulle innebära ett fördyrande. Den kungl. propositionen är synnerligen knapphändig i detta avseende, och går man ut ifrån den, får man ovillkorligen det intrycket, att förslaget skulle innebära ett fördyrande. I statsutskottet, när frågan förelåg där, funnos flera ledamöter, som deltagit i ärendets föregående behandling. De äro mycket erfarna och skickliga löneregleraré, och de lade ut frågan på sådant sätt, att man till slut måste känna sig övertygad om att vad Kungl. Maj:t här kommit med var riktigt.

Vad som låg mig mest om hjärtat var, att man skulle gå fram med varsamhet beträffande de nuvarande föreståndarna för poststationerna, och det har också fått sitt uttryck här i motiveringen, där det säges, att "det torde i detta sammanhang böra framhållas vad tidigare uttalats i fråga om utbyte av poststationen mot postexpedition, nämligen att all skälig hänsyn bör tagas till de nuvarande poststationsföreståndarnas intressen".

Vad de här intressekontoren beträffar, väckte planen på deras inrättande mycken sympati hos mig, men till slut var det bara reservanten och jag, som stodo på den linjen. Men jag får verkligen säga det, att jag var tveksam, därför att jag anser, att när en sådan sak skall göras, bör man veta, om de, som det i första rummet gäller, äro intresserade för saken eller icke. Därom kunde jag icke skaffa mig någon upplysning, och jag sade mig också själv, att med de stora sammanslutningar, som finnas bland järnvägsmännen, och med de intresseföreningar, som dessa ha av ena och andra slaget, är det alldeles tydligt, att ifall det förefunnits ett starkt behov hos dem att få sådana här intressekontor till stånd, dylika kunnat uppstå så att säga nerifrån och upp, i stället för att det nu skulle ske uppifrån och ned. Under sådana förhållanden fann jag det för min del icke lämpligt att driva frågan.

Jag får också säga att det i statsutskottet under senare dagarna gjort sig den åsikten gällande, att man, då man ser, att man har emot sig en förkrossande majoritet, icke skall reservera sig för att inte spilla alltför mycken tid på ett ärende, beträffande vilket man dock kan förutse utgången.

Som saken nu ligger, och då det framgår, att det till slut uppnåddes stor enighet om statsutskottets utlåtande, ber jag att få yrka bifall till detta.

Herr Julin: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att ansluta mig till herr Lindqvists förslag till ändring av utskottets motivering beträffande inrättandet av intressekontor vid statens järnvägar. Men först skall jag be att få säga några ord i anledning av herr Edward Larsons yttrande, av vilket syntes framgå, att han på något sätt missuppfattat skillnaden mellan poststation och postexpedition, då han anser sig kunna säga, att det ligger en orättvisa i att en poststationsföreståndarska icke skall kunna övertaga en postexpedition, bara därför att

Om ändringar i avlöningsreglementet för kommunikationsverken m. m. (Forts.)

postanstalten byter namn. Hon får i alla fall samma arbete, tyckte jag mig höra herr Larson säga. Men därvidlag har han givetvis begått ett misstag. En postexpedition är en fullständig postanstalt, som intar en helt annan ställning än poststationen gentemot allmänheten. För att nu påpeka ett par saker: postanvisningar och tidningsrekvisitioner, vilkas expedierande vid poststationerna nu fördröjes, därför att de måste redovisas och expedieras genom överordnade postkontor, expedieras däremot direkt från postexpeditionerna, vilket innebär ett väsentligt ökat arbete för dessa och även ett betydligt mer kvalificerat arbete. Det är att märka, att när man nu till postexpeditionsföreståndare, d. v. s. stationsmästare, utser posttjänstemän, visserligen av vad man förut kallat lägre grad, men i alla fall posttjänstemän, som under en halv mansålder sysslat med postala göromål, så kräver man att vederbörande först skola gå igenom en förste postiljonskurs, och dessutom skola de för att kunna få denna befordran, gå genom en extra utbildningskurs för att bli kapabla att sköta postexpeditionerna. Det är alltså starka skäl, som tala för den anordning vi nu stå i begrepp att vidtaga.

Jag begärde emellertid, som sagt, ordet närmast för att ansluta mig till herr Lindqvists yrkande beträffande intressekontoren, och jag kan då lämpligen vända mig direkt till förste vice talmannen och säga honom, att där nere är det mycket starkt intresse för dessa intressekontor, men tiderna äro ju sådana, att man där nere icke vågar sig på att komma med några krav i detta avseende, och det kom därför närmast som en kär överraskning, när man fann, att Kungl. Maj:t här gått fram på tjänstemännens vägnar.

Jag måste nu säga beträffande intressekontoren, att en anslutning till ett intressekontor ju innebär ett konsekvent tillgodogörande av den förnämsta ekonomiska fördel, som en löntagare har, nämligen den, att han regelbundet får lyfta sin inkomst. Om man kan ordna det så för sig, att man även kan göra sina större utgifter regelbundet och i samband med att inkomsten utfaller, har man naturligtvis kommit in i en ekonomiskt synnerligen fördelaktig ordning. Det är det man gör genom att ansluta sig till ett intressekontor, som passar på vid utbetalningen av lönerna och tar undan av lönen så mycket, som kräves för de utgifter man uppdragit åt intressekontoret att sköta. I detta stycke har man ju sökt treva sig fram, inom tjänstemannakretsar lika väl som bland andra löntagaregrupper, och jag kan då, för att herrarne skola förstå, att det här icke gäller endast teorier och förhoppningar, lämna några uppgifter angående de intressekontor, som redan finnas bildade, nämligen dem, man i postverket har. Posttjänstemännen ha ju icke bildat intressekontoret som bära detta namn, men till gagnet göra de samma tjänst.

Ett intressekontors uppgift är tvåfaldig, dels att inkassera medel för de kommande utgifterna i det ögonblick, då medlen utfalla, dels också att förvalta dessa medel och sedan göra utbetalningarna. I postverket har man strängt skilt på dessa båda uppgifter, så att man har en särskild förening, som uteslutande sköter inkasseringarna, och sär-

Om ändringar i avlönings-reglementet för kommunikationsverken m. m. (Forts.)

skilda föreningar, som ombesörja utgifter av skilda slag. I realiteten är naturligtvis också detta ett intressekontor.

Håller jag mig till de siffror, som finnes för den förening, som sköter inkasseringarna, så har den för närvarande ett medlemsantal inom postverket, som ju ändå är ett begränsat område, av 10,000. Lika många inkasseringar göras varje kvartal. Antalet utsända kvitton är naturligtvis något mindre, då man sammanför olika inkasseringar på samma kvitto. Deras antal uppgår till omkring 8,000 per kvartal. De inkasserade och redovisade medlen uppgå till icke mindre än 532,000 kronor, alltså över en halv miljon. Detta inom en kår, där emellertid icke alla på långa vägar ännu äro anslutna, utan endast de, som fått upp ögonen för den förmån detta kan innebära. Denna stora inkasserade summa går nu till allra största delen till en av de utbetalande föreningarna, nämligen till skattebetalningskassan i Stockholm. Skattebetalningskassan tager av dessa medel icke mindre än 434,000 kronor om året. Denna skattebetalningskassa räknar numera här i Stockholm ungefär 800 medlemmar endast inom postpersonalens led. En ganska vacker siffra, till vilken man kommit upp från en liten blygsam början av ett par hundra, när man först började för nio år sedan.

Nu skall jag be att få nämna några siffror, som alldeles särskilt belysa, huru ett intressekontors arbete innebär fördelar icke allenast för tjänstemännen utan även för en annan part, herrarna kunna själva se vilken. Detta intressekontor, som alltså säkerställer en inbetalning till stat och kommun av per år nära en halv miljon kronor — 434,000 kronor var det förra året, och det blir säkert mer i år — har gjort en liten uträkning, hur mycket dess medlemmar i medeltal ha att erlägga i skatt. Det är rätt intressanta siffror. Det första verksamhetsåret, som slutade i oktober 1913, uppgick skatten för tjänstemännen i medeltal till 94 kronor per person. Den steg sedan ganska hastigt, så att den t. ex. 1917 utgjorde 164 kronor per person, och 1920 hade varje tjänsteman att i medeltal betala 570 kronor per år i skatt. Det torde vara klart, att en skattekassa, som bidrager till att säkerställa dessa stora inbetalningar till stat och kommun, även gör det allmänna stora tjänster, så stora, att de fullt motivera ett ingripande från det allmännas sida för att hjälpa detta intressekontor att fullgöra sitt arbete.

Utskottet har ju på intet sätt underkänt intressekontorens betydelse och icke heller direkt sagt ifrån att det icke vill vara med om att sådana anordnas, men det vill absolut icke vara med om det nu, och särskilt icke med hänsyn till de stora kostnader, som här skulle följa av ett antagande av Kungl. Maj:ts förslag. Det kungl. förslaget avser nämligen icke en så liten kår som postkåren, från vilken jag lämnat uppgifter, utan det avser järnvägsmannakåren, som är mångdubbelt större och där naturligtvis saken måste bliva av mångdubbelt större betydelse. Jag måste således finna, att det vore väl använda pengar, om det allmänna här lämnade bidrag.

Åberopande vad jag sålunda sagt, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till herr Linqvists förslag.

Om ändringar i avlöningsreglementet för kommunikationsverken m. m. (Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder dels yrkats bifall till utskottets hemställan, dels framställts ett särskilt yrkande angående motiveringen, till vilket sistnämnda yrkande herr talmannen ville återkomma efteråt.

På därefter gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade herr *Lindqvist* yrkat, att den del av utskottets uttalanden å sid. 11 i det tryckta utlåtandet, som började med orden "Vad till sist" och slutade med "kunde tillbakavisas" skulle utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

"Vad till sist beträffar den till riksdagens bedömande underställda planen, att vid statens järnvägar inrätta vissa intressekontor, avsedda att bland annat ombesörja skatte- och hyresbetalningar m. m. för vederbörande personal, vill utskottet giva sin anslutning härtill. Utskottet får dock framhålla, att, med hänsyn särskilt till att tanken på dylika anordningar för statsförvaltningens del torde vara rätt ny och oprövad, det synes nödvändigt att härvidlag framgå med stor försiktighet, till dess erfarenhet vunnits om, att nyttan av de vidtagna anordningarna står i ett rätt förhållande till de ekonomiska uppoffringar, staten kan få vidkännas härför."

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till herr Lindqvists yrkande, och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 99, i anledning av väckta motioner om beredande av anslag för vissa ändamål från överskottsmedel uppkomna genom krigsförsäkringskommissionens verksamhet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 58, av herrar *Isak Svensson* och *Albin Andersson* och den andra inom andra kammaren, nr 106, av herr *O. N. Olsson* i Broberg m. fl. hade hemställts, att riksdagen ville besluta att av krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel anslå 100,000 kronor till bildande, i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna angivna grunder, av en skadereglerings fond för Bohusläns fiskareförening för sjöförsäkring.

Vidare hade av herr *E. Nylander* m. fl. i en inom andra kammaren väckt motion (nr 107) hemställts, att riksdagen ville besluta, att krigsförsäkringskommissionens återstående överskottsmedel skulle i huvudsak överföras till förstärkning av rederilånefonden.

Ang. krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel. (Forts.)

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

a) att herrar Isak Svenssons och Albin Anderssons ävensom herr Olssons i Broberg m. fl. berörda motioner icke måtte vinna riksdagens bifall; samt

b) att herr Nylanders m. fl. i ämnet väckta motion icke heller måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet hade reservation anmälts av herrar *J. L. Widell, J. Jeansson, Olaus Pettersson, S. E. J. Lübeck, C. Johansson* i Hälsingborg och *A. E. Ljungberg*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr Widell: Herr greve och talman! Då jag till detta betänkande fogat en reservation, skall jag be att med ett par ord få ange innebörden därav.

Jag är visserligen av den uppfattningen, att största delen av krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel måste användas för budgetära ändamål, men å andra sidan måste jag finna det mindre lämpligt, om icke åtminstone någon, om också relativt obetydlig del av dessa medel skulle komma sjöfartsnäringen och dess idkare till godo. Jag har därför i statsutskottet med anledning av föreliggande motioner yrkat, att statsutskottet ville föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida någon del av krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel må kunna användas för ändamål, som äga sammanhang med sjöfartsnäringen. Detta yrkande vann emellertid icke majoritet inom utskottet, och anser jag mig icke kunna framställa det i kammaren, då det torde anses falla utanför de väckta motionernas ram. Jag nödgas därför inskränka mig till att uttala den förhoppningen, att cheferna för finans- och handelsdepartementen måtte ägna välvillig uppmärksamhet åt den av mig nu berörda frågan.

Herr Svensson, Isak: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag tillsammans med herr Albin Andersson i denna fråga väckt en motion, ber jag att få yttra några ord.

Vår motion går ut därpå, att en mindre del av krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel skulle få tagas i anspråk för stödjande av försäkring av fiskefartyg och mindre fraktfartyg i Göteborgs och Bohus län. Såsom torde vara bekant befinner sig den bohuslänska skärgårdsbefolkningen på grund av den rådande depressionen i en mycket svår ställning. Därtill kommer, att under sista höstens svåra stormar ovanligt stora förluster tillfogades skärgårdsflottan, och enligt mig tillhandakomna upplysningar blir det nu i många fall omöjligt för försäkringstagarna med deras mycket små eller inga förtjänster att erlägga de reglementsenliga tilläggsavgifterna för täckande av nämnda förluster. Skärgårdsbefolkningen på västkusten är därför i synnerligt stort behov av det stöd från statens sida, som ett bifall till vår motion skulle innebära.

Det må kanske erinras därom, att kungl. lantbruksstyrelsen på sin

Ang. krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel. (Forts.)

tid i till Kungl. Maj:t avgivet utlåtande föreslagit, att en mindre del av krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel måtte avsättas till en fond för stödjande av försäkring av fiskebåtar och fiskeredskap. Såsom skäl för bifall till vår motion torde även kunna anföras, att fiskarbefolkningen genom att försäkra sina fiskefartyg också i någon mån bidragit till uppkomsten av ifrågavarande överskottsmedel.

Såsom utskottet har utformat sitt utlåtande, torde det icke vara sannolikt, att kammaren vill bifalla vår motion, och jag avstår också från att yrka bifall till densamma. Men jag vill dock uttala den förhoppningen, att herr finansministern måtte upptaga denna fråga till förnyad prövning och undersöka, huruvida icke någon del av krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel skulle kunna avsättas till en fond för stödjande av försäkring av fiskebåtar och fiskeredskap.

Herr greve och talman! Jag har ej något yrkande.

Herr Enhörning: Herr greve och talman, mina herrar! Då en liknande fråga behandlades förlidet år, var jag icke närvarande i kammaren och hade följaktligen då icke tillfälle att yttra mig i saken. Då togos 20 miljoner kronor från dessa krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel och lades till statskassan. Vi måste emellertid erinra oss, huru dessa miljoner kommit till. Det är tydligt och klart för alla, som ha någon kännedom om dessa förhållanden, att dessa miljoner ha tillkommit genom s. k. kaskoförsäkring. På varuförsäkringen ha gjorts stora förluster, vilka fartygsförsäkringen fått i sin helhet betala. Det är från redarnas sida man nu önskar, att dessa återstående medel kunde få användas för rederinäringens bästa, men här söker man frändraga denna näring medel, vilka dock under krigsåren uttaxerats av redarna. Det är därför jag nu uppträder för att säga några ord till försvar för de anspråk, som här framställas från redarnas sida.

Det synes mig allra lämpligast att i detta avseende bifalla den av herr Nylander i andra kammaren väckta motionen, nämligen att krigsförsäkringskommissionens återstående överskottsmedel i huvudsak skulle överföras till förstärkning av rederilånefonden, och jag är livligt övertygad om, att samtliga kammarens ledamöter dela den uppfattning jag här företräder. Då förlidet år, som jag nyss erinrade herrarna om, i alla fall 20 miljoner kronor togos från dessa medel och lades till statskassan, är det givetvis icke mer än rätt och billigt, att de återstående medlen reserveras för rederilånefonden.

På grund av vad jag nu anfört skall jag tillåta mig, herr greve och talman, att anhålla, att kammaren måtte bifalla det förslag, som är framlagt av herr Nylander i andra kammaren, nämligen att krigsförsäkringskommissionens återstående överskottsmedel måtte överföras till förstärkning av rederilånefonden.

Herr förste vice talmannen: Ja, tanken är ovillkorligen mycket sympatisk, att en del av vad som är kvar av krigsförsäkringskommissionens medel skulle användas för här angivna

Ang. krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel. (Forts.)

ändamål, men, som den siste ärade talaren här påpekade, förelåg ju samma fråga förra året, och då fann riksdagen det ej riktigt att under de givna finansiella förhållandena gå med därpå. De finansiella förhållandena torde väl i alla fall vara allvarsammare nu, och efter vad man häromdagen hörde om kassafondens ställning enligt den redogörelse finansministern då lämnade, tror jag det inte är lämpligt, att kammaren och riksdagen uttala sig på något bestämt sätt i denna fråga.

Jag ber därför få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Enhörning: Jag beklagar högeligen, att jag icke kan vara med om herr förste vice talmannens yrkande i detta avseende. Om också förlidet år 20 miljoner kronor togos av dessa medel till statskassan, så är icke därmed fastslaget, att vi i år skola taga den återstående delen, utan vi måste väl tänka på vad rättvisa och billighet fordra. Då sjöfartsnäringen under dessa år har lidit så kolossala förluster, som för oss alla är tydligt och klart och varom även vår handelsminister kan giva ett sanningens vittnesbörd, så anhåller jag, herr greve och talman, fortfarande att få yrka bifall till herr Nylanders motion.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera punkten i förevarande utlåtande.

Med avseende å punkten a) hade endast yrkats bifall till utskottets hemställan.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Rörande punkten b), yttrade herr talmannen vidare, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt sistnämnda yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enhörning* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 99 punkten b), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel. (Forts.)

Ja — 97;
Nej — 21.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 1 (9), i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av postsparbanken och införande av postgirorörelse m. m. ävensom i ämnet väckt motion.

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr 152, hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Julin* väckt motion (nr 131), vari hemställts att riksdagen, vid godkännande av den omorganisation av postsparbanken, som i propositionen föreslagits, måtte uttala, att riksdagen förväntade,

att den funktionär hos generalpoststyrelsen, som under innevarande år innehade befattning med vilken följde arbete, medförande särskild ersättning från postsparbanken, icke skulle, så länge han innehade samma befattning, frånhändas sådan extra inkomst i annan mån än att den ökning i hans arbete, för vilken ersättningen nu utginge, avlyftes från hans befattning eller eljest upphörde,

att åtgärd snarast möjligt vidtoges för att, sedan hänsyn icke längre behövde tagas till den ersättning från postsparbanken, som för närvarande tillkomme postverkets ombudsman, placera denne i 18: de lönegraden och därmed i den tjänsteställning, han borde intaga, samt

att indragning av poststationsföreståndares postsparbanksersättning endast skedde i samband med allmän omreglering av deras avlöningsvillkor.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet under åberopande av vad däri anförts hemställt,

A) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 152, och med förklarande att det vid propositionen fogade förslag till förordning angående postsparbanks- och postgirorörelserna icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas,

1) besluta, att postsparbanken skulle med utgången av år 1922 upphöra såsom självständigt ämbetsverk och vid ingången av år 1923 inordnas i postverket, som i följd därav skulle vid sistnämnda tidpunkt övertaga postsparbankens samtliga tillgångar och skulder;

2) besluta att, vid bifall härtill, det under sjunde huvudtiteln uppförda ordinarie reservationsanslaget till upprätthållande av postsparbankens verksamhet skulle från och med år 1923 utgå ur riksstaten ävensom att inkomster av postsparbanksrörelsen icke skulle upptagas bland egentliga statsinkomster i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923;

3) avslå Kungl. Maj:ts förslag i fråga införande i Sverige med 1923 års ingång av postgirorörelse;

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

4) för sin del antaga ett i utlåtandet infört, såsom utskottets förslag betecknat förslag till förordning angående postsparbanken;

5) besluta att, i anledning av postsparbankens inordnande i postverket, särskilda postsparbanksfullmäktige skulle för tiden från och med 1923 års ingång förordnas av Kungl. Maj:t och att antalet dylika fullmäktige skulle vara tre, av vilka en skulle utses bland fullmäktige i riksbanken och en bland fullmäktige i riksgäldskontoret;

6) för tillämpning från och med den 1 januari 1923 besluta dels att §§ 5 och 42 i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk skulle hava följande ändrade lydelse:

5 §.

1. För befattning, som enligt vad i 1 § 1 mom. sägs tillsättes genom förordnande, utgår *arvode* med följande belopp för år räknat:

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

generaldirektör och chef för postverket 20,000 kronor

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

42 §.

Järnvägsfullmäktige, postsparbanksfullmäktige, telegraffullmäktige, ledamöter av vattenfallsstyrelsen och överrevisorer, vilkas antal fastställes av Kungl. Maj:t och riksdagen, förordnas på viss tid och åtnjuta *arvode* till följande belopp för år räknat:

järnvägsfullmäktig	6,000	kronor
postsparbanksfullmäktig, som icke tillika är fullmäktig i riksbanken eller i riksgäldskontoret	3,000	„
postsparbanksfullmäktig, som tillika är fullmäktig i riksbanken eller i riksgäldskontoret	1,200	„
telegraffullmäktig	4,000	„

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

---

7) besluta, att under avdelningen A av den vid ovannämnda avlöningsreglemente såsom bilaga fogade tjänsteförteckning skulle beträffande postverket i 15:e lönegraden upptagas en ny befattning, kamrer;

8) besluta, att antalet nedan angivna ordinarie befattningar vid postverket skulle utgöra:

från och med den 1 juli 1922	
byråchef	5,
från och med den 1 januari 1923	
notarie	9,
revisor	7,
kamrer	1;

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

9) besluta, att postsparbanksdirektören, överdirektören Per Elof Lindström skulle från och med den 1 januari 1923 vara placerad å särskild indragningsstat för postverket med rätt för honom att, så länge han kvarstode å ifrågavarande stat, utan tjänstgöringsskyldighet uppbära fast avlöning i enlighet med bestämmelserna i nu gällande avlöningsreglemente för postsparbanken;

10) besluta, att i fråga om överförande vid 1923 års ingång av tjänstemän i postsparbanken till postverkets ordinarie stat eller till särskild övergångsstat för sistnämnda verk skulle gälla de i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet angivna grunder;

11) besluta, att till ordinarie tjänsteman i postsparbanken, som under 1922 ägt uppbära någon del av avlöningen i förskott och som den 1 januari 1923 överflyttades till postverket, vare sig å dess ordinarie stat eller å särskild övergångsstat, skulle — därest så icke genom särskilt bemyndigande redan dessförinnan skett vid ingången av år 1923 på statsverkets bekostnad utbetalas ett belopp, motsvarande vad tjänstemannen skulle hava i den befattning, han vid utgången av december månad 1922 innehade i postsparbanken, i förskott uppburit för januari månad 1923, därest postsparbanken då kvarstått såsom självständigt ämbetsverk; samt

12) medgiva, att Kungl. Maj:t finge utfärda nödiga bestämmelser i fråga om tjänstemännens i postsparbanken övergång den 1 januari 1923 på postverkets ordinarie stat eller placering å särskild övergångsstat för sistnämnda verk.

B) att herr Julins motion, i vad den ej blivit genom utskottets hemställan under A besvarad, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Greve Lagerbjelke: Herr talman! Då jag såsom riksgäldsfullmäktige deltagit i avgivande av utlåtande i denna fråga och riksgäldsfullmäktige enhälligt avstyrkt nu föreliggande förslag, har jag ansett mig böra yttra mig i saken.

Vi befinna oss nu i slutet av riksdagen under ett forcerat arbete, och det lär väl vara så, att det är ganska få av kammarens ledamöter, som haft tillfälle att fullständigt sätta sig in i denna fråga. Detta gör, att kammarens ledamöter för visso fästa största avseende vid de utlåtanden, som av personer och myndigheter avgivits i frågan. Postsparbankssakkunniga, som avgivit det förslag, som ligger till grund för propositionen, ha som bekant utgjorts av generalpostdirektör Juhlin, ordförande, postdirektör Döss samt riksdagsmanen C. G. Ekman och direktör K. Eriksson. Generalpostdirektören har varit av skiljaktig mening, och majoriteten har bildats av de tre andra sakkunniga. Jag vågar säga, att det är herr Ekman, som i detta fall ridit för rusthållet, och jag hyser för visso den största aktning för hans erfarenhet och insikter samt icke mindre för hans energi, vilken jag åtminsone i någon mån vågar tillskriva, att vi här stå inför ett enhälligt utskott.

Mot herr Ekman stå emellertid samlade samtliga de myndigheter, som avgivit utlåtande. Dessa utlåtanden ha avgivits av generalpoststy-

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

relsen och statskontoret samt av riksgälds- och riksbanksfullmäktige. Man får väl anse, att både generalpoststyrelsen och statskontoret äro ganska auktoritativa i postala och administrativa frågor och likaså riksgäldsfullmäktige och i varje fall riksbanksfullmäktige ur finansiell och bankteknisk synpunkt. Även styrelsen för postsparbanken har enhälligt avstyrkt förslaget, och i denna sitta ju, förutom överdirektören, bland andra bankofullmäktigen Norberg, president Lindstedt och riksgäldsfullmäktiges ordförande Kinander. Postsparbanksstyrelsen får väl även speciellt i denna fråga anses representera en betydande erfarenhet.

Jag vill nu säga, att jag anser det något egendomligt, att, så vitt jag åtminstone kunnat finna, utskottsutlåtandet icke med ett enda ord omnämner, att samtliga dessa myndigheter avgivit dessa avstyrkande utlåtanden. Detta är dock en viktig faktor i frågan. Visserligen hänvisar utskottet till vissa sidor i den kungl. propositionen, där dessa utlåtanden äro omförmälda, ehuru ganska knapphändigt, men det är kanske icke så många av kammarens ledamöter, som följt denna hänvisning.

Vad nu själva frågan beträffar, så säger utskottet bland annat: "Om sålunda postsparbanken anses böra fortsätta sin verksamhet, är den viktigaste förutsättningen härför, att dess yttre och inre organisation anpassas efter nutida krav och gives den största möjliga effektivitet. Postsparbankssakkunnige hava trott sig kunna nå detta mål genom att bland annat föreslå, att postsparbanken införlivas med postverket såsom en byrå i generalpoststyrelsen." Men jag har synnerligen svårt att förstå, att detta utan tvivel eftersträvansvärda mål skulle bättre vinnas genom detta införlivande i postverket än om postsparbanken fortfarande får bestå som ett tämligen självständigt verk. Jag kan icke i utskottets motivering finna några bärande skäl för detta påstående, och det kan också här ha sin betydelse, att, åtminstone så vitt jag vet, det icke finns någon postsparbank i Europa med den organisation, som här föreslås av Kungl. Maj:t och utskottet. Det kan även förtjäna anmärkas, att postsparbankssakkunniga som ett skäl för att införa denna ändring anfört det av dem tillstyrkta förslaget till postgirorörelse, men nu avstyrker utskottet denna, och därmed bortfaller ett skäl för ändringen, vilket ansetts vara mycket vägande. Jag tillåter mig också anmärka, att utskottet här särskilt omförmäler, att riksgäldsfullmäktige avstyrkt införande av postgirorörelse, och jag får tacka för denna uppmärksamhet, men det torde ha varit ännu större skäl för utskottet att omförmäla, att riksgäldsfullmäktige avstyrka förslaget i dess helhet.

Jag vill ytterligare framhålla, att den av de sakkunniga förordade anordningen varit prövad på ett tidigare stadium av postsparbankens verksamhet, men då icke befunnits hålla måttet. Den blev i stället ersatt med den nuvarande ordningen. Jag vill vidare säga, att postsparbanksrörelsen utgör ett sparinstitut. Den har tagit allt större omfattning och har väl den karaktären, att jag har svårt att finna lämpligt att lägga in den i ett kommunikationsverk. Rörelsen i postsparbanken bär sig för övrigt numera. Efter vad jag sett uppgivas, har efter de för-

ändringar till det bättre, som införts i avseende på ränteförhållandena, nettobehållningen för detta års fyra första månader uppgått till 300,000 kronor, och detta har sin betydelse, då det var just den brist, som uppkommit i postsparbankens rörelse, som var den huvudsakliga eller åtminstone mycket vägande anledningen till att postsparbankssakunniga tillsattes.

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

Vidare vill jag framhålla, att såsom ett skäl för den här ifrågasatta ändringen har anförts, att man skulle införa enklare arbetsmetoder, men sådana kunna väl genomföras även med nuvarande organisation. Det förefaller rätt eget, att de sakkunniga ha trott sig kunna finna ett nytt bokföringssystem, som skulle kunna användas och varigenom man skulle kunna nedbringa personalbehovet till endast 27 % av det nuvarande. Detta är en optimism, som synes mig minska värdet av de uttalanden, som de sakkunniga i övrigt göra. Den kungl. propositionen är vida mer försiktig i sina uttalanden i personalkostnadssynpunkten, och utskottet är det ännu mer.

Jag finner det vidare svårt att överblicka följderna av vissa av postsparbankssakkunniga gjorda och sedermera här i förslaget upptagna detaljbestämmelser, och då därtill kommer, att utredningen i sin helhet synes mig vara väl knapphändig, och intet tvingande behov förefinnes att denna fråga blir ofördröjligen avgjord, tillåter jag mig, herr talman, att yrka avslag såväl å den kungl. propositionen som åt utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Man är, då greve Lagerbjelke uppträder i talarstolen, van att få höra, att han erinrar kammaren och riksdagen om nödvändigheten av att iakttaga sparsamhet, minska utgifterna och vid fattandet av beslut taga behöriga ekonomiska hänsyn. Jag måste säga, att med den kännedom jag har om föreliggande fråga hans ståndpunktstagande i dag icke harmonierar med detta hans vanliga uppträdande. Här föreligger, så vitt jag förstår, verkligen ett faktiskt tillfälle att på ett område minska statens utgifter utan att på något sätt minska effektiviteten i den verksamhet, som utgifterna i fråga beröra. Men då finner jag till min överraskning såsom förste motståndare till sådana åtgärder just greve Lagerbjelke. Han förklarade också inledningsvis, varför han hade beslutat sig för att uppträda. Riksgäldsfullmäktige hade avstyrkt den reform, varom nu är fråga, och till följd därav ansåg han, att han här borde vidhålla den ståndpunkten. Varför avstyrkte riksgäldsfullmäktige? Då jag läser igenom fullmäktiges avstyrkande yttrande, finner jag, att fullmäktige egentligen endast hänföra sig till vad postsparbanksstyrelsen sagt. Kanske får jag en förklaring varför både riksgäldsfullmäktige och riksbanksfullmäktige avstyrkt i den omständigheten, att man just i postsparbanksstyrelsen, mot vilken otvivelaktigt kommittébetänkandet måste innebära en viss kritik, haft medlemmar, som, så vitt jag förstår, kunnat inverka just på båda dessa fullmäktiges beslut. Men det är väl ingalunda dylika synpunkter, som böra vara avgörande. Så vitt jag förstår, bör

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

det vara endast sakskäl som man i de olika fallen kan ha att framföra som böra tillmätas betydelse.

I det sammanhanget kan man, det medgiver jag, böra fästa särskilt avseende vid de uttalanden, som gjorts från generalpoststyrelsens och postverkets sida. Därmed förhåller det sig ju dock så, greve Lagerbjelke, att mot generalpoststyrelsens avstyrkande står tillstyrkande av postfunktionärer i olika grader och på olika arbetsområden, postfunktionärer, som måste anses besitta synnerlig förtrogenhet med det arbete, som det här är fråga om, och lämpligheten av den ena eller andra organisationen.

Det är vidare anmärkningsvärt, att bland de myndigheter, som uttalat sig, och som stått fullständigt fristående i förhållande till postsparbanksstyrelsen, befinner sig statskontoret. Föredraganden i statskontoret — sålunda den, som haft alldeles särskild anledning att studera sig in i spörsmålet — har därvid tillkännagivit, att han ansluter sig till det förslag, som jag hoppas kammaren snart kommer att antaga.

Jag vill, innan jag går in på själva huvudspörsmålet, endast i korthet bemöta talet om att de personalminskningar, som man här ställt i utsikt, måste anses vara alltför optimistiska. Beträffande vissa andra arbetsområden, som tilldelats postsparbanken, ha postsakkunnige tidigare framställt förslag rörande omorganisation av därmed förbundna arbetsuppgifter, d. v. s. att andra förfaringssätt skulle tillgripas än de hittills följda. Dessa förslag blevo ej heller tillstyrkta från postsparbanksstyrelsens sida. Men i den praktiska tillämpningen visade sig de besparingskalkyler, varmed man från de s. k. postsakkunniges sida räknat, hålla fullständigt streck, och detta i strid med de uppgifter och antaganden, på grund varav nämnda styrelses avstyrkanden i respektive fall avgivits. Jag tror sålunda att jag vågar påstå, att den "optimism", som greve Lagerbjelke i detta fall berört, skall visa sig i tillämpningen bliva lika hållbar som när det tidigare gällt de partiella omläggningar, som redan skett.

Då greve Lagerbjelke i det sammanhanget förde in diskussionen på frågan, varför postsparbanken numera bär sig, ber jag att få erinra om hur det varit möjligt, att detta års första kvartal i det avseendet visat sig vara så gynnsamt gentemot vad som tidigare varit händelsen.

Postsakkunnige tillkallades i en situation, när två flydda år hade visat förlust för postsparbanksrörelsen. Postsparbanksstyrelsen hade gjort en förnyad framställning till regeringen om en löneregler ing, som skulle ytterligare öka utgifterna, och dessutom ställt i utsikt nya behov, som måste på ena eller andra sättet — helst genom statsanslag — täckas. Det var i den situationen, som de s. k. postsparbankssakkunnige tillkallades, för att på ena eller andra sättet åstadkomma ändring i den utveckling, inför vilken postsparbanken vid det tillfället måste anses stå. När det gällde att avgöra, hur man skulle kunna åstadkomma denna ändring, så försökte de sakkunnige komma i förbindelse med postsparbanksstyrelsen och höra dess mening om vilka åtgärder som i detta avseende kunde vidtagas. Jag skall be att här få ur originalet uppläsa det svar rörande postsparbanksstyrelsens syn på situationen, som genom

postsparbanksdirektören meddelades. Det yttrades i det svaret bl. a.: "På grund av de snäva bestämmelser angående medelsplaceringen, som sålunda varit och fortfarande i viss grad äro gällande, har en betydande del av postsparbankens tillgångar måst fastlåsas i långfristiga engagemang, obligationer och från postsparbankens sida ouppsägbara kommunlån. Detta ägde särskilt rum under en tid, då den allmänna räntan var låg. För en penninganstalt sådan som postsparbanken måste en dylik medelsplacering i längden leda till ruin. Ty när den allmänna räntan stiger och postsparbanken på grund av nyss angivna förhållande ej kan höja inlåningsräntan, ökas uttagningarna. Detta kan, såsom postsparbankens historia lämnar flera exempel på, ske i en sådan omfattning, att postsparbanken för att hava tillgång till likvida medel måste upptaga lån mot hög ränta, vilket är detsamma som ren förlust. En annan utväg är ju att realisera i portföljen inneliggande obligationer, men även detta är förlustbringande, då obligationernas värde sjunker i den mån den allmänna räntan stiger. I tider, då den allmänna räntan är låg, ökas insättningarna och minskas uttagningarna, och då finnes i allmänhet gott om pengar att placera, men de måste då placeras till den gällande låga räntan. I tider, då den allmänna räntan är hög, minskas som sagt insättningarna och ökas uttagningarna, och då finnas ofta inga medel att låna ut. På så sätt måste postsparbanken taga olägenheterna av de dåliga konjunkturerna, men kan ej draga fördel av de goda konjunkturerna. En sålunda organiserad penningeinrättning måste i längden gå under." Vidare yttrades: "Vilka åtgärder man än vidtager i avseende å organisationen av postsparbankens ekonomiska verksamhet, får man av dessa ej vänta sig några snabba resultat. Det är mycket lätt att säga, att postsparbanken skall organiseras så, att den kan reda sig själv utan tillskott av statsmedel, men det är svårare att säga, på vad sätt sådant skall ske. Det går t. ex. ej an att sänka inlåningsräntan, ty då självdör postsparbanken. Hur man än ställer sig, kommer det att förflyta en generation eller så innan postsparbankens ekonomiska ställning blir fullt uppklarad." Vidare yttrades: "I det föregående har jag utgått från förutsättningen av oförändrad motboksstock. Denna förutsättning är emellertid icke alls säker. Åtskilliga tecken tyda på, att insättarnas behållning kommer att minskas. Till alla de många svårigheter, som i ett slag fallit över postsparbanken, kommer även den, att postsparbanken under de allra senaste åren blivit utsatt för en mycket skarp konkurrens från en del enskilda banker, som genom sockenombud samla upp småslantar i varje stuga i socknen. Särskilt är fara för handen, att den konkurrens, som drives av Allmänna sparbankens avdelningskontor, kan bliva för postsparbanken mördande. Det är uppenbart, att postsparbanken med sin 4 % inlåningsränta skall stå sig mycket slätt i en konkurrens med bankinrättningar, som bjuda 5 % eller mera. Huru Allmänna sparbanken skall kunna bära alla förvaltningskostnader, som äro förbundna med dess uppsamlarverksamhet, är mig en gåta.

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

Till ackumulation av alla svårigheter har på sistone kommit, att statsmakterna trots postsparbanksstyrelsens avrådan fråntagit postanstalternas

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

tjänstemän den lilla extra ersättning, de förut erhöllo för handläggning av postsparbanksgöromål. Postanstalternas tjänstemän kunde förut betraktas som postsparbankens ombud på de olika orterna med uppgift att, som det heter i postsparbanksreglementet, söka bidraga till bankens utveckling genom spridande av kännedom om dess uppgift och verksamhet. Om berörda tjänstemän framdeles skola fylla detta åliggande med samma intresse som förut är mera än ovisst."

Jag skall ej citera mera. Såsom framgår av det svar, som erhölls, betecknades postsparbankens ställning som ohållbar, dess arbetsformer såsom ledande till förlust, och man hänvisade till, att dessa svårligen kunde med den utveckling, som senast skett, anses vara lämpliga. Speciellt därför att posttjänstemännens intresse ej sammanfölle med postsparbankens, ansåg man, att anledning vore att antaga, att förhållandena skulle i fortsättningen än mera försvåras.

Ja, det var ju, som man här sagt, riktigt, att bankens svåra ställning var framkallad därav, att bankens medel voro utlånade på ouppsägbara långa lån till så låg ränta, att väsentliga delar av sparkapitalet gav en ränta lägre än den, som postsparbanken själv tillförsäkrade sina insättare. När man från sakkunniges sida framhöll, att här borde något göras för att uppväga detta förhållande, och när man särskilt pekade på, att man i sådant avseende borde utnyttja den senare delen av en räntekonjunktur, när räntorna lågo höga, att få inlåningsräntorna så satta, att en ökad insättning skulle kunna ske och att man hastigt skulle kunna placera i långa lån mot högre ränta det sålunda insatta beloppet och därigenom få en annan medelprocent å bankens kapital än den, som förut erhållits, så förklarades från postsparbankens sida, att man ej ville göra något åt den saken. Sakkunnige gingo då direkt in till den dåvarande regeringen med en framställning, vari de förordade höjning av räntan i nyss angivet syfte. De förklarade samtidigt att de ansågo det vara självklart, att man skulle få röra sig med en tillfälligt ökad förlust, men att det endast genom ett dylikt grepp vore möjligt att i längden säkerställa bankens utveckling. Trots avstyrkanden från postsparbanksstyrelsen — som dock sedermera ställde sig mera neutral — följde dåvarande finansministern framställningen. En räntehöjning kom till stånd. Under år 1921 nåddes så ett nytt resultat, trots att det då faktiskt i landet fanns mycket mindre tillgång på medel än tidigare. Depressionen hade då redan börjat. Uttagen överstego under år 1920 insättningarna med 1,700,000 kronor. Men följden blev nu, att insättningen år 1921 ökades från 26 miljoner till 38 miljoner, så att insättningarna överstego uttagningarna med 11 1/2 miljon kronor. Placeringen av dessa medel kunde ske på lång sikt mot högre ränta, och just därigenom ökades medelräntan från belopp, som lågo under 4 %, upp till ett medelbelopp, som för närvarande kan angivas till 5,2 %. Det är denna omständighet, som, om man vill studera det läge, vari banken nu befinner sig, och det läge, vari den befann sig, när sakkunnige tillsattes, har förändrat bankens läge.

Till denna omständighet, ökningen av inkomsterna, måste emeller-

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

tid från bankens sida enligt de sakkunniges mening även en utgiftsminskning komma till stånd, en omorganisation av hela arbetet, som väsentligt minskar behovet av arbetskraft och minskar de därmed förbundna kostnaderna. Jämväl på denna punkt mötte sakkunnige, när de ville börja reformera, klart motstånd. Man ansåg alla förslag, som de hade uppe i det avseendet, vara olämpliga och icke tillämpliga på en affärsrörelse av den beskaffenhet, som postsparbanken var. Som sagt, jämväl dessa förslag ha mötts av motstånd från styrelsens sida. Jag tror emellertid, att jag ej här bör gå på några tekniska detaljer. När arbetet började i *utskottet* kommo nog många av utskottets medlemmar med misstro och tvivel på riktigheten ens tillnärmelsevis av de anvisningar och uttalanden i sådant avseende, som postsakkunnige gjort. Men det hela slutade dock med, att utskottets hemställan sådan den nu föreligger framgick enhällig. Jag vågar därtill lägga att denna enhällighet vanns utan att någon slags otillbörlig energi utvecklades. Det, som skedde, var endast, att man försökte sakligt demonstrera och förklara och belysa det förslag, som förelåg, och att man hade verklig anledning antaga att kostnadsbesparingar kunde vinnas på den vägen. Nu kan man säga, som det givetvis också kommer att sägas, enligt vad jag förmodar, att samma besparing skulle kunna göras i ett självständigt verk som genom den omorganisation, som nu föreslås i detta betänkande. Jag ber gent häremot att få erinra kammaren vad det här är fråga om. Det är ju så, att redan nu måste under alla förhållanden postverket utföra en väsentlig del av det arbete, som här måste utföras. Hela inlåningsproceduren med allt vad därmed sammanhänger *måste* postverket utföra. Hittills har det också varit så, att generalpostdirektören varit ordförande i postsparbanksstyrelsen. Man kan sålunda säga, att det s. k. självständiga verket befunnit sig i den situation, att hela grunden varit gemensam med postverket, och att jämväl huvudet varit gemensamt för dem båda. Man har haft särskilda lemmar, kan man säga, på blott en viss del av hela denna organisation, en skiljaktighet, som endast kunde verka i åtskilliga avseenden personalfördyrande. Som det framhålles i utskottets hemställan, så måste ju den personal, som skall göra själva bottenarbetet, sortera under två styrelser. Det har varit — och skulle enligt herr Lagerbjelkes yrkande alltjämt vara — två styrelser, som skulle syssla med rent tekniska detaljanordningar ute vid stationerna och med den personal, som ute å postanstalterna har att utföra detta arbete. Sådan dubbelledning kan endast framkalla ökat arbete och ökad kostnad.

Då så är fallet, ansåg man det vara naturligt, att man gick in på den linje, som så att säga gav sig själv, när det gällde en fullständig samverkan mellan postsparbanken och generalpoststyrelsen. Åt den direkta ledning, som därigenom skulle skapas, kunde man giva tillbörlig rörelsefrihet. Den kunde i allt fall inom postverkets organisation äga allt det initiativ, all den handlingskraft, som man eljest förmenade vara knuten vid en organisationsform i ett självständigt ämbetsverk. Den kunde man giva jämväl åt den ledning, som inom postverkets ram ska-

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

pades. Vid sådant förhållande, och då även därigenom organisationen kan förenklas och betydande personalnedsättning ske, så förefaller det mig, som om tillräckliga skäl tala för det förslag, som här föreligger. Den skilsmässa, som gjordes 1910, har icke utfallit alltför lyckligt. Det visa siffrorna, om jag också tror, att resultatet under vissa förhållanden kunnat ha utfallit lyckligare. Detta kan emellertid ej vara tillräckligt skäl för att vi nu i detta sammanhang ej giva åt den fortsatta verksamheten inom postsparbanken den organisationsform, som man efter prövning funnit vara den enklaste, billigaste och samtidigt effektivaste. Då så är fallet med det förslag, som här föreligger, så tillåter jag mig, herr vice talman, att hemställa om godkännande av utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Gustafsson, Karl: Herr vice talman! Efter det långa och starka anförande, som av utskottets ordförande här presterats, så lär det vid denna sena timme på dagen vara litet besvärligt att framlägga en annan mening än den han har anfört, men jag vill dock för kammaren tillkännagiva, att jag ej var närvarande i utskottet den dag beslutet fattades och därför var förhindrad att framkomma med en reservation, varför jag nu är nödsakad att säga det, innan jag börjar med mitt anförande.

För min del har jag ej kunnat bli så ense med herr Ekman i detta utskottssamarbete, som han lät framskymta, och det av det enkla skälet, att jag ej är alldeles säker på att enda sättet att driva en bankrörelse framåt är att minska arbetspersonalen. Det är mycket annat, som får iakttagas, om en bankrörelse skall kunna drivas med fördel. Från herr Ekmans sida har sagts, att visserligen har det pekats på inom utskottet och även i de sakkunniges betänkande att man skulle kunna försöka ändra villkoren för utlåningen av postsparbankens medel, men det finnes även åtskilliga andra omständigheter, som de sakkunnige bort gå in på, om de velat försöka att få rörelsen ekonomiskt bärande. Jag för min del framhåller, att postsparbanken, låt vara att den de här åren gått med mindre förtjänst, dock burit sig bättre än förut, då ju räkenskaperna visa, vilka förluster då förekommit. Efter detta nya system skulle vi återgå till det system, som var före 1911. Det har ej blivit tillräckligt utrett, vilka kostnaderna komma att bli för postsparbankens skötsel, ty de komma delvis att föras till postverkets konto. Jag är av den övertygelsen, att om ett ämbetsverk här i landet går med förlust, så bör det ej få tillfälle att skjuta skulden på en annan gren av statens förvaltning. Det ena ämbetsverket bör få visa sin förlust, det andra sin vinst, så att ej förlusterna kunna flyttas över från det ena till det andra.

Vidare vill jag säga, att de siffror, som av de sakkunniga här ha framförts, och som visa, att kostnaderna kunna nedbringas till 27 procent av nuvarande driftkostnad, nog torde behöva en omredigering, om de skola bli bärande och hållbara. Jag har för min del försökt att efter bästa förmåga inom utskottet fatta dessa siffror, men jag har ej

kunnat bli övertygad genom dem, och det är därför, som jag här inför kammaren vill tillkännagiva min avvikande mening.

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

Vidare vill jag säga, att utredningen verkligen behövt få en liten djupare läggning än den möjligen fått, ty den har, som jag nyss sade, egentligen endast inriktats på att spara på arbetspersonal. Det hade varit nyttigt, om den gått litet djupare in på frågan om ledningen och det hela. Då hade vi fått en bättre grund att bygga på. För min del skall jag ej upptaga tiden längre, men jag vill bara säga, att då man reformerar i detta land, så är det sällan mera betydande tankar, som ligga bakom. Så ej heller här, och jag ber att få instämma i yrkandet om avslag.

Herr Swartz: Herr talman! Jag har med stor uppmärksamhet lyssnat till herr ordförandens i det sammansatta stats- och bankoutskottet utläggning här av de skäl, som talade för utskottets hemställan, vilken ju överensstämmer med den kungl. propositionens, men jag måste säga, att jag blev ganska besviken på vad han därvidlag hade att säga. Jag har ej fått höra det ringaste mer än vad som står i utskottsutlåtandet och vad som står i den kungl. propositionen, och det synes mig ingalunda vara av beskaffenhet att kunna motivera en så genomgripande förändring i denna sak, som här föreslås. Herr ordföranden i utskottet har framhållit, att anledningen till, att man skulle göra denna omläggning, vore lämplighetsskäl. Ja, det är ju utmärkt bra, i den mån man verkligen använder sådana, men jag lyssnade fåfängt efter att få höra, hur denna motivering egentligen skulle komma att se ut. Nog var det allmänna talesätt, men det fanns ej något, som kunde giva den, som ej deltagit i utskottets prövning av ärendet, stöd för den uppfattningen, att dessa talesätt verkligen motsvarades av verkligheten. Jag kan ej förstå, att vad som sagts innebär något annat än att man skall lägga om arbetet på ett sätt, varigenom större arbetsbesparing äger rum. Arbetet skall utföras av samma personal som nu, men såsom postverkets personal. Jag förstår ej, varför man ej kan göra den nödiga omläggningen i detta arbete utan att giva sig in på en sådan genomgripande organisationsförändring, som det här är fråga om. Så vitt jag begriper, kan man mycket väl vinna samma syfte lika bra med bibehållande av den nuvarande organisationen, och då blir enda skillnaden den, att chefen för postsparbanken efter den nya ordningen blir byråchef i generalpoststyrelsen, således inom postverket och får även med andra saker att skaffa än med denna bank. Jag tror ej, att det kan i och för sig hava något förmånligt inflytande på själva postsparbankens skötsel.

Jag kan ej heller underlåta att stryka under vad som sades här redan för elva år sedan, då denna organisation infördes. Det var då detta ändrades, för övrigt på min föredragning såsom finansminister, och det sista kan möjligen utgöra ett särskilt skäl, varför jag anser mig vara i viss mån uppfordrad till att här ingripa. De erfarenheter, som man gjort, voro av den beskaffenhet, att man ansåg, att för att postsparbanken skulle kunna utveckla sig på ett lämpligare och nyttigare

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

sätt det vore nödvändigt att ställa den under en mera självständig ledning än förut. Den omständigheten, att man använder postverkets personal, kan jag ej heller anse i och för sig vara av den beskaffenhet, att man skall göra om saken. Det är väl i alla fall ej den personal, som man använder, som skall vara avgörande för, hur man ordnar saken i dess helhet. Det skall vara ändamålet och syftet med denna institution, som skall vara det grundläggande i det fallet. Om nu utvecklingen ej blivit fullt så lycklig eller fullt så kraftig som man hoppades, när man vidtog den senaste förändringen, så kan detta efter min uppfattning omöjligen vara något skäl att nu vidtaga en ny ändring, som sannerligen ej kan verka i den riktning, att utvecklingen kommer att främjas. Det ser snarare ut, som om man i så fall icke genom en omorganisation borde förringa betydelsen av postsparbanken genom att inrangera den såsom en underordnad del av ett verk, till vilket den icke står i annat förhållande, än att den personal, som sysselsättes i postsparbanken, också samtidigt är anställd hos postverket. Det är ur den synpunkten, som alla dessa, som uttalat sig i saken, sett denna fråga, men den kan också ses från den sidan, att det här är fråga om en sparbanksrörelse, som huvudsakligen har att så mycket som möjligt söka underlätta sparandet inom landet. Detta skulle man göra genom postsparbankens inrättande, men det kan man omöjligen befordra genom att man tager bort huvudvikten från den del av titeln, som rör sig om sparbanken, och i stället lägger huvudvikten på den delen, som gäller postverket.

Mig synes det, att den utredning, som här gjorts, är alldeles för ensidig och otillräcklig och att det inte är skäl uti att på en så pass otillräcklig utredning fatta ett beslut av den räckvidd det här är fråga om. Jag kan icke heller se, att det är någon sådan brådska med en omläggning av denna institutions verksamhet, att man ovillkorligen nu behöver fatta beslut därom. Jag tror i stället, att det skulle vara synnerligen förmånligt, om denna sak ytterligare bleve mera grundligt och allsidigt utredd än den hittills blivit, och jag skall därför för min del be att få instämma i yrkandet om avslag å utskottets hemställan.

Herr statsrådet Örne: Herr förste vice talman. När jag tjänstgjorde i finansdepartementet år 1920, var frågan om postsparbankens läge en av dem, vilka jag liksom också dåvarande chefen för finansdepartementet ägnade det största intresset. Det var nämligen då alldeles tydligt, att postsparbanksstyrelsen hade fullkomligt rätt i sin uppfattning av läget, sådant som det framgår av den skrivelse herr Ekman nyss i utdrag läste upp för kammaren. Postsparbanken befann sig faktiskt i ett stadium av avtynande och gick med hastiga steg mot sin död. Om denna utveckling hade fått fortsätta, hade den kommit att förorsaka statsverket en förlust av tio à femton miljoner kronor, ty, mina herrar, postsparbanken kunde ej vid den tiden likvidera. Den hade inköpt säkerheter vid en tidpunkt, då räntan var oerhört låg och säkerheterna lågo högt. Dessa papper stodo faktiskt tio à femton miljoner lägre än marknadsvärdet. Det

gällde då att ingripa för att försöka skydda statsverket och om möjligt rycka upp institutionen ur dess faktiska förfall. Ty att det var ett förfall, det har postsparbankschefen själv på det tydligaste sätt intygat, då han ansåg, att det skulle krävas en hel generation för att åter bringa affärerna på sådan nivå, att de kunde bära sig igen. Postsparbankssakkunniga tillsattes, och jag följde sedan, så länge jag var kvar i finansdepartementet, förhållandena med den allra största uppmärksamhet. En av de första åtgärder, som de sakkunniga föreslogo, var just att höja räntan, och trots protester från ledningen av postsparbanken vidtogs denna åtgärd av Kungl. Maj:t. Och det är just den åtgärden, som räddat postsparbanken, det vågar jag påstå. Ty den gav, såsom herr Ekman nyss erinrade om, möjlighet att placera ganska stora belopp i högprocentiga papper och papper som icke utfalla på åtskilliga år, under vilken tid postsparbanken åtnjuter en ränta som i vissa fall torde gå ända till 3 % utöver den, som banken nu betalar insättarna. Enligt den uppfattning — jag brukar alltid säga fullkomligt öppet och ärligt min innersta mening, och det skall jag göra även denna gång — enligt den uppfattning, som jag kom ganska snart till, berodde postsparbankens avtyning uteslutande på den ledning, under vilken den hade stått de senare åren. Denna ledning hade först och främst ådagalagt alldeles för litet aktivitet, men den hade också visat en fullständig oförmåga att tillgodogöra sig moderna tekniska och bokföringsmässiga hjälpmedel. De metoder som användes i postsparbanken voro sådana som redan voro föråldrade för 40 år sedan, och det visade sig omöjligt att komma ifrån dessa metoder, därför att man helt enkelt icke vågade. Man hyste sådan respekt för vad förfädren infört, att man icke ville rubba någonting, såsom en av postsparbankens ledamöter en gång antydde. Det första som här borde göras var enligt min uppfattning att försöka skaffa en någorlunda modern och effektiv inre organisation i postsparbanken. När man skulle undersöka, huru det skulle gå till och vad för resultat det skulle komma att medföra, kom man mycket snart till den uppfattningen, att det vore alldeles meningslöst att bibehålla postsparbanken som ett självständigt ämbetsverk. Jag medgiver dock, att innan jag åtog mig att framlägga den proposition, på vilken utskottets utlåtande grundats, så tvekade jag åtskilligt på grund av en omständighet, nämligen den, att den siste ärade talaren varit den man, som framlagt propositionen om postsparbankens nuvarande organisation. De uttalanden, som gjordes i statsrådsprotokollet den gången, voro så avgjort till förmån för en fristående postsparbank och hade så livligt åberopats i alla yttranden i anledning av de sakkunniges betänkande, att jag naturligtvis måste räkna med åtskilligt motstånd enbart på grund av den stora auktoritet, som låg bakom uttalandena i herr Swartz' statsrådsprotokoll. Då jag ändock vågade framlägga propositionen, berodde det på att jag var säker om, att den senaste ärade talaren åtminstone skulle giva mig fullständigt rätt uti, att man på det ekonomiska området icke bör vara bunden vid en viss organisationsform, om man kommit underfund med att den icke medför några särskilda fördelar. De tio år som gått sedan den nuvarande organisationen genomfördes ha till fullo visat, att de

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

förhoppningar, man på den tiden hyste, icke på en enda punkt gått i uppfyllelse. Postsparbanken har icke blivit något annat än vad den var förut. Den har förblivit samma något tillbakadragna och när det gäller nyheter ytterst försiktiga institution som den var förut. De stora krav, som man i det nämnda statsrådsprotokollet uppställde beträffande postsparbankens ledning, voro efter vad det sedan visat sig alldeles överspända. Det kräves nämligen, det vågar jag försäkra kammaren, icke alls någon stor bankman för att leda postsparbanken. Denna institution består nämligen dels av postkontoren, som sköta inlåningen och utlämningen till insättarna av deras medel vid uttagningar. Den består vidare av ett centralt kontor i Stockholm, som sköter placeringen och den centrala bokföringen. Detta arbete är tydligen det mindre. Den större delen av arbetet skötes faktiskt av posttjänstemän i deras egenskap av posttjänstemän. Vad beträffar bokföringen, behövs icke en smula bankteknik eller bankkunskap. Postsparbanken är ett vanligt bokföringskontor, som endast fordrar, att man tillämpar moderna metoder och modern kontroll och får personalen att göra någonting. Det sista är icke det minst viktiga. Jag skall icke trötta kammaren med att något närmare beskriva, huru postsparbanken i rent kontorsmässigt avseende varit skött, men de som varit med bland de sakkunniga tror jag kunna intyga, att i det avseendet förekommit nästan häpnadsväckande saker. Jag skall endast meddela, att i postsparbanken suttit varje kväll sedan bankens bildande en stor skara extra personal och arbetat för timlön utan att någon ansvarig kontrollant från postsparbanksledningen varit närvarande. Det har ansetts, att det icke varit lämpligt att skicka dit en person för att övervaka dessa. Jag vill icke bestrida, att de personer, som utfört detta extra arbete mot timlön, varit lika bra som vilka andra personer i statens tjänst som helst, men den fullständiga bristen på kontroll medför alltid farliga och obehagliga konsekvenser, och i varje fall blir det under sådana förhållanden icke möjligt att taga ut det arbete för lönen som enligt min uppfattning är nödvändigt inom varje företag och således även inom ett statsföretag. Enbart denna lilla detalj giver vid handen, att någonting nu måste göras.

Sedan återstår placeringen av de inlånta medlen. Denna placering har inga stora proportioner, den uppgår kanske till ett par miljoner om året. Jag vädjar till alla dem bland kammarens närvarande ledamöter, som deltagit i penningplaceringsarbete, t. ex. i försäkringsinrättningar eller dylikt, om det är något svårt arbete att placera ett par miljoner om året. Med den organisation, som jag föreslagit, kommer för övrigt placeringsarbetet att skötas precis som nu. Generalpostdirektören kommer att vara med och bestämma. Vid hans sida komma att stå tre fullmäktige, en utsedd bland fullmäktige i riksbanken, en bland fullmäktige i riksgäldskontoret och en tredje i dylika angelägenheter skolad person, som ävenledes tillsättes av Kungl. Maj:t, samt slutligen en byråchef i poststyrelsen. Det blir fem personer som det nu är och personer med samma kvalifikationer. Vad man kan vinna genom en återinflyttning av postsparbanken i postverket, om man gör den på ett mera grundligt sätt än före den omorganisation, varom jag nyss talat, är icke minst att man

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

får ett större antal att välja ibland, då det gäller att utse personal för postsparbanken. Det kan icke leda till goda resultat, att ett så litet ämbetsverk som det här är fråga om och vars personal till största delen består av skrivbiträden, organiseras så, att personalen praktiskt taget icke kan flyttas. Det leder mycket lätt till försumpning, att en stor del av personalen saknar alla befordringsmöjligheter. När de anställda en gång kommit upp i högsta lönegraden, sitta de där och behöva icke anstränga sig för att få vara kvar. Man kan icke såsom när postsparbanken kommer tillbaka till posten, flytta dem till annat arbete ute i det stora postverket, en möjlighet som kan verka som en sporre på vederbörande. Det går nämligen att flytta personal i posten till andra platser i landet, och de som ha intresse av att få arbeta här uppe måste visa ett visst nit i arbetet. Dessutom vågar jag bestämt påstå, trots generalpoststyrelsens avstyrkande, att generalpoststyrelsen kommer att handhava postsparbanken med något större effekt nu än fallet var tidigare. Det har kommit en helt och hållet ny anda inom postverket under det senaste årtiondet. Man har börjat övergiva de urgamla metoder, som förut tillämpats. Det återstår kanske ännu mycket att göra i fråga om förenklingar och moderniseringar av metoderna, men man har dock kommit ett mycket gott stycke under den senare tiden, varemot postsparbanken stått kvar så gott som oförändrad i sak under en mycket lång period. Genom att man återflyttar postsparbanken till postverket och mera fullständigt än förut inordnar den där är jag säker om, att postsparbanken kommer att följa med den utveckling, vari postverket för närvarande befinner sig, och jag är också säker på, att detta i hög grad skall komma att gagna även postsparbankens verksamhet.

Nu yttrade greve Lagerbjelke, att det icke funnes någon postsparbank i Europa med den organisation utskottet föreslagit. Ja, herr förste vice talman, jag för min del måste säga, att detta argument imponerar ytterst litet på mig. Jag finner tvärtom, att det är en utmärkt organisation av en postsparbank, som kan tjäna såsom förebild för övriga postsparbanker i Europa, vilka f. ö. icke stå på någon särskilt hög nivå i organisationsavseende, åtminstone i vissa länder. Vi ha visat oss här i Sverige på många områden kunna skapa förebilder för utlandet, och min bestämda övertygelse är, att, när den organisation de sakkunniga föreslagit blir ordentligt genomförd, densamma kommer att i stor utsträckning tagas till förebild av andra länder.

Vidare anförde greve Lagerbjelke, att postsparbanken bär sig och att det därför icke funnes något skäl för en omorganisation. Jag vet icke, vad greve Lagerbjelke har för anspråk, men för min del anser jag det icke tillräckligt att en institution bär sig. Om möjligt bör den bära sig ännu bättre än den gör, och det är syftet med omorganisationen. Vi kunna icke fortsätta på detta vis och vänta, tills en ny vändning i konjunkturerna inträder, tills en ny nedgång inträffar, för att verkställa omorganisationen.

Det har också uttalats, att enklare arbetsmetoder likaväl kunna genomföras med den nuvarande organisationen. Det är just någonting som

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

enligt min uppfattning absolut icke kan ske. Det beror i mycket hög grad på, vilka personer handha ledningen, och möjligheten att skaffa lämpliga personer ökas i hög grad genom inflyttning i postverket, där man numera har många personer, som skulle vara lämpliga att placera på de ledande posterna i postsparbanken, under det att de icke torde vara villiga att lämna postverket och inträda i den nuvarande postsparbanken, om icke en lönereglering genomföres.

Herr Gustafsson i Stensholm uttalade, att det skulle vara mycket farligt att inordna postsparbanken i postverket, ty då skulle det icke komma att synas, huru stor förlusten bleve på postsparbankens verksamhet. Jag vill påpeka för herr Gustafsson, att postverket på sin tid gjorde anspråk på att få en halv miljon utöver den nuvarande ersättningen för skötande av postsparbanksgöromålen. Postverket beräknade nämligen att på postsparbanken förlora denna summa. Genom sänkning av dyrtidstillägget på grund av indexfallet har visserligen denna summa nedgått, men jag tror dock, att den i alla fall kommer på ungefär 300,000 kronor. Det är en förlust på postsparbankens verksamhet som icke synes för närvarande. Jag ser ingen anledning, varför det skulle bliva sämre efter inflyttningen av postsparbanken i postverket, då det nämligen föreskrives i reglementet, att det skall göras ett särskilt bokslut för postsparbankens verksamhet, som skall publiceras.

Herr förste vice talman, jag skall icke längre uppehålla tiden. Jag ber blott att till sist få säga, att jag med den lilla erfarenhet jag kan ha om organisatoriska spörsmål icke ett ögonblick tvekar att försäkra kammaren att postsparbankens göromål utmärkt väl kunna skötas inom postverket, skötas fullt ut lika bra som inom en fristående organisation, ja skötas bättre, såsom jag här försökt att visa. Om det vore fråga om ett enskilt företag, som hade gjort en sådan omläggning som skedde 1911 med postsparbanken, och detta företag sedan funnit, att resultatet blivit sådant som det blev i fråga om postsparbanken, skulle detta enskilda företag icke tvekat ett ögonblick att gå tillbaka till det förutvarande och söka demobilisera ett överflödigt ämbetsverk. Man har under de sista åren talat oerhört mycket om att man upprättar nya ämbetsverk och utvidgar byråkratien o. s. v. Här gäller det att minska ämbetsverkens antal med ett. Det kommer visserligen icke att medföra, att verksamheten upphör, men det kommer enligt min bestämda övertygelse att medföra, att man kan minska personalen i så avsevärd grad, att det utmärkt väl kommer att löna sig även efter den höjning av lönerna, som en även ur andra synpunkter nödvändig lönereglering kommer att medföra. Jag hemställer till kammaren, att den ville bifalla utskottets hemställan. Jag vågar taga på mitt ansvar, att resultatet av postsparbankens verksamhet, sedan den nya organisationen bragts i tillämpning, kommer att bli bättre än det nu är.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Herr talman! Den ärade talare, som först hade ordet i denna fråga ville göra gällande, att det förhållandet att herr Ekman varit ledamot av postsparbankssakkunniga skulle varit anledningen till att man fått fram ett enhälligt

utskottsutlåtande. Gent emot detta ber jag få säga, att utskottets ledamöter ingalunda underlåtit att försöka sätta sig in i deta ärende, och som bevis för att vi icke tagit vare sig postsparbankssakkunniges eller Kungl. Maj:ts förslag alldeles obeskuret vill jag erinra om, att det förslag om införande av postcheckrörelse, som dessa förslag innebära, icke av utskottet blivit tillstyrkt. Den djupa undersökning, som bankoutskottets ordförande ansåg vara nödvändig, tror jag, att utskottet har försökt att göra, och vi hava haft icke mindre än tre föredragningar av högre tjänstemän, som varit inne i dessa förhållanden och som försökt bibringa oss kunskap i detta ärende. Det har sagts, att det här skulle gälla en genomgripande omorganisation, och kanske man kan kalla detta något uppseendeväckande i våra riksdagsannalers historia, att man försöker avskaffa ett självständigt ämbetsverk. Men jag tror icke, att det är en så vidlyftig fråga som man föreställer sig. I själva verket blir organisationen densamma vare sig postsparbanken blir en byrå inom generalpoststyrelsen eller ett självständigt ämbetsverk. De elva år som postsparbanken varit ett självständigt ämbetsverk hava icke givit vid handen, att utvecklingen varit särdeles gynnsam. Det är ju helt enkelt så, att postsparbanken har till uppgift att uppmuntra och underlätta sparandet, och denna dess viktigaste funktion måste skötas genom postkontoren. Den centrala ledningen i Stockholm kan ingalunda nå de många tusen sparande, som man måste vända sig till för att få ihop medlen, utan det måste ske genom postverkets organisation ute i landet. Den centrala bokföringen i Stockholm kan lika bra ske under en duglig postsparbanksdirektör som under en duglig byråchef inom generalpoststyrelsen.

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

Vad beträffar penningsplaceringen, som är styrelsens huvuduppgift, kommer ju styrelsen att bestå av precis samma personer vare sig postsparbanken fortfarande blir ett självständigt ämbetsverk eller den blir en byrå inom generalpoststyrelsen. Om postsparbanken kommer att ingå såsom en byrå i generalpoststyrelsen, blir det generalpostdirektören och tre andra ledamöter, av vilka en utses av riksgäldsfullmäktige, en av riksbanksfullmäktige och den tredje av Kungl. Maj:t, som jämte chefen för postsparbanksbyrån komma att hava den ekonomiska ledningen om hand.

Vad beträffar de bättre arbetsmetoder, som man nu hoppas att kunna införa, erkänner jag villigt och jag har hela tiden ansett, att sådana givetvis kunna införas vare sig man tager den ena eller den andra anordningen; men det synes mig, att dessa två verk hava alltför mycket gemensamt för att åtskiljas. Dessa många tjänstemän, som få vara med i bägge verken, stå såsom det nu är i subordinationshänseende under tvenne befäl, och det är bättre att stå under en ledning än under två. Jag har deltagit i utskottets behandling av detta ärende och därvid icke kunnat finna annat än att den anordning, som föreslagits beträffande postsparbankens inrangerande i generalpoststyrelsen, är både praktisk och rimlig och till nytta för det hela, och därför skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

Greve Lagerbjelke: Endast ett par ord! Jag vill säga, att jag ingalunda satt ett bestämt kausalförhållande mellan herr C. G. Ekman och utskottsledamöternas ställning beträffande denna fråga. Dessa senare äro samtliga kända som allt för självständiga män för att låta föra sig i ledband. Jag har endast antytt en viss växelverkan dem emellan.

Till sist vill jag inskränka mig till att säga, att de skäl, departementschefen anfört för denna ändring, snart sagt uteslutande varit rent personliga och icke principiella eller sakliga.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr Swartz yttrade i sitt anförande, att jag borde mera i detalj ha motiverat den ståndpunkt, som utskottets förslag representerar. Det gällde så vitt jag förstår, speciellt det förslag till förbilligande, som man har ställt i utsikt, liksom också ett närmare preciserande av skälen för att man nu skulle införa postsparbanken i postverket.

Om jag nu för att tillmötesgå denna anhållan delar upp dem, som skola utföra postsparbankens arbete, dels i den grupp befattningshavare, som eljest står i postverkets tjänst, och dels den grupp, som utgöres av den särskilda postsparbankspersonalen, så vill jag erinra om att man i den av mig förut berörda inlaga från den nuvarande postsparbanksledningen ställt i utsikt, att man med de nuvarande förhållandena hade att välja mellan antingen posttjänstemän, som saknade intresse för fullgörandet av postsparbankens uppgifter, eller att särskild ersättning till dem utginge för utförandet av detta arbete. För min del ansåg jag, när jag fann att detta var den nuvarande postsparbanksstyrelsens ställning, skäligt att undersöka just den saken. Därvid fann jag det vara ett statsintresse att alla sådana hänsyn måste bortfalla, och att postsparbanksgöromålen liksom postgöromålen borde skötas på samma sätt som övriga göromål och således omfattas med samma intresse som övriga arbeten. När man sålunda har att välja mellan vad vederbörande inom den nuvarande ledningen själv ställer i utsikt för postsparbankens arbetskrafter — antingen fullständig intresselöshet eller ock särskild betalning för uppgiftens fullgörande — då väljer utskottet i stället att söka åstadkomma en lösning, som medför intresse för uppgiften utan särskild betalning.

Herr Swartz sade i fortsättningen, att han tyckte, att jag skulle rent tekniskt ha utvecklat, hur det vore möjligt att komma till en sådan personalbesparing — jag tror det var ungefär så han uttryckte sig — men jag trodde verkligen, att jag skulle kunna bespara kammaren det. Jag skulle annars kunnat demonstrera, hur det nuvarande bokföringssättet ter sig, hur varje personkonti införes i mycket stora böcker, hur man ständigt bibehåller i denna bok samma konto och hur, när det gäller att föra in en post på ett visst konto, tjänstemannen kan få gå igenom flera rum för att söka upp och bära fram en sådan stor gammal bok till den arbetsplats, där man skall använda den, och sedan efter ett penndrag bära den tillbaka hela vägen m. m. dylikt. Jag skulle mycket väl kunna återgiva den diskussion om övergång till skruvliggarsystem eller kort-

system, som förts, och jag konstaterar blott, att man, när det gällde att resonera om dessa tekniska detaljer, bestämt klandrade alla reformer och bara höll på det förfaringssätt som man nu använder. Jag tror, att var och en som sätter sig in i saken, måste säga sig, att nuvarande arbetsmetoder äro ytterst personalkrävande och således motsatsen till personalbesparande, men jag trodde ej, att någon skulle vara tacksam för en demonstration i detalj därav här i riksdagen. Jag vill emellertid, på sätt man här tidigare gjort, uttala, att vill man verkligen ha en rationell ändring på detta område, så är det, tror jag, nödvändigt, att det blir en ledning, som vill en dylik förändring och vill utföra den på bästa möjliga sätt.

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

Herr Swartz betonade vidare, att man här sagt, att banken "bär sig". Jag skulle i det sammanhanget kunna erinra om vad som redan blivit nämnt, nämligen att mellan postsparbanken och postverket står alltjämt olöst frågan om den ersättning, som postsparbanken borde lämna för det arbete postverket utfört för bankens räkning. Generalpoststyrelsens krav har preciserats till 556,000 kronor och detta enligt många och långa utredningar, som man på den sidan verkställt. Vad postsparbanken i sin tur vill betala, har man på den sidan icke uttalat. För närvarande utgår omkring 95,000 kronor. Jag tror emellertid, att vem som helst, som studerat detta område måste säga, att det beloppet visst icke utgör tillräcklig betalning för det arbete, som postverket nu har att utföra. En objektiv prövning förvisso kommer med helt andra siffror. För att bland annat undgå även den olägenheten, att man skulle behöva sitta och speciellt uträkna vad som skäligen bör utgå till dessa kostnader, tror jag, att göromålen böra överflyttas till ett och samma verk. Med uppehållandet av anspråken på att postsparbanksrörelsen skall betala sig själv, kan man då stanna inför en rund siffra, som kan anses motsvara dessa kostnader utan de speciella utredningar och tvister, som en uppgörelse mellan två skilda verk alltid måste förutsätta. Även häri ligger sålunda ett skäl för sammanförandet av postsparbanken med postverket. Det är — för att återvända till utgångspunkten — först när postsparbanken betalar det arbete, som postverket får utföra för bankens räkning, som man kan säga, att banken bär sig.

Herr Swartz sade ytterligare, att det vore ingen brådska med detta beslut. Jo, jag tror verkligen, att det är brådska. Det är uppenbart, att i den mån tiden går, förlorar man på en underlåten omläggning betydliga belopp. Betydande utgifter måste göras, så länge man stannar kvar i nuvarande läge utan att göra en sådan omläggning. Och jag tror, att det finnes ingen anledning för oss att stanna kvar längre vid arbetsmetoder, om vilka var och en måste säga sig, att de äro synnerligen utgiftsfordrande, utan att det finnes all anledning att göra denna omläggning fortast möjligt. Jag kan visserligen förstå, att den som i egenskap av departementschef på sin tid förordade en — visserligen icke fullständig — men långt gående skilsmässa mellan postsparbanken och postverket, nu kan finna det förslag, som föreligger, egendomligt och ledande i motsatt riktning till de resultat, som studierna vid den tiden förde honom. Jag vill icke undertrycka den meningen, att resultatet kunnat under vissa andra

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

förhållanden giva ett bättre resultat än man här kan konstatera har blivit följden av den omläggningen. Men jag tror i alla fall, att ensamt den omständigheten icke kan och icke får hindra oss nu från att välja den bästa möjliga formen. Jag har all aktning för herr Swartz' organisationsförmåga, och jag tror, att man tryggt kan lita på att det förslag, han framlade, var mycket väl genomtänkt och i olika avseenden tillförlitligt. Men det hindrar icke, att jämväl med en sådan beredning av ärendet vid den tiden det nu kan vid en objektiv undersökning te sig på helt annat sätt, när man söker bilda sig en uppfattning om vad som nu bör ske.

Till sist vill jag säga till herr Gustafsson i Stensholm, att jag fann det vara en något egendomlig tonart från den bänk, herr Gustafsson sitter på, när han vände sig dels mot att man skall visa så stark iver att spara i detta fall, och dels talade om den stora risken av att "reformera baklänges". Jag trodde eljest, att hela den ståndpunkten icke var något så oerhört främmande för herr Gustafssons åskådning vare sig beträffande sparandet eller det slags reformerande, som, om man icke alltid kan säga att det går baklänges, dock i regel kan sägas gå ut på att stå stilla.

För min del vill jag alltjämt rekommendera kammaren att bifalla utskottets hemställan.

Herr Swartz: Herr talman! Jag betvivlar ingalunda, att åtskilligt beträffande arbetsmetoderna kan ändras och förbilligas, men jag kan ändå omöjligt förstå, att den logiska konsekvensen av denna sak är, att man omorganiserar ett helt verk, ty dessa omläggningar av arbetsmetoderna kunna, så vitt jag förstår, mycket väl genomföras utan någon som helst omorganisation.

Här har sagts, att icke arbetskraften utnyttjas på ett rätt sätt. Ja, om man nu omorganiserar, är man då säker, att så sker? Jag tycker verkligen, mina herrar, att det hela utmynnar i en personfråga, ty allt beror väl i alla fall på hur chefsskapet utövas och hur man övervakar det helas gång, vare sig chefen är en direktör för postsparbanken eller en byråchef i postverket. Det kan väl i all världen icke utöva någon inverkan i och för sig, utan det beror väl på hurudan mannen är. Och, som jag sagt, jag tycker, att det hela utmynnar i, att det här är en personfråga och icke en organisationsfråga. Det är en fråga om disciplinen, om man kan hålla disciplinen eller icke göra det. Men icke kan man bättre hålla disciplin, för att man är byråchef i postverket, än om man är postsparbanksdirektör. Om man kan hålla disciplin såsom postsparbankens direktör, kommer man väl lika långt i det avseendet såsom byråchef i postverket. Det är bara fråga om huruvida postsparbankens syfte såsom sådant tjänas genom en dylik omläggning. Att man kan få en liten besparing, förstår jag mycket väl, i den mån en postsparbanksdirektör kan ha litet större avlöning än byråchef. Det är möjligt — jag vet icke, hur det ställer sig i det avseendet — men jag kan ej förstå, att det sträcker sig därutöver, ty i övrigt bör arbetet kunna anordnas på det sättet, att man icke skaffar fler arbetskrafter, än som

behövas, och att man utnyttjar dem på rätta sättet. Om det kunde sägas, att det vore något dubbelarbete, som utfördes på det sätt, som det nu är organiserat, och att detta dubbelarbete skulle försvinna, för den händelse man lade in detta i postverket, vore det en annan sak, men man har icke på något sätt framhållit det. Det har endast sagts, att intresset blir större, ifall de som sköta göromålen inordnas i postverket. Dessa synpunkter förstår jag uppriktigt sagt ej. Ja, här hänvisas till ett utlåtande, som jag ej ställer mig på något sätt och vis solidarisk med och icke tycker är vidare förståndigt i åtskilliga stycken, men det tycker jag är litet klent att basera sin bevisföring och sitt utlåtande på något, som icke någon vill stå för. Som sagt, huvudsaken är här: På vad sätt gagnar man postsparbanken och dess syfte bäst? Gör man det genom att bibehålla den som en självständig anstalt, till vilket man ansåg, att den borde ombildas efter 30 års erfarenhet, eller gör man det genom att återigen inlemma den såsom en byrå i ett verk, som ej har med postsparbanken något annat att göra, än att det sköter den direkta expeditionen med allmänheten? Mitt svar på detta är ganska klart.

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

Nu säges det, att utvecklingen icke gått i den riktning och i den omfattning man tänkt sig, när postsparbanken organiserades som ett självständigt verk. Men jag vill fråga herrarna: Har utvecklingen i övrigt under tiden sedan dess på alla områden gått i den riktning, som man tänkte sig då? Tänkte man sig då ett världskrig och därefter en sådan depressionstid som den vi nu hava? Jag tror icke, att någon gjorde det, men att dessa förhållanden ha utövat inverkan på åtskilligt, är alldeles klart. Och varför skulle dessa förhållanden icke utöva inverkan på även detta område? Det oaktat är det i alla fall på det sättet, att 1910 var insättarnas i postsparbanken behållning 46 miljoner kronor och nu är den omkring 100 miljoner. Det är icke så litet, som rörelsen gått framåt. Jag tror icke att man befrämjar utvecklingen ytterligare i denna riktning genom att så att säga degradera postsparbanken till en byrå i stället för som nu ett självständigt verk. Man kan icke på det sättet påräkna, att ledningen får samma intresse, som den har, om den är självständig och uteslutande har till uppgift att befrämja det ändamål, för vilket postsparbanken kommit till. Är ledningen icke bra, så är det mycket att beklaga, och jag för ej talan för någon person härvidlag alls, men en god ledning bör man kunna skaffa sig. Man kan måhända rycka upp den som finnes, om det behöves, och på det sättet åstadkomma en förbättring, men man kan aldrig i tiden genom att sätta en byråchef i stället för en postsparbanksdirektör befrämja detta intresse.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Jag kan ej underlåta att säga några ord med anledning av den siste ärade talarens uppfattning. Han ville nämligen göra den ståndpunkten gällande, att man skulle låta postsparbanken vara ett självständigt verk, men jag påstår än en gång, att även om man låter det vara vid det gamla, är postsparbanken icke ett självständigt verk, ty den är beroende av postverket för sin

Ang. omorganisation av postsparbanken m. m. (Forts.)

inlåning för att kunna väcka intresse för sparandet. Det är bankens viktigaste funktion. När man behandlade denna sak, liknade man postverket och postsparbanken vid de siamesiska tvillingarna. Men det underliga är, att de äro hopväxta både med huvud och fötter men åtskilda på mitten. Man var i alla fall enig om att man icke borde låta missfostret leva längre utan avliva det snarast och söka få något normalt och riktigt att sätta i stället.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande, nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående åtgärder till skydd mot så kallad valutadumping.

I en den 8 maj 1922 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 259, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående åtgärder till skydd mot så kallad valutadumping med därtill hörande anvisningar för tillämpning av samma förordning.

Till bevillningsutskottet hade jämväl hänvisats en i anledning av förenämnda proposition väckt motion, nr 175, i första kammaren av herr *Vennersten,* däri hemställts, att riksdagen, med bifall till det vid Kungl. Maj:ts proposition nr 259 fogade förslag till förordning angående åtgärder till skydd mot så kallad valutadumping, måtte avslå det vid samma proposition fogade förslag till anvisningar för tillämpning av samma förordning.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 259 icke kunnat oförändrad bifallas samt med avslag å motionen I:175 av herr Vennersten, måtte antaga det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning angående åtgärder till skydd mot så kallad valutadumping med därtill hörande anvisningar för tillämpning av samma förordning, med de ändringar som framginge av uti betänkandet i utdrag införda förslag.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Röing, Wigforss, Rosén, Rune, Olsson* i Ramsta, *Lövgren* i Nyborg och *Björklund,* vilka av anförda orsaker hemställa om avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets förslag;

2) av herr *Gustaf Nilsson*, som i huvudsak instämt i herr Röings m. fl. reservation;

3) av herr *Johansson* i Kälkebo, som tillkännagivit, att han instämt i herr Röings m. fl. reservation beträffande slutyrkandet utan att därmed hava godkänt den för samma reservation anförda motiveringen;

4) av herr *Björnsson*, som anfört, att han i enlighet med sin ståndpunkt inom tull- och traktatkommittén helst skulle hava sett, att utskottet tillstyrkt den kungl. propositionen i oförändrad form, enär han funne utskottsmajoriteten hava överskattat de med importreglering förenade olägenheterna samt att en importreglering under vissa förhållanden skulle vara till större gagn än olägenhet, men att han likväl med hänsyn till föreliggande omständigheter ansett sig böra biträda utskottets förslag; samt

5) av herr *Wohlin*, som i huvudsak instämt med vad herr Björnsson anfört i sin reservation.

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

Herr statsrådet Svensson: Herr talman, mina herrar! I den fråga, som nu föreligger till kammarens avgörande, har en knapp majoritet av bevillningsutskottet tillstyrkt det kungl. förslaget med en väsentlig modifikation, under det att ett stort antal reservanter yrkat rent avslag. Den starka meningsskiljaktighet och den tveksamhet, som kommit till synes redan uti det betänkande från tull- och traktatkommittén, som ligger till grund för propositionen, återspeglas således även i bevillningsutskottets behandling av saken. Jag finner för min del icke något anmärkningsvärt i detta. Det problem, det här är fråga om, är så ytterst komplicerat och svårbedömbart, att goda skäl utan tvivel kunna givas för både den ena och den andra ståndpunkten.

När jag nu har tagit ordet här för att inleda debatten med några ord, är det således ej min mening att på minsta sätt klandra dem, som ha en annan uppfattning än den som kommit till uttryck i propositionen. Jag vill endast rikta några erinringar huvudsakligen mot den argumentation, som reservanterna, vilka yrka rent avslag, använda sig av.

Innan jag går in på det, vill jag emellertid uttala mitt beklagande av att icke ens de medlemmar av bevillningsutskottet, som ansett det vara av behovet påkallat att åvägabringa en beredskapslagstiftning mot valutadumping, velat vara med om Kungl. Maj:ts förslag obeskuret, utan ur detsamma borttagit vad som däri innehölls om importreglering och endast bibehållit valutaavgifterna såsom ett medel mot valutadumping. Jag har från mina utgångspunkter funnit importregleringsinstitutet vara det värdefullaste i förslaget. Som jag tänker mig en användning av denna lagstiftning, nämligen för mycket enstaka områden, där svårigheterna bliva rent av exceptionella, skulle enligt min uppfattning importregleringsmöjligheten erbjuda ett lätthanterligare men framför allt ett effektivare medel än vad enbart valutaavgifterna kunna bliva. Då emellertid denna tanke vunnit så ringa understöd i bevillningsutskottet, förstår jag, att det ej finns någon utsikt att här försöka driva den i kammaren, och jag skall ej spilla flera ord på den saken, utan vill för min

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

del acceptera utskottets förslag sådant det föreligger, vilket ju ändå ger något av vad som önskades vid framläggandet av propositionen.

Mot detta förslag, mot att över huvud vidtaga någon åtgärd till skydd mot valutadumping vända sig nu reservanterna med mycken skärpa. De förklara till en början varje sådan åtgärd obehövlig. Den skulle vara obehövlig, därför att för det första ett förbättrat konjunkturläge för vårt näringsliv redan inträtt och kan väntas inträda i än högre grad, och för det andra därför att svårigheterna uti länder med deprecierad valuta blivit så stora, att förutsättningarna för valutadumping därifrån ej längre skulle föreligga. Jag finner det mycket anmärkningsvärt, att reservanterna vågat uttala sig så kategoriskt om konjunkturutvecklingen, som de faktiskt gjort. De framhålla först, att det föreligger en ganska omisskännlig tendens till förbättring på näringslivets olika områden, framför allt i Förenta staterna, men även i England. Man sluter härav, att detta skulle ha en viss inverkan även för oss och man drager den konklusionen, att man synes ha goda utsikter att även utan särskilt ingripande kunna vinna en väsentlig förbättring inom en nära framtid.

Ja, detta är ju ett mycket kategoriskt uttalande, och det vore ju önskvärt, om det verkligen förhöll sig på det viset, men jag tror, att försiktigheten bjuder, att man stannar vid att hysa en förhoppning, att så skall bli förhållandet. Någon bestämd *förvissning* tror jag ej att det finns möjlighet att dokumentera fram. Jag vill visserligen för min del ej bestrida, att det förmärkts vissa tendenser, som kunna ge anledning till en liknande förhoppning om en förbättring av konjunkturläget, men jag måste ju erinra om, att underrättelserna från England liksom framför allt från Amerika i alla fall ge vid handen, att denna förbättring går ytterligt långsamt. Den förhoppning om ett snabbt återuppblomstrande av näringslivet, som där fötts under senare delen av förra året, har ju i realiteten förverkligats ytterst långsamt, och det är så, att i vissa industrier har under sista tiden läget i själva verket snarare försämrats än förbättrats. I konsulatrapporterna från Amerika varnas det uttryckligt mot att sätta alltför stor tillit till de optimistiska, ibland mycket minutiösa skildringar, som återfinnas i amerikanska tidningar, och det har i dessa rapporter tydligt uttalats den uppfattningen, att några verkligt pålitliga tecken till en varaktig förbättring av affärslivet ännu knappast kunna skönjas. I stort sett tror jag, att man kan karakterisera vårt eget läge ungefär på samma sätt. Det är nog i själva verket absolut omöjligt att kunna göra några kategoriska förutsägelser. Det är allt för många ovissa faktorer i världen, som kunna inverka på det ena eller andra sättet på utvecklingen av det ekonomiska läget, för att man skulle våga göra någon bestämd förutsägelse om vad som skall ske inom den närmaste och än mindre inom den längre bort belägna framtiden. Det kan hända, att en förbättring förestår, men det kan också hända, att en verklig och varaktig förbättring av konjunkturen kommer att låta vänta på sig ännu en lång tid framåt. Att således av dessa skäl förklara den föreslagna beredskapslagstiftningen obehövlig, synes mig ej vara hållbart.

Lika litet bärande måste jag finna det åberopade skälet beträffande

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

de ökade svårigheterna för de valutadumpande länderna och främst Tyskland, vilka inom kort skulle åstadkomma en utjämning och göra åtgärder till skydd för vårt näringsliv överflödiga. Det sades precis på samma sätt för ett år sedan, att en dylik utjämning skulle framtvingas av förhållandenas egen makt mycket snabbt, men den utjämningen har ej kommit, och det är väl fråga, om det icke finnes tillräckligt starka marginaler för att en valutadumping skall komma att äga rum ännu lång tid framåt. Importsiffrorna från Tyskland visa i varje fall icke någon tendens till nedgång, utan tvärtom under de sista månaderna av detta års första kvartal och under april månad visa dessa siffror för en mångfald varor en betydligt ökad import just från Tyskland, jämfört med förhållandet under förra året. Reservanternas skäl för obehövligheten av den föreslagna lagstiftningen finner jag således icke bärande. Deras resonemang grundar sig på antaganden och förmodanden, vilkas beskaffenhet icke bestyrkts och vilkas riktighet icke lär kunna bestyrkas.

Men reservanterna ha en annan grupp av argument mot den föreslagna lagstiftningen. De åberopa, vilka vådor och vanskligheter tillvaron av den föreslagna lagstiftningen skulle medföra. Det talas om faran för spekulation. Det säges, att spekulation skall uppstå, som kommer att föranleda prisstegring eller inflation. Ja, att blotta tillvaron av en sådan lagstiftning skulle uti den utomordentliga depression, i vilken näringslivet inom vårt land befinner sig, ha en så kraftigt stimulerande inverkan, att därav skulle föranledas en ny, osund spekulation, är väl ändå att göra lagstiftningen allt för stor ära. Jag finner det i varje fall otroligt, att blotta möjligheten för Kungl. Maj:t att i någon mån kunna motverka en av depressionens orsaker skulle kunna få en så kraftig verkan, att allmänheten med plötsligt återvunnet förtroende för industriens möjligheter kastade sig in i en sådan häftig spekulation, att densamma komme att verka i inflationerande riktning.

Vad faran för prisstegring beträffar, skall jag icke gå in på den, utan jag hänvisar till vad jag om den saken yttrat i anförandet till statsrådsprotokollet. Jag vill endast framhålla det, att då valutaavgifterna ju icke skulle drabba någon annan import än den, som komme från starkt valutadeprecierade länder, så skulle de ju icke på något sätt kunna förhindra anpassningen av vår allmänna prisnivå efter världsmarknadens prisnivå. De skulle rikta sig enbart emot de försäljningar, som till följd av valutadepreciering äga rum så långt under världsmarknadsprisnivån att varje möjlighet för ett valutastarkt land i konkurrensen eljest är utesluten.

Det framhålles vidare, att om riksdagen skulle besluta denna lagstiftning, så skulle det komma att uppstå en mycket stark påfrestning på Kungl. Maj:t att sätta hela apparaten i gång. Ja, utan tvivel kommer det att bliva en mycket stark påfrestning för Kungl. Maj:t, men det följer visst icke därav, att Kungl. Maj:t kommer att sätta apparaten i gång. Går utvecklingen i den riktning, som reservanterna äro så övertygade om att den skall gå, så är det klart, att lagstiftningen *icke* kommer att användas, att apparaten icke kommer att sättas i gång. Om ut-

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

vecklingen däremot skulle gå i den andra riktningen, så inträda ju förutsättningarna för lagens tillämpning, men det blir då icke den större eller mindre påtryckningen från näringslivets egna representanter, som blir den utslagsgivande, utan det blir ju då pressen från övermäktiga yttre förhållanden, som blir den avgörande.

Vad reservanterna anföra om valutanämndens svårigheter och om vanskligheten att rätt avgöra, när valutadumping föreligger, skall jag icke heller vid denna sena timme uppehålla mig vid. Jag vill endast framhålla i fråga om den sistnämnda, nämligen svårigheten att rätt avgöra, när valutadumping föreligger, att just i valutadumpingbegreppets restriktiva utformning ligger en stark garanti mot en alltför vidsträckt tillämpning av dessa åtgärder.

Reservanterna hava också åtskilligt att anföra om en rubbning i stabiliteten inom näringslivet, om omöjligheten att göra kalkyler, om häftiga prisfluktuationer, som skulle bliva en följd av ett antagande av denna lagstiftning. Utan tvivel komma åtskilliga av dessa olägenheter och svårigheter att i varje fall uppstå vid en tillämpning av lagstiftningen, men detta får ju tagas med i beräkningen, när det gäller att avgöra, om och när lagstiftningen skall tillämpas. Mot de nackdelar och svårigheter, som en tillämpning av lagstiftningen skulle medföra, får ju å andra sidan vägas den nytta, som skulle göras härmed. Jag hyser personligen den meningen, att åtgärder med stöd av denna lagstiftning icke böra och säkerligen icke heller komma att vidtagas i andra fall än där det är ytterst vitala intressen, som stå på spel, och då det är fullkomligt notoriskt, fullkomligt klart, att nyttan av ett ingripande i avsevärd grad överväger olägenheterna.

Då jag anser utsikterna för den närmaste framtiden i fråga om konjunkturutvecklingen vara ytterst ovissa, då faktiskt på vissa håll och på vissa punkter inom vårt näringsliv den ekonomiska motståndskraften har nått bristningsgränsen och då således en eventuellt skärpt valutadumping kan komma att betyda undergång för viktiga delar av vår industri, så måste jag anse det vara klokt, lämpligt och påkallat att tillskapa något medel, som man skulle kunna tillgripa i yttersta fall, låt vara, att de medel, varom det här är fråga, äro behäftade med många svårigheter och olägenheter, som kunna följa av deras användande, och att de icke kunna verka fullt effektivt. De innebära dock, om de ställas till förfogande, att den fullkomliga försvarslösheten icke längre kommer att råda. Redan detta faktum kan ju äga en viss psykologisk betydelse både inåt, i vårt eget land, och utåt, gentemot andra länder.

Jag tvekar därför icke att nu rekommendera denna kammare att i den föreliggande frågan antaga bevillningsutskottets förslag.

Herr Wigforss: Herr talman! Det är icke något vidare angenämt att vid en så sen timme som denna taga upp en stor debatt och gå in på en fråga som denna, men efter det anförande, som herr handelsministern hållit här, kan det icke undgås, att de, som representera reservanternas

ståndpunkt i bevillningsutskottet, måste något utförligare än kanske eljest varit nödvändigt motivera sin uppfattning.

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

Jag skall be kammaren att för ett ögonblick åtminstone glömma den senare delen av herr handelsministerns anförande, där han mycket kraftigt polemiserade emot reservanternas uppfattning och punkt för punkt sökte visa, att deras farhågor i fråga om denna lagstiftning icke skulle vara hållbara, men att kammarens ledamöter i stället ville erinra sig de ord, med vilka han inledde sitt anförande. Han sade nämligen därvid, att man i denna fråga med mycket goda skäl kan komma till olika uppfattningar, att man kan anföra skäl både för det ena och för det andra; ty det är ju kärnpunkten i hela den nu pågående diskussionen, att faktiskt även de, som äro anhängare av en lagstiftning sådan som denna, icke förneka och icke ens vilja förneka de mycket stora svårigheter, med vilka en dylik lagstiftning är behäftad. Jag skulle kunna säga, att deras tveksamhet har tagit sig uttryck hela vägen igenom. Var och en, som läser det synnerligen kortfattade förord, som utskottet ger propositionen, har genast klart för sig, att detta förord på endast några få rader icke har denna korthet, därför att utskottet ansett, att saken är så uppenbar och så enkel, utan tvärtom därför att utskottet ansett, att man icke kan säga något mera än vad som säges i den kungl. propositionen. I den kungl. propositionen framhävas just de stora svårigheter, med vilka en dylik lagstiftning har att kämpa, och den kungl. propositionen utgör i det fallet endast ett referat av den uppfattning, som tull- och traktatkommitténs majoritet givit uttryck åt, när den lagt fram sitt förslag. Man kan sålunda, från första början och ända fram till slutet, hos förslagets anhängare konstatera en mycket stor tveksamhet, huruvida fördelarna av en lagstiftning sådan som denna verkligen överväga nackdelarna av densamma. Saken ligger säkert så, att man endast behöver en liten smula mera trycka på de olägenheter, som följa, och en liten smula mindre optimistiskt se på de goda verkningarna därav, för att man skall kunna komma till ett rakt motsatt resultat mot det, till vilket den kungl. propositionen och tull- och traktatkommitténs majoritet har kommit. Jag vill understryka, att detta väl var ungefär vad herr handelsministern menade med inledningsorden i sitt anförande. Jag skall därför icke trötta kammaren med att gå igenom de olika praktiska svårigheter, med vilka en dylik lagstiftning har att kämpa. Det skulle endast bliva ett upprepande av vad herr handelsministern sagt, men att jag då skulle försöka lägga tonvikten något mera på svårigheterna än vad han gjorde. Jag vill endast på ett par punkter påpeka, att vad reservanterna sagt icke förlorat sin styrka genom de invändningar, som herr handelsministern nu kommit med. Han försöker nämligen förminska riskerna av denna lagstiftning genom att framhäva, att det ju icke är säkert ens, att den kommer att tillgripas. Han säger, att om reservanterna hava rätt i sin mera optimistiska uppfattning om utsikterna på det industriella området, så kommer naturligtvis icke regeringen att sätta till den där valutanämnden, och sålunda kommer hela lagstiftningen icke till stånd. Jag ber då få påpeka, att denna reservanternas mera optimistiska uppfattning tydligen icke delas av han-

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

delsministern. Han ser tvärtom ganska mörkt på de närmaste utsikterna, och alltså kan jag icke förstå, att han på något sätt kan resa något motstånd gent emot de säkerligen synnerligen starka krav, som ifrån näringslivets håll resas på att denna lagstiftning — när nu riksdagen en gång går med på den — också skall bliva effektiv i tillämpningen. Alltså kunna vi gå ut ifrån att denna lagstiftning verkligen kommer att i praktiken tillämpas, att en valutanämnd kommer att tillsättas och att man då verkligen kommer att få kämpa mot alla de svårigheter, som reservanterna tala om och som tull- och traktatkommittén tidigare har talat om.

Det är en punkt, som herr handelsministern icke har berört, men som det är skäl att något understryka, och det är den svårighet, som kommer att möta, då det gäller att bestämma ursprungslandet för vår import. Det är naturligtvis en av de stora svårigheterna. Man kommer icke ifrån att, om man icke skall låta denna lagstiftning, som är avsedd att vara en lagstiftning gent emot länder med deprecierade valutor, om man icke skall låta denna lagstiftning, säger jag, bliva en lagstiftning om upp till en sexdubbling av alla tullsatser, måste man ytterst strängt hålla på att man verkligen kan göra skillnad på import från dessa länder och från de andra. Detta kan icke ske på annat sätt än genom ursprungsbevis, som emellertid mycket lätt kunna kringgås, såvida varorna ifrån dessa länder först föras över till ett annat land — låt oss säga till exempel tyska varor till Danmark — och sedan skickas till Sverige. Om vi icke kunna skaffa garanti ifrån danskt håll, så är det tydligt och klart att, för att kunna få veta varifrån varorna komma, det icke finns någon annan utväg än att vi, såsom reservanterna säga, generellt få lov att betrakta varor, för vilka icke säkra ursprungsbevis kunna företes, såsom kommande från länder med deprecierade valutor, och det är väl detsamma som att resa nya tullmurar kring landet.

Det är tydligt, att de grupper i riksdagen och i denna kammare, som över huvud mena, att tullar aldrig kunna göra skada utan tvärtom, med allra största sannolikhet, mest verka till gagn, icke hava något att invända emot en lagstiftning av detta slag; men för alla dem, för vilka tullar i allmänhet icke äro tilltalande, och som kunnat gå med på denna lagstiftning, just därför att den skulle röra sig på ett så begränsat område, för dem är det tydligen en risk, som är värd att mycket allvarligt taga fasta på vid övervägandet.

Jag skall emellertid, som sagt, icke uppehålla mig vid dessa svårigheter, därför att jag tror, att man icke kommer längre än till att stryka under starkare den ena och mindre starkt den andra, utan jag skall vända tillbaka till själva den första och viktigaste delen av herr handelsministerns yttrande, då han nämligen vände sig emot reservanternas uppfattning om att det ekonomiska läget för närvarande ingiver goda förhoppningar om en förbättring.

Det är mycket möjligt, att uttryckssättet i reservationen i detta fall är mera optimistiskt än alla de, som undertecknat denna reservation, kanske skulle varit böjda för att underskriva, men det är icke där kärnpunkten ligger, utan vi skola komma ihåg, att utgångspunkten för hela

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

denna lagstiftning har varit, att vi befinna oss i ett ytterst svårt ekonomiskt läge, som icke visat några utsikter till förbättring. Jag ber få erinra kammaren om att när tull- och traktatkommittén lade fram sitt förslag, så motiverade den uttryckligen, varför den ändrat ståndpunkt — det är bekant, att den tidigare förklarat sig vara emot denna sorts lagstiftning — med att peka på det faktum, att krisen blir allt värre och värre, att arbetslösheten stiger och att vårt näringsliv icke tyckes hava några utsikter att utan hjälp av en sådan lagstiftning kunna gå emot ljusare tider. Det är själva kärnpunkten i denna motivering. Om det icke hade varit på det sättet att krisen blivit värre, så skulle icke ens tull- och traktatkommitténs majoritet hava kunnat förorda en lagstiftning, som är behäftad med så stora vanskligheter. Det är den ena punkten. Den andra punkten är den, att man säger, att vi icke kunna tillåta, att vårt land ensamt eller de skandinaviska länderna ensamma bliva en sådan här utfartsport för den produktion, som andra länder avstängt sig från, och man hänvisar till lagstiftningen i andra länder, särskilt i England, emot en sådan valutadumping. Jag ber att få tala om för kammarens ledamöter — de flesta kanske redan hava sett det — att den engelska lagstiftningen, som man åberopar sig på, i praktiken, kan man säga, har visat sig vara ineffektiv. Första gången denna engelska kommission, som ju då skulle motsvara vår eventuella valutanämnd, skulle försöka tillämpa denna engelska lagstiftning, förklarade den, att densamma icke var tillämplig. Det gällde då en import av tyska leksaker, som förut, under agitationen för lagstiftningen, betraktats såsom ett typiskt exempel på valutadumping. Detta meddelande återfinnes i sista häftet av Kommersiella meddelanden. Man betraktar detta utslag såsom ett prejudikat för att den engelska lagstiftningen icke kommer att gå ut i livet.

I fråga om de närmaste utsikterna på det ekonomiska området, är det tydligt, att det är ytterst farligt att uttrycka någon alltför stor optimism, och vad jag velat uttrycka är endast det, att man icke behöver till punkt och pricka underskriva varje ord i reservationen, där det talas om goda utsikter till en väsentlig förbättring, för att kunna säga, att skälen emot denna lagstiftning ha blivit mycket starkare på den senare tiden. Det är alldeles tillräckligt att påminna om vad tull- och traktatkommittén sagt, att det icke är själva valutadumpingen, som är den stora faran, utan att det är denna valutadumping under en ständigt försämrad konjunktur, som är farlig. Om vårt eget land skulle vi väl ändå utan att kanske vara alltför optimistiska kunna säga, att vi tro, att vi nu hava nått bottnen, och tecknen tyda på att vårt näringsliv av egen kraft håller på att resa sig. Det förefaller mig således, som om den bärande grunden för denna lagstiftning hade bortfallit och som om de starka praktiska betänkligheterna emot en sådan lagstiftning hade vunnit så ökad betydelse, att det torde vara klokast för kammaren att icke lämna denna möjlighet till en skärpning eller höjning av vår tullmur öppen genom att bifalla den kungl. propositionen.

När jag nu på detta sätt yrkar avslag på den kungl. propositionen, kan jag såsom representant för reservanterna säga om regeringens propo-

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

sition — på samma sätt som herr handelsministern sade om reservationen, att han förstår, att folk kan komma till den uppfattningen — att det är mycket begripligt, om regeringen kommit till den ståndpunkten att en dylik proposition bör framläggas, när ett förslag har utarbetats inom tull- och traktatkommittén. Och när regeringen känner, att det egentligen gäller frågan, huruvida riksdagen, som i sista hand är bestämmande, vill lämna ifrån sig denna makt över tullarna, har regeringen ansett sig skyldig att låta riksdagen få tillfälle att uttala sig, men riksdagen är icke i alldeles samma position som regeringen. Riksdagen har tillfälle att uttala sig i ett senare stadium, då en del av de betänkligheter, som tidigare kunde hysas, hava blivit starkare än förut. Det skulle sålunda, förefaller det mig, icke vara att uttala något ogillande beträffande regeringens proposition, om kammaren i detta ögonblick beslutade sig för att avslå densamma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas hemställan och avslag å den kungl. propositionen.

Herr Björnsson: Herr talman! Då man som jag under de båda sista riksdagarna ständigt röstat emot alla förslag om höjda skyddstullar, är det klart, att man icke utan den allra största tveksamhet kan bestämma sig för att i fråga om de åtgärder, som här av Kungl. Maj:t föreslagits till bekämpande av valutadumping, förorda bifall.

Det är ju klart, att det kan sägas, att det alltid är en fördel att få köpa de varor, som man nödvändigt behöver, till billigaste pris. Från den synpunkten sett förefaller det ju litet besynnerligt, att man vill förhindra de valutasvaga länderna att till sin egen skada sälja varor till vårt land för underpris. Men jag tror, att det kan förhålla sig på det sättet att denna fördel ibland vinnes endast på bekostnad av större förluster, ifall man nämligen ser saken på lång sikt. Om jag väljer ett sådant exempel som den elektriska maskinindustrien, så undrar jag, om det i stort sett kan vara en fördel att under en kortare tid, ett eller annat år, få från utlandet köpa elektriska maskiner till, låt oss säga, 10 % lägre pris än man kan köpa dem för om de tillverkades i Sverige. Det kan icke vara fallet, om det måste ske på bekostnad därav, att den elektriska maskinindustrien i vårt land blir så desorganiserad, att det fasta kapital som är placerat i den fördärvas, och de arbetare, som äro anställda i denna industri och som naturligtvis just i samband med detta fasta kapital hava stor betydelse för landets ekonomi genom den specialutbildning de fått, skingras för alla världens vinder genom en längre tids arbetslöshet. Jag tror, att det i längden skulle visa sig bliva en stor nationalekonomisk förlust, ifall man köper ett par års prissänkning med en fullständig desorganisation av viktiga delar av vårt näringsliv.

Vad det här gäller att utestänga är nämligen icke den konkurrens, som grundar sig på saklig överlägsenhet hos utlandet, utan endast den konkurrens, som baserar sig på oreda i vederbörande lands myntväsende, det är sålunda endast åtgärder till skydd mot den så kallade valutadum-

pingen, och självfallet måste denna företeelse förr eller senare upphöra av sig själv.

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

Det är klart, att man kan göra en invändning även mot ett sådant utestängande av konkurrens. Det är svårt att fastställa, om och när valutadumping över huvud taget förekommer och framför allt är det svårt att ange dess storlek i så och så många kronor. Det finns väl icke något område där det gäller att mäta en storhet, då man icke i praktiken måste nöja sig med en approximativ mätning. Det är ju möjligt att åtminstone ange vissa gränser; man kan säga, att valutadumpingen är åtminstone så och så stor, och att den icke är större än det och det beloppet, och det är möjligt, att man på experimentell väg så småningom kan komma fram till det rätta, på samma sätt som en artilleripjäs så småningom kan inriktas på ett åsyftat mål genom systematisk inskjutning. Jag tror därför, att den anmärkningen icke är berättigad. Men å andra sidan är det lika säkert icke berättigat att man därför, såsom herr Vennersten i sin motion föreslagit, skulle vara släpphänt vid själva definitionen av vad man menar med valutadumping. Det vore säkerligen lika olämpligt som att säga att, eftersom man icke kan mäta en meter tyg med större noggrannhet än en procent, man aldrig bör fastställa det metermått med vilket man mäter med större noggrannhet. Måttsenheten, en meter, är fastställd med en noggrannhet, som är större än hundratusendelen av en millimeter, d. v. s. med en noggrannhet, som i praktiken sällan utnyttjas.

Lika litet värde tror jag man kan tillerkänna den invändningen, att det icke går att finna tillräckligt kvalificerade personer att rekrytera en valutanämnd med. Vi hava ju, som i den allmänna diskussionen påpekats, funnit tillräcklig ekonomisk sakkunskap för att lösa mycket kinkiga problem, åtminstone hoppas vi till exempel lyckas lösa sådana problem som genomförandet av industriell demokrati och dylikt. Då man tror sig om att kunna lösa sådana uppgifter, tror jag icke det är förmätet att anse, att det kan finnas folk, som med någorlunda precision kunna lösa den uppgift det här kan vara fråga om.

Om man vill göra klart för sig, huruvida man skall förorda denna lagstiftning eller icke, måste man så gott sig göra låter taga ställning till bl. a. följande frågor: finns det valutadumping? är det utsikt att den kan fortsätta länge? och vilken betydelse har den för vårt land? Då vill jag säga, att ingen har förnekat, att valutadumping nu förekommer; om den saken skall jag alltså icke yttra mig vidare. Det är först, då det gäller att bedöma frågan, huruvida det är utsikter, att denna valutadumping kan fortfara länge, som meningarna gå isär. Mellan de båda föregående talare, som uppträtt i denna fråga, har debatten huvudsakligen gällt valutadumpingens betydelse med hänsyn till vårt eget lands ekonomiska framtidsutsikter, under det att man mera i förbigående har snuddat vid utsikterna till möjligheterna att fortsätta med en valutadumping för de länder, som ha ett oordnat myntväsen — särskilt kommer naturligtvis Tyskland därvid i fråga.

När reservanterna stödja sig på en sådan företeelse som att kursen

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

på den tyska marken under den sista tiden har varit konstant, och med stöd härav resonera på så vis, att förutsättningarna för valutadumping komma att upphöra, därigenom att den tyska valutan kommer att hålla sig oförändrad på utländska börser, under det att de inrikes kostnaderna i Tyskland komma att stegras i allt hastigare tempo. Jag skulle lättare ha kunnat förstå en invändning av ett annat slag, nämligen den att en fortsatt valutadumping från Tysklands sida skulle leda till utarmning och ekonomiskt sammanbrott för detta land självt. Om jag ser saken från den synpunkten, skulle det gälla att avgöra, hur länge Tyskland kan fortsätta med sin valutadumping på bekostnad av sin egen folkhushållning. Ty att reservanternas förutsättning, att markkursen skulle hålla sig konstant under den närmaste framtiden, skulle vara riktig, det vågar jag åtminstone i hög grad betvivla. Jag undrar, om man icke har grundad anledning att tro, att nästa gång Tyskland har att avbetala ett så och så stort belopp på sitt skadestånd, marken ånyo kommer att utsättas för ett mer eller mindre brådstörtat fall på de utländska marknaderna — det vore väl besynnerligt, om det icke skulle gå så. De försök som gjorts att genom internationell kredit eller annorledes ordna upp världen ha ju tillsvidare icke givit så lysande resultat, att man därpå vågar grunda några förhoppningar om en ändring härutinnan. Om det är så, som jag tror, att den tyska marken alltså ännu någon tid kommer att fortsätta att falla, finnas enligt min mening också förutsättningar för att valutadumpingen skall fortsätta. Det är helt naturligt, att produktionskostnadernas stegring i Tyskland icke kommer att hålla jämna steg med det fall, som marken kommer att undergå. Det är ju en helt naturlig sak, att arbetar- och tjänstemannalönerna i Tyskland ha en sådan tröghet, att de alltid komma efter. Därpå ger oss vår egen erfarenhet från våra inflationsperioder de allra tydligaste bevis. Det är ju också möjligt att genom statliga ingripanden, t. ex. genom hyresstegringslagstiftning och dylikt, hålla tillbaka prisstegringen på den inrikes marknaden, och dessa möjligheter underlåter man naturligtvis icke att begagna. Men därtill kommer, att den tyska valutadumpingen så att säga ransoneras gentemot utlandet, så att den icke blir alltför ödeläggande för den egna ekonomien. Det går till på så sätt, att man upprätthåller olika prisnivåer. En vara, som i svenskt mynt kan köpas i Tyskland för, låt mig säga, 10 kronor, kostar, då den försäljes till utlandet genom export t. ex. det dubbla. Om exportpriset sättes så, att det i varje fall ligger under produktionskostnaderna i det land, dit exporten sker, verkar dumpingen fullt effektivt, utan att det kostar det exporterande landet så mycket, som om exporten icke vore föremål för statlig reglering. Att en sådan statlig reglering äger rum från Tysklands sida, är ju ställt utom allt tvivel. Det sker till exempel på det sättet att staten fordrar, att räkningar på tyska varor till främmande länder skola utställas i vederbörande importlands eget mynt. Jag har just i dag på min bänk här fått mottaga ett korsband från Tyskland, som är försett med en liten kupong av det innehåll, att en dylik statlig anstalt för reglering av utlandsexporten har givit sitt tillstånd till export av denna försändelse.

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

Om man således kan gå ut ifrån att Tyskland, såvitt jag kan se, ännu länge måste kunna fortsätta med sin valutadumping och att i rent statsfinansiellt syfte reglera densamma, återstår att se, huruvida den betyder något för oss. Naturligtvis får man härvid icke glömma, att Tysklands produktionsförmåga är i hög grad nedsatt. Det är icke något tvivel om att Tyskland icke kan tillverka och exportera så mycket varor, som det kunde före kriget. Men å andra sidan får denna export icke nu som då fördela sig över hela världsmarknaden. Det finns icke något annat land än de skandinaviska länderna, som icke på något sätt höjt sina skyddsmurar gentemot import från valutasvaga länder. Ett land som Holland har t. ex. värdetullar; Frankrike, Spanien och Italien ha samtliga höjt sina tullar. Snart sagt alla länder, åtminstone av någon betydenhet, i Amerika, Asien och Australien ha ökat sina skyddsmurar. Det är klart, att den tyska exporten då enligt det minsta motståndets lag söker sig över till de minst skyddade länderna. Den väller över de lägsta tulltrösklarna, och de lägsta tulltrösklarna i jämförelse med tiden före kriget ha de skandinaviska länderna.

Och är den optimism, åt vilken reservanterna beträffande vårt eget lands ekonomiska utsikter givit uttryck, icke befogad, måste den import, som blir en följd av valutadumpingen, kunna bliva i hög grad ödeläggande för vårt eget näringsliv. Under sådana förhållanden måste man naturligtvis låta en hel del av de betänkligheter, som annars skulle ställa sig hindrande mot ett bifall till detta förslag, fara. Och jag kan icke se annat än att det är i hög grad tvivelaktigt, huruvida den optimism, som reservanterna givit tillkänna i sin reservation beträffande vårt eget lands läge, är berättigad. Ty om man ser efter vad det är man kan ha till stöd därför, så är det den nuvarande haussen på börsen och avtagandet av arbetslösheten. Men ser man på den senare företeelsen undrar jag, om icke däri ligger mycket av normal säsongföreteelse. Det vore ju rätt orimligt, om icke arbetslösheten skulle avtaga i ett mycket hastigt tempo, när vi gå mot sommaren, då vi haft en mycket lång period av hart när absolut stillestånd inom vissa viktiga säsongindustrier. Det som gör, att jag ställer mig mycket tvivlande mot denna optimism, är att det, såvitt jag kan se, saknas ett verkligt ekonomiskt underlag för den optimism, som här gör sig gällande. Det som vållar den nu pågående krisen är åtminstone till väsentlig del den ekonomiska och politiska desorganisation, som råder i världen. Förmögenheten har strömmat över från Europa till Amerika och andra världsdelar, och stora industriella avsättningsmarknader i Europa kunna icke få den kredit, som är nödvändig för att de skola kunna uppträda såsom kunder till de gamla säljarna. Jag vet icke, vad som härutinnan har inträffat på de få veckor, som ha förflutit, sedan tull- och traktatkommittén avgav sitt betänkande, som reellt sett kan ge stöd åt den optimism, den ändrade syn på läget, som herr Wigforss här ansåg sig ha skäl att anlägga. Ty icke kan man väl säga, att Genuakonferensen tills vidare har på något sätt ändrat om förhållandena i världen.

Jag förstår visserligen, att om man har en viss bestämd liberal ekono-

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

misk åskådning, säger man, att det är mycket farligt att hindra samhällets läkekraft att göra sig gällande med oförminskad styrka. På vad sätt är det då den skall göra sig gällande? Jo, valutadumpingen skall naturligtvis pressa ned våra arbetslöner, så att vi kunna konkurrera med dessa valutadumpande länder. Jag vill då säga, att jag icke tror, att någon eller i varje fall ytterst få av dem som resonera så vore beredda att taga alla konsekvenser av en sådan tankegång, ty på *ett* område ha vi rakt icke frihandel. Det är då det gäller vår arbetskraft. Våra nuvarande passbestämmelser spela ju nämligen en mycket viktigare roll för att utestänga importen av arbetare än för att utestänga politisk propaganda. Och jag undrar, om någon av dem som nu anse, att vi skola låta valutadumpingen pressa ned arbetslönerna i vårt land, vore beredd att taga den konsekvensen att lämna fritt tillträde för utländska arbetare. Men om man icke vill det, är det i själva verket att vara inkonsekvent, om man icke vill förhindra dessa underbetalda arbetare i andra länder att i alla fall genom sin konkurrens utöva samma nedpressning av lönerna, som skulle bli en följd av direkt immigration. För övrigt tror jag icke, att man får överskatta det nationalekonomiska värdet av en på grund av valutadumping vunnen nedpressning av arbetslönerna. Jag undrar, om det är någon i denna kammare, som tvivlar på att arbetarna, ifall vi verkligen på grund av valutadumping lyckades pressa ned arbetslönerna till en oskäligt låg prisnivå, så fort konjunkturen vände sig — såvida den icke, såsom herr Wigforss menade, redan har vänt sig — ögonblickligen komme att genom strejker eller på annat sätt försöka öka sina arbetslöner, till dess de bleve möjliga att leva på. Och jag tror icke, att det kan vara skäl att skapa förutsättningar för en sådan oro på arbetsmarknaden, som detta skulle medföra.

Det är ju klart, att för den som anser sig veta eller tror, att orsaken till den rådande världskrisen framför allt är desorganisationen av det internationella handelsutbytet, det måste te sig synnerligen motbjudande att över huvud taget vara med om att förorda något hinder för ett fritt internationellt varuutbyte. Det kan ju därvidlag vara rätt intressant att jämföra lära och leverne hos de länder, som ha skickat representanter till alla dessa stora ekonomiska konferenser, som hållits efter världskrigets slut för att finna någon lösning på de besvärliga krisproblemen. Man har på dessa konferenser proklamerat den mest obegränsade frihandel, men de länder, som skickat sina representanter dit, ha i sitt leverne handlat stick i stäv däremot. Då jag icke tror, att vår ekonomiska kraft räcker till för att vi ensamma skulle hävda denna princip, som enligt min mening är ett oundgängligt villkor för ett tillfrisknande av Europa, måste jag, därtill nödd och tvungen, i tro att de åtgärder, som här föreslås, verkligen kunna hindra vårt näringsliv att på vissa punkter helt fördärvas, förorda bifall till utskottets förslag. Visserligen är det icke så effektivt som kunde önskas. Jag anser för min del, att en verklig importreglering från vissa synpunkter hade varit önskvärd och det är klart, att om man beskär det kungl. förslaget på det sätt, som utskottsmajoriteten har gjort, måste man, om man har den uppfattningen, att det därigenom förlorar väsent-

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

ligt i effektivitet, fråga sig: Är det över huvud taget skäl att reflektera på ett sådant förslag? Jag har då kommit till det resultatet, att även ett självverkande system av valutatullar kan i så hög grad försvåra för de valutadumpande länderna att reglera sin valutadumping, att det verkligen kan göra nytta på begränsade områden; jag utgår ifrån att de varor, på vilka detta system av valutatullar kan tillämpas, helt naturligt måste bliva mycket begränsat.

Jag tror icke, att man bör hålla tillgodo med det skälet, att de åtgärder av detta slag, som hava försökts i England, hava visat sig overksamma. Det räcker nämligen enligt min mening icke för motståndarna till detta förslag att visa, att dessa åtgärder ha varit overksamma — vilket inom parentes sagt torde vara mycket svårt att bevisa; det är ju alltid svårt att bevisa, att någonting icke har hänt — utan jag tror, att det varit skäl, att reservanterna gått litet längre och visat, att dessa åtgärder i England eller rättare sagt denna potentiella lagstiftning varit till skada för landet. Ty om den icke varit till skada för England, lär det väl knappast heller vara till skada för oss, om vi antaga en sådan lagstiftning.

Herr Wigforss påstod, att om vi i dag fatta beslut om att godkänna bevillningsutskottets förslag, bleve det absolut nödvändigt, att valutanämnden komme till och att valutatullar fastställdes. Samtidigt förklarade han, att i England har den ifrågavarande kommissionen icke sett sig i stånd att tillämpa lagen en enda gång. Denna kategoriska nödvändighet, som skulle förefinnas hos oss, jämförd med omöjligheten att i England realisera lagstiftningen, förefaller mig rätt oförklarlig. Om man verkligen kan hoppas, att reservanterna ha rätt — vilket jag innerligt skulle önska, att de hade — däri att vi nu befinna oss i en uppåtgående konjunktur för vårt land och att sålunda den föreslagna lagstiftningen icke behöver träda i kraft, så har det system, som bevillningsutskottets majoritet förordat ett företräde framför Kungl. Maj:ts förslag, så till vida, att det nämligen icke kräver något större ämbetsverk utan endast en kommitté av en relativt liten omfattning. Och med tanke på de många och dyrbara kommittéer, som arbeta i detta land, tror jag icke, att kostnaderna för en sådan kommitté böra vara alltför avskräckande.

Jag kan således icke se, att de farhågor man haft beträffande detta förslag kunna komma att besannas. Jag tror tvärtom, att de olägenheter, som man kan vänta av ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag med de ändringar, som bevillningsutskottet föreslagit, måste väga betydligt lättare än den nytta, som man kan få därav, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Herr W i n b e r g: Den senaste talaren började sitt anförande med att framhålla, att det vore kanske nödvändigt för honom, som förut tidigare alltid konsekvent röstat mot tullar, att nu avgiva en närmare förklaring, varför han i detta speciella fall intagit en motsatt ståndpunkt. Jag förstår också mycket väl, att en sådan förklaring är nödvändig, men jag måste säga, att när jag sedan följde honom för att finna, vilka avgö-

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

rande skäl, som nu hade tillkommit för att åstadkomma denna hans omvändelse, så kunde jag icke riktigt fatta, vilka de tungt vägande skäl voro, som därvid egentligen skulle ha varit för handen.

Det skall icke ett ögonblick falla mig in att förneka, att det kan tänkas, att man i exceptionella förhållanden tvingas att också tillgripa exceptionella åtgärder. Och frågan är, såsom här framhållits, så pass komplicerad och av så stor vikt, att det icke alls är ur vägen, att den också debatteras. Men man kan ändå icke komma ifrån, att de som påyrka de här föreslagna åtgärderna, såväl tull- och traktatkommittén, regeringens ledamöter samt utskottsmajoriteten, göra det icke i den bestämda och fasta övertygelsen, att detta är någonting, som de äro på det klara med är nödvändigt och lämpligt, utan det synes snarare vara så, att man nästan har tvingats att komma fram med någonting, och då har man måst gripa till vad man över huvud taget har kunnat åstadkomma. Jag saknar fullständigt en klar bevisföring för huru allt detta skall kunna verka, konsekvenserna och fördelarna av detta förslag. När man skall motivera förslaget, sker det i en mycket vacklande form. För regeringens vidkommande tror jag, att det är den för densamma lämpligaste tolkningen, om jag förstår saken så, att regeringen har ansett sig böra för riksdagen framlägga det förslag, som tull- och traktatkommittén kommit fram med och att det sedan blir riksdagens sak att avgöra, huruvida man vill taga detta förslag eller ej. Men då måste jag säga, att i så fall borde regeringen ha varit konsekvent, och när det inträffat, som enligt min mening här har inträffat, att utskottet har skurit bort det moment i tull- och traktatkommitténs och regeringens förslag, som enligt min åsikt hade den största bärigheten och de starkaste skälen för sig, nämligen de föreslagna åtgärderna i syfte att åstadkomma en importreglering, då borde regeringen sagt ifrån, att efter en sådan omändring av förslaget vill regeringen icke längre stå för detsamma. Jag anser, att det skulle ha varit lyckligt för vårt land, om man redan för minst två år sedan hade vidtagit åtgärder i syfte att reglera vår import. Ty då skulle vi kanske ha varit förskonade från att få in här i landet en hel del ganska onyttiga saker, som dock dragit ifrån oss betydande penningvärden. Jag vill framhålla, att i tider sådana som dessa går det dock i längden icke att överlämna åt slumpen eller åt det enskilda initiativet att avgöra, vilka varor och i vilken myckenhet man importerar från utlandet. Man kan och bör vidtaga åtgärder för en reglering i detta hänseende.

Så tillvida är jag överens med utskottsmajoriteten, att man skall vidtaga alla de åtgärder, som över huvud taget äro möjliga och ägnade att gynna vår inhemska industri. Men därav följer icke, att man skall vidtaga sådana åtgärder, vilkas konsekvenser sträcka sig ut över hela befolkningslager och fördyra en hel del av våra förnödenhetsartiklar. Jag anser, att det första, som man här haft att göra och som man bort vidtaga för länge sedan, är en viss reglering av vår import. Men en annan sak finner jag det vara att göra som här föreslagits — alldeles särskilt i den form förslaget fått efter utskottsbehandlingen — då man, utan att man egentligen själv, efter vad jag kan förstå, är verkligt övertygad

om effektiviteten eller nödvändigheten av de åtgärder, som man här vill vidtaga, bara för att någonting skall göras, stannar för dessa s. k. åtgärder mot s. k. valutadumping, som dock i alla fall äro ett klart och principiellt avsteg från den ståndpunkt, som man tidigare åtminstone inom vänsterpartierna intagit till alla sådana åtgärder. Jag skulle emellertid icke se så förfärligt principiellt på denna sak, om man på något sätt kunnat styrka, att de åtgärder, som man här föreslår, verkligen skulle få någon effektivitet och bidraga till att bereda arbete åt svensk arbetskraft och avsättning för svenska varor, och icke komme att gå utöver det område, man här tänker sig, och för framtiden medföra konsekvenser, som man icke gärna vill att sådana här rent tillfälliga åtgärder skola ha. Men i detta avseende har man, såvitt jag förstår, hittills fullständigt brustit i bevisningen, både när det är fråga om effektiviteten av de föreslagna åtgärderna och när det gäller frågan, om de icke komma att medföra de rätt så oöverskådliga konsekvenser och risker i fråga om det ekonomiska livet i allmänhet här i vårt land, som man verkligen kan befara. Jag kan visserligen icke dela reservanternas uppfattning, såtillvida som reservanterna, såsom här framhållits, synas alltför mycket skatta åt en rent optimistisk syn på det nuvarande ekonomiska läget. Det är kanske möjligt, att det föreligger skäl för en sådan optimism, men för min del har jag dock icke, åtminstone hitintills, kunnat utläsa ur de faktiska förhållandena, att några skäl för en sådan optimism ännu föreligga. Men den omständigheten kan icke ett ögonblick vara för mig avgörande till att så här utan vidare i ett så betänkligt outrett skick, som frågan nu föreligger — och alldeles särskilt sedan man avkopplat det moment, som enligt min mening borde vara det mest väsentliga, nämligen åtgärderna för att få något grepp på importen hit till landet — ge sig ut på den väg, som man här utstakat utan att man vet, att det egentligen kommer att medföra några andra verkningar än, för det första att de som nu förut varit principiella motståndare till att vi skulle reparera vår ekonomi på det sätt, som här är föreslaget, ha fått lov att göra en helomvändning, och för det andra att vi därigenom givit våra motståndare vapen i händerna för framtiden genom att, som nu skett här i dag, ungefär samma argument använts, som våra motståndare i tullfrågorna hava förebragt här i riksdagen många, många gånger, då man nu förklarat, att försåvitt icke våra industrigrenar skola gå fullkomligt under, måste vi skydda dem på det sätt som här är föreslaget. Det är den gamla visan, som sjungits t. ex. beträffande jordbruket i många, många år här i riksdagen och som vi då underkänt. Jag skall visserligen medgiva, att man däremot kan invända, att då har det emellertid gällt normala förhållanden; nu gäller det fullkomligt exceptionella förhållanden. Och vad som icke är tillrådligt eller riktigt under normala förhållanden kan någon gång bli tillrådligt under fullkomligt exceptionella. Jag är icke mera principryttare än att jag även i den punkten kunde ge med mig, om jag, som jag förut framhållit, från deras sida, som äro anhängare av detta steg, kunde få några faktiska bevis för att åtminstone de själva tro på någon effektivitet av de vägar de här anvisat. Men när man på den sidan finner en så pass klen tro på möjligheten att

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

åstadkomma något i detta avseende, får man verkligen ursäkta, att jag undrar, om det under sådana förhållanden är skäl att ge så pass betydande hugg på sig, som man här i alla fall gör genom att kasta sig in på den väg, som här föreslagits.

För övrigt skulle det vara en hel del saker att säga beträffande detaljerna och tillämpningen av det föreliggande förslaget. Exempelvis: Vilka industrier är det som skola skyddas? Skola alla industrier, även de som växt upp under krisåren, skyddas genom att man tillgriper sådana åtgärder — dessa industrigrenar, som redan från början kunna anses ha varit dömda till undergång? Och vilka möjligheter har man att därvidlag göra någon åtskillnad? Vore det icke riktigare, att man först försökte undersöka, vilka grenar av vår industri, som verkligen ha naturliga förutsättningar för att kunna bära sig och icke, innan ens en sådan undersökning är vidtagen, så där allmänt och generellt bestämma sig för sådana åtgärder, som här äro föreslagna.

Det har anförts, att de bestämmelser i detta syfte, som beslutats i England, aldrig kommit till praktiskt tillämpande. Nu är det emellertid också den skillnaden mellan England och vårt land, att man kan förstå denna åtgärd från Englands sida, därför att för England gäller det att värja sig för en invasion av industrialster från »ett fientligt land». Vi ha nu icke alldeles samma ställning, och jag anser visserligen, att vårt land har rätt att i första hand skydda sig, men jag anser icke, att vi hava rätt att vidtaga åtgärder, som tydligen kunna komma att verka synnerligen ogynnsamt för ett annat land, utan att det kan bevisas, att det kommer att ha någon som helst nytta med sig för vårt lands befolkning.

Under dessa förhållanden, herr talman, måste jag yrka avslag på utskottets här föreliggande betänkande, och jag tillåter mig också uttala den förhoppningen, att kammarens beslut måtte bli i överensstämmelse med detta mitt yrkande.

Friherre Fleming: Jag skulle egentligen kunna avstå från att uppträda, ty jag kunde helt instämma med herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet i denna fråga, meu jag skall ändå be att få säga några ord.

Den siste ärade talaren undrade, om man kunde få någon garanti för att någonting effektivt skulle kunna vinnas genom denna åtgärd. Men goda herr Winberg, hur skall man få garantier för att man kan vinna något gott av alla de beslut vi fatta här? Jag tror, att herr Winberg får söka länge, om han i varje fråga vill hava en garanti för att det beslut vi fatta är klokt.

Herr Winberg talade i samma andedrag om England. Då vill jag bara säga, att om man något känner till, hur det förhåller sig med den engelska frihandelspolitiken, så tror jag, att man skall erkänna, att den icke är så sträng, som herrarna vilja påstå. Där finnes för närvarande en antidumpinglag, som är utomordentligt effektiv, fast det påstås, att man icke använt den. De hava aldrig behövt använda den, därför att de hava en annan lag, som belägger import av landets viktigaste industriartiklar

med icke mindre än 33 1/3 % värdetull. Man är alltså protektionistisk i allra högsta grad, om vi undersöka saken litet närmare. Om herrarna studera tull- och traktatkommitténs redogörelse, skola ni finna, att det knappast finns något annat land än Sverige, som inte försökt göra någonting för att skydda sina näringar — jag vill icke säga skydda sin industri, ty det gäller både jordbruk och industri.

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

Sedan tala herrarna oupphörligt om Tyskland och framhålla, att omkostnaderna där stiga, och det är icke så farligt med konkurrensen. Men, mina herrar, jag får påminna er om att det finns andra länder än Tyskland. Varför skulle vi rikta denna lag enbart mot det landet? Vi hava ett grannland i öster, som har en ganska deprecierad valuta. Vi hava en del randstater på andra sidan Östersjön. Vi hava stater längre bort, Tjeckoslovakiet och andra. Varför skola vi bara tala om Tyskland? Det är alla möjliga stater, som det gäller, och jag tror icke, att man bör fästa sig bara vid det landet.

Här har man oupphörligt talat om att något borde göras, och herr Winberg sade nyss, att vi för flera år sedan borde ha vidtagit några åtgärder. Ja, det är vad jag och med mig liktänkande sagt hela tiden, men de åtgärder vi hava föreslagit hava alltid stött på motstånd. Vi hava ständigt predikat, att vi skola tillgripa lämpliga statsåtgärder, men herrarna hava sagt nej. Då man nu äntligen — jag erkänner att det är sent — föreslår denna åtgärd, säger man nej även till den. Det är ju bara de obotfärdiges förhinder, att man säger nej till varje åtgärd.

Jag erkänner mycket väl, att en åtgärd som denna kan vara ett tveeggat svärd. Om ett sådant här instrument användes på ett klumpigt sätt, kan det vara till skada. Men varför skall man utgå från att det kommer att användas oskickligt? Jag kan lika väl tänka mig, att detta liksom andra skyddsvapen kan användas på ett klokt sätt, och varför skall jag misstänka den nuvarande regeringen för att den skall använda det på ett oklokt sätt? Jag förstår inte det resonemanget. Det kan komma att användas klokt, och då kommer det icke att göra skada.

Under utskottsbehandlingen har framhållits ett exempel, som är alldeles typiskt, på huru varor från ett valutasvagt land hava sålts här till ett pris, som med ungefär 50 procent överstigit det pris, som samma varor säljas för i det exporterande landet. Det finnes således mellan det pris, för vilket de säljas hemma, och priset är en kolossal marginal, inom vilken de kunna reglera sina priser i förhållande till härvarande prisnivå. Det är den typiska valutadumpingen. Skillnaden i exportpriset och priset i hemlandet går icke till producenten utan till den främmande staten. Är det något skäl för oss — det vill jag bara fråga, att betala denna skillnad till den främmande staten och icke till producenten — icke för att göra hans arbetare bättre betalade utan för att betala statens krigsskulder? Jag kan icke förstå annat, än att det skulle vara en klok åtgärd att vägra betala en främmande stats krigsskulder och i stället behålla den skillnaden i vår egen kassa.

Det har här talats så mycket om de olägenheter, som eventuellt kunna följa av denna lag. Men jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

på en passus i den kungl. propositionen, där det står att en sådan åtgärd som denna skulle tillgripas för att "mildra den konkurrens, som på grund av valutaförhållandena icke *kan* neutraliseras genom en aldrig så stark nedpressning av våra egna tillverkningskostnader". Detta är ett skäl, som för mig är mycket avgörande för att icke sätta mig emot denna åtgärd. Jag tror, att den nytta, som kan ske genom denna lag, väl tillämpad, som statsrådet sade för en stund sedan, kommer att överväga olägenheterna därvidlag, och jag tror därför, att det är skäl att bifalla utskottets förslag.

Jag yrkar således bifall till detta förslag.

Herr Vennersten: Herr greve och talman! I nästa månad blir det ett år, sedan den första åtgärd vidtogs, som utmynnat i den kungl. proposition, som vi nu hava till behandling. I riksdagens allra sitsa timmar under ett nattplenum stå vi inför nödvändigheten av att under en känsla av oro över att besvära kammarens ledamöter avgöra detta — säga vad man vill — mycket viktiga ärende.

Jag beklagar, att så är fallet, och om man nödgas inskränka sig så mycket som möjligt och nödgas hålla inne med en hel del av vad som här borde sägas, så tror jag, att kammaren också skall taga hänsyn till att man icke får lita enbart till vad som hittills under diskussionen blivit sagt eller kommer att sägas utan i väsentlig mån fästa sig vid den nog så uppseendeväckande omständigheten, att Kungl. Maj:t med den sammansättning, som statsrådet nu har, och med den principiella hållning, som det socialdemokratiska partiet intager i alla frågor, som kunna tangera tullskyddet — att en sådan regering som den närvarande med sin principiella uppfattning i dessa frågor har sett sig nödsakad att begära det bemyndigande, varom i den kungliga propositionen hemställes. Emot detta synes mig vad som från reservanternas sida i utskottet har blivit anfört väga mycket litet. Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet har så utförligt och så uttömmande tillintetgjort — vågar jag påstå — reservanternas argumentering, att därtill icke är mycket att lägga.

Jag förstår så väl att en ärad talare här i min närhet, ber oss glömma vad som står i reservationen och vad herr statsrådet anfört emot densamma för att i stället fästa oss vid den omständigheten, att även Kungl. Maj:t finner det vara en nog så besvärlig sak vi här hava att behandla och att den bjuder åtskilliga vanskligheter. Men, mina herrar, lika visst som att samma orsak brukar framkalla samma verkningar, kommer den omständigheten, att näringslivet i de valutasvaga länderna under en lång tid framåt kommer att vara underkastat samma inflytelser, att åstadkomma samma ledsamma verkningar för oss, som vi hittills fått bevittna. Jag skall tillåta mig påpeka, att konjunkturläget i det land, som i främsta rummet har besvärat oss med valutadumping, är av den art, att man i ett nästa vecka utkommande häfte av den ekonomiska översikten tillåter sig följande uttalande: "Den 'valutakonjunktur', som tog sin början, när markvalutan vid mitten av 1921 kom in

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

i en ny period av försämring, har ännu icke åtföljts av det på många håll väntade bakslaget. Industrien är fortfarande livligt sysselsatt — i all synnerhet den del av industrien, som arbetar för export —, arbetslösheten är praktiskt taget försvunnen." Och för den som läser tidningsartiklar, skildrande tillståndet inom Tysklands industri, är det välbekant, att vad här är sagt är fotat på uppgifter från verkligheten, vilkas riktighet var och en har lätt att kontrollera. I en tidningsartikel för i onsdags framhöll en utsänd medarbetare för ett härvarande liberalt organ, att arbetslönerna i norra Tyskland utgöra för närvarande 20 à 30 mark per timme och i södra Tyskland cirka 10 mark mindre. Tag då som genomsnitt 20 mark och räkna om det till dagskurs, så få herrarna en timpenning av 25,4 öre. Hur tro ni, att svenskt näringsliv skall kunna i fortsättningen bättre konkurrera med produkter, framställda under sådana förhållanden, än vad det tidigare gjort? Jag är för min del fullkomligt övertygad om att vi hava framför oss en lång följd av år, under vilka det svenska näringslivet kommer att kämpa med svårigheter, mycket nära liknande dem, under vilka vi nu kämpa, och jag måste säga, att man har all anledning — även de som önskat något annat och bättre — att vara den nuvarande regeringen tacksam för att den oaktat sin principiella motvilja dock har lagt fram detta förslag, därmed bevisande, att den höjer sig över partisynpunkterna för att här endast se till, vad näringslivet verkligen behöver.

När man nu söker förringa värdet av vad som här förelägges oss till antagande, så vill jag säga, att liten hjälp är också hjälp, och den, som icke vill taga emot det lilla, som bjudes, har icke sedan anledning att klaga, huru det än må gå. Ehuru jag varit anhängare av förslag, innebärande mycket betydelsefullare åtgärder, vidtagna på ett tidigare skede, ställer jag mig ändå förstående till vad som nu är oss förelagt till antagande och hoppas, att kammarens ledamöter icke skola vilja resa härifrån i känsla av att ha tagit på sig ansvaret för att intet kan bliva gjort, när vi icke längre äro församlade här.

När Kungl. Maj:t under sådana förhållanden begär ett bemyndigande av denna art, när vi äro fullkomligt förvissade om att detta bemyndigande icke kan och icke kommer att missbrukas, så frågar jag, om det icke är rimligt och riktigt, att vi godkänna förslaget och giva Kungl. Maj:t det begärda bemyndigandet.

Det föreligger en mängd uttalanden, som jag tror skulle förmå många tveksamma att ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag, men tiden tillåter icke ens närmelsevis att anföra vad jag skulle hava velat säga här i kväll.

Jag skall sluta med att påpeka en omständighet. Källan till det onda i världen kommer — det är man ganska ense om — från den skadeståndspolitik, som de i världskriget segrande länderna driva emot de besegrade länderna. Denna skadeståndspolitik skola vi försöka få ändrad, men vem påtager sig det värvet, när världens främsta statsmän icke kunnat ena sig om åtgärder i sådant syfte? Därför uppkommer också det förhållande, som den tyske utrikesministern påpekar i ett

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

sitt uttalande, att det "avgörande momentet i skadeståndsproblemet icke vore frågan, i vilken utsträckning Tyskland vore i stånd att uppfylla skadeståndsbestämmelserna utan huruvida de övriga folken kunde tåla Tysklands skadeståndsbetalningar, ty om ett lands tvångsarbete avyttras på världsmarknaden, fördärvas därigenom hela världsmarknaden".

När andra länder i betraktande av dessa omständigheter och med framgång skydda sin industri och även om åtgärder av samma slag som den vi här tala om icke ensamt verka detta utan det har varit en serie åtgärder, som åstadkommit detta resultat, så är det icke skäl för oss att avstå från den enda hjälp, som hittills bjudits oss. Vi må icke glömma, att vissa av våra näringsgrenar hålla på att duka under — ett ord från statsrådsbänken i det stycket ber jag att få påminna om. När det nu under sådana förhållanden lämnas oss möjlighet att bereda någon hjälp, så förklarar jag åtminstone, att jag icke vill vara med om att i tveksamhetens anda och i den fortsatta overksamhetens anda avslå även denna rimliga begäran.

Herr greve och talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Wohlin: Herr talman! Så här tidigt på morgonen skall jag vara kortfattad. Jag vill erinra om huru vi av artikeln "balk-, hörn- och annat varmvalsat järn, ej särskilt nämnt", fallande under rubrikerna 725/727 i tulltaxan, från Tyskland importerade under 1913 omkring 44,000 ton, under 1920 38,000 ton och ännu under 1921 29,000 ton. Av artikeln "plåtar, utan slipning, polerade, etc., av 0,6 mm. tjocklek och däröver", fallande under positionerna 734/735 importerade vi år 1913 från Tyskland närmare 10,000 ton, år 1920 närmare 23,000 ton och år 1921 fortfarande över 17,000 ton. Av "rör, valsade eller varmdragna", importerade vi år 1913 från Tyskland 3,833 ton, år 1920 8,360 ton och år 1921 fortfarande 4,685 ton. Av artikeln "fackverk och andra dylika järnkonstruktioner", importerade vi år 1913 från Tyskland 127 ton, år 1920 2,254 ton och år 1921 5,943 ton. Av ångpannor importerade vi år 1913 från samma land 654 ton, år 1920 närmare 3,000 ton och år 1921 fortfarande närmare 3,000 ton. Om vi sedermera följa listan med införselsiffrorna för "maskiner, apparater och fordon", finna vi till vår förvåning, att vårt land, trots den starkt minskade köpkraften som nu råder, alltjämt ännu under 1921 beträffande ett flertal andra tulltaxerubriker importerade kvantiteter, överstigande dem som importerades under tiden före kriget. Detta betyder självfallet i förhållande till den nuvarande minskade absorptionsförmågan i vårt land, att vi nu befinna oss i en alldeles exceptionell kris inom vårt näringsliv, karakteriserad av en utomordentligt stor import av utländskt gods, särskilt från nyssnämnda land med deprecierad valuta. Om man därtill betraktar de priser, till vilka sådana artiklar införas i landet, finner man, att vanligt varmvalsat järn under januari detta år offererades från Tyskland till ett pris av 15 kronor och 10 öre per 100 kg. fob Lybeck, medan det svenska partipriset för motsvarande vara ab werk var 19 kronor

och 50 öre à 20 kronor. Av en hel rad siffror i samma stil för övriga artiklar bestyrkes, att de svenska verkens produktionskostnader utan beräkning av någon vinst i början av detta år lågo så avsevärt över de tyska importpriserna fritt svenska importhamnar och att man således här ovedersägligen har att se en av de väsentliga anledningarna till de många driftsinställelserna och till den arbetslöshet, som är rådande i landet.

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

Jag har från dessa utgångspunkter vid övervägande av Tysklands valutasvårigheter, inför anblicken av denna för vårt näringsliv fullkomligt förödande konkurrens samt i betraktande av att Genuakonferensen icke har givit någon klarhet rörande Europas ekonomiska förhållanden icke kunnat taga på mitt ansvar att på grund av det föreliggande förslagets ovedersägliga brister ställa mig avvisande till detsamma. Det är visserligen sant, att begreppet valutadumping i detta ords här utformade mening kan vara svårbegripligt. Men det har dock erhållit en juridiskt ganska distinkt definition, vilken, om icke för menige man så dock för de personer, som komma att sitta i den s. k. valutanämnden, måste förutsättas komma att förstås och kunna praktiskt användas. Med den sakkunskap och auktoritet i dessa frågor, varöver vi här i landet förfoga, tror jag det skall lyckas Kungl. Maj:t att finna ledamöter i en valutanämnd av här tänkt slag, vilka komma att fullgöra sitt uppdrag på ett någorlunda tillfredsställande sätt. Det måste, som förut sagts, om dem gälla, att de förstå att begränsa dessa åtgärder till de områden, där verklig vikt ligger uppå, att åtgärder vidtagas, samt att de hava förmåga att svara nej på allehanda krav och anspråk, vilkas tillgodoseende icke är av den vitala betydelse för vårt lands näringsliv, som fordras för att åtgärderna skola kunna anses väl motiverade. Jag vill i anslutning till mitt särskilda yttrande vid tull- och traktatkommitténs betänkande säga, att jag visserligen förstår reservanterna och förstår hela den kritik som riktats mot detta förslag och att jag inser, att vissa rubbningar och osäkerhetsmoment genom ett antagande av förslaget torde komma att inträda för såväl handeln som det produktiva arbetet. Men jag har dock icke kunnat taga på mitt ansvar att till följd av dessa ovedersägliga nackdelar förorda en fullständig passivitet från våra statsmakters sida, när det här gäller att vidtaga tillfälliga åtgärder för att begränsa varuimporten från valutasvaga länder och därmed minska våra driftsinställelser och öka våra möjligheter att återigen bereda industriens arbetare någon sysselsättning.

Man kan nu tycka, att en ytterligare anledning till tveksamhet beträffande betydelsen av detta förslag skulle ligga däri, att det icke omedelbart får samma verkningar för vårt jordbruk som det får för vår industri. Ty det är ju givet och för alla känt, att importen av spannmål icke är av den art, att den skulle falla under denna förordning. Men å andra sidan kan dock även lantbruket tänkas få en viss direkt nytta av åtgärder av detta slag, i den mån nämligen som lantbruket lider av den konkurrens, som särskilt från vårt östra grannland otvivelaktigt äger rum beträffande olika animaliska produkter till valutadumpingpriser. Detta

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

gäller för övrigt även om importen från andra länder, såsom länderna i Balticum, Tjeckoslovakiet och andra. För övrigt anser jag, att frågan icke bör betraktas på detta mera ensidiga sätt, utan man bör se den så, att om man genom åtgärder av detta slag kan minska arbetslösheten här i landet, så innebär detta en minskad skattetyngd inom många av vårt lands kommuner, som måste komma dessa kommuners alla skattedragande innevånare till godo. Detta är en synpunkt, som jag anser så mycket viktigare, som ju industrien i vårt land i mycket hög grad är utbredd även på landsbygden och hundratals blandade industri- och jordbrukskommuner finnas, vilka skulle få gagn av en minskad utdebitering till följd av industriens upphjälpande.

Jag ser, att solen nu snart går upp, och jag hoppas att den även måtte göra det i bildlik bemärkelse, så att även de, som här hava ställt sig tveksamma och tämligen i missmod velat låta den nuvarande depressionen fortfara utan några åtgärder däremot, måtte finna, att man här har framför sig ett förslag till en förordning, som, om den också icke är på långt när så tillfredsställande, som många kunde hava önskat, dock innebär en möjlighet att råda någon bot på för landet mycket skadliga följder av utländsk konkurrens. Jag vill, under uttalande av förhoppningen, att denna lagstiftning måtte omhänderhavas på det sätt, som förordningens författare tänkt sig, för min del tillstyrka förslagets antagande här i kammaren. Visserligen är det så, att den del av förslaget, som rör importreglering, har blivit borttagen under utskottsbehandlingen, och detta innebär enligt min uppfattning, liksom det förut uttalats från statsrådsbänken och från Västgötabänken, ett försvagande av de maktmedel, över vilka man här skulle kunna förfoga för att skydda vårt näringsliv. Men när jag har haft att taga ståndpunkt till frågan, huruvida jag för det fall, att importregleringen utginge, skulle anse det som återstår vara av så ringa värde, att det borde avstyrkas, så har jag stannat vid uppfattningen, att även det som återstår, nämligen möjligheten att åsätta vissa valutaavgifter, är av ett visst värde och kan få en viss betydelse i ett antal begränsade fall men likväl på så pass viktiga områden — speciellt inom järnindustrien och den mekaniska verkstadsindustrien samt för övrigt även inom jordbruket — att jag håller före, att förordningen även i denna beskurna form bör vinna kammarens bifall.

Jag får, herr talman, på de grunder, som jag här i yttersta korthet utvecklat, hemställa om bifall till utskottets förslag i förevarande ärende.

Herr Rosén: Herr talman! Herr Wohlin har, liksom herr handelsministern och någon annan talare, berört den oerhört stora importen från Tyskland. Jag vet inte riktigt, vad man skall tro om dessa uppgifter, ty tull- och traktatkommittén, i vilken herr Wohlin sitter, skriver bland annat: "Absolut och som helhet betraktad kan den tyska exporten till Sverige under år 1921 och första månaderna av 1922 icke sägas hava varit anmärkningsvärt stor i jämförelse med exporten under det sista fredsåret." Dessa uppgifter stämma icke bra överens, men så står det

i alla fall i tull- och traktatskommitténs betänkande av den 28 april detta år.

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

Att det icke är alldeles omöjligt att exportera varor från Sverige till Tyskland tycks också framgå av propositionen. Däri förekommer nämligen en redogörelse för alla de framställningar som från olika industrier ingått till handels- och jordbruksdepartementen under senare tid. Det heter i en framställning från Hälsingborgs gummifabriksaktiebolag, att bolaget vill, att vederbörande svenska myndigheter skola förbjuda införsel av gummibollar från Tyskland till Sverige eller också medge de svenska gummifabrikerna att exportera sina gummibollar till Tyskland. Ja, rätten att exportera gummibollar tycker jag, att regeringen gärna kunde medge dem. Det synes sålunda, som om en export från Sverige till Tyskland åtminstone i vissa fall kunde låta sig göra.

Handelsministern och herr Björnsson ha givit reservanterna många goda råd om hur vi borde ha förhållit oss. Det förefaller, som om jag skulle kunna ha rätt att ge herr handelsministern och herr Björnsson en erinran om vad som står i kommittébetänkandet, vilket de borde ha noga beaktat. Det framgår nämligen därav, att kommittén icke allenast föreslagit denna lag utan även ett och annat i övrigt. Det heter: "Vad beträffar produktionskostnadernas bättre anpassning efter varuprisnivån, är givetvis en reglering av lönerna i överensstämmelse härmed ett mål, vartill såväl industri som jordbruk har att sträva. Några direkta statsåtgärder härför äro helt naturligt uteslutna. Av vikt är emellertid, att staten ej genom åtgöranden av ena eller andra slaget ställer sig hindrande i vägen." Ja, det har visst funnits möjlighet för en tid sedan att göra något för att uppfylla denna kommitténs enhälliga önskan.

Herr handelsministern anslöt sig nu till utskottsförslaget, som han, så vitt jag kunde förstå, fann ganska tillfredsställande. Men i sitt uttalande till statsrådsprotokollet skriver handelsministern: "Vad beträffar det av två kommittéledamöter gjorda yrkandet, att ur förslaget måtte uteslutas den del, som har avseende å importreglering, är jag — utan att på något sätt vilja underskatta de mycket betydande svårigheter av administrativ och annan art, som otvivelaktigt äro förknippade med åtgärder av dylik natur — av den åsikten, att det likväl icke vore välbetänkt att a priori avhända sig det effektiva vapen, som en importreglering dock utgör", o. s. v. Men nu har i alla fall herr handelsministern gått med på att avhända sig detta "effektiva vapen".

Herr Wohlin nämnde, att lantbruket skulle få nytta av denna lag i vissa fall. Jag tror knappast det, ty om man får tro tull- och traktatkommitténs förslag skall det först, innan denna lag kan tillämpas, exempelvis nu i fråga om lantbruksprodukter som införas från Finland, visas, att landets *hela* jordbruksnäring lider av denna import och att *denna näringsgren icke längre kan upprätthållas*. Det lär väl bli ganska svårt att visa det, föreställer jag mig.

Här är nu meningen att tillsätta en valutanämnd på fem personer. Den nämnden skall känna till eller åtminstone lära sig känna till hela landets näringsliv. Jag tror, att det skall bli ganska svårt att finna fem

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

personer, som sitta inne med förmågan att kunna lära sig känna allt detta och att i varje fall döma något så när rättvist. I ett avseende tror jag, att en näring kommer att få hjälp, och det är pappersindustrien, ty av instruktionsförslaget för nämnden framgår, att det kommer att skrivas mycket. Visserligen heter det, att valutanämnden skall sammanträda minst en gång i månaden, och det är ju icke ofta, men det var en näringsidkare i utskottet, som påstod att detta var alldeles för litet och att nämnden måste sammanträda mellan klockan 9 och 3 varje dag och att den måste anställa åtminstone 100 personer att skriva och biträda med utredningar. Det tror jag också blir nödvändigt, om man skall kunna åstadkomma de utredningar, som behövas enligt detta förslag. Papper kommer således att konsumeras, det tror jag, och myndigheterna komma att besväras med frågor i stor utsträckning. Det blir med andra ord möjligt att skaffa platser för en hel del arbetslösa skrivbiträden. Men jag undrar, om landet är hjälpt därmed.

Resultatet av alltsammans skulle, så vitt jag kan finna av handelsministerns uttalande, bli, att "instrumentet" är bra att ha, om det blir nödvändigt att använda det, och för att kunna ha detta instrument i beredskap, skulle man sätta till ett stort ämbetsverk, som skulle göra vidlyftiga utredningar. Jag tror, att hela denna fråga icke är annat än ett kvacksalveri, som icke kommer att i något avseende gagna landets näringsliv.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Nilson, Karl August: Jag vill bara tillkännage, att då jag kunnat ansluta mig till utskottsförslaget har det varit i känslan av, att jag icke velat påtaga mig ansvaret för att ännu en gång ingenting skall göras för att om möjligt hjälpa vår industri och vårt jordbruk. Jag har gjort det under den förutsättningen, att med ett sådant beslut icke heller skulle följa de olägenheter, som påtagligen skulle komma att inträda, om vi beslöte oss för importförbud med licenser. Den drastiska beskrivning, som den föregående ärade talaren lämnade av det stora ämbetsverk, som skulle uppstå, och det myckna skrivande, som skulle bli följden, hänför sig ju i huvudsak till förhållandet vid ett importförbud med licensgivningar, därvid regleringen skulle ske oupphörligt och med dagligen förändrade priser. Som förslaget nu ligger, torde något sådant icke komma i fråga.

Jag ber också få säga, att jag blivit övertygad om, att något måste göras, av flera skäl, mest dock därför att jag funnit de tyska priserna så oerhört tänjbara, att de svenska priserna under nuvarande förhållanden aldrig skulle kunna anpassa sig efter desamma. Jag fick just för någon tid sedan en påminnelse därom genom en skrivelse från en sammanslutning i Schweiz, som handlar med samma artiklar som jag representerar. Denna sammanslutning hade gjort en undersökning om hur de tyska priserna ställde sig för en viss artikel. Det visade sig då, att inlandspriset på en viss vara vid en viss tidpunkt, översatt i svenskt mynt, utgjorde 11:25. Vid export tillämpades till Österrike samma pris, till Frankrike 21 kr., till Belgien 22: 50, till Italien 22: 50,

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

till Danmark 24 kr., till Holland 24: 75, till Schweiz 26: 25, till Norge 26: 25 och till Sverige 27: 75. Man förstår, att då det finns så stort avstånd mellan det inhemska priset och det högsta exportpriset, som mellan 11: 25 och 27: 75, kan exportpriset oupphörligt reduceras, och Sverige måste väl ha något medel att möta den valutadumping, som häri ligger inlagd. Jag har med detta bara velat förklara, att jag icke vågat påtaga mig ansvaret att icke lämna detta medel i regeringens hand och har därför yrkat bifall till utskottsförslaget.

Herr Rosén: Jag ber att få meddela kammaren, att de uppgifter, som herr Nilson nu lämnade, i utskottet av honom användes för att bevisa, att lagen är onödig. Här i kammaren använder han dem för att visa, att lagen är behövlig.

Herr Heyman: Herr greve och talman! Jag vill endast be att få tillkännagiva, att jag biträtt detta förslag under den förutsättningen, att även jordbruksprodukter komma att falla under förslaget. Jag hoppas, att då herr handelsministern i sitt första anförande ett par gånger omnämnde industriprodukter, han då även ämnat tala om jordbruksprodukter, och jag förmodar, att det berodde på ren glömska, att så icke var fallet.

Det är emellertid i utskottets betänkande sörjt för att såväl jordbruksprodukter av vad slag de vara må som industriprodukter skola falla under bestämmelserna. Lagen träffar sålunda import av kött och smör från länder med sådan deprecierad valuta som råder i Finland, Estland, Tjeckoslovakien och Polen, intet undantag finnes. — Jag erinrar särskilt om att i den massmotion, som i början av riksdagen avgavs i fråga om ökade tullar å animaliska produkter, motiverades detta just med konkurrensen från länder med deprecierad valuta. Nu bjudes efter lång väntan ett sådant tillfälle, och lättsinnigt vore det väl då att kasta samma ifrån sig. Förhållandena i världen äro långt ifrån stabila, och vad som i dag kan gälla animaliska produkter kan i morgon eller övermorgon gälla spannmål. Det är sålunda ingalunda uteslutet, att vi i höst kunna räkna med rågimport såväl från Estland som från Tyskland. Det har redan talats om den saken.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Winberg: Herr talman! Jag skall be att få gratulera regeringen till den varma tacksamhet, som från herr Vennerstens sida framförts. Jag vill naturligtvis icke ett ögonblick insinuera, att icke regeringen skulle inkassera denna tacksamhet såsom lika varm och uppriktig, som om den kommit från annat håll, men jag undrar, om Sveriges arbetareklass kommer att tacka regeringen lika varmt. Det är en senare fråga. Det var ju dock icke för att få tack av herr Vennersten som regeringen åtog sig regeringsansvaret.

När man sedan talar om det förfärliga ansvar, som man icke kan taga på sig, erinrar detta mig livligt om förhållandena 1917 på våren,

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

när man i andra kammaren, som jag då tillhörde, ivrigt kämpade för att få igenom lagen om allmän arbetsplikt. Vid detta tillfälle målades det ut, det förfärliga, som skulle inträffa om den lagen inte antoges: fabrikerna skulle avstanna, folket frysa under vintern och ved icke finnas på något håll. Lagen föll, och ännu i dag hava icke sålts de kvantiteter ved, som då avverkades uppe i Norrland, utan de ha fått ruttna ned. Jag tror, att man nu i samma panikartade stämning tänkt sig få igenom detta förslag.

Herr Wigforss: Endast ett par ord. Jag vill påpeka, att en av de risker, som av reservanterna påpekats, är just den, att definitionen på denna valutadumping är så invecklad, att man utan tvivel vid tillämpningen kommer att gå långt utanför de gränser, som lagen avsett. En av dessa gränser är att lagen icke skulle tillämpas på jordbruksprodukter, ty det är fullständigt orimligt att förutsätta, att den svenska jordbruksnäringen i stort sett skulle hotas med mycket stora risker genom denna lilla import. Nu är det tydligt, att herr Heyman förutsätter motsatsen. Jag är vidare viss om, att om herr Vennersten kommer in i valutanämnden, kommer han att göra stora ansträngningar för att få lagen tillämplig på industriprodukter långt utanför de områden, för vilka den av en del bland sina upphovsmän är avsedd. Detta kan han göra med gott samvete, därför att definitionen på valutadumping är så invecklad, att det fordras, skulle jag vilja säga, om icke stort skarpsinne så åtminstone stor teoretisk omtänksamhet för att skydda sig för de falluckor och farligheter, som på varje punkt erbjuda sig, när man skall försöka tillämpa den. Jag avser icke att påverka dem, som äro principiella anhängare till tullar, men för alla, som endast tro sig rösta för en begränsad åtgärd, vill jag påpeka, att det finns mycket stora utsikter för att man både i fråga om jordbruksprodukter och industriprodukter får en lagtillämpning, som går mycket, mycket längre än vad de, som nu vilja rösta för denna lag, ursprungligen tänkt sig.

Herr Heyman: Herr Wigforss sade sig icke vilja vara med om förslaget på grund av obestämbarheten uti vad som menas med valutadumping. Detta tal är naturligtvis ingenting annat än de obotfärdigas förhinder. Här är det fråga om praktiska åtgärder för att äntligen stoppa upp kristidens förödande verkningar men icke om några teoretiska spetsfundigheter.

Vill man saken, herr Wigforss, så nog kan man utläsa meningen, även om formuleringen icke täcker alla möjliga eller omöjliga uppkonstruerade fall, men vill man den icke, ja då hjälper sannerligen icke heller någon formuleringskonst.

Herr Vennersten: Jag skall be att få lugna de farhågor, åt vilka herr Wigforss nyss gav uttryck. Jag är alldeles viss om att Kungl. Maj:t, därest lagen nu antages, kommer att tillse, att sammansättningen av valutanämnden blir sådan, att de som hysa den uppfatt-

ning, som herr Wigforss har, komma att bliva fullt tillfredsställda och att lagen icke kommer att tillämpas, på sätt herr Wigforss förutsade.

Om åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande betänkandet hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 43;
Nej — 47.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av väckt motion angående tilläggstullar å varor från länder med starkt deprecierad valuta.

Utskottets hemställan bifölls.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på hemställan av herr talmannen att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2,27 på natten.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.